శ్రీరస్తు.

సీతారామరామాయణము

షోడశోత్తరశతాధికసహస్రగద్యపద్యాత్మకము

ఉత్తరకాండతో

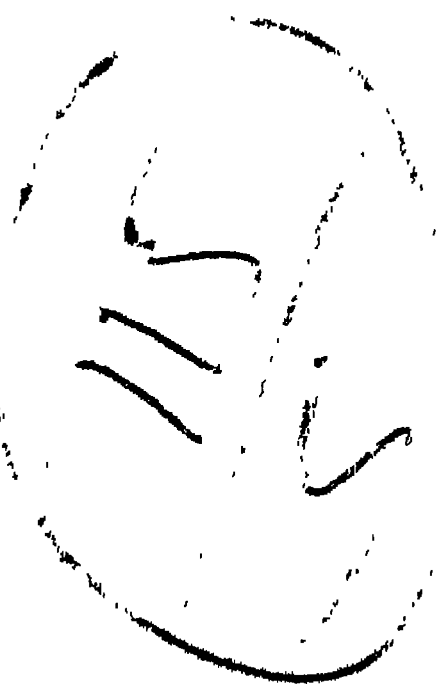
పదునాలుగుకాండలుగల సంపూర్ణరామాయణము.

కృతి

రామ సీతారామదాసుచే

[illegible]

[illegible]

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

19[illegible]0

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
at the 'Vavilla' Press,
Madras.

ద్వితీయముద్రణ పీఠిక

ఈరామాయణము మొదట సహస్రగద్యపద్యాత్మకముగ రచించి ముద్రింపించితిని. ఆవల శ్రీకృష్ణునిచరిత్ర మొకటి "శ్రీకృష్ణకథాసుధ" యనుపేరున షోడశోత్తరశతాధికసహస్ర గద్యపద్యములతో రచించితిని. ఇది ధనలోపముచే ముద్రింపఁబడదయ్యె. ఐనను శ్రీకృష్ణునిచరిత్రము వేయినూటపదారు గద్యపద్యములతో నున్నపుడు శ్రీరామునికథయు నట్లె యుండనొప్పు ననుతలంపొదవి తక్కిన నూటపదారు గద్యపద్యములును రచించి యచ్చుపడియున్న యీగ్రంథమున యుక్తస్థలములఁ జేర్చితిని. అట్లు శ్రీరామకృష్ణులకటాక్షంబున రెండుగ్రంథములును సమనుగ నొక్కొకటి వేయినూటపదారు గద్యపద్యములతో నొప్పుచుండుటకు మిగుల సంతసించితిని.

ఇప్పుడు వృద్ధిసేయఁబడిన రామాయణంబున—

ఉపోద్ఘాతమున గద్యపద్యములు			21
బాలకాండమున	...	...	110
అయోధ్యాకాండమున	...	..	95
అరణ్యకాండమున	...	...	138
కిష్కింధాకాండమున	...	...	79
సుందరకాండమున	...	...	151
యుద్ధకాండమున	...	...	338
ఉత్తరకాండమున	...	...	184
	మొత్తము		1116 కలవు.

పీ ఠి క

ఈ గ్రంథము గద్యపద్యసహస్రపరిమితమైనది. రామాయణమంతయు నుత్తరకాండముతోఁ గూడ సంగ్రహముగ వ్రాయఁబడినది.

ఇందు, నుపోద్ఘాతముతోఁ గూడిన

బాలకాండమున	...	...	127 గద్యపద్యములును
అయోధ్యాకాండమున	...	...	82
అరణ్యకాండమున	...	...	127
కిష్కింధకాండమున	...	...	71
సుందరకాండమున	...	...	134
యుద్ధకాండమున	...	...	337
ఉత్తరకాండమున	...	...	122
		మొత్తము	1000 కలవు.

ఇందు భాషాచమత్కృతులు దీర్ఘసంస్కృతసమాసములు, విచిత్రవర్ణనములు మున్నగు పాండిత్యప్రాగల్భ్యము లంతగ లేక సులభములైనవాక్యములతో ముఖ్యకథాంశములన్నియుఁ బొత్తుపరుపఁబడియున్నవి. కాన నిది పండితపామరజనులందఱకు నంగీకారమయ్యెడుఁగాత.

ఈగ్రంథము జాగ్రతగాఁ జదివి పరిశీలించినవా రీక్రింద వివరించినపద్యములలోఁ దమభావమును వెల్లడించిరి.

ఉభయభాషాప్రవీణ శిరోమణి
జటావల్లభుల సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
భద్రాచలం, బోర్డుహైస్కూలు, సహాయాంధ్రోపాధ్యాయులు.

క. శ్రీతూము వంశసోముఁడు
సీతారాముండు తా రచించిన యీ శ్రీ
సీతారాములచరితము
భూతలిపై సత్ప్రసిద్ధిఁబొందును గాతన్. 1

ఉ. ముద్దులుమూటగట్టుపదముల్ కవిరాజులకైనఁ దప్పులం
దిద్దెడుభావచాతురియుఁ దేటతెనుంగుపదాలగుంభనల్
నిద్దుర నాకలి న్మరచి నిశ్చలచిత్తత నాలకింప నౌ
పద్దెములుఁగలట్టి యిటువంటికృతి న్గనుభాగ్య మల్పమే. 2

సీ. ధృతసువర్ణపుకాంతిఁ దేజరిల్లెడు దీని
దుష్టపండితుఁ డేలఁ దూలనాడు
శార్దూలమత్తేభసంకీర్ణమగు నిందు
క్షుద్రపండితుఁ డెట్లు చొరఁగలండు
భాస్వరాలంకారపరిపూర్ణమగు దీని
కేవంక దుష్కవు లెంచఁగలరు
రసపరిపూర్ణమై రాజిల్లు దీనిని
దుర్విమర్శకుఁ డెట్లు దూర నెంచు

తే. న్యాయబుద్ధిని వీడక నాకుఁ గలుగు
శక్తికొలఁదిని దీనిని జదివినాఁడ
దోషమేమియు నాకిందు దొరకలేదు
కాన సత్కావ్యముగ దీని గణనసేతు. 3

ఉభయభాషాప్రవీణ
మిన్నికంటి గురునాథశర్మ,
ఆంధ్రోపాధ్యాయుఁడు, టవున్ హైస్కూలు, గుంటూరు.

మ. భళిరే ముద్దులమూటగట్టు పదముల్ స్వాంతంబుసొక్కించుచు
న్నిర్మలభావంబులు తెంపుసొప్పడని ధారాశుద్ధిశీర్షంబుల
ల్లలనూగించెడిశైలిజాల్కొను రసోల్లాసంబు మీయాకృతిన్
దలకట్టె తనరారెఁ దూముకుల సీతారామవిద్వన్మణీ. 1

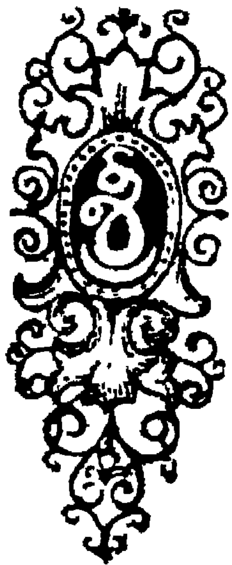
తూము సీతారామయ్య,
గ్రంథకర్త.

శ్రీ ర స్తు.

సీ తా రా మ రా మా య ణ ము

పీ ఠి క.

మద్భూతనయాభిరామ, త్రిజగ
త్సేవ్యప్రభోద్దామ, మో
క్షామోదప్రదనామ, పాతకవిరా
మా, భవ్యదివ్యద్గుణ
స్తోమా, భద్రనగేంద్రధామ, ఖలర
క్షోవీరసంహారసం
గ్రామా, శ్రీరఘురామ, భక్తజనహృ
త్కామా నమో రాఘవా. 1

శా. జ్ఞానానందమయస్వరూపివగుచున్ సంధిల్లు బ్రహ్మంబవు
న్నానాసృష్టిలయక్రముండ వగుచున్ రాజిల్లు విష్ణుండవున్
దీనత్రాణపరాయణుండ వగుచున్ దీపించు శ్రీరాఘవ
క్ష్మానాథుండవు నైన నీకు నతులన్ సద్భక్తిఁ గావించెదన్. 2

శా. నీనాభీకమలంబునన్ జననమై నీయాజ్ఞచే లోకసం
థానక్రీడఁ జరించు నీరజభవున్ దత్ఫాలమం దుద్భవం

బై నీయానతి సృష్టినాశనకరోద్యత్కర్మమం దొప్పు గౌ
రీనాథున్ వినుతించి మ్రొక్కెద మనఃప్రీతిన్ శుభప్రాప్తికై.

మ. హరివక్షఃస్థలవాసినై కలుషితవ్యాపారులన్గాడసత్కరుణన్
బ్రోవుమటంచు నాథునకు వేడ్కన్దెల్పు మాయమ్మయిం
దిర మత్కావ్యము దివ్యమాగతి రసాప్తిన్గూర్చి మద్రక్షణం
బఱలేకుండ ఘటించుఁగాతమని సాష్టాంగంబులన్ జేసెదన్.

ఉ. వాణికి, నీలవేణికి, శుభప్రదసర్వవిధోజ్జ్వలత్కళా
శ్రేణికిఁ బద్మసంభవుని చిత్తము దొంగిలినట్టి జాణయౌ
రాణిక్, సాగి మ్రొక్కెదఁ దిరంబగుభక్తి మదీయకావ్య ని
ర్మాణమునందుఁ దోడ్పడుచు మద్రసనాంతరమందు రాజిలన్.

మ. కలిగె న్నామదిఁ గోర్కె సంగ్రహముగాఁ గాకుత్స్థభాస్వ
త్కథన్, దెలుఁగుం బద్దెములన్ రచింప, నయినన్ విద్యా
రసప్రౌఢి నం,దుల కర్హంబుగఁ గాంచలే దెటులనో నో
తల్లి బ్రాహ్మీ! భవ, ద్విలసత్సత్కృపదక్క లేదుగతి రావే
మత్సహాయార్థమై. 6

మ. ప్రళయంబందు సమస్తలోకముల విధ్వంసంబు గావింపఁగాఁ
గలరుద్రార్ధశరీరమున్ బొదివి వేడ్కన్వెల్గుచున్ రౌద్రసం
కలితస్వాంతవు కాక నిర్మలకటాక్షశ్రీ విరాజిల్లెదో
కలుషధ్వంసిని శాంభవీ కరుణ మత్కావ్యంబు సాగింపవే. 7

శా. ఈకావ్యంబు రచింపుచున్నెడల నెంతేనిన్ దటస్థించు నే
మోకష్టప్రతిబంధరాసులవి రాకుండన్ గటాక్షించి య
స్తోకప్రౌఢిఁ దనర్చి యీకృతి బుధస్తోత్రార్హమై సత్వరన్
సాకల్యంబుగఁ బూర్తినొందుటకు విష్వక్సేనుఁ బ్రార్థించెదన్.

ఉ. జ్ఞానవిరాగచిత్తుఁడయి సమ్మతి భద్రనగంబుఁ జేరి నీ
మానితపాదయుగ్మమును మండితభక్తి భజించి యర్థముల్
మేనును నీకొసంగె నతినిష్ఠను నాపెదతాత తూము ల
క్ష్మీనరసింహదా సతనికిన్ వినయంబునఁ జేసెదన్నతుల్. 9

శా. నామాతాపితలైన దేవసములన్ ధన్యాత్ములన్ జానకీ [దన్
రామాఖ్యాకుల భక్తియుక్తమతినై ప్రార్థించుచున్ మ్రొక్కె
ద్రే మన్ననని నాదుసత్కవిత వర్ధిల్లంగ నాశీర్వచ
స్తోమంబున్ బహుపుత్రవత్సల మనశ్శుద్ధిన్ బ్రసాదింపఁగన్.

మ. అమలజ్ఞానిని సంస్కృతద్రవిడవేదాంతోజ్జ్వలత్పారగున్
విమలున్, వైష్ణవవర్యు ధీవరుఁ ద్రిదండిన్ భవ్యరామా
నుజాఖ్య మహిన్ గాంచిపురంబున న్వెలిఁగి దీప్యద్విష్ణు
లోకంబునన్, ముదమొప్ప న్దనరారు మద్గురుపదంబుల్
హృద్గతిన్నిల్పెదన్. 11

ఉ. నన్నయతిక్కనాదికవినాథులకున్ బ్రణతుల్ ఘటించి వి
ద్వన్నికరాళికంజలులు భక్తినొనర్చి నవీనసత్కవుల్
మన్ననసేయుఁడంచుఁ దగుమాటల స్తోత్రముసేసి దోషముల్
పన్నకుఁడంచు దుష్కవులఁ బ్రార్థనసేసెద నిష్టసిద్ధికిన్. 12

సీ. దశశతకంబులు త్వద్భక్తి వ్రాసితి
నచ్యుత! నీచరణార్పితముగ
భద్రాద్రిరామ నీభవ్యమహత్వంబు
గణనసేసితి నొక్కకావ్యమందు
గీతామృతార్థంబు గీల్కొల్పితిని బద్య
[illegible]

నిం కెన్ని కృతులనో యీశు నిన్గూర్చి
రచియించితిని బహుర క్తిమించి
తే. యెన్ని వ్రాసిన నీకటాక్షేక్షణంబుఁ
జూపవైతని నీదు విశుద్ధకథను
జాలియో చాలకయొ యెట్లొ సంగ్రహముగ
వ్రాయనెంచితి గలుషనివారకముగ. 13

సీ. పాఱుండ గోల్కొండ వ్యాపారివైష్ణవ
మతవర్తనుఁడ బుధహితగుణుండ
భద్రాచలేశ! నీపాదాశ్రయుఁడఁ బరా
శరవిలసద్గోత్రసంభవుండఁ
దూము సీతారామ నాముఁడ జానకీ
రామదంపతుల గారాబుసుతుఁడఁ
గృష్ణదాసాహ్వయ క్షితిసురపౌత్రుండ
భద్రాద్రిపురవరవాసరతుఁడ
తే. నాంధ్రమున నాదుశక్తికి నందునటుల
రామచారిత్ర మొకటి సంగ్రహముగాగ
వ్రాసి దుష్కర్మ బంధకపటలిఁ బాసి
యమలగతి నొందుతలఁపు నామతిని బుట్టె. 14

ఉ. శ్రీరఘురామసత్కథను జెల్వుగ నెందఱొ పండితోత్తముల్
చారుతరంబుగా నవరసంబులుగుల్క రచించియుండనిం
డారకవిత్వసంపదల నందని నీవెటు లారఘూద్వహో
దారకథాబ్ధి నీఁదెదని పల్కుదురేమొ కవీంద్రశేఖరుల్. 15

ఉ. "అక్కనమాదనాఖ్య మహితామలకీర్తిసమేతులందలం
బెక్కిరటంచు సర్వయయు నెక్కెనుసాటికిఁ జెర్వుకట్ట" యం

చొక్కపురాతనోక్తి వెలయున్నద యట్టులె భాస్కరాది పెం
పెక్కకవుల్ రచించిరని యేను గడంగితి దీని సైఁపరే. 16

చ. అది యటులుండ రామచరితామృతసారము నెవ్వరిచ్చినన్
ముదమొదవించుఁగాని రుచిపోవునె, యంతియకాక పాప
ముల్, విదళన మాచరింపఁగల విష్ణులసచ్చరితప్రసంగముల్
సదమలవాక్యసంపద లెసంగకయున్ గుణమొప్పకుండునే.

సీ. వక్రగతిని బొంది వర్ధిలుమాత్రన
జెఱకుమాధుర్యంబు తఱఁగిపోనె
మసికుప్పలోఁబడి మసలెడుమాత్రన
మాణిక్యసత్ప్రభ మందమగునె
పాపిహృద్గుహాయందు వసియించుమాత్రనఁ
బరమాత్మమహిమంబు పాటిచెడునె
జలధరమండలం బలమినమాత్రనఁ
బ్రద్యోతనునికాంతి భంగపడునె

తే. యటుల మద్రచితంబయి దిటవుఁగనని
యీకృతిని దోషసముదాయ మెంతయున్న
రామచంద్రకథాసుధ క్రాలుకతన
హృద్యమగుఁగాదె యిది సాధుహృదయములకు. 18

గీ. ఇటుల డెందము నెంతయు దిటముపఱచి
రామచంద్రునిచరితావిరచనమందు
నెంతయును వేడ్కతనరి సీతేశునందు
భారమంతయుఁ బెట్టి నేఁ బరమభక్తి. 19

క. రామునకు నిరతనతసు
త్రామునకుఁ బయోధిమదవిరామునకు బుధ
స్తోమక్షేమంకరగుణ
ధామునకున్ భద్రశైలతలధామునకున్. 20

క. అరివరధనురుగ్రాంబక
ధరునకు సీతాయుతాంకతలరుచిరునకున్
గరుణాకరునకుఁ బీతాం
బరునకు లక్ష్మణసదానుభవసుకరునకున్. 21

వ. సమర్పణంబుగా నేనొనర్పంబూనిన సీతారామరామాయణ
కావ్యంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన:—

బాలకాండము.

కథాప్రారంభము.

ఉ. రావణకుంభకర్ణముఖరాక్షసవీరులు ధర్మదూరులై
దేవతలన్ ధరాజనతలన్ మఱి దక్కిన ప్రాణికోటులన్
వేవిధులన్నలంచు నవివేకబలోన్మదులై చరించుటన్
భూవలయంబునన్ సకలభూతచయంబులు స్రుక్కె భీతిచేన్.

సీ. రావణాసురునిచే రణమునఁ గూలక
త్యపకృతిఁ గనని రాజవని లేఁడు
దశకంఠు కన్దృష్టిఁ దప్పి సుశీలయై
మనినట్టిసుందరి మహిని లేదు
వింశతిబాహునివిధులఁ దప్పి చరించి
బ్రదికినసన్మాని వసుధ లేఁడు
లంకేశుపాదంబులకు మ్రొక్కులిడనట్టి
యమరుండు సురలోకమందె లేఁడు

తే. జన్నముల మాన్పెఁ గులధర్మసమితిఁ జెఱిపె
దివిజపతిఁ బట్టి బాధించె దిక్పతులను
జనులఁ జీమలగతిఁ గాళ్లఁ జమరి చంపె
నెందు లేఁడయ్యె వాని జయించువాఁడు. 2

వ. ఇట్టిబాధలు పడిపడి, పడలేక నరులు సురలఁ బ్రార్థింప,
సురలు భయాతురులై పరమేష్ఠిచెంత కేగి విన్నవింపఁ బర

మేష్టియుఁ దరణోపాయంబుఁ గానక సకలలోకత్రాణపరా
యణుండగు నారాయణుఁ దనచిత్తాబ్జంబున ధ్యానింప,
నాదేవుం డజునిమనోంబుజంబున సాక్షాత్కరించి తా దశ
రథక్ష్మానాథుసతీత్రయంబునందుఁ బుత్రచతుష్కంబుగాఁ
బుట్టి రావణాదుల సంహరించి భూభారం బడంచెద, దేవ
తలు స్వాంశంబుల బలాఢ్యులగువనచరులఁ బుట్టింపుఁడని
యానతిచ్చి యదృశ్యుండయ్యె నంత. 3

క. శ్రీనాథునాజ్ఞ సురలకు
నానళినోద్భవుఁడు తెల్ప నాత్మ నలరుచుఁ దా
వే నిర్గమించి రమరులు
దానవసంహరణ మింకఁ దప్పదటంచున్. 4

సీ. పద్మజాంశను జాంబవంతుండు జన్మించె
భల్లుకేశ్వరుఁడయి బలమెసంగి
మరుదగ్నిరుద్రాంశ లిరవొందఁ బ్రభవించె
మారుతి కపికులమణి యనంగ
నింద్రాంశ వాలియు నినునంశ సుగ్రీవుఁ
డవతరించి రగచరాధిపులుగ
నీలుఁ డనలునంశ నెగడి జన్మించెను
విశ్వకర్మాంశుఁడై వెలసె నలుఁడు
తే. ఇటుల సురలెల్లఁ దమయంశ లేర్పడంగ
నవనిఁ బుట్టించి రందంద యగచరులను
వారలందఱ కధిపుఁడై పరఁగె వాలి
యవనిఁ గిష్కింధ యనుపురంబందు నంత. 5

క. ధరణికి మండనమగుచున్
స్థిరతరసంపదలచేఁ బ్రసిద్ధివడయుచున్
బరగె నయోధ్యాసత్పుర
వరము దశరథక్షితీశపాలిత మగుచున్. 6

ఉ. ఆనరపాలుఁ డన్నివిషయంబుల భాసురమూర్తియయ్యునున్
సూనులు లేక, యన్నియును జొప్పడి దైదువకానియట్టి
యా,మానినిపోల్కి దుర్వ్యథల మ్రగ్గుచు సంతతిఁగూర్చు
యజ్ఞమే,దైన ఘటింపఁజేయుఁడని యార్తిని వేఁడె వసిష్ఠ
ముఖ్యులన్. 7

క. ఆమునులు మంత్రులంతట
భూమీశుని కోర్కె సిద్ధిఁ బొందునుపాయం
బేమఱక తలఁచి యొకపద
నౌ మార్గముఁ జూపిరిటు ధరాధీశునకున్. 8

సీ. రోమపాదుండను భూమీశ్వరుఁడు తన
యంగదేశము క్షామమంది జనులు
వర్షముల్లేక విపద్భాజులయి మ్రగ్గు
టెఱిఁగి విభండక ఋషికుమారు
ఋష్యశృంగుని నాదరించి వే రావించి
తనకూఁతుశాంత నతనికొసంగి
పరిణయంబొనరింప బాధలన్నియుఁబాసి
వెలసె దేశంబు సుభిక్షమగుచు
తే. నామునీశ్వరుఁ డతిమహిమాన్వితుండు
గాన రాజేంద్ర! యిటకు నాఘనుని దెచ్చి

పుత్రకామేష్టిఁ జేయుచోఁ బొందఁగలవు
సుతులనంచు వచించిరా శుద్ధమతులు. 9

వ. అంత నాదశరథుండు పరమానందభరితుండై రోమపాదు పాలికిఁ జని తద్భూవిభుఁ బ్రార్థించి శాంతాసహితుండైన ఋష్యశృంగు నయోధ్యకుఁ దోడ్తెచ్చి మాధవప్రీతిగా నొక యశ్వమేధంబును మనోభీష్టప్రాప్తిదంబైనఁ బుత్రకామేష్టియుఁ గావించి తన సతీత్రయంబుతోడ నతిపవిత్రుండై యుండ. 10

గీ. హోమకుండంబునుండి మహోగ్రకీల
లెసఁగ నొకభాసురాకారుఁ డేగుదెంచి
దివ్యపాయసపూర్ణమై తేజరిల్లు
భర్మపాత్రంబు నొకఁటి భూవరునకిచ్చి. 11

క. భూపా! యీపాయసమును
నీపత్నీత్రయము తినఁగ నియతినొసఁగుమీ
శ్రీపతినిబోలు విలస
ద్రూపగుణబలాధికుల సుతులఁ గనెదంచున్. 12

క. ఎఱుఁగఁబలికి యాతఁడగో
చరుఁడయ్యెను దశరథుండు సమ్మతిఁ దనము
వ్వురుసతులకుఁ దత్పాయస
పరమాహారంబు నిట్లు పంచి యొసంగెన్. 13

క. సగభాగముఁ గౌసల్యకొ
సఁగి కైకకుఁ దక్కుసగ మొసంగి మరల నా
సగములు రెంట సుమిత్రకు
సగము సగ మొసంగె రాజు సద్ధర్మగతిన్. 14

వ. అంత నాకాంతలు కుతూహలస్వాంతలై పాయసభక్షణంబు గావించి చింతలు విసర్జించి పతిని సేవించుచుండఁ గొలఁది కాలంబున నాసతీత్రయంబు గర్భంబులు దాల్చి నవమాస స్ఫూర్తినొంద నంత. 15

మ. ఉదయాద్రిన్ రవితోఁచినట్టుల దశాస్యోదగ్రదర్పక్షయా
స్పదుఁడున్ భక్తశరణ్యసత్ప్రదుఁడు దేవవ్రాతసంరక్షణ
ప్రదుఁడున్ శ్రీరమణీమణీధవుఁడు భూభారాపనస్థైర్యసం
పదఁ గౌసల్యకుఁ జైత్రశుద్ధ నవమిన్ భాస్వద్గతిన్ వెల్వడెన్.

క. మఱునాఁడు కైకకడుపున
సురుచిరశంఖాంశ ఖలనిషూదనుఁడగుచున్
సరసీరుహాక్షుఁడొదవెను
హరివాసరమున సుమిత్రయందున వరుసన్. 17

క. ఇరువురు బాలురుగా శ్రీ
హరియే జన్మించె శేషునంశ నొకండై
వరచక్రాంశ నొకండై
ధరణీతలి దుష్టదైత్యదమనప్రభతోన్. 18

వ. ఇట్లు తననారులయందు స్మరకోటిసమానాకారులగు నల్వురు కుమారులు జన్మింప బ్రహ్మానందపరవశుండై దశరథుండు వసిష్ఠానుమతి మహోత్సాహంబున జాతకర్మాద్యుత్సవంబులు కావించె నంత. 19

క. ఆకౌసల్యాసుతునకు
శ్రీకరమఘనాశకరము స్థిరతరభవమో
క్షాకరమునైన రామా
ఖ్యాకము సంధించె మౌని హర్షాన్వితుఁడై. 20

గీ. భరతుఁడను పేరఁ గైకేయిపట్టి కొసఁగి
వరుస లక్ష్మణశత్రుఘ్న భాసురాభి
ధానములఁ బెట్టెను సుమిత్రతనయులకు ధ
రాతలేశుఁడు హర్షవారాశిఁ దేల. 21

చ. దినదినవర్ధమాన ఘనతేజము రాజిల నాన్నృపాత్మజుల్
జనులకెల్ల సమ్ముదమెసంగ వయోబలవాక్సమృద్ధులై
మనుచు సమస్తవిద్యల ననూనపలీల గ్రహించి యస్త్రశ
స్త్రనికరసత్ప్రయోగముల దక్షతఁ గాంచిరి దుర్లభక్రియన్.

క. రాముఁడు లక్ష్మణుఁ డొకకవ
గా మనుచుండిరి సమస్తకార్యగతులన
ట్లే మనిరి తక్కునిద్దఱుఁ
బ్రేమ సకలవిధులలో నభేదస్థితులన్. 23

మ. పదియేనేండ్లవయస్సుకల్గి యసమప్రౌఢిన్ ధనుర్వేదమిం
పొదవన్నేర్చి శత్రునాశకర శౌర్యోత్సాహదోస్సారసం
పద రాజిల్లుచుఁ దల్లిదండ్రులకు సేవల్ సేయుచున్ బౌరులన్
ముద మొందించుచుఁ గోటిమన్మథకళాస్ఫూర్తిన్ బ్రకాశించు
చున్. 24

వ. ఇట్లు సకలలోకంబులకుఁ బ్రియంబుసేయఁగల దివ్యగుణసామర్థ్యంబులుకల్గి వర్ధిల్లుచుండ విశ్వామిత్రుండొక్కనాఁడు.

క. పరమాత్ముఁడయినహరి దా
శరథియయి యయోధ్యనుండు చందమెఱిఁగి త
త్పరమారాధనపరుఁడయి
యరిగెన్ దశరథునిగాంచ నత్యుత్సుకుఁడై. 26

క. జనపతి గాధేయుని రా
కనుగని యెదురేగి మ్రొక్కి కడువినయముతో
డను నర్ఘ్యపాద్యముఖవిధు
లనెరపి కూర్చుండఁబెట్టి లాలన మొప్పన్. 27

క. స్వామీ మీరిటవచ్చుట
చే మాకు మహాశుభంబు చేకుఱె నన్నీ
రేమి వరించిన నిచ్చెదఁ
గామితమును దెల్పుఁడంచు క్ష్మాపతి పల్కెన్. 28

చ. అలరి మునీంద్రుఁ డిట్లనియె నానరనాథునితోడ నీదు స
ద్విలసితసత్యవాక్పరత విశ్రుతధర్మగుణాభిలాష నేఁ
దెలిసియెకాదె యిప్పు డరుదెంచితి నీకడకంచుఁబల్కి కా
వలసిన కార్యముఁ దెలియఁ బల్కెదనంచు మునీంద్రుఁ
డిట్లనెన్. 29

క. నే నెపుడు క్రతువొనర్పఁగఁ
బూనిన రాక్షసులు విఘ్నమున్గలిగింపన్
మానక వత్తురు వారల
భూనాయక ద్రుంచి క్రతువుఁ బోషించుటకై. 30

క. నీయగ్రతనూభవుఁ డస
హాయబలుఁడు దుష్టదైత్యహర్త నిజముగా
నాయజ్ఞ రక్షకయ్యతఁ
డే యర్హుఁడు పంపుమో నరేశ్వర యతనిన్. 31

క. బాలుండని సంశయమునఁ
దూలకు మాసుతుని భూరి దోర్బలమహిమం

జేల వచింప వసిష్ఠుని
నాలోచనసేయఁ దెలియు నంతయు నీకున్. 32.

క. మఱి వజ్రకవచమై నేఁ
బరిరక్షణసేసి నీదుపట్టిని శుభసం
భరితు నొనర్చెద భయముఁ
బొఱఁగి పనుపుమయ్య రాము దోర్బలభీమున్. 33

క. అన విని దశరథుఁ డాత్మను
"మనవికిఁ బోవఁగ మరీదు మఱచిఱిగి శివం
బునఁబడె" నన్నట్టుల న
య్యె నహాయని కలఁగి యిటు మునీశునకనియెన్. 34

క. ఆరాత్రించరు లెవ్వరు
ఘోరరణారంభు లట్టి క్రూరులతోడన్
బోరఁగలఁడె పసిబాలుఁడు
కారుణ్యముఁ జూపవయ్య కాకుత్స్థునిపై. 35

క. అన విని ముని యిట్లనె నా
దనుజులు రావణునిమంత్రితనయు లుదగ్రుల్
ఘనబలులు రామునకుఁ ద
క్క నొరుల కవ్వారిఁ గూల్పఁగా రాదనినన్. 36

క. క్షితిపతి యానుడువుల విని
మతిసెడి మూర్ఛిల్లి లేచి మౌనీంద్రునితో
సుతుఁ బంపనోపఁ గరుణా
న్వితమతి క్షమియింపుమనిన విని ముని యంతన్. 37

క. అన్నృతం బాడవటంచున్
గని నిన్నిటు గోరితిని సుఖంబుగ నింకన్

మను మేఁ బోయెదనని లే
చిన జగములు బెగ్గడిల్లె క్షితి కంపించెన్. 38

వ. అంత దశరథుండు వసిష్ఠు రావించి యడుగ నాతండు రామునిపరాక్రమంబు లుగ్గడించి యాతని నిర్భయంబుగఁ బంపుమని బోధింప రాజవర్యుం డియ్యకొని విశ్వామిత్రుఁ జేరి క్షమాపణంబుఁ గోరి రామలక్ష్మణులఁ బంపెదనని చెప్పి.

క. ఆసుతులఁ దోడితెమ్మని
వేసచివుని నొకనిఁ బంపఁ బ్రీతి నతండా
భాసురమన్మథరూపవి
లాసుల శ్రీరామచంద్రలక్ష్మణులఁ దగన్. 40

ఉ. చేరి ధరేశునాజ్ఞ వినఁజెప్పిన వారలు దివ్యబాణతూ
ణీరధనుఃకృపాణముఖ నిష్ఠురసంగర సాధనంబులన్
ధీరతఁ దాల్చి భూషితవినిర్మల దేహరుచుల్ వెలుంగఁ దన్
జేరి వినమ్రులై నిలువఁ జెచ్చెర రాజు ప్రహర్షమగ్నుఁడై.

వ. చేరఁదీసి రామలక్ష్మణులఁ దన యంకపీఠంబుల నిల్పికొని కౌఁగిలించి ముద్దాడి వారలతో నిట్లనియె. 42

గీ. తండ్రులార మీరు తపసితోడుత నేగి
యామహాత్ముఁ డింక నాచరించు
క్రతువు రక్షణంబు గావించి శత్రుల
వ్రాల్చి మౌనియాజ్ఞ రండు మరల. 43

వ. అని పల్కిన రామలక్ష్మణులు మందస్మితవదనారవిందులై తండ్రికి మ్రొక్కి వీడ్కొని మౌనిచంద్రునకుఁ బ్రణమిల్లి యాతనివెంబడి చనునెడ. 44

సీ. యుగసహస్రంబు లత్యుగ్ర తపముసేయు
వారలకైనఁ గన్పడని మేటి
నామస్మరణమాత్ర భీమపాపంబుల
భస్మరాసులఁజేయు భవ్యమూర్తి
సంకల్పమాత్రన సాధ్యక్రియలఁ గూడ
సల్పఁగల్గిన సర్వశక్తియుతుఁడు
విశ్వసమూహముల్ వెలయింప మెలఁగింపఁ
బొలియింపఁగల్గిన భూతమయుఁడు
తే. నాకుఁ బ్రాప్తించెఁ బూర్వపుణ్యంబుకతనఁ
దపము పండెను జన్మంబు ధన్యమయ్యె
ననుచుఁ దనలోనఁ దాను హర్షాబ్ధిఁ దేలె
గాధితనయుండు రాముని గాంచికాంచి. 45

సీ. కన్నులపండువుగా ముఖంబును గాంచుఁ
గాంచి యంఘ్రులకు మ్రొక్కంగ నెంచు
నెంచి మ్రొక్కిననొప్పునే యని శంకించు
శంకించి మాటాడు సరణిఁజూపుఁ
జూపి గద్గదికతోఁ జొక్కి యూరకయుండు
నుండి రామా యని యొయ్యఁ బిలుచుఁ
బిలిచి బ్రహ్మాంబ నీవేకదా యని తెల్పుఁ
దెల్పి నన్ బ్రోవ నేతెంచితివను
తే. నని మహానందమగ్నుఁడై యట్టె నిలుచు
నిలిచి హర్షాశ్రునీరధారలను గార్చుఁ
గార్చి రాముని కౌఁగిటఁ గదియఁజేర్చుఁ
జేర్చి తుదిమోము మొసఁగవే శ్రీశయనును. 4

క. ఈనుడువుల నీనడలఁ గృ
పానిధి రాముండు కాంచి భవ్యాత్మక నే
మానవమాత్రుఁడ నిటులన
నౌనే భ్రమ నన్నుఁ గంటె నజ్ఞాతునిఁ గాన్. 47

క. అని మాయఁ గప్పి నీపని
చినపనులను జేయ మేము సిద్ధులమై యో
మునినాయక వర్తించెద
మని రాసుతులనిన మౌని హర్షాన్వితుఁడై. 48

క. కరుణ బలాతిబలములను
స్థిరవిద్యల రాఘవునకుఁ జెప్పి తదీయ
స్మరణమున దేహబాధలు
తెఱలుననుచుఁ దెల్పి మౌని ధీవరుఁ డంతన్. 49

క. చెలువొప్ప ముందుకేగుచుఁ
దిలకించిరి మువ్వురచట దృగ్వహ్నిశిఖా
కులదూరీకృతమృగవన
తలవాటిన్ దాటకాఖ్య దైత్యవధూటిన్. 50

మ. కని గాధేయుఁడు రాము కంటివె మహాకల్పాంతదంభోళిగ
ర్జనలన్ జేయుచు మౌనులన్ గదిసి నాశంబొందఁజేయున్
దృటిన్, ఘనగంధేభసహస్రభూరిబలయుక్తంబైన దీదాన
వాంగన దీనిన్ సతియంచుఁ జూడక వెసన్ ఖండింపవే
యంచనన్. 51

శా. రాముం డాసతిబాహుయుగ్మము సుమిత్రాసూతిముక్కుల్
జెవుల్, భీమాస్త్రంబులఁ ద్రుంప దానవి శిలావృష్టిన్ వెసన్
రాల్చుచున్, దామీఁదన్ బడ రా రఘూద్వహుఁడు చండ

క్రోధుండై రాక్షసిఁ, భీమాంగిఁ గూల్చె మహోగ్ర బాణ
నిహతిఁ దోర్వీర్యమేపారఁగన్. 52

వ. ఇట్లా మహాదానవాంగన హతంబగుటకు సకలలోకంబులు సంతసిల్లె విశ్వామిత్రుండు రామలక్ష్మణులఁ గౌఁగిలించికొని మహానందభరితుండై రామునకు సకలదివ్యాస్త్రంబుల నుపదేశించి తత్ప్రయోగోపసంహారంబులఁ దెల్పిన శ్రీరాముని కామహాస్త్రంబులు జ్యోతిస్స్వరూపంబులఁ బ్రత్యక్షంబులై స్వామీ! మీయాజ్ఞఁ జరించెద మన రాముండు హర్షించి నేఁ జీరినప్పుడు సాక్షాత్కరింపుండని యానతిచ్చిన నవి యదృశ్యంబులయ్యె నంత రామచంద్రుండు తా గాధేయు నొద్ద నేర్చినసకలవిద్యల సౌభ్రాత్రంబొప్ప లక్ష్మణున కుపదేశించె నంత నారామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రు వెంట నాశ్రమంబునకుఁ జని. 53

క. ఆదటనమ్ముని క్రతుదీ
క్షాదృఢచిత్తుఁడయి నిల్వఁగా నృపజులు స
మ్మోదమున యజ్ఞరక్షణ
లోఁ దనరిరి పంచదినములుఁ ధృతియుతులై. 54

గీ. అంత నాఱవదినమున నసురవర్యు
లంతరిక్షంబునఁ జేరి యపరిశుద్ధ
వస్తువర్షంబు క్రతువేదిపైనిఁ గురియఁ
గాంచి రాముండు ధృతధనుఃకాండుఁ డగుచు. 55

క. మరుదస్త్రముఁ దొడిగి మహో
ద్ధురగతి ప్రహరించు నేయఁ దూలియతఁడు సా

గరమునఁ గూలె సుబాహుం
డురు వహ్నిశరంబుచేత నుసురులువాసెన్. 56

క. మిగిలిన రక్షోవీరులు
విగతప్రాణులయి పడిరి పృథ్విఁ రామా
శుగవహ్నిజ్వాలాహతి
వగలుడిగి మునీంద్రులెల్ల బహుహర్షింపన్. 57

వ. అంతఁ గ్రతువిఘ్నకారులైన దైత్యులు నిశ్శేషంబుగాఁ
గూలిన మునీంద్రులెల్లరు శ్రీరాము వేనోళ్లఁ గొనియాడిరి
విశ్వామిత్రుండు యజ్ఞపూర్తి గావించి యత్యానందభరి
తుండై రామలక్ష్మణులఁ గొనియాడి వారలతో మఱియు
నిట్లనియె. 58

క. జనకునియజ్ఞముఁ గనఁబో
మనమునఁ దలఁపొదవె మీరు మాతో వేడ్కన్
జనుదెండట నొక ఘనతర
ధనువు కలదు దానిఁ గాంచఁదగు శూరులకున్. 59

క. అని పల్కి దశరథేశుని
తనయులతోఁ దక్కు మునికదంబముతోడన్
జనుచుఁ బథంబున గౌతమ
మునివరు నాశ్రమముఁ గాంచి మోదంబెసఁగన్. 60

గీ. కాంచి గాధేయుఁడనె రామ కంటె మున్ను
గౌతముండు నహల్యయుఁ గలసి మనిన
యాశ్రమంబిది జనశూన్య మయ్యెనిపుడు
దాని హేతువుఁ జెప్పెదఁ దథ్యముగను. 61

క. గౌతమముని లేనితఱిఁ
బ్రీతి సురేశుం డహల్య వెసఁ జెఱచుటచే
నాతపసి సతి శపించెఁ గృ
ఘాతురఁడై ఱాయివగు మటంచని కానన్. 62

ఉ. బూడిదెకప్పు నిప్పుగతిఁ బోఁడిమిదక్కి కృశించుచున్నదా
చేడియ, నీదుదర్శనముచేఁ బతిశాపముఁ బాయుఁ గాన నీ
వాడకుఁ బోయిరమ్మనఁగ నానృపసూనుఁడు తద్దిశన్ జనన్
దోడనె యమ్మహాత్ముపదతోయజరేణువు సోఁకి యంతటన్.

క. ఆపడఁతి శిలాత్వము విడి
దీపిత దివ్యాంగనాకృతిన్ బడసి యటన్
భూపసుతు శ్యామసుందర
రూపసమన్వితునిఁ దనదు ప్రోలన్గాంచెన్. 64

గీ. కాంచి తనుఁ బ్రోవవచ్చిన కమలనేత్రు
పాదవనజంబులకు భక్తిపరవశమున
సాగిపడి మ్రొక్కి హర్షాశ్రుజలముకారఁ
గంపితాంగయు గద్గదకంఠ యగుచు. 65

వ. నిటలఘటితకరయుగపుటయై శ్రీరామదేవు నిట్లు స్తుతించె.

దండకము:—

శ్రీమజ్జగజ్జాలసృష్టిస్థితిధ్వంసకార్యాభిరామా! సదానంద విజ్ఞానధామా! మహోద్దండరక్షోవిరామా! దినేశా న్వయాంభోధిసోమా! కృపారక్షితార్తప్రజాస్తోమ! భాస్వ త్పరంధామ రామా! మహోఘుక్షయోద్దామనామా లసత్సత్యకామా! మహార్తిన్ భయోదగ్రశాపాహతిన్

న్దూలి కాయం బపాయాస్పదంబై శిలఁబోలి దుఃఖా
బ్ధిలోఁగూలి యేదిక్కు లేకొక్క తేఁ వెక్కసంబైన జీవం
బుతోనున్న యిక్కాంత యిక్కట్టులంబాపి నల్దిక్కులం
గీర్తినెక్కొఁదలంపొంది యే తెంచితే! లోకముల్ గన్న యప్పా,
యఘాంభోధి దాటించు తెప్పా, కృపాయుక్తటాక్షాల
వాలా సుహృగ్వీక్షణస్పర్శనోద్ధూతదుర్దోషతూలా, భవ
త్పాదపంకేజరేణుప్రసారంబుచే ధన్యనైతిఁ నమస్కార
ముల్ వేనవేల్ సేసి యాత్మన్ని వేదించు కంటె న్మతేమేను
జేయంగనౌ కార్యముండుఁ వినీలోత్పలశ్యామ రామా
రణోద్దండభీమా నమస్తే నమస్తే నమః. 67

వ. ఇట్లు ప్రార్థించి శ్రీరామ లక్ష్మణ గాధేయులకు నర్ఘ్య
పాద్యాదులతో నాతిథ్యం బొసంగి కృతార్థయయ్యె. నంత
గౌతముం డేతద్వృత్తాంతం బెఱింగి వచ్చి సతిన్గూడి శ్రీరామ
లక్ష్మణుల గారవించి తన యాశ్రమంబునకుఁ జనియె. విశ్వా
మిత్రుండు రాఘవులతో మిథిలానగరంబుఁ జేర జనకుం
డెదుర్కొని. 68

గీ. అమిత వినయంబుతో మ్రొక్కి యర్ఘ్యపాద్య
విధుల మునినాథుఁ బూజించి పీఠమిచ్చి
చంద్ర సూర్యుల గేరులసత్ప్రకాశ
మెసఁగు రాజన్యసుతుల వీక్షించి యలరి. 69

క. వీరెవ్వరనిన దశరథు
కూరిమి పుత్త్రకులు దైత్యకులనాశకు లీ
ధీరులు మత్క్రతురక్షా
పారీణులు భూరిబాహుబలు లసమానుల్. 70

క. అని పల్కి మౌని నీకడఁ
దనరెడిశివకార్ముకంబు దర్శింపంగా
జనుదెంచి రీకుమారకు
లనఘా! తెప్పించి చూపుమా ధను వనినన్. 71

వ. జనకుం డిట్లనియె. 72

సీ. సురనరగరుడకిన్నరకింపురుషులెల్ల
రేతెంచి వీక్షించి రీధనువును
గంధర్వయక్షరాక్షసవీరవరులంద
ఱేతెంచి వీక్షించి రీధనువును
రావణార్జునముఖాప్రతిహతబలధుర్యు
లేతెంచి వీక్షించి రీధనువును
వారు వీరననేల వేరొప్పువారెల్ల
రేతెంచి వీక్షించి రీధనువును
తే. కాని యందొక్కఁడైన నీకార్ముకంబుఁ
గదలుపఁగలేక యియ్యది క్ష్మాధరాభ
మేరికగునెత్తనంచు నన్నెదిరి కన్య
బల్మిఁ గొంపోవఁ దలఁప నే వారినడఁప. 73

క. సురలను వేఁడిన వారలు
పరిరక్షణసేయుచున్నవారైనను నె
వ్వరికిన్ జేయఁగ బహుండు
స్తర మీపనియంచు మానసమునఁ గలఁగుచున్. 74

ఉ. ఈమహితోగ్రకార్ముకము నేటికిఁ బందెముకట్టినాఁడ నిం
కీమహి దీని నేపురుషుఁ డెక్కిడఁగల్గెడి నెట్లు నాదు క

న్యామణికిఁ వరుండమరునంచు మది న్గడుశంకితుండనై
యేమియుఁ దోఁపకుందునది యీకొమరుల్ కదిలింపనేర్తురే.

క. అని పలుక మౌనివరుఁ డో
జనవర! యీసుతులమానుషక్రము లెవ్వా
రును వీరిఁబోల రనినన్
మనమున బహుహర్షరసనిమగ్నుం డగుచున్. 76

క. జనకుండు రామలక్ష్మణు
లను దగఁ బూజించి గద్దెల న్గూర్చుండన్
బనిచి శివధనువుఁ దే బహు
జనములఁ బంపంగ వారు చయ్యన దానిన్. 77

వ. తెచ్చి యందుంచిన. 78

క. ఇనకులతిలకుని రాముని
గనుఁగొని ముని పల్కె నీవు కడిమిఁ న్దీనిన్
మొనకొని యెక్కిడుమన నా
యనఘుఁడు మందస్మితోజ్జ్వలాస్యుం డగుచున్. 79

మ. కటిబంధంబు బిగించి మౌనికి నమస్కారంబు గావించి ధూ
ర్జటికోదండము డాసి మ్రొక్కి రఘువంశశ్రేష్ఠుఁ డాకార్ముక
స్ఫుటదండంబును వామహస్తమున నాస్ఫోటించి పైకెత్తియు
ద్భటదోస్సారముమీఱ నారివెస సంధానంబు గావించుచున్.

చ. జనకుని సభ్యులెల్ల రతిసంభ్రమవిస్మయచిత్తులై కనుం
గొన రఘువీరశేఖరుఁ డకుంఠితదోర్బల మొప్ప మౌర్వి లా
గిన విలు భీకరాశని వికీర్ణమహాధ్వనితోడ భగ్నమై
జనములు సంచలించిపడ క్ష్మాతలి వ్రాలెను రెండుముక్కలై.

క. అది కని జనకుఁడు విస్మయ
మొదవఁగ దనగద్దెడిగ్గి యురువడి జని స
మ్మదమున రాముని గౌఁగిటఁ
గదియించి వచించె సీతఁ గైకొమ్మంచున్. 82

వ. అంత జనకుండు గౌశికానుమతి జానకీరాముల కళ్యాణంబు నిశ్చయించి దశరథున కీవార్త నివేదించి వివాహామునకుఁ దోడ్కొని రమ్మని మంత్రులన్పంప వారలేగి యావద్విష యంబులు తెల్పిన దశరథుండు సంతుష్టమనోరథుండై సకల సైన్యసమేతంబుగా భరతశత్రుఘ్నవసిష్ఠులతోఁ గూడి మిథిలానగరంబున కేతెంచిన జనకుండెదుర్కొని వారలకుఁ దగు విడుదులొసంగ వారలందుఁ బ్రవేశింప. 83

క. శ్రీరామలక్ష్మణుల జడ
దారియయిన గాధిసుతుఁడు దశరథు కడకుఁ
జేరఁగఁ గొంపోయినఁ బతి
గారవమున వారిఁ గాంచి కడు హర్షమునన్. 84

ఉ. మౌనికి మ్రొక్కి నీకరుణ మానిత శోభన మావహిల్లె నా
సూనులు సత్పరాక్రమయశోవిభవంబుల వెల్గఁగల్గిరేఁ
గానఁగ నేరనైతి మును కౌశిక! యింతటివాఁడవంచు న
జ్ఞానము సైఁపవే యనిన సంయమి సుస్మితసన్ముఖాబ్జుఁడై. 8

తే. పార్థివేంద్ర! భవత్తనూభవు లనూన
తేజు లమితపరాక్రమ ధీసమేతు
లట్టితనయులఁ బడసి మహాత్మ నీవు
ధన్యతనుగంటి మాబోంట్లు ధన్యులైరి. 8

మ. అన నంతన్ జనపాలుఁ డిట్లనియెఁ గన్యారత్నముల్
ముగ్వురా,జనకోర్వీపతియింట నుందురట యాత్మాభర్తతో
వారిఁద,క్కిన నాపుత్త్రుల కిమ్మటం చని తదంగీకారమున్
బొంది నన్, ఘనమోదావహుఁజేయుఁడన్న మునిసంఘుం
బాత్మ హర్షించుచున్. 87

తే. జనకుకడ కేగి యడుగనా శ్మాతలేశుఁ
డలరి లక్ష్మణునకు నూర్మిళాఖ్య నాదు
పుత్త్రి నొసఁగెద నాదు తమ్ముని తనూజ
లైనమాండవి శ్రుతకీర్తు లనెడువారి. 88

తే. భరతశత్రుఘ్నులకు నిచ్చి పరిణయంబు
లొక్క సుముహూర్తమందె సేయుదమనంగ
నలరిరందఱు దశరథుఁ డది యొఱింగి
హర్షవారిధిలో నోలలాడి యంత. 89

సీ. నలువురు సుతుల నుజ్జ్వలమణిమండన
విమలాంబరముల శోభిలఁగఁజేసి
యొక్కొక్క తనయున కొక్కొక్క లక్షగాఁ
జతురంగబలముల సరగఁ గూర్చి
వేణుకాహాళమృదు వీణామృదంగభే
రీభాంకృతధ్వనుల్ పృథ్వి నిండ
వారకాంతామణుల్ నేరి నాట్యములాడ
రహిఁ బుణ్యతరుణు లారతు లొసంగ
తే. జనకుసౌధంబునకుఁ బెండ్లిజనము లరిగి
గౌతమతనూభవ వసిష్ఠ గాధితనయ

గ్రామం బీవొనరింప నెంచునెడలన్ రక్షింపు పాఱుండవం
చామోదంబున మ్రొక్కితిన్ భయముచే నట్లేనొనర్పన్జుమీ.

మ. అన నగ్నిన్ ఘృతమాహుతిన్ సలుపు నట్లత్యుగ్ర కోపంబు
నన్, నను బాఱుండనియంటి కాంచెదిపుడే నా బ్రాహ్మ్య
మున్నీదుతా, త్రనియోగంబిదె శ్రీశువిల్లు గుణసంధానంబు
గావించి య,స్త్రమొనరన్ జేర్చి రణంబుసల్పు మటుగాకున్న
న్నినున్ గూల్చెదన్. 101

క. అన విని పటురోషంబున
నినకులుఁడు మునీంద్రుచేత నెసఁగెడు ధనువున్
గొని నారిఁదొడిగి వెస శర
మునొకటి సంధించి లాగి ముని కిట్లనియెన్. 102

క. నీపాదయుగళిఁ ద్రుంచెదఁ
జూపుము నీ బ్రాహ్మ్యమన్న క్షోణీసురుఁ డా
భూపసుతుచరణములపై
దీపితసద్భక్తి వ్రాలి తెలివి నిటు లనెన్. 103

క. ఈధను వెక్కిడినప్పుడె
శ్రీధవుఁ డీవంచుఁ దెలిసె శ్రితజనరక్షా
మాధవ నే శరణార్థిని
బాధింపకుమయ్య పతితపావన నన్నున్. 104

ఉ. పాహి కృపాసముద్ర రఘువంశభవోజ్వల రామభద్ర మ
ద్బాహుబలప్రభూతమదబంధురవిభ్రమమానసుండనై
శ్రీహరి నీవటంచెద స్ఫురింపక నిన్నెదిరించినట్టి దు
ర్ద్రోహము సైఁపవే సుగుణతోషణ దానవవంశశోషణా.

పంచచామరము.—

ధరేశ! శౌరి పల్కె నాకు దర్శనం బొసంగ ని
ద్ధరన్ స్ఫురింతు నంచు నిప్డు తావకాకృతిన్ గృపా
కరుండు చక్రి తోఁచె నాయఘంబులెల్లఁ బాసె శ్రీ
హరీ! భవత్పదాశ్రితుండనయ్య నన్నుఁ గావవే. 106

వ. అని ప్రార్థించుచు నీశరం బమోఘంబు గావున నన్నే యక
మన్నిర్మితస్వర్గమార్గంబు లేయు మన శ్రీరాముం డట్ల
కావించె నంతఁ బరశురాముండు రఘురామున కభివంద
నంబు లాచరించి వీడ్కొని చనియె నంత. 107

క. శ్రీరామచంద్రుఁ గౌఁగిట
గారవమునఁ జేర్చి విభుఁడు కడుముద మొప్పన్
భూరి శుభధ్వను లులియఁగ
నూరేగుచుఁ జేరె నయ్యయోధ్యాపురమున్. 108

క. చేరి సతీతనయాదుల
తోరాజిలుచుండె దశరథుండు సురేంద్రున్
గేరెడువిభవముతో నా
శ్రీరామునిమహిమ జనులు చెలఁగి నుతింపన్. 109

మాలిని.—

సురుచిరమృదులాంగా క్షోణిజాపద్విభంగా
సురవిమతవిదారీ సుస్థిరానందకారీ
ఖరకరకులదీపా ఖండితాశేషపాపా
వరసుగుణవిలాసా భద్రశైలాధివాసా. 110

గద్య. ఇది మంత్రికులోదార రామయకుమార భద్రాచల
నివాస తూము సీతారామదాసప్రణీతంబయిన సీతారామ
రామాయణకావ్యంబునందు బాలకాండకథాసంగ్రహ
మేకాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

సీతారామరామాయణము

అయోధ్యాకాండము.

మద్భద్రధరాధర
ధామ, గుణస్తోమ, దనుజదళనిర్దళనో
ద్దామ, రిపుభీమ, కలుషవి
రామ, శుభప్రదసునామ, రాఘవరామా. 1

వ. అవధరింపు మట్లు దశరథుండు తనపుత్త్రచతుష్కంబునకుఁ
బెండ్లిండ్లుచేసి సుఖంబున నుండఁ గేకయరాజుచే నర్థింపఁబడి
భరతశత్త్రుఘ్నులు తద్భూపతిపాలికిన్ జని రంత. 2

శా. శ్రీరామున్, సుగుణాభిరాముఁ, గదనస్థేమున్ దగన్ యౌ
వరాజ్యారూఢి న్నెలకొల్ప నాదశరథుం డామోదమ
గ్నాత్ముఁడై, పౌరశ్రేష్ఠులఁ జీరి వారలయభిప్రాయంబుల
న్దెల్పఁగాఁ, గోరన్ మేలని రందఱొక్కగతి దిక్కుల్
మెండు మార్మ్రోఁగఁగన్. 3

ఉ. అంతట నవ్వసిష్ఠుఁడు శుభావహమైనముహూర్త మెంచి
భూకాంతునితోడఁ దెల్పఁగఁ దగన్ బురవీథు లలంక
రింపఁగాఁ, సంతసమొప్పఁ బంచి రఘుసత్తము రామునితోడ

నీవు నీ,కాంతయు నీమమొప్ప ననఘస్థితి నుండుఁడు
పొమ్మటంచనన్. 4

వ. అంత మంత్రిపురోహితదాసదాసీజనంబులు శ్రీరామున కభి
షేకంబునకుఁ దగినకార్యంబులఁ బ్రవర్తిల్లుచుండ. 5

మ. పురమత్యంత మలంకరించెడువిధంబు న్గాంచి శంకించి మం
థర తద్ధేతు వెఱింగి రాముఁ డెపుడో తన్ దన్ని నాఁడన్న
ముష్కరభావంబున రామచంద్రు నభిషేకప్రాప్తికిన్ విఘ్న
ముల్, నెరపంగాఁ దఱియంచుఁ గైకకడకున్ జేరెన్
దురిచ్ఛ న్వెసన్. 6

వ. ఏగి మంథర మహాశ్చర్యశోకభయరసంబు లభినయించుచుఁ
గైక కిట్లనియె. 7

శా. కైకా! కంటివె యెట్లు వాటిలెనో దుష్కార్యంబు లిప్వేటిలో
నీకాంతుం డలరామభద్రునకు క్షోణీరాజ్య మీఁబూనె నా
హాకర్తవ్యముఁ గాంచవైతి భరతుం డా రాము సేవించినన్
గాకిద్ధాత్రి మనంగఁ బోలునె మహాకష్టం బెటుల్ సైఁచెదే. 8

చ. అన విని కైక యిట్లనియె నా రఘురాముఁడు యోగ్యుఁ
డన్నిఁటన్, ఘనతరరాజ్యమయ్యతఁడు కాంచుటకంటె
శుభంబు కల్గునే, కను ననుఁ గూరిమిన్ భరతుకంటెను
హెచ్చుగ రాముఁ డేల నీ, మనమున దుర్విచారిమది
మానుము మాన్యుఁ డతండు మానినీ. 9

క. అన మంథర యిట్లనియెన్
వనితరో నీకంటె వెఱ్ఱిపడఁతులు కలరే
మనమున సవతికుమారుని
ఘనతకు ముదమంది చెఱుపుఁ గాంచెద వవలన్. 10

చ. భరతుఁడు వీటనుండని యుపాయము ముందుగఁ బన్ని
ధారుణీవరుఁడు నిజాగ్రపుత్రుని ధ్రువంబుగ రాజ్యపదస్థుఁ
జేయఁబూనె రమణి! దీనినైనఁ గననేరక యూరక రాము
వైభవస్ఫురణకుఁ బొంగె దిట్టి ననఁబోఁడిని లోకమునందుఁ
గంటిమే. 11

ఉ. అక్కడ నక్కడుండెడునిజాప్తుల నెల్లరఁజేర్చి తజ్జనుల్
మక్కువఁజెందఁజేయును గుమారులశోభనముల్ గృహస్థవా
యిక్కరణిన్ దనూజు లొక రిద్దరి నిల్వెడలించి గ్రక్కునన్
దక్కినపుత్రువైభవవిధానముఁ బూనెడుతండ్రియుండునే.

ఉ. స్వల్పపుఁ గార్యమా సుతుని క్ష్మాతలరాజ్యమహాపదంబునన్
నిల్పుట యట్టి గొప్పపని నిర్ఘటియించెడువేళఁ దక్కుపు
త్రు ల్పగవాండ్రె యిల్వెడచి దూరపథంబున నుండ వారలన్
బొల్పుగఁ జీర కాశుభము భూపతి పూనుట వింతకాదొకో.

సీ. పతికి నీపై మెండువాత్సల్యమంచందు
విట్టిదేనా నీహృదీశుప్రేమ
"మల్లాలు బెల్లాలు నక్కగారికిని నా
వటిపొక్కులెల్ల బావకనునట్లు
కౌసల్య కాత్మజక్ష్మాపతిత్వానంద
మిచ్చె నీమొగమున కేమికలదు
పతియొక్కశుష్కవాగ్భణతుల నాలించి
పొంగిపొంగి తుదకు బోర్లపడెదు
తే. భావుకాపచ్చయంబుఁ బోల్పంగలేవు
రాముఁడే భూవిభుండైన భామ నీదు

పట్టికిని నీకు జీవనోపాధులున్నె
పక్కలో బాఁ కతండని పడఁతి కనుము. 14

క. భూవిభుఁడు నీకు నప్రియుఁ
డై వెలసె నికేల సంశయము నీవు కనఁగా
లేవేలనొ ప్రత్యక్ష
ప్రావిర్భూతాహితక్రియార్థము లైనన్. 15

క. నీయుప్పు పులుసుఁ దినుచుం
టో యమ్మరో యూరకుండ నొల్లక రానో
నీయాపదల న్దెల్పితి
నీయిష్టం బవలవిధుల నెట్టఁదరంబే. 16

క. నీ కీదుర్దశ యేటికి
కాకుత్థ్సుఁడు మున్ను నీకుఁ గరుణ నొసఁగెన
స్తోకవరద్వితయం బీ
వాకాంక్షింపంగ రాదె యవి యిష్టబలా. 17

క. భరతునకు యౌవరాజ్యం
బరణ్యగతి పదియునాలు గబ్దంబులు ము
ష్కరుఁ డగురామునకును నీ
వఱమర లేకుండఁగోరు మావరయుగమున్. 18

క. ఈరీతి వరయుగంబుల్
గోరిన సిద్ధించు నన్నికోర్కెలు నీకుఁగా
జేరును శుభములు కావున
నూరక చెడిపోక నాదుయోజన వినుమీ. 1

క. ఇమ్మాడ్కి వేగతులఁ గై
కమ్మ కెఱుఁగఁ జెప్పఁజెప్పఁ గడకొడఁబడె, లో

కమ్మునఁ జెప్పెడుమాటల
బమ్మకయిన దిమ్మతెగులు వాటిలుఁగాదే. 20

వ. అట్లాడఁబడి కైక తన తొడవులను విడిచి కోపగృహంబునఁ
ప్రవేశించె నంత. 21

చ. కువలయ భర్త కైకకడకుఁ జని యాసతి కుందు కోపహే
తు వెఱుఁగఁగోర మున్ను దయతోఁ గృపసేసిన యావర
ద్వయిఁ, బ్రవిమలసూనృతవ్రతపరాయణ! నాకు నొసంగు
మిప్డనఁ,యువిద! యొసంగినాఁడ నెవియో యవి దెల్పుమటం
చు రాజనెన్. 22

ఉ. అంతటఁ గైక సంశయము నాత్మ నొకింతయుఁ గాన కోమహీ
కాంత! ధరాధిపత్యమునఁ గ్రాలఁదగఁ భరతు న్వధించి వ
న్యాంతరసీమలందుఁ బదునాలుగువత్సరముల్ చరింపఁగాఁ
జింతిలకుండఁ బంపుము విశిష్టగుణుఁ రఘురామునంచనన్.

పిడుగులఁబోలెడు నీకడు
బెడిదపు నుడువులకు రాజు వివశాత్ముం డై
పుడమిఁ బడి మరలఁ దెలివిని
బడసి సతి న్గాంచి యిట్లు పలుకఁదొడంగెన్. 24

జగదభిరాముఁడు రాముఁడు
పగతుఁడె ఘోరాటవుల నివాసము సేయఁ
సుగుణమణి యాకుమారుఁడు
మగువా! నేనతని విడచి మననేరఁజుమీ. 25

క. కాలాహివై భళీ యీ
పోలికనన్గఱచి చంపి పుణ్యవిశాలుఁ

బాలుఁ రాముఁ వనముల
పాలొనరించి యొట్టిమేలుఁపడసెద జలధీ. 26

క. కల్లనైన నెంచనైతిని
చెలిమిన్నను జంపునట్టి చేడియవనుచుఁ
దలఁడకు మెగ్గును రఘుకుల
తిలకులకని పతి వచింపఁ దెలవ కినుకతోన్. 27

క. అనృతవచశ్శీలుఁడ వని
మనమునఁ గననైతి పహ్ని ప్రగ్గిప సీహాం
డనిన నని పడఁతి పల్కఁగ
ఘనమూర్ఛ మునింగి విభుఁడు త్మాతలి వ్రాలెన్. 28

వ. అంత నాకైకేయి శ్రీరాముని దోడితెమ్మని దశరథుం డాన తిచ్చినట్లు చెప్పి దూతన్బంప, నాతం డాకుమారుని కడకేగి దెల్ప మంగళస్నానంబు లొనర్చి సర్వాభరణభూషితులై యున్న సీతారాములు లక్ష్మణసహితంబుగా రథారూఢులై కైకమందిరంబున కేతెంచి భూతవివశుండైనట్లు పడియున్న తండ్రికిని కైకేయికిని నమస్కారంబు లొనర్చి యిట్లు తండ్రి పడియుండుటకుఁ గారణం బేమని శ్రీరాముం డడుగఁ గై యిట్లనియె. 2

క. మును నీజనకుఁడు నేఁగో
రినయప్పుడు దక్కకుండ రెండువరము లి
త్తు ననియె నిపు డవి నేని
మ్మన నిచ్చితి ననుచు వివర మడిగె న్నన్నున్. 3

క. అన్నా ! భరతుని రాజ్యప
దోన్నతుఁ గావించి నిన్ను నుగ్రాటవిలో

నన్నాలుగుబదియబ్దము
లున్నిలుపఁగఁ గోరితిని గదుర్ క్రియమారన్. 31

తే. తండ్రివాక్యంబు నిల్పు నాత్మజుఁడవైనఁ
గినుకనొందక యడవికిఁ జనుము నేఁడె
మునివిధంబున వల్కలాజినములూని
యనిన రాముఁడు మందస్మితాస్యుఁ డగుచు. 32

క. తమ్ముఁడు ధరనేలుట నే
నెమ్మిన్ సన్మానిసేవ నిలచి మనుటనా
యమ్మకు నయ్యకు నీగతి
సమ్మతి నే మెలఁగుటయుఁ బ్రశస్తముకాదే. 33

క. తల్లీ! సందేహింపకు
ముల్లోకములందు నాకుఁ బొసఁగని కార్యం
బుల్లేవేపని సెప్పినఁ
జెల్లించెద వల్కలములఁ జెప్పుమటన్నన్. 34

వ. కైకహర్షించి వల్కలాజినంబులఁ దెప్పింప శ్రీరాముం డది
వఱకు ధరించి యున్న దుకూలాంబరమణిఖచితస్వర్ణాభరణం
బుల విసర్జించి నారవస్త్రంబులు ధరించి రాజర్షివేషంబున భాస
మానుండగుచు ధరిత్రిపైఁబడి దుఃఖసముద్రంబులో మునింగి
యున్న దశరథునకుఁ బ్రణమిల్లి కైకకు నమస్కరించి యిల్వె
డల సమకట్టుచుండ లక్ష్మణుండుదగ్రకోపంబున ఖడ్గం బంకించి
కైకను మంథరనుఁ ద్రుంచివైచెద, నిన్న నీకుఁ బట్టంబు కట్టెద
నని వసిష్ఠాదులయెదుట సభలోఁ బలికి తప్పుటయుఁ, దనకాంత
కుఁ దానెపుడో యెవ్వరెఱుంగకుండ నిచ్చినవరంబులు నడపు
టయు ధర్మంబగునే, తండ్రియయ్యు న్యాయంబు విడచి

ప్రవర్తించినఁ దనయుఁ డాదరింపనేల యని ధీరాలాపంబు లాడ రాముం డతని వారించి జానకిఁ గాంచి యిట్లనియె. 35

తే. అత్తమామలపాదసేవానురక్తి
నిలువుమిందన నాసతి నిన్ను వీడి
మనసు క్షణమైన, రావలదనినఁ జత్తు
ననిన రాముఁడు సతిరాక కనుమతించె.

క. సౌమిత్రిఁ గాంచి భరతున
కామోదముతోడ సాయమై యుండుమనన్
నేమన నిన్వీడి క్షణమున్
స్వామీ! మీతోడ నిపుడె వచ్చెద ననుచున్. 37

క. మునివేషము తానును గై
కొని లక్ష్మణుఁ డనుజుతోడఁ గూడి నిలువ ని
ట్లినకులుఁడు తమ్ముఁడును భూ
తనయయు వనమునకుఁ బోవ దరలుచు వారల్. 38

వ. కౌసల్యా సుమిత్రల చెంతకేగి మ్రొక్కి వారలకు యావద్వృత్తాంతంబుఁ దెల్ప నాసతులు మహారోదనంబు లొనర్చుచు వివిధంబులఁ బరితపింప వారల నెట్టకేలకొప్పించి రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితుండై సుమంతుండు తేరుఁదోల రథారూఢుండై పురంబు వెడలి చనుచుండఁ బౌరులెల్లరు రామాదుల వనగమనంబున కడలుచు నయ్యయో! యఱువదివేలవత్సరంబులు బిడ్డలులేని దొడ్డయడ్డంబులఁ బొగిలి పొగిలి యేపుణ్యలేశంబుననో కాంచిన మన్మథాకారు లగుకుమారుల నిట్లు నట్టడవులపాలుసేసెడి తండ్రి కలఁడే యనువారును, తండ్రి యాఁడుదానివలపులకు లోనై పుత్త్రులఁ దొలఁగినను గడు

పునఁ గన్నతల్లు లెట్లోర్చి రనువారును, సవతితల్లి తనసుతు
నకు రాజ్యంబుఁ గోరినఁ గోరుఁగాక తక్కినకుమారుల నిల్వె
డలఁద్రొబ్బి యరణ్యంబుల కంపునే యనువారును, వార
లట్లు పంపినను ధీరులగు నీకుమారు లేల వనంబుల కేగ
వలయు ననువారును, దపోనిష్ఠుం డగు నవ్వసిష్ఠుం డైన
హితాహితవివేచనంబు సేసి యిట్టి బెట్టిదంబులగు నిక్క
ట్టులఁ దప్పింపఁడయ్యెఁగా యనువారు నింతేల ధైర్యమంద
రుండును లోకైకసుందరుండు నగు దశరథాగ్రనందనున
కెగ్గుగావించిన పాపసింధువగు నమ్మంథరకంధరంబుఁ దెగ
వ్రేయవలదా యనువారు నొక్కయాఁడుదానివలన నెంత
విప్లవంబు వాటిల్లె ననువారు నిట్లు పురంబున బహుతెఱం
గుల మహాకల్లోలధ్వనులు పుట్టి పౌరులెల్ల రిట్టి పుణ్యులు
లేనిపురంబునఁ గాపురంబు సేయుకంటె నీకుమారులతో నర
ణ్యంబుల కేగుట లెస్సయని నిశ్చయించి యేకగ్రీవంబుగ
శ్రీరాముని రథంబు వెంట నేగుచుఁ దద్దివాంతంబునకుఁ
దమసానదీతీరంబుఁ జేరి దాశరథులతో నచట విశ్రమించి
యుండిరంత. 39

క. పురజనములు తము వీడక
యరదముతో వచ్చు టరసి యర్కకులుం డి
ట్లిరు దేనగునే మీమం
దిరముల కేగుఁడన వారు తిరుగకయుండన్. 40

క. ఆనాఁటిరాత్రి వేకువ
భూనాథునిసుతులు లేచి పురజనులుకనక

రానివిధంబున నవలికిఁ
బోనెంచి సుమంతుఁ జూచి భూవిభుఁడనియెన్. 41

ఉ. పౌరులెఱుంగకుండ మము వాహినిదాఁట నొనర్చినీవు వే
నూరికిఁ దేరుతోడఁ జను మొయ్యననంచ నెనంత రాసుతుల్
త్సారపణీజఁ గూడి తమసానది దాఁటఁగఁ బౌరులెల్ల నా
శ్రీరఘువీరులన్గనక శీఘ్రగతిన్ బురిఁ జేరిరంతటన్. 42

ఉ. ఆవల జానకీసహితులై రఘువీరులు జాహ్నవీలస
త్పావనవాహినీతటిని తద్దివసాంతమునందుఁ జేరి స
ద్భావ గుహున్ హితోక్తుల శుభప్రదుఁజేసి నదిన్దరించివే
నావలికేగి రందలి వనాంతర చిత్రములారఁగాంచుచున్. 43

వ. త్రోవ మృణాళఖండ హింగుదీపిణ్యాకంబులచే క్షుద్బాధలఁ దీర్చికొనుచు సరోరవంబుల నిర్మలోదకంబులఁ ద్రావుచు ముందుకుఁ జనిచని భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరిన నమ్మహా మహుఁడు శ్రీరామాదుల యాగమకారణంబెఱింగి యా తిథ్యంబొసంగె. మఱునాఁడు దాశరథులు సీతాసహితులై చిత్రకూటాచలంబుఁ జేరి విశ్రమించియుండిరంత నయ్యయో ధ్యాపురంబున. 44

క. శ్రీరాముఁడు లరణ్యముఁ
జేరన్ జనుటెఱిఁగి రాజు చిత్తము వ్రయ్యన్
హారామ రామయంచున్
బోరున నేడ్చుచు ధరిత్రి మూర్ఛన్ వ్రాలెన్. 45

వ. ఇట్లు వ్రాలి కొంతవడికిఁ దెలిసి క్రూరేక్షణంబులఁ గైకన్ జూచి నీవొక గోముఖవ్యాఘ్రంబ వింక జనశూన్యంబగు నీరాజ్యంబు నీనెత్తిన్ గొట్టికొనుము. నీమొగంబుఁ జూడ

మహాపాపంబు వాటిల్లు నీవు నాకు సతీరూపక మృత్యువ
వైతివి నీకతంబున నేను ప్రాణంబుల విడువనున్నాఁడనని
వచించి కైకగృహంబు వీడి దశరథుండు కౌసల్యాసౌధంబున
కేగ నాకాంత నాథున్గాంచి 46

క. మీరును మీ ప్రియసఖియుఁ
శ్రీరామాదులను వనముఁ జేర్చితి రింకన్
గోరికలార సుఖంబున
నూరేగుచు నుండుఁడేను నుసురుల విడుతున్. 47

మ. అకటా! కైకకు రాజ్యమిచ్చినను నీయన్యాడియాఁగాని యా
యకలంకుండగు నాసుతుండెవరికే యాపత్తు గావించె వ
న్యకఠోరస్థలవాస మొందఁ, బితయే యన్యాయముఁ జేయనే
రికగున్గాదనఁ గైకపైని వలపాహా! యెంత గావించెనో. 48

వ. అని యిట్లనేక విధంబులఁ దన్నతి నిష్ఠురోక్తు లాడుచున్న
కౌసల్యన్గాంచి దశరథుండు నన్నిట్లల నొప్పించెదు నాకు
వెనుక వాటిల్లిన మునిశాపంబున నిప్పుడు పుత్రవియోగ
దుఃఖంబునఁ బ్రాణంబులఁ బాయనున్నాఁడఁ దచ్ఛాప
వృత్తాంతంబుఁ దెల్పెద వినుమని యిట్లనియె. 49

సీ. ఒకముని తనయుఁ డెంతో భక్తి నంధులౌ
తనవృద్ధ మాతాపితలను దీర్థ
యాత్రాస్థలములకు నర్థిఁ గావడిలోన
మోసుకపోవుచు గాసికోర్చి
చనుచుఁ ద్రోవను దాహజలము వారడిగినఁ
[illegible]

చేరవఁ దనరెడు సెలయేటికేగి యా
జలములఁ దనకమండలువు ముంప

తే. బుడబుడధ్వని జలములఁ బుట్టిన విని
మృగమటంచుఁ దలంచి నేఁ దెగువ సేసి
శబ్దభేదిని నొకఘోరశరము విడువ
నయ్యది యమోఘగతి మునీశాత్మజునకు. 50

తే. అంగమున గాడ హాశివా యనుచు నతఁడు
ధరణి వ్రాలఁగ నే విని దాపుకేగి
యాకుమారకుఁ గాంచి మహాభయంబు
గదుర నిలచిన నతఁడు నన్గాంచి పలికె. 51

ఉ. నీ ముకుమోమెఱుంగని యనింద్యచరిత్రు మునీంద్రపుత్రు న
న్నేమి యొనర్చినాఁడనని యేసితి భూవర ! సాధుఁ జంపి త
ద్భీమతరాఘ మొంద మది వేడుక పుట్టెనె యంచుఁ బల్కనే
నామహితాత్మతోడ వినయంబున నిట్లని విన్నవించితిన్. 52

క. దేవా! మృగమనియేసితిఁ
గావుము నన్నంచు నతని కాళ్లకు బడఁగా
భూవర! నాదగుచావున
కై వెఱువనుగాని వినుము కాఁగలపనులన్. 53

మత్తకోకిల(?):—

కలరట నాతలిదండ్రులు వృద్ధులు
గాఢతపోరతు లంధులు వా
రలు నను దాహజలంబుఁ దెమ్మన
రంజలి వచ్చితి నియ్యెడకే

జలములఁ గైకొని వారలఁ జేరియొ
సంగుము ముందుగ నంబుపురల్
బలుకుము సత్యము వారలదాహముఁ
బాపి తదంఘ్రులపైఁ బడుచున్. 54

వ. రాజవరా! నేఁ జచ్చిన వార్త యెఱింగిన నాతలిదండ్రులు బ్రతుకరు. వారలఁ బ్రార్థించి మన్నింపుఁడని కోరుము. వారలు ప్రాణంబుల విడచిన యావల నాకును వారలకును దహనాది కృత్యంబులు గావించి పొమ్మని చెప్పిన విని బాణ వేదన సైఁపఁజాలక బాధపడు మునికుమారుని వక్షంబునఁ గాడియున్న శరంబుఁ బెఱుక నాతండు ప్రాణంబుల విడచె నంత. 55

క. వెతనొందుచు నేనా దం
పతులకడకు నేగి జలము వారల కొసఁగన్
సుతుఁడా యిటు లేటికి దడ
సితి వన నేఁ బలుకకున్నఁ జెందిన శంకన్. 56

క. నీవెవఁడవు మాసుతుఁ డేఁ
డీ వివరంబొప్ప సత్యమెఱిఁగింపనిచోఁ
జావ శపించెద మనినన్
గావుండని నేను వారికాళ్లన్ బడితిన్. 57

వ. పడి లేచి వినయంబున నావృద్ధదంపతులకు జరిగినవృత్తాంతం బంతయుఁ జెప్ప హాసుతా! హాసుతా! యనుచు వారిరువురు పేరెలుంగునఁ బరిపరి విధంబుల దుఃఖించి ప్రమాదవశంబు నేఁ దప్పుఁ జేసినందులకు నన్నుఁ గొంతవఱకు మన్నించియ

నీవు మూవలెఁ బుత్త్రవియోగదుఃఖంబున మ్రగ్గెదవని పల్కి
వారికుపుడు ప్రాణంబుల వీడిరి కావున. 58

క. నాకాశాపం బిప్పుడు
తాకెన్ మునివాక్యమేల తప్పి చనునటం
చాకాకుత్థ్సుఁడు శోక
వ్యాకులుఁడై విడచెఁ బ్రాణవాయువులంతన్. 59

వ. అంతట దశరథుని ముప్పురు కాంతలు హానాథ! హానాథ!
యంచు మహాక్రందనంబులు సేయుచు నేడ్చుచుండ వసి
ష్ఠాదు లేతెంచి వారలదుఃఖోప శమనంబుగాఁ బల్కి భరత
శత్రుఘ్నులకుఁ దక్షణంబు బయలుదేరి రండని జాబులంపి
దశరథు శవంబుఁ దైలద్రోణిఁ బెట్టించియుండ నంత నేడవ
నాఁటికి భరత శత్రుఘ్నులేతెంచి యావద్వృత్తాంతం బెఱింగి
రంత భరతుండు. 60

క. కైకన్ గని సీవాక పెన్
రాకాసివి తల్లి కావు రాము నడవికిన్
బోకడ నేసితి మగనిన్
భీకరవధ నేసితింక వెలయుమి ధరణిన్. 61

మ. కలనైనన్నినుఁ గోరినాఁడనకొ యీ పాత్మోరాజ్యసంపత్తు ను
జ్జ్వలతేజోనిధియైన రాము నడవిన్ వర్తింపఁ బొమ్మంచటుల్
పలుకన్నోరెటులాడె నీమొగమిఁక పాపంబు సూడంగ, నెం
తలుగావించితె లోకనింద కయినన్ శంకింప కోరాక్షసీ. 62

వ. అని భరతుండు శోకకోపవిభ్రమభరితమనస్కుండై
యుండ, శత్రుఘ్నుండు కైకశిరంబుఁ దెగనేసెదనని ఖడ్గంబుఁ
దీయ భరతుండు మాతృహంతలని మనమొగంబులు

రాముండు సూడం డుడుగుమని వారింప శత్రుఘ్నుం డా చెంతc దొంగిసూచుచున్న మంథరన్గని దీనికతంబున నిట్టి యసంగతంబులయిన దొసంగు లెసంగె నని దాని శిరోజంబులc బట్టి నేలం బడవైచి పాదతాడనంబు సేయుచుండ భరతుండు వారింప నూరకుండె నంత నాయిరువురు భ్రాతలు కౌసల్యాగృహంబున కేగి యామెకు నమస్కరించి మహారోదనంబు సేయc గౌసల్య భరతున్గాంచి యిట్లనియె. 63.

మ. భరతా! పానెను రామునడ్డ మవనీపాలుండు మేన్వీడె నీ
ధరణీరాజ్యము నీవు నీజననివేc దాల్పంగ నౌనన్న నీ
శ్వరుcడే సాక్షిగc జెప్పెదన్వీను మనోవాక్కాయకర్మంబులం
దెఱుcగన్నేc గయికేయికృత్రిమము తల్లీ సత్యమాలింపవే.

క. అని భరతుcడనిన తత్క్షణ
మున సత్యము సత్యమంచు బోరున గగనం
బుననుండి యొక మహాధ్వని
వినవచ్చెc జనములెల్ల విస్మయ మొందన్. 65

వ. అంతc గౌసల్యా సుమిత్రలు భరతుc గౌcగిలించికొని మహారోదనంబు నేసిరి. వసిష్ఠుండే తెంచి ముందుc గార్యక్రమంబుc జూడుండని భరత శత్రుఘ్నులచేత దశరథు శవంబునకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయించి తక్కినయపరకర్మంబుల విధ్యుక్తంబుగ నడపించెc బిమ్మట భరతుండు రాముని పాలికేగి ప్రార్థించి యాతనిc దోడ్తెచ్చి పట్టంబు గట్టెద, మనమందఱము పోదము రండని సకలసైన్యసమేతంబుగ వసిష్ఠ వామదేవ జాబాలి ముఖ్యులతో ముప్వురు మాతలతోc దానును శత్రుఘ్న సహితంబుగా వల్కలాజినధారియై కదలిచని

త్రోవను గుహునకు భరద్వాజునకుఁ దన భావం బెఱింగించి సీతాలక్ష్మణ సహితుండై శ్రీరాముండు విశ్రమించియున్న చిత్రకూటంబు డాయఁజనె నంత. 66

క. సేనాగమరవ మాన్నృప
సూనులు విని హేతు వరయుచు న్గనుచుండన్
దీనాస్యమొప్ప భరతుడు
సానుజుఁడై వచ్చె రామునం ఘ్రులఁ గాంచన్. 67

వ. వచ్చి సీతాలక్ష్మణోపేతుఁడైన రామునను శత్రుఘ్న సహితుండై నమస్కరించి వారలచే గారవింపఁ బడియె. సీతారామలక్ష్మణులు మువ్వురు మాతలకు వసిష్ఠాది మునులకు నమస్కరించి రంత నా శ్రీరాముండు భరతున్గాంచి తండ్రి నేమంబడిగిన నాతండు మనజనకుండు భవద్వియోగదుఃఖంబు భరింప లేక దివంబున కరిగె ననియె. 68

క. అనఁ బిడు గడచినగతి నా
మనుజేశుఁడు లక్ష్మణుండు మహిసుతయున్ ధా
త్రిని మూర్ఛలొంది పడి శో
కనినాదము లెసఁగ లేచి కలఁగిన మతులన్. 69

వ. బహువిధంబులఁ దండ్రి న్దలంచి దుఃఖింప వసిష్ఠాదులచేఁ దెల్పఁబడి దుఃఖోపశమనంబునొంది స్నాతులై తండ్రికిఁ దిలోదకపిండప్రదానంబు లిడి యొక్కెడ నందఱు నాసీనులై యుండ. 70

చ. భరతుఁడు లేచి నమ్రుఁడయి పాపవిమోచననామ రామ యి
క్కరణిని బుద్ధిహీన యగుకాంత విరుద్ధపుఁ బల్కు లెంచి దు

స్తరవనసీమకుఁ జనుట సత్కరుణాబ్ధికి నీకుఁ గూడునే
శరణము వేఁడువాఁడ నిను సమ్మతి రాఁగదె రాజ్యమేలఁగన్.

ఉ. కైకదురిచ్ఛ సైఁచి త్రిజగంబుల నామెకు శాశ్వతంబుగాఁ
జేకుఱు దుర్యశంబును నశింపఁగఁజేయఁగదన్న తమ్మునిన్ [ల్
నీకుఁ బదాశ్రితుఁ నను గణించి కటాక్షము మీఱ రాజ్యము
గైకొనుమన్న నాకు నుపకారము సేయఁగదన్న మ్రొక్కెదన్.

చ. అన విని రాముఁ డిట్లనియె నన్వయకీర్తులు వమ్ముసేయుచున్
జనకునియాజ్ఞఁ బోనడచి చయ్యన నే నిలుసేర వచ్చినన్
ఘనతరదుర్యశంబు నరకంబు ధ్రువంబుగఁ గల్గుఁగాదె యి
త్తనుసుఖమే ప్రధానమని ధర్మము వీడఁగనౌనె తమ్ముఁడా.

చ. సతికి వరంబులన్ బతియొసంగ సుతుండవి పాటిచేసి స
మ్మతి నడపింపకుండుటది మండితవర్తనమౌనె నేను సు
స్థితి వనవాసినౌదు, నిరసింపక నీవు ధరాధిపత్యమున్
బితృహితవర్తివై కనుము వేడుకతోడఁ జతుర్దశాబ్దముల్.74

వ. అన భరతుండు శ్రీరాముపాదంబులపైఁ బడి యిట్లని
విన్నవించె. 75

క. శరణార్థి నేను మఱియొ
దరుఁడను నీకృపకుఁ బాత్రతముఁడను విశ్వ
చ్ఛరణాగతవత్సల న
న్నఱసేయక పురికి రాఁగదన్నా రామా. 76

ఉ. అగ్రజుఁ డుండఁ జిన్నకొడుకర్హుఁడె రాజ్యవిభూతికాగమో
దగ్రవిధుల్ దొఱంగుటది న్యాయమె నీకొకయాఁడుదానిదు
ర్నిగ్రహవాక్యమూని యిటు నిష్ఠురకానల కేగనౌనె దు
ష్టగ్రహచార మీఁగతిని సల్పె క్షమించి పురంబుఁ జేరవే. 77

క. కైకయుఁ బశ్చాత్తాపో
ద్రేకంబునఁ బొగులుచున్నది మహాత్మా త
చ్ఛోకముఁ బాపఁగఁ బుర క
స్తోకకృపఁ రాఁగదయ్య శుద్ధచరిత్రా. 78

వ. అన్నా నీవు మత్ప్రార్థన మంగీకరించి పురికి రాకున్న నేనిదె ప్రాయోపవేశంబు నొంది ప్రాణంబులు విడచువాఁడ నన శ్రీరాముం డిట్లనియె. 79

క. మనవంటిధర్మనిరతులె
జనకాజ్ఞను మీఱి నడువ జనసామాన్యుల్
మనుదురె ధర్మము తప్పక
యనుజా! నీకిట్టివెట్టి యర్థ్యం బగునే. 80

క. అన విని వశిష్ఠముఖరులు
మనుజేశా! భరతుమనవి మన్నించి పురం
బునకుఁ విచ్చేయఁగదే
యనిరల జాబాలి యీక్రియఁ వచియించెన్. 81

చ. జనకునిమాటఁబట్టికొని సమ్మతిఁ గానల కీవుపోయినన్
గని యలరారునే యతఁడు కాయము వీడినపిమ్మటన్ వృథా
తనువును గాసిచేయుఫలితం బది యేమిశరీరిరైన జీ
వునకుఁగలారె బంధుజనముల్ మఱి తద్విహితాహితక్రియల్.

చ. పరము పరం బటం చెదియొ భావమున న్దలపోసి సిద్ధమై
దరికరుదెంచుసౌఖ్యములఁ ద్యాజ్యము సేయుట మింటితమ్మిచే
కులునని చేతితమ్మిఁ గయికోక విసర్జనసేయుటౌఁగదా
యెఱిఁగి యెఱింగి కానలకు నేటికిఁ బోయెదు రమ్ము రాఘవా

క. మరణం బొందినవానికి
నెరపంబడునపరకర్మ నికరం బాతం
డరసి గ్రహించునె తల్లా
భరతలు ధర మనెడునట్టివారలు కారే. 84

వ. అనిన శ్రీరాముం డిట్లనియె. 85

శా. ఏమీ నాస్తికు నట్లుపల్కెదవు లేదే పారమార్థంబు దే
హామోదంబె ప్రధానమందు విదియేనా నీతపస్సంభవో
ద్దామ ప్రాజ్ఞత చాలుఁజాలు నిఁక సత్యవ్యాప్తి పిత్రాజ్ఞనే
నేమాత్రంబును వీడ నీదువచనం బేవిశ్వసింపన్ జుమీ. 86

వ. అని మఱియు వశిష్ఠు న్గాంచి యిట్లనియె. 87

మ. పురికిన్ రమ్మనె దీవుకూడ గుఱసంభూతోక్తికం బెన్ మహా
దరణీయంబులు తల్లిదండ్రులవిధుల్ తత్పుత్రకశ్రేణికిన్
గురువర్యా పితృనాజ్ఞవీడి పురమందున్ జేర నేవచ్చినన్
స్థిరధర్మంబును వమ్ముచేసినటుగాదే మీరె యోజింపుఁడీ. 88

క. ఇనచంద్రులు గతిఁదప్పిన
వనవాసవ్రతమ్ముమానఁ బదునాల్గేండ్లున్
మునులార నేఁడు పిత్రా
జ్ఞనుమీఱ నన న్వశిష్ఠుసంయమియంతన్. 89

ఉ. పాదుకలిమ్ము రాఘవ! కృపన్ భరతుం డవిశాంచు నేగి స
మ్మోదముమీఱ వానికిఁ బ్రభుత్వము నిల్పి ప్రధానివై ఖరిన్
గాదనకుండ రాజ్యమును గాంచుచునుండుఁజతుర్దశాబ్దముల్
నీదగునాజ్ఞ నన్నుఁ గరుణించి యొసంగె నతండు పాదుకల్.

వ. అంత భరతుం డప్పాదుకలఁ దలపైఁ దాల్చి రామా! నీవు
పదునాలుగేండ్లు గతించిన మఱునాఁ డయోధ్యకు రాకున్న

నేఁ బ్రాణంబులు విడచువాఁడ నని పల్కి జానకీ లక్ష్మణ సహితుండైన శ్రీరామునకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కారంబులు గావించి వీడ్కొని జననీజనానుజ మునియుక్తుండై సైన్యంబుతోఁ గదలి రామశూన్యంబగు నయోధ్య నుండ నొల్లక తత్సమీపగ్రామం బగు నందిగ్రామంబున నిలచి శ్రీరామ పాదుకలకుఁ బట్టాభిషేకంబుఁ జేసి భరతుండు శత్రుఘ్న సహితుండై రాజ్య మేలుచుండె నంత నిక్కడ. 91

ఉ. రాముఁడు చిత్రకూటశిఖరంబుననుండి సుమిత్రసూతితో
భూమిజతోడ డిగ్గి వనభూములఁజూచుచుఁబోయిపోయి యు
ద్దామతపోగరిష్ఠుఁడును ధర్మరతుండును నైన యత్రినిౙ
గామితమారఁ జేరఁజనఁగా మునివర్యుఁ డెఱింగి ప్రీతుఁడై.

గీ. అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులచే నాదరించి
విష్ణునంశజులని వారి వినుతిసేసి
దివ్యఫలములచేత నాతిథ్య మొసఁగి
తన శుభాశ్రమమున నిల్పె దాశరథుల. 93

ఉ. ఆమునిపత్ని సద్గుణ సమంచితయౌ ననసూయదీపితో
ద్దామ పతివ్రతామణి ముదంబున సీతను గాంచి తద్వివా
హామృతతుల్యవార్తలఁ బ్రహర్షమున న్విని ప్రీతినిచ్చె నా
భూమిజ కుజ్జ్వలన్మహిమముల్ దనరారెడి కుంకుమంబునున్.

మాలిని. అమలినమునిసంగా యాశ్రితక్లేశభంగా
సముచితమృదుభాషా క్ష్మాసుతాచిత్తతోషా
కమలమృదుదళాక్షా కమ్రకారుణ్యవీక్షా
విమతమదవిదారీ విద్వదానందకారీ. 95

గద్య. ఇది మంత్రికులోదార రామయకుమారభద్రాచలనివాస తూము సీతారామదాసప్రణీతంబయిన సీతారామరామాయణకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండకథాసంగ్రహ మేకాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

సీ తా రా మ రా మా య ణ ము

ఆ ర ణ్య కాం డ ము.

క. అంగీకృత మునిజన హ్యా
త్సంగా, భృగురామ మదవిదారణ దర్పో
త్తుంగా, సీతాశోక వి
భంగా, భద్రాద్రివాస భరణా పాంగా. 1

వ. అవధరింపు మవ్వలి కథ, య ట్లాయ త్రిమహాముని యాశ్ర
ముంబున నాదినంబు వసించి మఱునాఁడు సీతారామలక్ష్మణు
లమ్మహాత్ము వీడ్కొని తరలి. 2

సీ. శరభసింహాకరీంద్ర శార్దూల భల్లూక
కీటిముఖ వనమృగ చటుల మగుచుఁ
బన్నగ కంటకవ్యాప్త దుష్పథమహా
గాధమై పాంథ నిరోధమగుచు
నంబరచుంబి మహామహీరుహాస క్త
గిరిగుహాకుహరవిస్ఫురణ మగుచు
ఘోరరక్షః పిశాచారవవ్యాకులీకృ
తారణ్య మృగరవో దారమగుచు
తే. వెఱపు గలిగింప తుదిమొద లెఱుఁగఁ బడక
కాకి దూరుటకే సందు గానఁబడక

తనరు నుద్దండదండకోదగ్రవనము
లోన జానకితోఁగూడి భానుకులులు. 3

మ. చనుచుఁ గోమల దేహయైన జనకక్ష్మాపాల సత్పుత్రి య
వ్వనమందుఁ నడువంగ లేక చరణాబ్జంబుల్ గడున్నొచ్చి యె
ఱ్ఱనబారఁ, దనువెల్లఁ జెమ్మటలు గారఁ, నోట నీరార, నా
ఘనికై దండల నండగాఁ గొనుచు నెంతో కష్టభూయిష్టయై.

క. అడుగులు తడబడ నెడనెడఁ
దడయుచు బతితోడ నెంత దవ్వింకవనిఁ
నడువఁగవలె నని యడుగుచు
నడు గామడగా ధరాజ యరుగుచునుండన్. 5

క. పిడుగులఁబోలెడు నొకచ
ప్పుడు వినఁబడి సీత యడల భూవరసుతు లీ
బెడిదఁపురవ మేదిక్కునఁ
బొడమెనొ యని యటుల నిటులఁ బొడఁగనుచుండన్. 6

సీ. ఇనమండలము లటు లెఱ్ఱనై గుండ్రనై
ప్రభలీను కన్గవఁ గ్రాలువాఁడు
మేఘగర్జనలను మించు కంఠధ్వని
కడలి పాఱు మృగంబు లఱుపువాఁడు
కరి హయాదులఁబట్టి కఱకఱ నమలుచు
నుగ్రధ్వనులు సేయుచుండువాఁడు
సాల సన్నిభమైన శూలంబు నొకకేల
గొని మృగంబులఁ గుదిఁ గ్రుచ్చువాఁడు
గగనమును ముట్టు పొడవును తగినలావు
నెనఁగి నడగొండ యన నొప్పు నసురు డిక్కు

లదర నట్టహాసముఁ జేయునట్టివాని
విస్మయంబుగఁ గాంచి రావీరవరులు. 7

క. కని నృపసుతుఁ డీ వెవ్వఁడ
వన నతఁడు భవత్సదృశజనావళిఁ దినుచున్
మనెడు విరాధుఁడ మీకీ
వనిత తగదటంచు సీతఁ బట్టి రయమునన్. 8

చ. కొని చనుచుండ లక్ష్మణుఁడు క్రూరశరంబుల నేడు గాడనే
య నతఁడు శూలము న్వయిచె నారఘురాముఁడు దాని
ధాత్రి వ్రాల్చి నిశితబాణమేసి పగిలించెను దైత్యునివక్ష
మంత సీతను నట డించి రాసుతుల దర్పమెఱుంగక పట్టె
దైత్యుఁడున్. 9

ఉ. పట్టి భుజంబులందు నిడి పారుచునుండ ధరాజ గాంచి న
న్నట్టడవిన్ త్యజింపఁదగునా యని యేడ్వఁగ రామలక్ష్మణుల్
నెట్టన దైత్యుబాహువుల నిష్ఠుర ఖడ్గహతిన్ ధరన్ బడన్
గొట్టి ధరిత్రి పట్టి కడకున్ జను దెంచిరి విక్రమోద్ధతిన్. 10

వ. అంతఁ బాంథవిరోధుండగు నవ్విరాధుండు విలుంఠిత
బాహుండై ధరిత్రిఁ గూలి దాశరథులన్ జీరి వారి
వృత్తాంతం బెఱింగి నమ్రశిరుండై యిట్లనియె. 11

తే. అధిప నేఁదుంబురుండను యక్షవరుఁడ
రంభతోఁగూడి తన్నుఁ దిరస్కరింప
శాపమిచ్చెఁ గుబేరుఁ డీచక్కి నసుర
దేహమూని మృగంబులఁ దినుచునుండ. 12

తే. అంత నే నామహాటవి నర్థి వేడ
రామలక్ష్మణు లెప్పు డుగ్రముగ నీదు

బాహువులు ద్రుంతు రపుడు శాపంబుఁ బాసె
దనుచు వచియించెఁ గాన నో యనఘులార. 13

వ. మీకృపావశంబున నిపుడు నాశాపంబు పాసె నింక నాస్వస్వ
రూపంబునఁ బోయెద నిటనుండి శరభంగు నాశ్రమంబున
కేగుం డాతండు మి మ్మాదరించు నని తెల్పి విరాధుండు
ప్రాణంబులు విడువ నాతనిగాత్రంబు ధాత్రిఁ బాతిపెట్టి
యమ్మువ్వు రవ్వలి మార్గంబునఁ జని. 14

చ. చని శరభంగు నాశ్రమము చక్కికి నేగ సురేంద్రుఁ డమ్మునిఁ
గొని చనవచ్చియుండి రఘుకుంజరు నాగమనంబుఁ గాంచి
యా, యనఘుని దర్శనార్థమను వౌసమయంబది కాదటంచుఁ
బో,యె నృపుల నాదరించుమని యేర్పడ మౌని కెఱుంగఁ
దెల్పుచున్. 15

వ. అంత నామునీంద్రుం డారాఘువుల నెదుర్కొని నమస్కృ
తుండై వారలఁ దనయాశ్రమాంతరంబునకుఁ, గొని చని
యాతిథ్యం బొసంగి రామునితో నిట్లనియె. 16

క. నరవర త్రిదివంబున కే
నరుగఁ దలఁప నింద్రుఁ డిటకు నాగతుఁడై మి
మ్మెఱిఁగి చనె నేను మీకా
దరమున నాతిథ్య మొసఁగఁ దడసితి నిచటన్. 17

క. అనఘుల మిముఁ బూజించిన
ఘనతర సుకృతమునఁ దపము కాంచెను సిద్ధిన్
జనవర మీకేది కావల
సిన నిచ్చెదఁ దెల్పుఁడనిన క్షితిపతి పల్కెన్. 18

వ. మునీంద్రా! నీకటాక్షంబున మాకు నన్నియు సులభంబులై

యున్నయవి. మే మీవనంబున నెందుండఁ దగునో యాన
తిండనిన నమ్మునీంద్రుఁ డిట్లనియె. 19

క. చేరువ కలదు సుతీక్ష్ణుని
భూరితరాశ్రమము మీరు పొం డచటికి నా
సారతపోనిధి మిమ్ములఁ
గోరికలారంగ నిల్పికొను నని పల్కెన్. 20

వ. అని పల్కి దాశరథులకు మఱునాఁడు సుతీక్ష్ణాశ్రమంబునకుఁ
ద్రోవ సూపించి తానగ్నిముఖంబున మహేంద్రలోకంబుఁ
జేరె నంత రాఘవులు సుతీక్ష్ణాశ్రమంబుఁ జేరనేగిన. 21

క. ఆమునివర్యుఁ డెదుర్కొని
రామాదులు మ్రొక్క సాదరంబున వారిన్
గామిత మారఁగఁ గొని చని
యేమేమో తెచ్చి విందు లేర్పడఁ జేసెన్. 22

చ. మునివరు లెందఱో యటకు మోదముతోడుత వచ్చి
దైత్యనాశనమున కారమావిభుఁడు త్ర్కాతలి శ్రీరఘు
రామమూర్తియై, వనగతినున్నవాఁడని తపఃపరిపాకము
గ్రహించి మ్మిమ్ము నసురబాధఁ బాపి కృపఁబ్రోవు మటంచు
నుతించి వేడుచున్. 2

క. ఒక్కొకదిన మొక్కొకముని
మక్కువ నెక్కొనఁగ స్వాశ్రమముఁ జేరంగా
నక్కరుణాళులఁ గొని చని
చక్కని యాతిథ్యముల నొసంగుచునుండన్.
రాఘవు లాప్రాంతంబుల నుండుదైత్యుల ననేకులవధించి
మునుల కామోదంబుగావించుచు నరణ్యంబులఁ దనరా

బూఁదేనియలఁ గందమూలఫలాదులఁ దెచ్చి మౌనుల
కొసంగుచుఁ గాలంబుఁ గడపుచుండ నొక్కనాఁడు జానకి
యొరులెవ్వరు వినకుండ శ్రీరాముని కిట్లనియె. 25

క. దనుజు లెపుడు మన కహితం
బొనరింపరు వారిఁ జంపఁబోలునె మీకున్
జనునె యకారణవైరం
బును దైత్యులతోడ మనకుఁ బూనుట నాథా. 26

క. అన జానకి హితబుద్ధికి
మనమున రఘురాముఁ డలరి మానిని నీచె
ప్పినమాట సత్యమైనన్
దనుజులు సత్సాధుజనవితానవిరోధుల్. 27

వ. అడవుల నాకలంబుఁ దిని యాత్మవిచారముల న్దినంబులన్
గడపుచు సర్వభూతహితకారులుగాఁ దనరారుమౌనులన్
గెడపుచు హింసచేయుచు వినిందితవృత్తిఁజరించు దైత్యులన్
మడియఁగఁజేసి సాధుల కమందసుఖం బొనగూర్చు టొప్పదే.

వ. అని సీతకు సమాధానంబు సెప్పె నంత రాఘవు లయ్యెడఁ
గల మునికదంబంబుల కనేకవిధంబుల హితంబు నేసి రాక్షస
బాధలుపాపి యయ్యయాశ్రమంబుల దశాబ్దంబులు గడపి
యమ్మౌనుల వీడ్కొని యగస్త్యాశ్రమంబుఁ జేర నమ్మహా
ముని దాశరథుల గారవించి భవసాగరతరియైన శ్రీహరి
భూభారహరణార్థమై మాయామానుషరూపంబున వచ్చె
నని మనంబున ఘనంబుగఁ గుతూహలంబు గాంచి తనయొద్ద
నున్న యక్షయతూణీరకోదండకృపాణాదుల సమర్పించి

యలరుచుండ శ్రీరామచంద్రుం డమ్మునీంద్రు నవలోకించి
యిట్లనియె. 29

క. వనవాసశేష మయ్యెడ
మనసగునో మాకుఁ దెల్పు మానీంద్ర యనన్
మునిచంద్రుఁ డించు కాలో
చన సేసి వచించె రామచంద్రునితోడన్. 30

క. గోదావరినదియొడ్డున
మోదావహ మైనక్షేత్రము కల దొకఁటి య
మ్మేదినిఁ బంచవటి యనం
గాఁదగు నందుండనొప్పు క్ష్మావర యనినన్. 31

చ. వినమితులై యగస్త్యముని వీడ్కొని జానకిఁగూడి రాఘవుల్
చనిచని గౌతమీతటి నెసంగెడు పంచవటంబుఁ జేరి యం
దనుజుఁడు వాస్తుశాస్త్రహిత మారఁగ నొక్కకుటీరముఁ ఘ
చిన రఘుశేఖరుండట వసించె ధరాజనుగూడి వేడుకన్. [టిం

సీ. ఉదయంబుననె లేచి వదినె కన్నకు మ్రొక్కి
కాలోచితక్రియల్ గడపి యవలఁ
గానకు నేగి చక్కని కందమూల ఫ
లాహారములఁ దెచ్చి యనుజుఁ డొసఁగ
జానకీలక్ష్మణసహితుఁడై రాముఁ డా
యాహారములఁ దృప్తినంది మనుచు
సతియుఁ దమ్ముఁడు తన్ను నతిభక్తి సేవింప
వనవాస మది శుభావహము కాఁగ

తే. రాముఁ డటనుండె మునిహితకాముఁ డగుచుఁ
గొన్నియబ్దంబు లావలఁ గ్రూరదైత్య

హారణ మొనరింప విధివశంబైనయట్టి
సమయ మేతేర నొకదివసంబునందు. 33

చ. వనమున కేగి లక్ష్మణుడు బంధురకాంతులనీను చయ్యెడన్
గనబడు నొక్కఖడ్గమును గైకొని యందలివేణుసంఘమున్
మొనకొని కూల్ప నందొకమనుష్యుడునున్ హతుడై ధరన్
బడన్, జనవరసూనుడాతడొకసంయమి యంచు
గలంగి భీతుడై. 34

చ. అనుజునిజేరి మ్రొక్కి గతమైనప్రమాదము దెల్ప రాముడ
డున్, మనమున భీతినొంది యట మౌనులనొందఱ
గాంచి మ్రొక్కి వారి నడుగ నీదుతమ్ముడొనరించె
మహోపకృతిన్ ధరిత్రిగూలిన యత డొక్కదైత్యుడు
చలింపకు డంచు వచించి రామునుల్. 35

వ. అంతగొంతసేపటికి శూర్పణఖ తనకుమారుండగుజంబు
కుమారున కాహారంబుగొనివచ్చి యాతండటజచ్చిపడి
యుండుట .గాంచి శోకకోపపరవశంబున మహాక్రందన
ధ్వనులుసేయుచు నాచెంతనుండు మౌనులకడ కేగి తన
తనూజుద్రుంచినవానిజేర్కొనకున్న మిమ్మందఱ దెగ
టార్చెదనన్న వారు భీతులై పంచవటీతీరంబుననున్న రాజ
కుమారుండొకండు సీతనయు ఖండించెనని తెల్ప వానిని
బరిమార్తునని మహారోషావేశంబున నటకు జని. 36

చ. కనె నచట న్విసీలమణికాంతులనీను మనోజదివ్యరూ
పు నొకని స్వర్ణదేహరుచి బొల్చు మఱొక్కని, లోకమం
దెటన్, దనరని మేనిసొంపుగల తన్వి నొకర్తెను, గాంచి

యిట్టి సొం,పెనయు మహోజ్జ్వలాంగులను నెన్నఁడు ము
న్గననంచు భ్రాంతయై. 37

సీ. ఈనృపాత్మజులతో నెనసివర్తించెడు
చెలువంబుఁ గనట్టి చెలియ చెలియె
యీలలితాంగుల నాలింగనములచేఁ
జెంపొందనిమగువ సొంపు సొంపె
యీసరోజముఖులతో సరసగతుల
ముద్దులాడనికాంత పొలుపు పొలుపె
యీవిభవాఢ్యుల మోవితేనియలాని
సొక్కనియలివేణి సుఖము సుఖమె

తే. యీస్మరాకారులను గూడి యెల్లయపుడు
రతులఁ దేలని తరలాక్షి బ్రతుకు బ్రతుకె
యనుచు బహుమోహవివశయై యట్టె కాంచి
మనుజసతిరూప మూని యాదనుజకాంత. 38

చ. తనయునిచావుకైన పరితాప మెటుల్ సనెనో సుతు న్వధిం
చిన నృపసూనుఁ ద్రుంప మదిఁజెందిన కోపము దెందుఁబోయె
నో, వనితగతస్థితుల్ మఱచి భావజరూపుల నానృపాలురఁ
గనుగొని మోహబద్ధయయి కాముని డాకకు మెందు
నొచ్చుచున్. 39

తే. రామచంద్రు డాసి రాజ మీరెవ రివ్వ
నమున కేల వచ్చినా రనంగ
నతఁడు తెల్ప సర్వ మాలించి చిరునగ
వొలయ నానృపాలుఁ గలయఁజూచి. 40

క. నినుగన్నది మొదలు మదను
సునిశితశరతాపమునకుఁ జొక్కితి రతులన్
దనుపుము నన్నన రాముఁడు
దనుజాంగనఁ జూచి సుస్మితముఖుం డగుచున్. 41

చ. కలదిదియే మదీయసతి కాంత లికేటికి నాకునన్న నీ
చెలి యతిముగ్ధ, దీనసుఖసిద్ధి యొసంగదు నీకు దీనినేఁ
బొలియఁగఁజేసినన్ సురతపూర్ణసుఖంబులఁ దేల్తునంచు నా
జలజదళాక్షిపైఁ గవయ క్ష్మాపతి దానవినాపి యిట్లనెన్.

చ. కనుమట నాదుసోదరుఁడు కాంచన సద్రుచి గ్రాలువాఁడు నీ
కనువగునాతని న్గలయ నయ్యెడ కేగుమటంచుఁ దెల్పి త
మ్ముని గనుసన్న సేయ నది పోయి సుమిత్రకుమారుఁ జూచినన్
మనసిజకేళిఁదేల్పుమన క్ష్మాపతిసూనుఁడు నవ్వుచు న్వెసన్. 43

మ. కలికీ రమ్మని దానవిన్ గదిసి రక్తంబొల్క ముక్కున్ జెవుల్
బలవంతంబుగఁ గత్తిచే దునుమ నప్పాపాత్మురా లేడ్చుచున్
బలుకన్గూడని తిట్లు దిట్టుచు మిమున్ ఖండించి మీ మేను కం
డలు గ్రద్దలిన వైతుఁ జూడుఁడనుచున్ బాఱెన్ రుషావేశయై.

వ. అంత నక్కాంత దిగంతంబుల ద్రువ మహాక్రందనధ్వనులు సేయుచు ఖరాసురుపాలికిన్ జని జరిగినవృత్తాంతంబంతయుఁ దెల్ప నాతండు దురంతక్రోధస్వాంతుండై యానరాధములు నాపరాక్రమం బెఱుంగరు కాబోలు నిఁక నెటెంగెదరు గాకయని వారల వధించి రండని యేడ్గురమహాబలాఢ్యు లగుదానవులఁ బంప వారలఁ దోడ్కొని శూర్పణఖ రామాశ్రమంబుఁజేరన్ జన. 45

క. రాముఁడు కన్గొని వారల
భీమాంబకసప్తకమునఁ బృథ్వీ స్థూల్వ్గా
గామిని శోకక్రోధభ
యామంపధ్వనుల దిక్కులద్రువఁగ బాటెన్. 46

వ. ఇట్లు పాటి ఖరుని పాదంబులపై వ్రాలి యన్నా! యిట్లీ వెంటఁబంపిన నా తెంపరులచేఁ జంపఁబడుటయే కాని వారలఁజంప సమర్థులు కారు. నీవు సర్వసైన్యసమేతుండవై వచ్చి నాయిరువురుభ్రాతలఁ గడతేర్చి సౌందర్యబంధురయైన యారాముని సుందరిఁ దెచ్చి యనుభవింపు మింతకంటె నుపాయంబు లేదన ఖరుండు హర్షించి యిట్లనియె. 47

క. ఇరువురమనుజాధములను
బోరిగొన నిటు భూరిసైన్యము వెడలి చనినఁ
ధరణీజనములు నగరే
తరమే రాక్షసుల నెదుర దాశరథులకున్. 48

క. అన దానవి యిట్లనియెఁగా
మనుజులెవారుగ్రదైత్యమండలిఁ ద్రుంపఁగా
జనియించిన హరిహరులనఁ
జనువారలె తగుదు రెల్ల జగముల నడపన్. 49

వ. అన ఖరుండు క్రోధోద్ధురుండై తన యావత్సైన్యంబునకు యుద్ధయాత్ర ప్రకటించిన. 50

సీ. పదునాల్గువేలశుంభద్రథికాసుర
శ్రేష్ఠులు తమవెంటఁ జేరి కదల
కరియూథములు ఘోటకప్రతానంబులు
భూరజం బెగయనేపారినడువ

ధనురస్త్రఖడ్గగదాతోమరాదులు
దాల్చి యగ్రమునఁ బదాతులు సన
పటహాభేరీశంఖపటుభయదధ్వనుల్
దశదిశలను బ్రతిధ్వనులఁగొల్ప
తే. శత్రుహారణోగ్రవీర్యదుస్తరుఁడు ఖరుఁడు
దోర్బలవిభీషణుం డగుదూషణుండు
కడు భయంకరుఁ డగుత్రిశిరుఁడును గలసి
రాము నెదిరింప వెడలి రుగ్రముననంత. 51
క. దూరమున మహిత సేనా
వారధ్వని విని రఘుప్రవరుఁ డది రక్షో
ఘోరాంగన కృతబహుదు
ర్వారపటాటోపమంచు భావించి వెసన్. 52
వ. లక్ష్మణుఁ జీరి యిట్లనియె. 53
చ. కనుమదె లక్ష్మణా మనలఁ గారియ బెట్టినదైత్యకాంత దు
ర్దనుజచమూసమూహముల దర్పితవృత్తిని దెచ్చుచున్న దో
యనుజ! ధరాజ చూచిన భయంపడుఁ గావున నాసతిన్
వెసన్, గొని చనుమగ్గిరీంద్రమునకుఁ బహుజాగ్రత నుండు
మయ్యెడన్. 54
తే. సంగరాపేక్ష నొండు పల్కంగఁబోకు
మెఱుఁగుదును నీదుబాహుసమిద్ధబలము
నేనొకండనె యీసర్వసేనఁ గూల్తు
గాంచుచున్నాఁ డవిజయలక్షణము లిపుడు. 55
వ. అని లక్ష్మణునితో ధరాసుతను బంపి కవచకార్ముకబాణతూణీర
ఖడ్గాదియుద్ధసాధనంబులు ధరించి శ్రీరాముండు రక్ష

సైన్యంబుల నెదుర్పఁబోవుచుండ సురలు రణవీక్షణాతు
రులై విమానంబులెక్కి వచ్చి వియత్తలంబున నిల్చి. 56

క. ఒక్కఁడు రాముఁడు దనుజులు
పెక్కురెటుల నీరణంబు వెలయునొ యంచున్
వెక్కసమునఁ గన రాముఁడు
గ్రక్కున నరి మార్కొనంగఁ గన్గొని దనుజుల్. 57

మ. ఇతఁడే రాముఁడు చంపుఁ డేయుఁడని యెంతేనిన్ గృథా
వేశపూరితులై దానవు లాయుధంబులను దోర్వీర్యంబు
లేపారఁగా, క్షితినాథోత్తము మీఁద వైవఁగ దనస్థేముండు
రాముం డుప,గ్రతనన్నింటి నడంచి ఘోరనిశితాస్త్రజ్వాలల
న్గప్పుచున్. 58

మ. శరవర్షంబున శత్రుసైన్యసమితిన్ జక్కాడుచున్ రాముఁడు
ద్ధరకోదండకళావిజృంభణమునన్ దోర్దర్పమున్ జూప నా
సురసేనల్ చెయికాళులాడక రణక్షోణీతలిన్ గూలె, భూ
వరు సామర్థ్య మమానుషం బని సురవ్రాతంబెద న్మెచ్చఁగన్.

క. శరములఁ దొడుగుట విడుచుట
లరయఁబడక ధనువు గుండ్రనై యుండుటయున్
సురశత్రులు కూలుటయున్
బరికింపం బడుచునుండెఁ బవరమునందున్. 60

క. విఱిగెడు తేరులు కూలెడు
హరులున్ ధరఁ ద్రెళ్లు కరులు నవనిన్ బడునా
సురుల శిరంబులు కలదై
పరగెను రఘురామురణము భయదం బగుచున్. 6

వ. ఇట్లు సకలసేనానివహంబుకూలఖరదూషణత్రిశిరులుతమలోఁ
దామొక్క నరునకుఁ బెక్కండ్రు చిక్కుటకంటెఁ బరిభవంబు
కలదే యని వితర్కించి యీనరాధముఁ గూల్పకపోరాదని
రోషావేశంబున నమ్మువ్వురొక్కుమ్మడి రామునిపైఁ గవిసి.

మ. పటుశస్త్రంబుల నేయుచు న్స్వగురు దుర్వారోద్ధతిన్ సంగరో
ద్భటుఁడౌ రాముని మేన రక్తము స్రవింపన్ జేయ నావీరుఁడు
త్కటరోషంబున వారల న్విరథుల న్గావించి నొప్పించి దు
ర్ఘటశౌర్యున్ ద్రిశిరున్ దలల్ దెగి పడంగా నేసి బిట్టార్చినన్.

క. అటు ద్రిశిరుఁడు ధరణిన్ బడఁ
బటుతరకోపమున ఖరుఁడు వాని యనుజుఁడున్
జటులగతి రాముపై ను
త్కటముగ బాణంబులేసి కడు నొప్పింపన్. 64

మ. అలుకన్ రాముఁడు వారివిండ్లఁ దనయస్త్రాళి న్విదారించి దు
ష్ప్రతిశయాగ్నిప్రదరంబులేసి దనుజేశద్వంద్వమున్ రక్తధా
రలు కారన్ ధరఁగూల్చి యొక్కఁడును సప్రాణుండు కాకుండ
వా,రల నిశ్శేషముచేసె సర్వజగముల్ రంజిల్లి మేల్మేలనన్.

వ. అంతఁ జుప్పనాక రామునమానుషపరాక్రమంబునకు వెఱంగు
పడి మహాకోపవిభ్రమవ్యాకులయై హాహానాదంబులు
సేయుచు లంకకున్ బాఱె సురలు విరులవానలు గురియ
దేవదుందుభులు మ్రోగ దివిజకాంతలాడ మునిసంఘంబు
లేతెంచి సాధుబాధావిరాముం డగురఘురాము వేనోళ్ల
వినుతించి రంత సీతాలక్ష్మణు లేతెంచి మ్రొక్క వారలతో
యుద్ధవార్తలు ప్రకటించుచు శ్రీరాముండు స్వాశ్రమథా
ముండై సుఖంబున నుండె నంత. 66

క. శోకధ్వని దిక్కుల ను
ద్రేకంబుగఁ బర్వఁ బొలసుదిండిగరిత లో
కైకద్రావణు రావణుఁ
డాకులమందంగవాని యంఘ్రులవ్రాలెన్. 67

క. వ్రాలఁగఁ గని యాతఁడునిన్
జాలింబడఁ జేసినట్టి జనుఁ డెవ్వం డు
ద్వేలపరాక్రము నన్ననఁ
జాలఁడో మనదలఁపు లేవొ క్ష్మాతలమందున్. 68

చ. అనవిని యిట్టులన్ బలికె నాసఖి పంచవటీతటంబునన్
మనుజవరేణ్యు లిర్వురును మానిని యొక్కతె యున్నవార
లా, ఘనులసమానుబాహుబలగర్వము నన్నను నిట్లొనర్చి
యే, మనఖరదూషణాదినిఖిలాసురవీరుల వ్రాల్చి రుగ్రతన్.

మ. వినుమా మర్త్యులు మర్త్యులే త్రిజగముల్ విధ్వంసమున్
జేయనో, పినబాహాబలధుర్యు లాహారిహారుల్ విశ్వంబ
దైత్యంబు నే, య నిలన్ వారయి పుట్టిరో తెలియరా దవ్వీ
రులన్ గెల్వ నీకు నసాధ్యం బని తోఁచు నింక వినుమా
క్షోణీజలావణ్యమున్. 70

సీ. ఆసతి సౌందర్య మజునకైనను దెల్పఁ
గా దట్టికాంత లోకమునలేదు
మోమువైఖరి కోడి సోముఁడు నభ మెక్కెఁ
గనుల కందక నీటఁ గలసెఁ దమ్మి
చనులకు సరిగాక చక్రముల్ తరువెక్కె
సతికోడి సుమమయ్యె స్మరశరంబు

నడలముందఱదిగ దుడుపయ్యె నంచ ప
ల్కు కుజంకి పాఱెను శుకపికంబు

తే. లజునిసృష్టి యనం జన దాతరుణిని
లచ్చి యారూపమున దిగి వచ్చెనేమొ
చక్క వర్ణింప మాటలు చాలవన్న
చూచినను గాకతీఱ దాసుపతిసొంపు. 71

క. కనువారల చేతనముల
చనువునఁ గన్నెప్ప వ్రాల్పఁజాలక యువతిఁ
గనుచుం ద్రతివలె మోహిం
త్రనఁ బురుషుల మాటయేటి కయ్యా తెల్పన్. 72

శా. అన్నా నాదగు యోజన న్వినుము నీ వావీరులఁ యుద్ధమం
దెన్నండుఁ బరిమార్పలేవు కుహనాహీనప్రచారంబు చే
నన్నద్మునిఁ గానకేఁ దగుకార్యం బందు సంధించి యా
పెన్నీవే సని సంగ్రహింపఁదగుఁ బ్రావీణ్యంబున న్రావణా.

క. అవ్విధిఁ జేసినవా రా
జవ్వని బొడఁగానలేక చచ్చెదరు వనిఁ
నెవ్వగచే సుఖముగ నీ
వవ్వనిత న్గూడియుండ నగునని పల్కన్. 74

గీ. మంచియోజన సెప్పితి మగువ యనుచుఁ
బలికి యట్టులఁజేసి నీపరిభవంబు
దీర్చెదను పొమ్మటంచు నాతెఱవ నంపి
తలఁచె నీరీతి రావణదైత్యవరుఁడు. 75

మ. మును నేనల్ల సనత్కుమారువలనఁ బొల్పార విన్నట్లు వి
శ్వనియంతుం డగువిష్ణు విష్ణు డినవంశంబందు రామాఖ్యసం

జననం బంది రమాసమేతముగ మత్సంహారముఁ జేయవ
చ్చె నిదే మోక్షపుజాడ యంచు బహుహర్షించెఁ దశా
స్యుం డెదన్. 76

ఉ. నేనొకఁడ న్విముక్తిసుఖనిర్మలసిద్ధిని గాంచుకంటె నా
తో నిఖిలాఘముల్ సలిపి దుర్జనులైననిశాచరాళులుఁ
శ్రీనిలయోగ్రబాణహతిజీవములఁ నెడబాసి మోక్షసు
స్థానముఁ జేరుటొప్పునని దైత్యవరుండు నిరూఢచిత్తుఁడై. 77

క. సీతాఖ్య నొప్పులక్ష్మిఁ
బ్రీతిఁ గొని తెచ్చిరామపృథ్వీశునిచే
భూతలి సకలాస్త్రహిత
వ్రాతముతోఁ జచ్చి ముక్తిఁ బడసెద నంచున్. 78

వ. అని తనలోఁ దా భావించి చూపఱులమ్రాల నుదగ్ర
క్రోధంబు బ్రకటించుచు మారీచుఁ జీరి సీతాపహరణంబు
నందుఁ దనకు సహాయంబు కమ్మని కోరి ముందు నడుపవల
సినకార్యక్రమంబుఁ దెల్పి పిశాచముఖాశ్వంబులుకల రథం
బధిరోహించి వెలువడుమన మారీచుండు భయకంపితసర్వా
వయవుండై రావణు న్గాంచి యిట్లనియె. 79

ఉ. రావణ! నీవెఱుంగవొకొ రాము నమానుషవిక్రమక్రమం
బే విశదంబుగా మును గ్రహించితిఁ దత్సమదైర్యశౌర్యబా
హావిలసద్బలాఢ్యుఁగన మాతని చిన్నటినాటి యేటుచే
నే వనరాశిలోనఁబడి యెట్టులొ ప్రాణముతోడ నిల్చితిన్.

సీ. మదగజేంద్రసహస్రమహితబలాఢ్యయౌ
మాతల్లిఁ దాటక మహిని గూల్చె

నినుజయించినయర్జునుని వధించినభయం
కరుభృగురామునిగర్వ మడఁచె
దిక్పతులకునైనఁ దెవులుగొల్పు మహాప
రాధుఁడైనట్టి విరాధుఁ గూల్చెఁ
బదునాల్గువేలశుంభత్సైన్యములతోడ
ఖరముఖాసురుల నొక్కండె త్రుంచె
తే. నట్టి దుర్జయశౌర్యున కపకృతంబు
సల్పి బ్రహ్మకునైనవశంబె బ్రదుక
నిద్రితాహిని మేల్కొల్పి నెట్టనేల
కూడునే పాఱుబండ్ల కంప్రులనుజాప. 81

ఉ. కావున నెంతయో సుఖముగా మనుచుండెదు నీకు నిట్టి దు
ర్భావ మదేలపుట్టె నసురప్రళయంబు సమీపమయ్యెనో
నీవును నేను మృత్యుముఖనిర్గతమాగతి డాసివచ్చెనో
రావణ! నాదుమాట విని రామునిజోలికిఁ బోక మానుమీ.

వ. అన రావణుండు వికటభ్రూకుటీముఖుండై మారీచు న్గాంచి
యిట్లనియె. 83

శా. ఓరీ నీచ యెవండురా సముఁడు నా కుర్వీతలిన్ దంష్ట్రి ఛీ
పోరాయంచన నిల్లువీడి గహనంబున్ జేరు మర్త్యున్ని రా
ఘారున్ రాముని గీము మింటి పొడవెత్తన్ జూచె దిష్టీవు నా
తో రాకున్నెడ నీతలన్నతికివైతున్ దత్క్షణం బంచనన్. 84

ఉ. వీఁడతిముష్కరుండు రఘువీరునిచే హతుఁడౌట నిక్కమేఁ
బోడిమి నెంతసెప్పినను బుట్టెను బుట్టినబుద్ధి సుంతయున్
వీడఁ డితండు నే నితనినిష్ఠురఖడ్గముపాలుగాక మా
రాడకపోయి రామునిశరాహతిఁ గూలి విముక్తిఁ గాంచెదన్.

గీ. అనుచు మారీచుఁ డెంచి యాయసురుతోడఁ
గదలి రాఘవు నాశ్రమక్ష్మాతలంబు
డాయ రావణుఁ డొక్కెడ డాగి యతని
మనదుకార్యం బనుష్ఠింపు మన నతండు. 86

సీ. రత్నకాంతులనీను రమణీయశృంగముల్
ఘననీలరుచులొప్పు కనులుకల్గి
స్వర్ణప్రభ వెలుంగు భాసురాంగంబును
మరకతచ్ఛాయలమచ్చ లమరి
బెదరినమృగ మట్లు బిత్తరిచూపుల
నలుదిశాభాగముల్ గలయఁ గనుచు
రామాశ్రమముచెంత రంజిలి తిరుగుచు
గఱికల నందందఁ గొఱికి తినుచు
తే. సీత మ్రోలను గ్రాల నాచెలియ యలరి
యీయపూర్వమృగంబును నెన్నఁడైనఁ
గంటిమే యంచు విస్మయకలిత యగుచు
రామచంద్రుని జీరి యోప్రాణనాథ
యిట్టిమృగ మెన్నఁడైన నీక్షించినావె. 87

క. అనిపల్కి విభునితోడన్
జనవర! యీమృగముఁ బెంప స్వాంతమలరు దీ
నినిబట్టి కట్టిపెట్టిన
ననుపమగతిఁ బ్రొద్దుపుచ్చ నగు మన కనినన్. 88

క. రాముం డాకాంచనమృగ
సామీప్యముఁ జేర నది వెస నగంతుచుఁబో

సౌమిత్రిని రక్షణకై
భూమిజకడ నిల్పి తాను బోసమకట్టన్. 89

ఉ. అన్నను గాంచి లక్ష్మణుఁ డహా కనుగొంటిమె యిట్టిలేడి ము
న్నెన్నఁడుగాని, యియ్యది మహీవర! రాక్షసమాయ
యంచు దోఁచు న్నెఱిఁగాంచుమన్న దనుజుం డయినన్
ధరఁగూల్తు లేడియై, నన్నళినాక్షి కిత్తు జతనంబునఁబట్టి
యటంచుఁ బల్కుచున్. 90

వ. రాముండు ధనుర్బాణధరుండై మృగంబువెంటఁ బాఱ
నది చేఁ జిక్కక పెక్కుతెఱంగులఁ జెంగుచెంగున గంతు
లిడుచు నెడనెడ రామునిఁ దిరిగిచూచుచుఁ బాఱిపాఱి
యొక్కొకయెడ నలసి నట్లు నిలచి దొరకు నను భ్రాంతి
గల్గించుచుఁ జేరఁబోవ దూరం బేగుచు ని ట్లగమ్యంబైన
నయ్యరణ్యంబున నవ్విభునిఁ గడుదవ్వులకుఁ గొని చన
రాఘవుండు శంకించి యక్కురంగంబుపై శరంబుఁ బ్రయో
గింప నది యొకఘోరదానవాకారంబున "హా లక్ష్మణా"
యని పేరెలుంగునఁ జీరుచు నేలంగూల. 91

క. తమ్ముఁడు సెప్పినకరణి మృ
గ మ్మొకఘోరాసురుండుగా మాఱె నహో
యమ్మగువ యనుజుఁ డెట్టివి
ధమ్మున నీధ్వనికి మదివితాకు న్గనిరో. 92

వ. అని విచారించుచుఁ ద్వరితగతుల రాముం డేతెంచుచుండె.

క. ఇట జానకి యాదైత్యుని
పటుతరరవ మాలకించి పతియెలుఁగని యా

రటమున లక్ష్మణుఁ గని య
క్కటట శ్రీరామునకు నెంత కష్టమొదవెనో. 94

క. నినుఁజీరెఁ బొమ్ములక్ష్మణ
యనుజాన్గన నన్న నాతఁ డవనిజతోడన్
విను మబలా యది దైత్యుని
నినదము రాముండు పిలుచు నే నన్నన్నన్. 95

క. జానకి సౌమిత్రిని గని
దానవుఁ డెట వచ్చె రాము ధ్వని యది వెసఁబో
మ్మా నానుడివిని యన నతఁ
డే నెఱుఁగుదు రాముదార్ఢ్య మేల వెఱపనన్. 96

శా. శోకక్రోధపరీతచిత్త యగుచున్ క్షోణీజ సౌమిత్రితోఁ
గాకుత్థ్సాగ్రణిఁ గానఁ బొమ్మనినఁ జక్కన్నిన్నో భాషింతునన్
నైకోఁ జూచెదొ రాము కీడు మదిలోఁ గాంక్షించి నీవింక వేఁ
బోకున్నన్ ధర మ్రగ్గుదాన ననసప్రాణుఁ డుండెదన్నో చ్చుచున్.

ఉ తల్లిరో రాము నానతిని దప్పక నీకడ నిల్చినాఁడ న
న్నుల్లము నొవ్వఁదూరు టది యొప్పునె నే నినుఁబాసి
పోయినన్, బెల్లుగ నీకుఁ గీడొదవు నేనిదెపోయెద నింక
నీకు నుత్ఫుల్లసరోజనేత్ర వనభూములె కాపని పల్కుచున్
జనెన్. 98

వ. అంత. 99

సీ. మేనునిండ విభూతి మెత్తి కాషాయవ
స్త్రంబులు దాలిచి క్రాలువాఁడు
తలనుండిపాదవున మొలదాక వ్రేలాడు
నురుజటాభరముచే నొప్పువాఁడు

మెండురుద్రాక్షలదండలు మెడనిండ
ధరియించి తపసిగాఁ దనరువాఁడు
దండకమండలధారియై శంకరా
యంచు నీశ్వరుని స్మరించువాఁడు
తే. నగుచు మునివేష మూని దశాననుండు
పర్ణశాలకు నేతెంచి పటువిచార
కలితయైయున్న జానకి కడకువచ్చి
కాంతమేను నెగాదిగఁ గాంచి కాంచి. 100

తే. కాంచి యెవ్వతె వీవిట్టి కాననమున
నొంటి నుండంగఁ గతమేమి యొప్పఁజెప్పు
మన్న నాసతి సర్వవృత్తాంత మెఱుఁగఁ
దెల్పి కూర్చుండుఁ డంచు నాతిథ్య మొసఁగి. 101

వ. రామలక్ష్మణు లిప్పుడె వచ్చెద రందాక నిట విశ్రమింపుం
డన నా కుహనాముని నీచందం బెఱింగించి తింక నాచం
దంబుఁ దెల్పెద వినుమని. 102

సీ. అజుఁడు నాముత్తాత యలపులస్త్యబ్రహ్మ
తాత విశ్రవసుండు తండ్రి నాకు
సకలరాక్షసకులసార్వభౌముఁడ నేను
లంకాధిపతి నకలంకయశుఁడ
రావణాభిఖ్యవిరాజిలువాఁడను
సురలగెల్చిన భయంకరబలుండ
నావేరు వినుమాత్రన వడంకుజగములు
వనజాతభవదత్తవరబలుండ

తే. మించుబోడులఁ దెచ్చి భోగించువాఁడ
నొక్కనరపశువునుగూడి స్రుక్క నీకు
నేల నీదాసు నన్గ్రుప నేలికొమ్ము
రమ్ము నాతోడ లంకఁ జేరంగ ననిన. 103

క. ఆమాటలు విని యెంతయు
భీమశరము లంగమందు వెసఁదాకినటుల్
భూమిజ మది నొచ్చి యహో
రామునిశరవహ్ని స్రుగ్గ రంజిలితివో కో. 104

క. అనిపల్క రామకోటుల
ననిఁ గూల్చెద క్షణములో నటంచు బలుకుచుఁ దా
గను మిదె నారూపం బని
దనుజేశుఁడు స్వస్వరూపధరుఁడై నిలచెన్. 105

వ. అంత ధరాజ యాభయంకరాకారంబుఁ గాంచి బెగ్గడిల్లి మూర్ఛిల్ల రావణుం డాసాధ్విని బట్టికొని తనరథంబుపైఁ బెట్టికొని యతిత్వరితగతుల నేగుచుండ నాకాంత మూర్ఛ దెలిసి హాహారవంబులు సేయుచు నిట్లు విలపింపఁదొడంగె.

సీ. హారామ హాలక్ష్మణా నన్ను నిదె దైత్యుఁ
డొకరుఁడు కొంపోవుచున్నవాఁడు
పదితల లిరువదిబాహువుల్ కలవాఁడు
పొలసుదిండుల కధిపుఁడట వీఁడు
తనకాపురము లంక యనుచుఁ దెలిపినాఁడు
బలిమిని వీఁడు నన్బట్టినాఁడు
తనరథంబున నన్నుఁ గొనిపోవుచున్నాఁడు
పెనుభూత మటులఁ గన్పించువాఁడు

తే. కనరె సురలార నరులార క్ష్మాతలేశుఁ
డైన దశరథుకోడల నర్కవంశ
జలధిసోముని రాముని సతిని నేను
లేరె నన్విడిపించెడువార లెందు. 107

వ. అని యాధరాసుత పేరెలుంగునఁ జీరుచు నేడ్వ నయ్యెడ
నొకశైలోపరిస్థలి నున్నజటాయు వాధ్వని విని దనపూర్వ
సఖుండైనదశరథుని కోడలును శ్రీరామునిపత్నియునైన
సాధ్వీమణిని దైత్యునిబారినుండి విడిపించుట పరమధర్మం
బని విచారించి. 108

శా. పక్షద్వంద్వము విప్పి యుగ్రతనభోభాగంబుకు న్దాటి యా
పక్షీంద్రుండు దశాననున్నఖముల న్భంజించుచు న్జీరుచు న్
రక్షోనాథు రథాశ్వసూతులధనుర్దండంబును న్ద్రుంప లో
కక్షోభంబుగ దైత్యుఁ డాఖగము ఱెక్కల్ ధారుణి న్
గూల్పఁగన్. 109

క. ఱెక్కలు వ్రాల రుధిరము న్
గ్రక్కుచు జానకిని గాంచి ఖగపతి యార్తి న్
బొక్కుచు ధరఁపడి యుండఁగ
గ్రక్కున రావణుఁడు దాఁటె క్ష్మాసుతతోడన్. 110

వ. అంత నాదైత్యుండు జానకి నెత్తికొని తన్మహాక్రందన
ధ్వనులు దిగంతంబు లంటుచుండ వియత్పదంబున నేగుచు.

ఉ. రామునమోఘబాణనికరంబులు వెల్వడి యెందునుండి యు
ద్దామముగాఁ బయిఁబడి వధం బొనరించునో తన్నటంచు సు
త్రామవిరోధి బెబ్బులిని దప్పిపరుంగిడు లేడియట్టుల న్
వేమరు నల్దిశల్ కనుచు భీతిహుటాహుటిఁ బోవుచున్నెడన్.

చ. క్షితిసుత దైత్యుచంక విలసిల్లుచుఁ దన్విడిపింప నెవ్వ రా
గతులగుజాడఁ గానక యఖండతరార్తరవంబు సేయుచు
న్నతమగు నొక్కపర్వతము నన్గపివీరులు కొందఱుంటఁ గాం
చి తనదు కొన్ని సొమ్ములను జెచ్చెరస్వాంగమునుండి తీయు
చున్. 113

తే. కట్టుచీరెను జీఱె యాఖండమందు
నగల ముడిఁగట్టి దాని నానగమునందుఁ
దనరుచుండెడుకపులమధ్యమున విడచె
విభున కవ్వాని దానిఁ జూపెద రటంచు. 114

వ. అంత నారావణుండు సీతాసమేతుండై తదుగ్రశోకారవంబు
లింక లంకానగరం బాపత్సాగరంబున మునుంగునని తెల్పు
గతి బ్రతిధ్వనులీననిప్పాడిగట్టి తెచ్చినట్లు సీతన్దెచ్చి నట్టింటఁ
బెన్బాముఁ జేర్చినలీల నాసాధ్వీమణిని దనసౌధంబునఁ జేర్చి
యందుండు నవరత్నఖచితస్వర్ణాభరణాదులఁ జూపి తన్నుఁ
గైకొమ్మని ప్రార్థింప నాకొమ్మ దైత్యునిజూడనొల్లక రాము
శరాగ్ని కింధనం బగుదుకాక యనిపల్కి శోకదగ్ధ యగు
చుండె నంత నప్పురంబున మహోపద్రవకరంబులగు నుత్పా
తంబులు పుట్టు టారసి యాప్తులగు వృద్ధరాక్షసులు
కొందఱు రావణునితో నిక్కాంత దైత్యాంతక కాన
దీనిఁ బురంబున నుంచక పురోపవనంబున నుంచుట మేలన్న
రావణుం డవ్వనిత నశోకవనంబునఁ బెట్టి రాక్షసస్త్రీలఁ
గాపుంచె నంత. 11

మ. అట రాముం డెదురేగుదెంచు నతిఖిన్నాత్ముఁ సుమిత్రా
సుతుఁ, బటుశంక న్గని యేలవచ్చితిట కన్నా లక్ష్మణు

డామహా, ద్భటదై త్యార్భటినీరవం బని మదిఁ భావించి
నన్దూరి యా,రటము న్బొందుచు సీత నన్ను నిచెఁ గ్రూర
క్రోధమగ్నాత్మయై. 116

క. అన జానకి యవ్యక్తం
బునకుఁ మది నొచ్చి రాఘవుఁడు భూమిజ కె
వ్వనివలన నేమి కీడొద
వెనొకో యని సంశయమున విహ్వాలుఁ డగుచున్. 117

వ. హుటాహుటి న్జని రామలక్ష్మణులు పర్ణశాల న్జేరి చూచిన.

సీ. జననివాసము లేనిసౌధంబుపోలిక
శారిక లేనిపంజరమురీతి
నంబులు లేనిపద్మాకరం బటు విగ్ర
హము లేని దేవాలయంబుకరణి
సతి లేని యట్టిసంసారి గేహము గతి
దళములు లేనిపాదపముభంగి
రాజవరుఁడు లేనిరాష్ట్రంబు భాతిని
చంద్రుఁడు లేనిరజనివిధమున
తే. బోటి లేనట్టి యావనవాటిఁ గాంచి
సతిని గానక గుండెలు ఝల్లు మనఁగఁ
దరుణి వవ్వాల కెంౘైన దాగెనొ యని
పేరెలుంగునఁ జీరి యవ్వెలఁది లేమి. 119

క. కలఁగినమతి నల్దిక్కులఁ
గలయ వెదకి చీరిచీరి కాంత నెచటనుఁ
దిలకింపలేక దుఃఖా
కులుఁడై రాముండు మూర్ఛితుఁ డై ధరఁ వ్రాలెన్. 120

వ. అంతఁ దమ్ముండు తెలుప లేచి పర్ణశాలముందు రథచక్ర
చ్ఛాయలు గని యెవ్వండో సీతను దేరుపైఁబెట్టికొని పో
నోపునని యాజాడల వెంటఁబోవుచు రాముండు భ్రాంతుం
డై పామరుని భంగి. 121

సీ. చూతమా! నీచెంత జూతునా మాకాంత
ఫలముల భక్షింపవచ్చెనేమొ
పున్నాగ! నిన్జేరి యున్నదా మన్నారి
విరులఁ గోయ నచటి కరిగెనేమొ
గిరివరా! నీచోటి కరిగెనా మాబోటి
విహరింపఁగా నట వెలసె నేమొ
గౌతమీ! నీమైత్రి చేత మాభూపుత్రి
జలములఁ ద్రావంగ నిలచెనేమొ
తే. యనుచు రాముఁడు బహువిభ్రమాత్ముఁ డగుచుఁ
బాదపాద్రినదీజలప్రముఖశుద్ధ
జడపదార్థంబులనుగూడఁ బుడమివట్టి
జాడ లడుగుచుఁ దమ్ముని చక్కఁజూచి. 122

సీ. శుకపికాదులకుఁ బలుకులను నేర్పంగఁ
బోయెనో తమ్ముఁడా పొలఁతిఁ గనుమి
గంధేభములకు నడ్కలఁ జూపి కఱపంగ
నేగెనో లక్ష్మణా యింతిఁ గనుమి
సింహములకుఁ దన చిన్నినడుముఁ జూపఁ
దరలెనో యనుజ యాతన్విఁ గనుమి
భ్రమరకోటికిశిరోజములసొం పెఱిఁగింపఁ
జనెనో సౌమిత్రి యాచానఁ గనుమి

తే. యనుచు వేలీలలను వనవనిత నెంచి
తలఁచి తలఁచి మహాక్రుధాకలితుఁ డగుచుఁ
దమ్ముఁ డావిల్లుఁ దెమ్మిఁకఁ దరుణి కాన
రానియెడల జగంబులు వ్రాల్తు నంచు. 123

మ. నరకోటి స్వీదళింతు దేవవితతి న్బాధింతు రక్షోజనో
త్కరము న్నీచమడంతు యక్షులను విధ్వంసంబు గావింతుఁ గి
న్నరులన్ ద్రుంతు నిశేలఁ బేర్కొనని తాంత బ్రహ్మసంసృష్టి నా
శరవహ్ని న్దహియింతుఁ జూడుమని తీక్ష్ణక్రోధసంరంభుఁడై.

వ. కన్నులనిప్పులురాలఁ గోపజ్వాలలు నల్దెసలఁ గ్రాల బ్రళయ
కాలరుద్రునిలీల రామభద్రుండు కేల నొకకోలఁ దాల్చిన.

చ. అతిభయవిహ్వాలుం డగుచు నన్నఁ గనుంగొని లక్ష్మణుం
డహా, యతులితశాంతమూర్తి వొకయంగన కై యిటు లోక
నాశనోద్ధతగతిఁ బూనఁబాడియె కృధన్ ధరణీజవిధంబుఁ
గాన నీ,క్షితిఁ గనవచ్చు తేరుగతి చేరికఁ బోదము రమ్మటం
చనన్. 126

వ. రాముండు తమ్ముని వాక్యంబుల నాదరించి శమించి యారథ
చక్రపుచారల ననుసరించి యేగుచుండ నాముందు మేదినీ
తలంబున నావేదనం బొందుచున్న యొకమహాఖగంబును
వికీర్ణంబులైన శరశరాసనరథరథ్యంబులను గాంచి వీఁడొక
రక్కసుండు సీతను మ్రింగి యిబ్భంగి మనలరాక నెఱింగి
నటించుచుండ నోపునని రాముండు శరప్రయోగంబు
సేయ గమకించునెడ జటాయు విట్లనియె. 127

చ. నరవరులార! నేను ఖగనాథుఁడఁ బేరు జటాయువందు రా
ధరణిజఁ గొంచు రావణుఁడు దర్పితుఁడై చనుచుండ నే నెది

ర్చి రణమునందు వానిఁ గడుఁజేడ్పడఁజేయఁగ నాదుపక్ష
ముల్, విఱుఁగఁగ గొట్టి వాఁ డరిగె బృథ్విసుతన్గొని లంక
దిక్కునన్. 128

వ. అనిపల్క దాశరథులు జటాయువుఁ గాంచి సీతావృత్తాం
తంబు విశదంబుగా విని యాఖగపతి ప్రాణంబులు విడువ
రామలక్ష్మణు లాతనిచావునకై విచారించి పరలోకక్రియలు
సంఘటింప నాతం డుత్తమలోకప్రాప్తి నొందె నావల. 129

క. రక్షఃపతి తనరెడులం
కాక్షేత్రపుదెక్కుఁ జనుచుఁ గాంచి, రెదుట నా
సుక్షత్రియవీరులు బా
హుక్షతపాంథుఁ గబంధునురుబలసింధున్. 130

వ. వాఁడుదరంబున శిరం బమరి పాదంబులులేక యోజనాయత
దీర్ఘబాహుండై శాపవశంబునఁ గబంధంబు పోలిక నయ్యా
రణ్యంబున నొక్కెడఁ బడియుండి తన కరంబుల కందిన
జంతువులఁ బట్టి తినుచుఁ గాలంబుఁ గడపుచుండ. 131

శా. ఆరాత్రించరు దీర్ఘబాహులతలం దర్కాన్వయుల్ చిక్కన
వ్వారిఁ బట్టి యతండు స్వోదరముఁ జేర్పం లాగుచుండంగ
నా, వీరుల్ తద్ఘనబాహుదండములఁ బృథ్విస్థూల్పవాఁ డా
ధరి,త్రీరంగంబునఁ గూలి యార్తుఁడయి యాధీరద్వయిం
గాంచుచున్. 132

వ. మీ రెవ్వరని యడిగి వారల నెఱింగి తా నారామలక్ష్మణుల
కృపారసంబున శాపవిముక్తిఁ గాంచితి నని హర్షించి
యావిరుద్ధదేహంబు విసర్జించి దనువనునామంబుకల తన
స్వస్వరూపంబు ధరించి రాముం డడుగ సీతాపహర్తయైన

రావణువృత్తాంతం బంతయుం దెల్పి బహుసైన్యసమేతుం డైనదైత్యు నిర్జింప మీర లొంటిజనుటకంటె సుగ్రీవునితో సఖ్యంబునేసి తద్విరోధి యగువాలిం దున్మి వానరసేనా సహాయంబున రావణుం జంపంబోవుట లెస్స యని దెల్పి వాఁడు నిజమార్గంబునఁబోయె నంత. 133

తే. ఆకబంధుఁడు సెప్పిన యట్టిగతిని
రాకుమారులు సనుచు మార్గమునఁ గనిరి
మౌనిపదసేవరాజిలి మహిమ దనరు
నారి నొకతెను శబరియం బేరుదాని. 134

క. తన గురువుల నానతి నా
వనిత రఘుప్రవరులను సభక్తి గ్గని య
వ్వనమున నాతిథ్య మొసం
గ నిలిచి ఫలములనుగూర్చి కాచుచు నుండెన్. 135

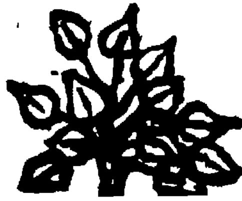
చ. తరణికులుల్ వనాంతరపథంబున వచ్చుచునుండ వారి నా
సరసిజనేత్ర డాసి యరుసంబున మ్రొక్కి నుతించి స్వాశ్ర
మాం, తరమున నిల్పి సత్ఫలవితానముఁ దృప్తిగఁబెట్టి దేహ
మున్, దొఱఁగి చనెం దివిం స్వగురుదుర్లభసద్గతి నివ్వ
టిల్లఁగన్. 136

ఉ. అంతట నాక్షితీశులు వనాంతరదుర్గమమార్గవర్తులై
చింతిలకుండ నేగి తుదిఁ జేరిరి జీవచయానుకంప న
శ్రాంతసుఖప్రదానవిలసజ్జలపూరితపంపఁ జేరి వా [లన్.
రెంతయుఁ బ్రీతిఁ గ్రుంకులిడి స్వేచ్ఛను దత్తటినుండి రిమ్ము

మాలిని:—

వరగుణశుభజాలా భక్తలోకానుకూలా
దురితచయవినాశా తోషితోద్యద్గిరీశా
చరణదళితపాపా సన్మహత్త్వప్రదీపా
పరమశుభదనామా భద్రశైలాగ్రధామా. 138

గద్య. ఇది మంత్రికులోదార రామయకుమారభద్రాచలనివాస తూము సీతారామదాసప్రణీతంబయిన సీతారామరామాయణకావ్యంబునం దరణ్యకాండ కథాసంగ్రహ మేకాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు

సీ తా రా మ రా మా య ణ ము

కి ష్కిం ధా కాం డ ము.

క. ఘోరాసుర సంత్రాసా
పారావారోగ్రమదవిపాటనకరదు
ర్వారమహాస్త్రవిలాసా
భూరియశోభాసభద్ర భూభృద్వాసా. 1

వ. మహాత్మా! భవదనంతర వృత్తాంతంబు మత్కలుష ప్రశాంతం
బునకై పల్కెదఁ గృపారసం బొల్క నాలకింపుము. 2

శా. పంపాతీరమునందు రాఘవులు దుర్వారప్రభన్నిల్వనా
కంపం బొందుచునర్కసూతికని తన్ ఖండింపనయ్యింద్రజుం
డంపెన్వీరలనంచు భీతిలి యుదగ్రార్తిన్బడ న్వారిశో
ధింప న్బోయెదనంచు వాయుజుఁడు తద్వీరద్వయిన్గాంచఁగన్.

క. మనుజాకృతిఁజని యతఁ డా
యినకులులన్ జేరి మ్రొక్కి యెవ్వరు మీరీ
వనమున నుండఁగ నేలన
జనవరులెఱిఁగించిరా ప్రసంగము నెల్లన్. 4

మ. మఱియున్ రామునిఁజూపి తమ్ముఁడ నెనీఁ మాయన్న దుర్వార
బంధురదోస్సారపటుత్వసిద్ధి నసమానుండయ్యు సుగ్రీవునా

దరమున్గాంచఁగ నిట్లు రావలసెనే తత్కార్యమందింక నీ
చరితంబున్వినుపింపుమన్నఁ బలికె న్స్వామీరియీతీఱుగాన్.

క. ఆయర్కజుసచివుఁడనే
వాయుసుతుఁడ వనచరుండ భానుసుతుఁడునన్
మీయాగమనవిధ మెఱుఁగఁ
బోయి వెసన్ రమ్మటంచుఁ బుచ్చెన్నన్నున్. 6

క. ఇనకులలారా మీవలె
నినజుండును సతినిఁబాసి యిల్వెడలఁగఁద
న్ననుజుండు తఱుమదుఃఖం
బునఁగృశుఁడై యున్నవాఁడు పొల్పరివినుఁడీ. 7

క. రామార్కజులకు నెయ్యము
వేమహిసిద్ధించునే న వెసనేగి భవ
త్సామీప్యమునకు నతనిన్
గామితమారంగఁదెచ్చి కలిపెదనంచున్. 8

మ. చనియాయర్కజుతోడఁ దెల్పి యతనిన్ క్ష్మాపాలురన్గాంచఁ
దోడ్కొనిరా నాతఁడు రాకుమారులకు మ్రొక్కుల్ మ్రొక్కి
రామాజ్ఞ న్గూర్చునె నంతన్ రఘురాముఁడున్ రవిజుఁడు
న్జ్వాలాజనవోన్యన్య కష్టనికాయంబుల ముచ్చటించుకొని
గాఢస్నేహాబద్ధాత్ములై. 9

తే. వాలిఁజంపెదనని రఘువంశవిభుఁడు
వానరులతోడ రావణ వధకుఁదోడు
వచ్చెదనటంచు రవిజుఁడు ప్రతినలారఁ
జేసిరగ్నిని సాక్షిగాఁ జేసికొంచు. 10

గీ. అంత సుగ్రీవుఁ డావెన మసురవరుని
వలన బల్మినిఁ గొంపోవఁబడుచు నొక్క
కొమ్మ తనమేనితొడవులు కొన్ని దీసి
పుట్టమును జీరి దానితో మూటఁగట్టి. 11

క. మే మిటనుండఁగఁ గన్గొని
యామూటను దైత్యు నంకమందుండి వెసన్
భూమి పిగజార్చె నూకడ
నీమానిని దేమొ దానిని న్గనుఁగొనుమీ. 12

క. అనిపల్కి కపిజుఁ డామూ
టను దెచ్చి రఘుప్రవరుకడ న్బెట్టఁగ నా
జనపతి యాతొడవులఁ గ
న్గొని హా యని మూర్ఛమున్గి క్షోణిన్బడియెన్. 13

వ. పడి లేచి యిట్లు విలపింపం దొడంగె. 14

సీ. తొడవులారా మీరు పుడమిపట్టి యవస్థఁ
దెల్ప నాకడ కరుదెంచినారె
మణిమండనములార మాజానకీదేహ
సంగతి నెటు వీడఁజాలినారె
నగలార పడతి దానవుచేతఁ జిక్కి యే
మనిచెప్పెనో నన్ను వినఁగనీరె
యాభరణములార యసురుఁ ద్రుంచెదనై యవు
మని తెల్ప నాసతిఁ గనఁగఁబోరె

తే. మిమ్ముఁ గనుగొన్న ధరణిజ మేనుఁగన్న
కరణి హర్షంబుకల్గెనుగాని యెపుడు

పాపవ్రుడు నాదు దృష్టిపథమునఁబడునో
యెపుడు త్రుంతునో యంచుఁ దీవ్రపడుమనము. 15

క. జానకి దేహంబందు న
నూనప్రభ వెల్గుచు న్ననులపండువుగాఁ
గానంబడు మీరిపుడే లా
ననుశోకాబ్ధి ముంచి యలచెద రకటా. 16

క. అని బహుభంగుల నేడ్చెడు
జనపతిఁ గని లక్ష్మణుండు సవిత్రృతనూజుం
డును దేర్పఁ గొంతవడి కా
మనుజేశుం డుపశమించి మఱి యటనుండన్. 17

వ. అంత సుగ్రీవుండు రామునకు వాలి న్జంపఁగల దోస్సారంబు కలదో లేదో యని శంకించి వాలికాలఁ దన్ని యోజన దూరం బెగురఁజిమ్మిన దుందుభికళేబరంబుఁ జూపి దాని న్గాలఁ దన్నుమన రాముం డట్లచేసిన నది పదియోజనంబుల దూరం బెగసె నంత సుగ్రీవుం డదియుఁ జాలదని వాలి తన చేతులతోఁ బట్టి వంచిన తాళసప్తకం బొక్కశరంబున నేయుమన రాముండు మందస్మితముఖారవిందుండై. 18

క. వడి నొకబాణం బేసిన
బిడుగుంబలెఁ దచ్ఛరంబు పెళపెళరవముల్
బొడమఁగఁ దరుసప్తకముఁ
బుడమి న్గూల్పంగఁ గపివిభుం డడరొందవన్. 19

క. శ్రీరామపాదములపైఁ
జేరంబడి కపివిభుండు చిత్తంబడలఁ

భూరిబలుండవు వాలివి
దారించుట నీకు నెంత ధరణీకాంతా. 20

వ. నీబాహుబలంబు శోధింప నేనెంతవాఁడ నే నవ్యక్తుండనై చేసినపరీక్షకు నన్ను క్షమింపుమని వేడిన శ్రీరాముండు సుగ్రీవుఁ గాంచి యిట్లనియె. 21

శా. వాలిన్ జేరి యనిన్గడంగు మతనిన్ బాహాబలప్రౌఢి మీ
రాలంబందుఁ బెనంగుచుండు సమయంబందేను వృక్షంబు చా
టై లక్షించి శరప్రయోగమున నీయన్నన్ ధరన్గూల్చెదన్
లిలన్ బోదము రమ్మటంచు నటకున్ వేఁజేరఁబో సిద్ధుఁడై. 22

వ. లక్ష్మణహనుమత్సుగ్రీవసహితుండై రాముండు కదలి కిష్కింధోపరిక్షేత్రంబుఁ జేరి యొక్కవృక్షంబుచాటునఁ దాముండి సుగ్రీవు న్బంప నాతండు తత్పురద్వారంబుఁ జేరి మహాధ్వని నేయుచు నాహవంబునకు వాలిన్జీరిన. 23

ఉ. ఆరవ మాలకించి దివిజాధిపసూనుఁ డుదగ్రకోపమే
పారఁగవచ్చి యర్కసుతు నట్టె కనుంగొని చావవచ్చితే
రార యటంచు ద్వంద్వరణరంగమున న్గవయంగ నిర్వురున్
బోరిరి శైలయుగ్మముల పోలికఁ దుల్యబలాతిరేకులై. 24

వ. అట్టియెడ. 25

ఉ. వారలఁ గాంచి రాఘవుఁడు వాలియు నర్కజుఁ డేకరూపమే
పారఁగ నుంట నందు నెవఁ డర్కతనూజుఁడొ వాలి యె
వ్వాఁడొ, యారయలేని శంకఁబడి యస్త్రము వీడక యుండె
వీడుచో, నారవిసూనుఁ డాఘునశరాహతి మగ్గునో యంచు
భీతుఁడై. 26

క. ఆలోన నర్కతనయుఁడు
వాలి మహాముష్టిహతుల బడలి నిలువఁగా
జాలక రాముని దెసఁగను
చాలము విడి పాఱివచ్చె నతిఖిన్నుండై. 27

క. వచ్చి రఘుప్రవరున్గని
యచ్చెనటిని దాకి చావు మని నన్నటులన్
బుచ్చితెయన రాముఁడు కడు
నొచ్చి యిటులఁ బలికె నాదు నుడి వినుమంచున్. 28

శా. నీవు న్వాలియు నేకరూపమునఁ గన్పింపంగ నే నాతనిన్
భావింప న్మది సంశయించితిని నాబాణం బమోఘంబు నీ
వో వాఁడో హతులౌదురేను ప్రదరంబు న్వీడినన్ గాన సు
గ్రీవా! నీకొక యానవాలిదుదు నార్తి న్బాసి వేఁబొమ్మికన్.

వ. అనిచెప్పి లక్ష్మణా! సుగ్రీవున కొక యానవాలిడుమన, నాతఁ
డొకపుష్పమాలిక నతని కంఠంబునఁ గట్టె నంత నాభాను
జుండు క్రమ్మఱఁ గిష్కింధాపురద్వారంబుఁ జేరి సింహ
నాదంబులు సేయుచు వాలి న్జీరిన నారవం బాలకించి యింద్ర
జుండు మహారోషావేశంబున వీఁడు మరలవచ్చె నిత్తఱి
న్వీని న్బరిమార్తు నని వెడలుచుండ నాతనిదార యగుతార
రయంబున నడ్డంబువచ్చి యిట్లనియె. 30

చ. వలదనికిన్ గడంగనినవంశభవుం డగురాముఁ డిప్పు డా
జలరుహమిత్రపుత్రునకు సాయమువచ్చి నిను న్వధింపఁగా
సలిపెను బ్రత్యయం బను ప్రసంగము నంగదునుండి వింటి న
త్యలఘుఁడు ధర్మపాలుఁ డసహాయబలుండట రాముఁ డాజి
లోన్. 31

క. అన నింద్రజుఁ డించుక మన
మునఁ దాఁబరికించి ధర్మబుద్ధికలుగు నా
యనఘుఁడు రాముం డూరక
ననుదోడరునె తోడరిన న్మనంగలఁడె మహిన్. 32

సీ. మాననీయుఁడు రాఘవక్ష్మావిభుండు
నిర్నిమిత్తంబు నాతోడ నిష్ఠురంపు
వైరమునుబూని యేమిశుభంబుఁ బడయుఁ
గాన మానిని నీకేల గలఁగ మనెని. 33

వ అనిపల్కి కన్నుల నిప్పులురాల నిత్తఱి సుగ్రీవు విగత
గ్రీవుఁ జేసెదనని నిశ్చయించికొని దిక్కుల ద్రువ నార్చుచుఁ
బుడమియడల దుముకుచు, వచ్చి యర్కజు న్దలపడె నంత
వారలిర్వురు సింహశార్దూలంబులలీల బాహాబాహిఁ బెనం
గుచు, ముష్టాముష్టిగ్రుద్దికొనుచు, నఖానఖిఁ గీకికొనుచుఁ,
జెట్లకొమ్మలతోఁ గొట్టికొనుచు, శిలల నువ్వికొనుచుఁ,
బట్టుచు నెట్టుచుఁ, ద్రోయుచు, వ్రేయుచు, మలంగుచుఁ,
దొలంగుచు ఘోరంబుగాఁ బోరుచుండ. 34

ఉ. భండనభీముఁ డైనరఘువర్యుఁడు వాలిని సంహరింపఁ గో
దండము నెక్కువెట్టి నిశితప్రదరం బరిఁబోసి లాగి దో
ర్దండబలంబుతో విడువఁ దన్నిశితాస్త్ర ముదగ్రవృత్తి నా
ఖండలసూను వేరురముగాడ నతం డిలఁగూలె నార్చుచున్.

వ. అట్లు కూలి కొంతవడికిఁ దెలిసి తనయురంబు వ్రచ్చి వెన్ను
దాకదూఱిన యారఘువీరుఘోరశరంబునఁ గల్గువేదనంబున
నొచ్చుచు నాలో లక్ష్మణహనుమత్సహితుండై తన్నుఁ జేర
వచ్చిన శ్రీరాముఁ గాంచి యిట్లనియె. 36

సీ. ఏమిశుభం బొంద నేసితి నర్ఘు
వా! పగగలదె యెప్డైన మనకుఁ
శూరుండ వైననాతో రణక్షితి నిల్చి
బెదరకుండంగ నన్నెదుర రాదె
చోరునిగతి నొక్క ధారుణీజము వెన్క
నెగడి నన్నేయుట మగతనంబె
యిరువురుపోరాడ నింకొక్కఁ డేతెంచి
తగిలియేయుట రణధర్మమగునె
తే. ధార్మికుఁడ వంచు నినునమ్మి తప్పి చెడితి
వెలఁది హితబోధ నేఁ జెవిబెట్టనైతి
క్రూరమతివితృణావృతకూపసముఁడ
వంచు నిన్గననైతినే నక్కటకటా. 37

ఉ. సీతనుగొంచుఁ జన్నయల చెన్నఁటిదైత్యు నెదుర్ప నీకుఁ దో
డై తనరార నర్కజుసహాయముఁ గోరి యొనర్చి లిట్లు త
త్ప్రీతికి స్వార్థలోలత వివేకవిహీనుఁడనై, త్రిలోకముల్
పాతకవర్తి వంచు నినుఁ బల్కవె ధర్మవిదూర రాఘువా. 38

ఉ. రావణుతోడఁ బోర ననురమ్మనికోరిన నాతనిం ద్రుటిం
దేవత లడ్డమైనను నెదిర్చి వధింపనె సైన్యయుక్తి బృ
థ్వీవర! జానకిం గడిమిఁ దెచ్చి వెస న్నినుఁ జేర్పకుందునే
కావరమార నీవిధముగాఁ జరియించితి దుష్టబుద్ధివై. 39

తే. మాంసమున కిట్లు నన్నేయ మసలితనిన
గోతిమాంసముఁ దిందురే క్షోణిజనులు
కుమతి! యేటికి నన్నేసి కూల్చితొక్కొ
తెలుపు మీకారణముఁ దెల్పఁగలిగియున్న. 40

వ. అనవిని శ్రీరాముం డిట్లనియె. 41

క. గురగింజ తనకుఁ గ్రిందను
బరఁగెడునలు వెలుఁగనట్లు పల్కెద హే సో
దరుసతిఁ గొని బల్మిని సో
దరు నిల్వెడలించు టది యధర్మముకాదే. 42

క. కుజనులశిక్షించుటయుఁ
సుజనుల్ రక్షించుటయును క్షోణీశున కిం
ద్రజ! కనఁదగుధర్మంబులు
వృజిన మొదవ దట్టిపనిని బృథ్వీశునకున్. 43

వ. రాజ్యవిహీనుఁడ వైననీవు పృథ్వీశుండ వెట్లైతివం టేని. 44

క. భరతుఁడు రాజతఁ డవనిఁ
బరఁగెడుఖలులను వధింపఁ బంపె న్నన్నుఁ
బరమాఘువర్తి వగునిఁ
ధరఁగూల్చితి ధర్మసిద్ధి తనరఁగ నింకన్. 45.

క. ఇనజుఁడు నను శరణొందెన
నిను బాపరతుఁ వధింప నేశపథంబుఁ
గొని నిను ద్రుంచితి వృక్షము
వెనుకఁ డాగి నను నేల వ్రేసితి వన్నన్. 46.

మ. నిను బ్రత్యక్షమునం దనిఁ దొడరి క్షోణి న్గూల్ప నెవ్వానికై
నను రాకుండ వరంబుఁబొందితివి కానన్నీకుఁ గన్పట్టకుం
డ నిలన్గూల్చితి నేవిధి న్నిను దురన్యాయప్రచారు న్వధిం
చిన మేలేయగుఁగాక దాన నఘముల్ సిద్ధించునే వానరా. 47

వ. కాన నింక నీయారాటంబు మాని నీదురితంబు నీవెఱింగి
క్రోధంబు విడచి శాంతుండవుకమ్ము మత్కృపావలోకనంబున

నుత్తమగతిబొందెననఁదారాకాంతుండు ముదితస్వాంతుండై శ్రీరామునకు నమస్కరించి తన యనుంగుసుతుం డైన యంగదు నమ్మహాత్మున కొప్పగించి ప్రాణంబులు విడువ వాలి కాంత లేతెంచి బహుభంగుల విలపించి రంత నంగదుండు సుగ్రీవసహితుండై వాలికిఁ బరలోకక్రియ లాచరించె నావల. 48

క. ఇనసుతుఁ గిష్కింధకు నా
థునిఁజేసెను రాముఁ డంతఁ దోతెంచెఁ బటా
కనదీజలపూరితమై
తనరెడువర్షాగమంబు దశదిశలందున్. 49

వ. ఆప్రావృట్కాలంబున శ్రీరామలక్ష్మణులు ప్రవర్షణగిరినిల్చి యుండిరి. సుగ్రీవుండు వర్షంబు లుడుగుతోడనే నానాగిరికాన నాంతరవర్తులైనవనచరుల రావించి సీతాన్వేషణంబున కంపెద నని రామున కొప్పఁబల్కి తననగరంబునఁ దారా రుమాదికాంతలఁగూడి వైభవంబుననుండె నంత. 50

సీ. ఉఱుములు మెఱుము లత్యుగ్రంబులై వ్రాల
నెడనెడఁ బిడుగులు పుడమి వ్రాల
నర్కమండలము దృశ్యాదృశ్యమై యొప్ప
జలదముల్ కడువియత్తలముఁ గప్ప
నాకసంబున తూటు లమరెనా యన నీర
ధారలు కుండపోతలయి కారఁ
బృథ్వియంతయుఁ దృణావృతమయి కన్పింపఁ
దరులెల్ల నూత్నపత్రముల నింపఁ

తే. బకీవర్గంబు వృక్షాగ్రభాగములను
గూండ్లు నిర్మించుకొని యందుఁగూడి మెలఁగఁ
జెలువు లేఁటులు కడునీటివరదలొంద
వర్షపాతంబు తనరె నుత్కర్షగతిని. 51

సీ. మఱి క్రిమికీటకోత్కరములు కుప్పతె
ప్పలుగ జన్మించి భూతలముఁగప్పె
బహుమనోహరములౌ పక్షుల పల్కులు
సొంపుగాఁ గడు నాలకింపఁబడియెఁ
బృథ్వీజముల నిండఁ బిందెలు కాయలు
చిగురుటాకులు పూలు మిగులఁదోఁచె
నడవిమృగావళు లధికములై రేఁగె
జనచయంబునకు సంచార ముడిగెఁ

తే. బాతకొంపలు చెట్లు గుభాల్గుభాల్ర
వములతోఁ గూలె నిష్టర్థవంతులకును
నిర్ధనులకోలి సుఖదుఃఖనిలయమైన
వానకాలంబు వచ్చె నవారితముగ. 52

క. రవ్యారాధకు లుపవా
సవ్యథఁ బవలెల్లఁ దమదుచక్షుర్యోగమే
కవ్యాప్తిం నింగి నిడి క
ర్తవ్యము లేమరిరి సూర్యదర్శనపరులై. 53

క. ఆవర్షకాలమున విర
హావేదన మఱఁగుచుండె నవనిజను మదిఁ
భావించి భానుకులజుఁడు
రావణవధ యెప్పుడని త్వరపడుచు మఱియున్. 54

సీ. అళికులరఘుంకార మాలకించి కలంగుఁ
గలఁగి సీత శిరోజములగణించు
శుకపికధ్వని చెవిసోకినఁ గడునుల్కు
నుల్కి ధాత్రీసుతపల్కు లెంచు
నిండువెన్నెలఁ గాంచి మెండుతాపముజెందఁ
జెంది జానకీనవ్వుఁ జింతసేయు
విరులగుంపులఁ జూచి పరితాపమునఁ జొక్కుఁ
జొక్కి యావిరిబోడిసొబగుఁ దలఁచు
తే. బరుఁ డొకండు సతిఁ బల్మిఁబట్టినట్టి
పరిభవస్మృతి సిగ్గున శిరమువంచు
వంచి తలయెత్తి యుగ్రకోపమువహించు
రాము డిటులుండె బహుళవిభ్రాంతుఁ డగుచు. 55

వ. అంత వర్షంబులుతక్కి శరదృతు వెక్కినను సుగ్రీవుండు రామికి వెక్కసపడుచు శ్రీరాముండు గ్రక్కున లక్ష్మణుని గిష్కింధ కంప నాతండు నిష్ఠురోక్తులాడి సుగ్రీవుఁ దోడ్కొనిరా నాతండు రామునకు వినమితుండై యిదె వానరసేనలు వచ్చుచున్నయవి యనిపల్కి ముందఁ జేయ వలసినకార్యక్రమంబు యోజింపుచుండ భూమి యీనినట్లు గోట్లకొలందిఁ గీశబలంబు లేతేర రాముండు హర్షించి సీతా న్వేషణార్థంబు తూర్పునకు మైందునిఁ బశ్చిమంబునకు సుషేణు నుత్తరంబునకు శతబలిని దక్షిణంబునకు హనుమ దంగదజాంబవంతాదిమహాబలిష్ఠు లగు వానరవీరులను దగు దళంబులతోఁ దిరిగి రా నొక్కమాసంబు గడువుపెట్టి పం పుచు హనుమంతు న్గాంచి శ్రీరాముం డిట్లనియె. 56

ఉ. మారుతపుత్త్ర నీదగు నమానుషధైర్యమనోబలోగ్రశా
రీరపటుత్వసంపద లెఱింగి మదీప్సితకార్యసిద్ధి నీ
చేరఁగఁజేసె దీవనుచు హృష్టతినమ్మితి సీతఁ గాంచి యీ
నారతనంపు టుంగరము నాతికి నిమ్మొక యానవాలుగాన్.

వ. అనిపల్కి శ్రీరాముం డుంగరం బొసంగి యాతండు
మ్రొక్కి దీవించి పంపించె నంత. 58

క. సీతఁ గనలేక కీశ
వ్రాతం బరుదెంచెఁ గ్రమ్మఱఁ దక్షిణది
గ్భాతలి కేగినమారుత
సూతి తదనుచరవనాటశూరులుతక్కన్. 59

వ. ఇంక దక్షిణదిక్కున కేగినయక్షీణపరాక్రము లగునాహను
మదాదులు సకలవనశైలపట్టణగ్రామజలాశయాదులనెల్ల
వెదకి సతి గానక దురంతచింతాక్రాంతులై యొక్కెడఁజేరి
యీలీల నాలోచన సేయఁదొడంగిరి. 60

చ. ముదిత గానక క్రమ్మఱన్ మనము రాముఁ జేరఁగాఁ బోయి
నన్, మదిశోకించి యతండుసచ్చు నిఁక నమ్మార్తాండసూనుండు
భీ, ప్రదుఁడై మాసము దాటె నంచు మనలన్ బాధించెడు
గాన నెమ్మది బ్రాణంబుల నిందె వీడు టది క్షేమం బంచు
జింతించుచున్. 61

వ. అంగదాదు లీలీల నాలోచించి ప్రాయోపవేశంబొంద సమ
కట్టుట గాంచి సంపాతి యనుఖగనాథుండు తనకు దైవి
కంబుగఁ బ్రాయోపవేశపరులైనవనచరు లాహారంబునకుఁ
బ్రాప్తించిరని హర్షించుచు మెల్లమెల్లనఁ దానుండు గిరిశిఖ
రంబుననుండి దిగివచ్చి. 62

క. వనచరులకడకు ఖగపతి
చని మీరెవ రేల యిచటఁ జావఁగ నున్నా
రనియడుగ వారు తెల్పిరి
వినయంబునఁ దమదు సర్వవృత్తాంతంబున్. 63

వ. అంత నాసంపాతి తనసోదరుండైన జటాయువు రావణునిచే హతుండైనవార్త నాలించి దుఃఖించి దశాస్యు నెంచి రోషించుటఁ గాంచి వనచరులు నీ వాదశానను నెఱుంగుదే మాకు సీతావృత్తాంతం బేమైనఁ దెల్పఁగలవా యన నాఖగపతి యిట్లనియె. 64

ఉ. రావణు నేనెఱుంగుదు దురంబున నాతని ధాత్రిఁ గూల్పఁగాఁ
జేవయు నుండెఁగాని యటు సేయ దహించెను నాదుపక్షముల్
దైవికకర్మతంత్రమున దానవు నిప్డనిఁ దాక నేర సీ
తావిషయంబుఁ దెల్పెద యథాస్థితి నాదుతపోబలంబునన్.

క. అని దివ్యదృష్టిఁ గన్గొని
జనకజకల దనురువీటఁ జనుఁ డచటి కటం
చనిపల్కె జాంబవంతుఁడు
వనధి న్దాటెడువిధంబు వ్రాకుచ్చుమనన్. 66

వ. నాకుమారుండు లంకకేగి సీతఁజూచి రాసమర్థుం డాతని నేనిప్పుడ రావించెదనని తనమనంబునఁ దలంప ముహూర్తమాత్రంబున నాఖగేంద్రతనయుం డేతెంచి కపుల యావద్వృత్తాంతంబు విని నే లంకకేగి సీతఁ జూచివచ్చెద నన నంగదుం డతని వారించి యక్కార్యం బేమె చేసెద మని పల్కె నంత వానరులెల్లరు హర్షసాగరమగ్నులై సాగరంబుఁ

జేరనేగి యట మింటికంటియున్న మహేంద్రధరాధరం బధి
రోహించి యయ్యెడ. 67

క. ఎవ్వఁడు దాటసమర్థుఁడో
యివ్వననిధిఁ దెల్పుఁడని కపీశవరులఁ దా
నవ్వాలితనయుఁ డడుగన్
నవ్వుచు నొండొరులఁ గనుచు నగచరు లుండన్. 68

వ. కొంతవడికి గజుండు లేచి తాఁ బదియోజనంబులు దాఁటెద
ననియె. గవాక్షుం డిరువదియనె, శరభుండు ముప్పది, ఋష
భుండు నలువది, గంధమాదనుం డేబది, మైందుఁ డఱువది,
ద్వివిదుండు డెబ్బదియోజనంబులును దాఁటఁగలమని పల్కి
రంత.

తే. జాంబవంతుండు పల్కెఁ దాజలధిదాఁటఁ
గలుగుసామర్థ్య ముండె ము న్దానిసురలు
రాక్షసులు నాదియుగమున రణము సేయు
తఱిని నాదగుజానువు విఱుఁగుకతన. 70

క. తొంబదియోజనములు ధై
ర్యంబున దాఁటంగఁగల నటం చతఁ డన నే
నంబుధిదాఁటెదఁ గాని ర
యంబున మరలంగ లేనొ యనె నంగదుఁడున్. 71

వ. అంత జాంబవంతుండు హనుమంతు న్గనుంగొని యిట్లనియె.

చ. పలుకవదేల మారుతి భవద్బలవిక్రమధైర్యశౌర్యముల్
దెలియవె మాకు, నోపియుఁ జలింపకయుండెదు రామకార్య
ముల్, సలుపంగ నీవు కాక మఱెఁ జాలినవాఁ డెవఁ డిటదుఁ

పావకో,జ్జ్వలమహిమంబుఁ జూప నిది చక్కనికాలము
జాల మొప్పునే. 73

సీ. జనియించుతోడనె సవితృమండలమును
బండనిపట్టినగండఁ డెవఁడు
కేతుగ్రహంబును గేలబిట్టడఁచి గ్ర
హణావధు నాపిన యట్టియలఘుఁ డెవఁడు
ఐరావతంబుపై కరిగి తెల్లనిఫల
మంచు భక్షింప హర్షించె నెవఁడు
ఉదయాస్తగిరులపైఁ బదయుగళం బూని
నిగమముల్ రవినుండి నేర్చె నెవఁడు
తే. అట్టి హనుమంతుఁ గీర్తిదీప్యద్దిగంతు
[illegible] కన్య నడిగిన నున్నె సిద్ధి
రామకార్యధురీణుఁడ ప్రబలయశము
గాంచుమయ్యా బలంబున మించుమయ్యా. 74

తే. మించు నీమహిమంబు గ్రహించికాదె
త్త్వావరుం డిచ్చె నీకు నుంగరము మొన్న
గాన నీకార్యమన్యుల పైనిఁబెట్టి
యట్టె వేఱుండ నొప్పునే యనిలతనయ. 75

వ. అని పొగడిన హనుమంతుం డుత్సాహస్వాంతుండై తన
బలంబుఁ దానెఱింగి దిక్కులు మార్మోగ నార్చుచుఁ గపుల
న్గాంచి యిట్లనియె. 76

క. శతయోజనమాత్రము పరి
మితిగల యీజలధి నధిగమించుటకై యీ

గతిఁ గుంపనేల నేను
న్ధతిసత్త్వసముద్రములను దాఁటెద లీలన్. 77

ఉ. లంకకు నేగి వేడ్క సకలంకగుణాన్వితసీతఁ దెచ్చెదన్
బొంకమడంచి రావణునిఁ బోర వధించెద నేనె లేనిచో
లంకఁ బెకల్చి తెచ్చి పదిలంబుగ రాముని మ్రోలనిల్పెదన్
శంకలు వీడుఁడన్న సమసంబును జెందిరి సర్వవానరుల్. 78

మాలిని:—

అకుటిలసుచరిత్రా యబ్ధికన్యాకళత్రా
చకితభయవిదూరా శత్రుసంహారధీరా
వికటదనుజకాలా విశ్రుతానందజాలా
ప్రకటజగదధీశా భద్రధాత్రీధరేశా. 79

గద్య. ఇది మంత్రికులోద్ధార రామయకుమార భద్రాచలనివాస తూము సీతారామదాస ప్రణీతంబయిన సీతారామ రామాయణ కావ్యంబునందుఁ గిష్కింధాకాండ కథాసంగ్రహమేకాశ్వాసము.

సీతారామరామాయణము

సుందరకాండము.

క. భద్రధరాధరధామా
కద్రూసుతతల్పఘోర కలుషవిరామా
చిద్రూపపుణ్యనామా
క్షుద్రజనవిరామరాజ కుంజరతామా. 1

క. ఆవలికథ విను మాసీ
తావనజదళాక్షీ ననిలతనయుఁడు కాంచన్
రావణుపురి కేఁగి జయ
శ్రీ వెలయఁగ వచ్చినట్టిచెల్వొప్పుగతులన్. 2

శా. అంత న్మారుతి యబ్ధిదాటు సమయం బందబ్జజున్ శ్రీరమా
కాంతున్ శంకరు నెంచి మ్రొక్కులిడి యక్కాకుత్స్థుపాదా
బ్జముల్, స్వాంతంబందుఁ దలంచుచు న్వోస మహోత్సాహం
బున న్వానరుల్, గంతు ల్వేయుచు మేల్భళీయన నగాగ్రం
బెక్కె యుగ్రాకృతిన్. 3

మ. నడుమున్ లెస్స బిగించి యూఁపిరిఁదగన్ బంధించి మేన్వంచి
యొక్కుడుపూన్కిన్ గిరినంఘ్రులూని పయికిన్ గుప్పించి
లంఘించి యాజడధిన్దాటి నభంబుపైకి నెగురన్ సామీరి
సత్వోద్ధతిన్, బుడమిన్ గ్రుంగ మహేంద్రశైలము పడన్
భూజంబులున్ ధారుణిన్. 4

క. ఆకరణి నెగిరి యాయి
క్ష్వాకునిశర మనఁగ మింటఁ జనుచుండఁగ మై
నాకగిరి జలధిపంపున
నాకపికూత యగునట్టు లంబులఁ దేలెన్. 5

క. దానిఁ గని వాయుజుఁడు తన
కానగము విరోధ మూని యత్యవరోధం
బై నిలచె నంచు నశనిస
మానోద్ధతి దానిఁ దాకె మహితాస్ఫటితోన్. 6

క. తాకిన నాపర్వత ము
ద్రేకంబుగఁ దూలి తనదుశృంగంబున మ
ర్త్యాకారంబునఁ గన్పడి
నీకూతగ నిలచితిని వనేచర వినుమా. 7

గీ. రాముకార్యార్థమై నీవు రయముతోడ
గగనపథమునఁ బోవుటఁ గాంచి జలధి
నీకు విశ్రమమీయఁగా నిలుమటంచుఁ
గోరవచ్చితి శ్రమఁదీర్చుకొను మనంగ. 8

క. ఈపాటి పని యొనర్చుట
కేపాటి శ్రమంబుకల్గు నీటఁ దడయంగా
నోపనని సుంతఁ గరమున
నాపర్వత మూని చనియె నగచరుఁ డంతన్. 9

గీ. అవల మారుతి యసహాయుఁడై యొకండు
పోవుచున్నాఁడు లంకలో భూరిబలులు
రక్కసులు పెక్కులున్న వార లెటులగునో
యనుచు దేవత లతనిదార్ఢ్యం బెఱుంగ. 10

క. సురస యనునాగమాతను
దరుచరుని బరీక్ష సేయఁ దరలుమనంగా
నురరవము సేయు చని యం
బరవీథిని నిలచెఁ గపికిఁ బ్రతిహాత మొదవన్. 11

గీ. నిలచి యోజనవిస్తీర్ణబిలముగాఁగ
నోరు హెచ్చించి వాయుతనూజుఁ గాంచి
క్షుత్తుఁ బాయంగ నానోటఁ జొచ్చు మనఁగఁ
గాయమును బెంచె నద్దానికంటె నతఁడు. 12

సీ. సురస యాతనిగాంచి సరగునఁ దననోరుఁ
బది యోజనము లగుపగిదిఁ బెంచెఁ
దరుచరుం డదికని తనమేను నిరువది
యోజనాయతమయి యొప్పఁ జేసె
నంతఁబోకయ్యది యామడల్ ముప్పదిఁ
గాఁ దనభూరివక్త్రంబుఁ దెఱచెఁ
గపివీరుఁ డద్దానికన్న వృద్ధినిగాంచ
నది వానికంటె నోరట్టివిప్పె
తే. వాయుజుం డావిధంబు చొప్పడదటంచు
సూక్ష్మరూపంబుఁగొని దానిశుంభదుదర
బిలములోఁ జొచ్చి తోడనె వెలికివచ్చి
యడఁగెనే నీదుక్షుద్బాధ యనుచు నడిగె. 13

క. అన సురస విస్మయంబున
వనచర నీవుజ్జ్వలప్రభావుఁడ వెందుం
దనుజభయం బొదవదు పో
మ్మని పథమీ నతఁడు మింట నరుగుచు నుండన్. 14

క. ఛాయాగ్రాహిణియగు నొక
మాయారక్షోగ్రహంబు మారుతిదేహ
చ్ఛాయనుబట్టి మహాంబుధి
తోయంబుల కతనినీడ్వఁ దొడరుచునుండన్. 15

చ. అనిలజుఁ డంతఁ దానెటుల నవ్వలికేగ జవంబుసూపినన్
జనవలనొప్ప కబ్ధిజలసన్నిధికిన్ దిగుచుంటఁగాంచి నె
మ్మనమునసంశయించి జలమధ్యమునం దొకసింహికాఖ్య దు
ర్దనుజనుగాంచి దానిని వధంబొనరింపఁగ నిశ్చయించుచున్.

క. ఆరాక్షసి గర్భంబున
మారుతి సూక్ష్మాంగుఁడై యమానుషశక్తిన్
దూరి యటఁ దనువుఁబెంచి య
వారితగతి దానిపొట్టఁ బగిలిచి త్రుంచెన్. 17

క. త్రుంచి మరలమింటికిఁ గు
ప్పించియెగసి రామబాణవేగోద్ధతి శే
షించినమార్గముఁజని సే
వించెన్ లంకన్ బరప్రవేశాతంకన్. 18

మ. ఘనాతంకచయంబునెల్ల నిటు లావీరాధివీరోత్తముం
డసమజ్ఞానబలాతిరేకమున సుంతైనన్మనోదేహ నీ
రసముల్ పొందక యుక్కడంచి యరిగెన్ రక్షఃపురిన్ జేరఁ ద
న్నసహాయోగ్ర మహాబలుండనుచు దేవానీక మగ్గింపఁగన్.

వ. ఇట్లు హనుమంతుండు రవి పశ్చిమాబ్ధిఁగ్రుంకువఱకు సము
ద్రంబు దాఁటి సువేలాద్రిన్ జేరి తాఁ దాల్చియున్న యమ్మ
హాకాయంబునఁ బురంబుఁ బ్రవేశించుట యుక్తంబుకాదని
తలంచి సంకుచితదేహుండై లంకాముఖద్వారంబుఁ జేరనేగి.

చ. కనెనట నాంజనేయుఁ డధికస్ఫుటఘోరరవాట్టహాస గ
ర్జనలొనరించుచుర్ దనుజరాజపురోపతటీ కవాటమై
తనరెడు లంకయ న్భయదదైత్యవధూటిని దన్ని శాటియుర్
వనచరుఁ గాంచి యేటికిట వచ్చితి వెవ్వఁడ వీవటం చనన్.

క. తరుచరుఁ డిట్లనె నే నీ
పురము న్గనవచ్చినాడఁ బోనిమ్మనినర్
సురలకునైన న్జొరదు
స్తర మీపురి వానరునకు దాఁటఁగవశమే. 22

వ. అని యద్దానవి వానరుఁ ద్రోసివైవ నాతండు దాని నశని సంకాశంబగు ముష్టిఁబొడిచిన నది రుధిరంబుఁ గ్రక్కుచు మూర్ఛిల్లి తెలిసి మున్నజుండు సీతాన్వేషణార్థం బెప్పు డొక్కవానరుండువచ్చి నిన్ను నొప్పించు నప్పటినుండి దాన వనాశం బగునని చెప్పె నీవప్పనికై వచ్చిన వానరుండ వగుదు లేకున్న నన్నొరుండు నొప్పింపఁగలఁడే నీవు దుర్వారబలుండవు కాన నాటంకరహితుండవై నీవిప్పు రంబుఁ జొచ్చి నీవచ్చినపనిఁ జూచికొమ్మని చెప్పి త్రోవ యిచ్చిన నవ్వానరవీరుండు లంకాముఖద్వారము దాటి సూటినోవ్వచు. 23

శా. భేరీభాంకృతులున్మృదంగరవముల్ వేణుధ్వనుల్ డిండిమా
హారారావము లత్యుదగ్రపటహాధ్వానంబులుర్ గాహళో
దారప్రస్ఫుటనాదముల్ కలసి సాంద్రంబై సముద్రోగ్రగం
భీరప్రోద్ధతభూరిఘోషగతి నవ్వీటర్ గడు న్వర్వఁగన్. 24

ఉ. ఆనినదంబు లాసురమహారవముల్ చెవుల న్బగుల్ప నెం
తేనియు సూక్ష్మరూపమున నేగి పురంబును జొచ్చి యామరు

త్పానుఁడు తన్మనోహరగతుల్ పరికించుచు విస్మయావహుం
డై నృపసూనులు స్వపుల హా యెటులోర్తురో యంచు
నెంచుచున్. 25

సీ. బహుయోజనంబులు పర్విసవీథులు
సరళరేఖలగతిఁ జక్కనిగుడ
నిరుగెలంకుల సౌధనికరంపుఁ బైకప్పు
లేకమై నడచిపో నిరవాసంగ
వీథుల కిటునటు విరులీనుతరువులు
విద్యుత్ప్రభాదీపవితతు లెసఁగఁ
జంద్రకాంతశిలావిశాలసోపానముల్
క్రాలెడుపద్మాకరంబు లొప్ప
తే. నమితశృంగారవనములు ద్వజధ్వజములు
మండపంబులు గోపురమండలములు
కోటలును వాటములయిన వాటికలును
బరఁగి శోభించుచుండె నప్పురవరంబు. 26

మ. కరు లుష్ట్రింబులు తేరులుఁ హయలసంఖ్యాకంబులుఁ రాక్ష
సోత్కరసైన్యంబులు కోటు లర్బుదములుఁ దత్పట్టణంబందు
నం, దరుదౌ వస్తువు లేదు సృష్టి నెట సర్వైశ్వర్యసంపత్తుల
ప్పురిలో వర్ధిలు నెందు లేని దచటఁ బొందంగనౌ నెప్పుడున్.

తే. మేదినీమధ్య గతమైన మేరువట్టు
లప్మహాపురినడుమఁ జెల్వొమ్ముగాఁగ
స్వర్ణనవరత్నచయమయోదీర్ణమైన
యుజ్జ్వలద్దైత్యపతిథామ మొప్పుచుండె. 28

క. ఆపాలసుదెంచి ధామము
దీపితనవరత్నఖచితదీప్యద్భహుసౌ
ధోపవనస్తంభలస
ద్గోపురమణిమండపములతోఁ దనరారున్. 29

సీ. ధనదునిపురి రావణునిపట్టణము మ్రోల
దివిటిముందఱఁ జిన్నదీపికళిక
సురనాథునగరంబు సురవైరిపురికడ
దిగదీసి విడిచిన వెగటుచోటు
కైలాసపురము లంకానగరము ముందు
జంద్రుని మ్రోల నక్షత్రకాంతి
యబ్జజువీడు దశాస్యుధామముచెంత
వజ్రము ముందొక్కపలుగుఱాయి
తే. యనఁగ నసమానవైభవంబున వెలుంగు
రాక్షసాధీశ్వరుని సౌధరాజిఁ గాంచి
విభ్రమాశ్చర్యభయములు పెనగొనంగఁ
గలఁగి మ్రాన్పడి మారుతి తలఁచె నిట్లు. 30

తే. మయుఁడజుండును విశ్వకర్మయును గలసి
రావణునిధాక కడలి యీరమ్యమైన
పురవరంబును నిర్మింపఁబోలుఁ బ్రౌఢి
త్రిజగములలేని యసమానతేజ మమర. 31

వ. అని తలఁచి కొంతసేపు నిలచి చూచి యోజనాయతం బగు రావణుమహాపరిధిఁ జొచ్చి యందలి ప్రాసాదంబు లరచూడ లక్షలకొలంది లక్షణవంతులైన స్త్రీపురుషులు భక్షః

వీక్షణ సంభాషణవిహారణశయనాదికార్యంబులఁ దనరారు
చుంటఁ గాంచి వితర్కోదవి యిట్లని తనలోఁ దాఁ దలంచె.

శా. ఆహా యెయ్యెడ నిమ్మహాపురమునం దాసించి శోధింతునై
దేహీ జూచుట నాకెటుల్ కలుగునా దేవిన్ గనన్ లేదు ము
న్నా వహాపోహము లెట్లు వర్తిలునో యన్యుం డెవ్వఁ డాసా
ధ్వీన ద్రోహప్రక్రియ నాకుఁ జూపు భగవంతుం డేమి
కావించునో. 33

వ. అని శ్రీరామచంద్రపాదాబ్జంబుల సంస్మరించి యుత్సాహ
సమన్వితుండై సర్వస్థలంబుల శోధించి చూచెదగాక యని
నిశ్చయించికొని ప్రతిగృహాంతరవర్తులను వెదకుచు రావ
ణాంతఃపురంబునెల్లఁ బరిశోధింప నందొక్కభర్మహర్మ్యం
బున నవరత్నస్థగితడోలికలో హంసతూలికాతల్పంబుపై
దశాస్యుప్రక్కఁ బవళించియున్న యొక్కమహాసుందరిఁ
గాంచి సీత యని శంకించి యిట్లని వితర్కించె. 34

మ. అకటా! రామునిసాధ్వి యిక్కరణి దైత్యాధీశుతోఁ గూడి
యోడకపాపంబున కొప్పియుండునె జడుండన్గాన నాకిట్టి
పాతకచింతల్ పొడమెన్ దశాననుని చెంతన్ జేరి యున్నట్టి
యీవికచాబ్జానన వానిభార్య యగునే వేయేల భావింపఁ
గన్. 35

వ. అని తనయపోహమునకుఁ దన్ను నిందించికొనుచు నాసౌ
ధంబుఁ బాసి ప్రతిగృహంబుఁ జొచ్చిచూడ నందంద రక్షో
సుందరులు సందడిమాని మందగతుల శయనగృహంబులఁ
జేరుచుఁ గొందఱును, జేరి శయనించి తమ స్తననాభిదేశం
బులఁ జీరెలు తొలంగు టెఱుంగక గాఢనిద్రావశలై కొంద

అును, నిదురింపక చందనతాంబూలాదుల గ్రహించుచుఁ గొందఱును, గ్రహించి పతులతో రతిక్రీడావినోదంబు లొందుచుఁ గొందఱును, గ్రీడించి తదాయాససంజనితఘర్మ జలబిందుసందోహంబులనార్ప విసరి కొనుచుఁ గొందఱును, దమశిశువులసమయంబుల నిదురలేచి రోదనంబులుసేయు నాదరంబుసూపక చీదరపడుచు వారలఁ జేరదీసి స్తన్యంబు లిచ్చుచుఁ గొందఱును, నిదురబట్టక గృహచ్ఛిద్రంబులఁ గూర్చి పతులతోఁ జర్చించుచుఁ గొందఱును, రతిసుఖంబులఁ దేలి యపూపాహారంబుల భక్షించుచుఁ గొందఱును నిట్ల నేకగతులఁ దనరారు రక్షోసతులఁ గాంచి వెక్కసపడుచు నచ్చోటుఁబాసి రవిమండలప్రభ వెలుంగు పుష్పకం బెక్కి యట శోధించి సాధ్విగానక కోటదాటిపురంబునఁగల ప్రధానులగు యాతుధానులస్వధామంబులేగాక సర్వనిశాటగృహ వనవాటికా నదీతటాకశైలాదిసర్వస్థలంబుల రోసిరోసి మది రోసి యెయ్యెడ సీతజాడ పొడఁగానలేక యతినిరుత్సాహుండై హనుమంతుం డిట్లని చింతించె. 3

మ. అకటా రోసితి నన్నిచోటులఁ బురం బందెందునుఁ జానకీ
వికచాబ్జాక్షిని గానరైనయితిఁ వేదేహముఁ బాసెనో
వికటప్రక్రియఁ దైనదైత్యపతి దుర్వ్యోధఁ పడఁ లేక, చా
వక యేయుండిన నెందొ కానఁబడదే పద్మాక్షి యివ్వేటిలోన్

చ. కపులకు నేమిదెల్పెదను క్ష్మాపతి నేగతిఁ గాంతుఁ గాంచి యే
మిపలుక నేర్తు నాకమలమిత్రసుతున్నని యేమనందు నా
దుపలుకు లాలకించి బహుదుఃఖభరంబునఁ జావకుందురే
నృపవరవంశదీపకులు నీరజబాంధవపుత్రకుండునున్. 38

ఉ. వారలతో నడంగుదురు వారలవారలు వారివార లి
ట్లారఘువంశముల్ రవిజు నన్వయము న్దెగటారు నేనత
ద్ఘోరవినాశనస్థితిని గూర్చెదుకారణ మాటకంటె నే
వారక యిద్దె చచ్చుట శుభంబగు నంచు నెదన్దలంచుచున్.

వ. నిరుత్సాహుండై యుండి కొంతవడికి మరల నిట్లని విత
ర్కించె. 40

క. ఆసతి యిట లేకుండుట
యే సత్యం బైనసీత యిందున్నదటం
చాసంపాతి యనృతముల్
వాసికి వచియించునట్టివాఁడే యనుచున్. 41

క. మతిఁ దెల్పికొని కపీంద్రుఁడు
వెతఁగనఫలమేమి దనుజు వీట నెటనో యా
సతియుంట నిజము శాంత
స్థితి నరసెద నింక నెల్లదిక్కులనంచున్. 42

వ. దృఢనిశ్చయుండై శ్రీరామచంద్రుపాదాబ్జంబులఁ దలంచి
నభోతలంబున కెగసిచూడ దూరంబున నొకవనంబును
నం దచ్చటచ్చట గృహంబులును మిన్కుమిన్కున దీపకలిక
లును దనరారుచుంటఁ గని వాయుపథంబున నయ్యెడ కేగి.
యందెల్లెడల వివరంబుగా నరయుచుండునెడ. 43

సీ. చెక్కిటఁ జెయిఁజేర్చి చింతాభరంబునఁ
గన్నీటిచుక్కలఁగార్చుదానిఁ
గేశముల్ జడగట్టి క్రిందికి వ్రేలాడ
యోగినివలె నొప్పుచుండుదానిఁ

గడుమాసినవలువగట్టి ధూళిపరీత
మై కృశించినదేహ మమరుదాని
నిగుఱుగప్పిన యట్టినిప్పుకైవడి మసి
యందుండురతనమ ట్లమరుదాని

తే. శింశుపావృక్ష మండగాఁ జేరి యొదిగి
దీర్ఘనిశ్వాసముల హా విధీ యటంచుఁ
దీండ్రమగు వేదనం బడుతెఱవ నొకతెఁ
గాంచి మారుతి సంశయాకలితుఁ డగుచు. 44

క. కనుచీకటిమఱుఁగున నా
వనితను దగఁగానలేక వడి నావృక్షం
బున కెక్కి లెస్స నాసతిఁ
గనుచుండెను హనుమ యాస కడుగడలుకొనన్. 45

వ. అంతఁ గొంత సేపటికి. 46

సీ. కొక్కొరొక్కో యని కోళ్లు మెండుగఁ గూసెఁ
గలకలధ్వనులతో ఖగము లెగసెఁ
గాంతులఁ బాసి చుక్క లదృశ్యతను జెందె
వెలవెలఁబాఱె దీపిక లడంగె
జారచోరులగూఢసంచారము లుడిగె
గూబలు గొందులఁ గూర్చి యరిగెఁ
దలక్రిందు లగుచు గబ్బిలములు వ్రేలాడె
విధుల నొనర్పంగ బుధులు సనిరి

తే. తమము విరిసె దిశల్ తెలు పమరి క్రాలెఁ
బ్రాచిపనులకు లేచిరి పడఁతులోలి

రావణునిజీవితం బింక రక్తిఁబాసి
తెల్లవారెడు నన నాఁడు తెల్లవారె. 47

ఉ. అంతట హర్షమెుప్ప దనుజాంగనలెల్లరు నిద్రలేచి య
శ్రాంతమనోవిచారశిఖి ప్రగ్గెడు భూసుతచుట్టుఁజేరి దు
శ్చింతలఁగూర్చువాక్యములఁ జేడ్పడఁ బల్కుచుఁ బుండు
మీఁద ముల్లెంతయు లెస్సఁ గ్రుచ్చునటు లేచఁదొడంగిరి
రాముపత్నినిన్. 48

క. ఉదయశిఖరి రవితోఁచెను
ముదమునఁ బురమందు వాద్యభూరిరవంబుల్
పొదవెను దైత్యులు తమతమ
సదమలవిధులందు మెలఁగసాగిరి వరుసన్. 49

క. అనిలజుఁడు పగటిపూటను
వనితనుఁ గని రాఘవుండు వాక్రుచ్చినయా
తనువైభవవస్త్రాభర
ణనికాయముఁ గాంతమేను నన్గొంచున్. 50

చ. మఱియు నిశాచరాంగనలమాటల జానకి పల్కుపల్కులన్
వెరవున నాలకించి యట వెల్గెడునాతియె సీతయంచు సు
స్థిరముగఁబోల్చి యానిశినిఁ జేడియతోఁ బలుకాడ నెంచి త
త్తరువున డాగియుండె విదితంబుగ సీతయవస్థఁ గాంచుచున్.

చ. పొడమిన యట్టికాలమున ముద్దుగ నందఱు సూడ నొప్పుచున్
బడుచుదనాన నెవ్వరు కనన్దగనట్టి భయప్రదస్థితిన్
నడచుచు వార్ధకంబున వినమ్రతసత్ప్రభఁ బాసి తూలుచున్
బుడమిఁ జరించుభూతములపోలిక వర్తిలె భాస్కరుండునున్.

క. కనుఁగొన భూతంబులకుఁ
జననాదులు కల్గు నొక్కసారి మనుగడఁ
దినకరున కొదవునటుగా
కనుదినగండంబు నాయు దబ్దశతంబున్. 53

వ. అట్లాహనుమంతుం డెప్పుడు సూర్యుం డస్తమించునో యెప్పుడు రాక్షససుందరులు సందడిమాని నిదురింప నేగెదరో యెప్పుడు తనకు సీతాదేవితో సంభాషించుసమయం బగునో యని నిరీక్షించుచుండ. 54

సీ. రవి కంతకంతవార్ధక్యంబు నెలకొనె
నెండవేడిమి ధర మెండు తగ్గె
దుర్నిరీక్ష్యస్థితిఁ దోఁచిన సూర్యుండు
ప్రభఁ దక్కి యపరవారాశిఁ గ్రుంకె
సంధ్యాసమయమయ్యె జనులు పనులనుండి
వచ్చి రిండ్లకుఁ జలి ప్రబలమయ్యెఁ
గ్రమముగాఁ జీకట్లు గవిసె భూతలమున
మింట దారలు మిన్కుమిన్కులాడె
తే. నిష్ఠ లంకాపురాంగన నీలిచీరెఁ
దాల్చి శిరమున శితపుష్పదామ మూని
నీరధిని స్నాన మొనరింప నిలిచె ననఁగఁ
దనరె నాద్వీపభూనభస్థలములబ్ధి. 5

క. ఇఁక జానకి నిన్గాంచి ప
లుకఁదగుతఱి డాసె నంచు లోఁదలఁచుచును
త్సుకుఁ డయి మారుతి యుండఁగఁ
బ్రకాశముగఁ దోఁచె నబ్జవైరి నభమునన్. 56

వ. అంత నారాక్షసస్త్రీలు మజ్జనభోజనాదులు ముగించి సీత
న్విడచి క్రమక్రమంబున నిద్రావేశలై నిష్క్రమించి యర్ధ
రాత్రంబు దాపగువేళం బవనతనయుం డించుకసేపు దడసి
పడఁతిని గని భాషించెద నని యలరుచుండ. 57

క. లంకేశుం డారాతిరి
సంకాపాంకాలుగా ధరాత్మజయెడ మీ
నాంకజ్వర మొదవి మదిఁ
శంకింపక శయ్యవిడచి చయ్యన లేచెన్. 58

సీ. లేచి సుగంధవిలేపనంబులు లెస్స
తనదు దేహమునిండఁ దనర నలమి
యలమి యుజ్వలవస్త్రములఁగట్టి నవరత్న
ఖచితాభరణములఁ గడఁగి దాల్చి
దాల్చి పన్నీరు నత్తరు మేన వెదజల్లి
తగినతాంబూలఖాదన మొనర్చి
యొనరిచి యటు నిటు యోషిజ్జనంబులు
క్రమముగ వింజామరములు విసరఁ
తే. జాలనలువంకలను దివిటీలు వెలుఁగ
దానవస్త్రీసహస్రముల్ దగిలి కొలువఁ
గడఁగి నడిరేయి నయ్యశోకవనమునకుఁ
బృథ్వీసుతఁ గాంచ రావణవిభుఁడు వెడలె. 59

క. ఎట్టిదో వానిమనోగతి
గట్టిగ ధరణీజ లక్ష్మిగా నెఱిఁగియు దా
నిట్టుల రా హేతువు గని
పెట్ట నెవని కగును దైత్యవిభునకుఁ దక్కన్. 60

వ. అట్లు రావణుండు బయలువెడలి యశోకవనంబు డాయరా నచ్చటిదైత్యకాంతలు భయవిభ్రమాశ్చర్యమనస్కలై తటాలున శయ్యలు వీడి లేచి దైత్యపతి కెదురేగి వినమ్రలై యాతని సీతాసాన్నిధ్యంబునకుఁ దోడ్కొనివచ్చిన బెబ్బులి న్గాంచి గడగడ వడంకుకురంగంబు తెఱంగునఁ దన్గని మహా భయంబునఁ బ్రాణంబు లఱచేతిలోఁ బెట్టికొని చెట్టు చాటున నొదిగియున్న యాసుదతి న్గాంచి రావణుం డి ట్లనియె. 61

సీ. సదమలాహారముల్ సాపడ వదియేల
సుధఁబోలు సురఁ ద్రావి సొక్క వేల
ధౌతాంబరంబులు దాల్పఁబూనవదేల
సొంపులౌ నగలు ధరింపవేల
స్రక్చందనాదిచర్చలు కైకొన వదేల
తమలంబు నమలంగఁ దలఁపవేల
నీదుదాసుని నన్ను నెనరునఁ గనవేల
యసురకాంతలసేవ లందవేల

తే. యౌవనము జాఱిపోయిన యవలఁగలవె
దేహసౌఖ్యార్థవైభవస్థితులు పుడమి
దీపమున్నప్డె వెదుకంగ నోపకున్నఁ
జీకటిని గానరానివి చిక్కఁగలవె. 62

క. మానవముష్కరు నొక్కని
మానసమునఁ దలఁచి కుంది మహిఁ ద్రెళ్లినచోఁ
గానంగలవే సుఖములు
జానకి యీవెఱ్ఱితనముఁ జయ్యన విడుమీ. 63

రాముఁడు నిన్నుఁ గానక
భీమవ్యథవనమునందె విడచెను దేహం
బా మనుజుసోదరుం డపు
డే మడిసె నీకేల వాంఛ్ర నెంచి వగవఁగన్. 64

మడిసినమగఁ డేగతిఁ గ
న్పడు నాతఁడు బ్రదికియుండినను రాఁగలఁడే
జడధినిదాటి యిచటికిఁ
విడువక వచ్చినను మనునె వేఁజాకుండన్. 65

ఇరవుగ నను లేగతి నీ
సురాసురాభేద్యమైనశుంభద్రత్నో
వరపురిఁ జేరి జగద్భీ
కరు నను గెల్వంగఁగలరు కాంతరొ సెప్పుమా. 66

చులకనఁ జేసెదు నను ని
న్వలచి యిటుల వచ్చియుంట వనితరొ వినుమ
ద్బలవిక్రమసంపద జగ
ములసింహాస్వప్న మరల మ్రోలనెటన్నన్. 67

కేల నాకైలాసశైలంబు నెత్తితి
శివలోకమంతయుఁ జేడ్పడంగ
సురల నోడించి యాసురనాథుబంధించి
వదలితిఁ దుది బ్రహ్మవచ్చి వేడ
యక్షవీరుల నక్కుపక్షులఁగావించి
ధనదుఁ బాఱఁగఁదోలితిని రణమున
నరనాయకులను బేర్కొనసేల నెప్పుడు
కూరగాయలు మాకు వారలె సుమి

తే. యిట్టి మహితపరాక్రము నిట్టిసిట్ట
నిట్టిత్రైలోక్యభీకరు నిట్టిఘనుని
నన్ను ననిదాకి మనునాతఁ డున్నె జగతి
రాముపై భ్రాంతివిడుముడురాజవదన. 68

తే. ఇట్టి ననుబొందఁగోరెద రిందుముఖులు
"కలవు నాదుకుందేలుకుఁ గాళ్లుమూడె"
యన్న గతిఁ బట్టుదలను బాయ వదియేల
యేడ రాముఁడు గీముఁడు లేఁడు భూమి. 69

వ. ఇట్టి దుర్భాషలాడుచున్న దశముఖు నెంచి పెడమోముపెట్టి
యొకతృణఖండం బడ్డంబుగాఁ బట్టికొని భూపుత్రి యి
ట్లనియె. 70

క. పరసతిఁ గోరుట దుర్భర
తరపాపం బంచు నెఱఁగి దైత్యాధమ! నర
గర మెద నొవ్వన్బల్కెదు
నరకనివాసంబునొంద నరిగెదవొక్కొ. 71

ఉ. ధీరుఁడ వైనరాఘువు నెదిర్చి జయించి నను న్గ్రహించియుం
దోరినిశాట! రాముని బలోగ్రతకు న్వెఱపొందికాదె నన్
జోరునిభంగిఁ దెచ్చితివి శూరుఁడ నేనని యేమొగంబుతో
నోరులు విప్పి పల్కెదవు నొవ్వక నాయెదుట న్గ్రగల్భముల్.

క. శ్రీరాముని శరవహ్నిని
వేరణమునఁ గూల నీకు విధివ్రాయుటచే
ఘోరమగుబుద్ధి నీమతి
వారక జనియించె నీదు ప్రారబ్ధమునన్. 73

క. నేనే త్రుటిలో భస్మము
గా నిన్నపియింపఁగలనుగాని పతినుడిఁ
బూనమి నట్టులఁ జేయ
న్నానితి మద్విభుఁడు నిన్ను మర్దించుటకై. 74

చ. అనలమునుండి తీక్ష్ణత లతాంతమునుండి తదీయవాసనన్
వనరుహమిత్రునుండి తదపారవికాసముఁ బాపవచ్చునే
దనుజ! ననున్ రఘుప్రవరుఁ దప్ప నొనర్చి గ్రహింప నీకు లో
నెనయు దురాశ తీఱదు సరేకద మిమ్ములఁగూల్చు వెండియున్.

సీ. నీవెత్తలేనిగౌరీవిభుచాపంబు
నవలీలఁ దానెత్తి యట్టె విఱిచె
నినుజయించినయర్జునుని వధించినభృగు
రామునిదృటిని నిర్గర్వుఁ జేసెఁ
గాముకేళినిగోరి కడిఁదివచ్చిన నీదు
చెలియలిముక్కును జెవులుకోసెఁ
బదునాల్గువేల నీబంధువర్గంబుల
నొక్కండె రణమున నుక్కడించె

తే. హస్తిమశకాంతరము నీకు నతనికేసుగుఁ
గపటమున నన్నుఁ దెచ్చితి కాని యపుడె
రాముఁడే యున్న నీ దృటిప్రాల్పకున్నె
తొలఁగఁ డిప్డైన నిన్ననిఁ ద్రుంపకుండ. 76

సీ. అడవివి నీవు దావాగ్ని యారాముఁడు
వనధి వీవు బడబవహ్ని యతఁడు
తూలంబ వీవు వాతూలంబు రాముఁడు
అంధకారంబ వీ వర్కుఁ డతఁడు

కాలసర్పమ వీవు గరుడుఁ డారాముఁడు
మదగజ మీవు సింహం బతండు
మూషకంబవు నీవు పోతుపిల్లి యతండు
క్రతుపశు వీవు తత్కర్త యతఁడు
తే. వినుము నామాట బ్రదుకంగ వేడ్కయున్న
రామునకు నన్ను వెస సమర్పణముసేసి
యామహాత్ముని సచ్చరణాబ్జములకు
నర్థిశరణార్థివగుము దయాబ్ధి యతఁడు. 77

వ. అని పల్కిన రావణుండు రోషారుణితనేత్రుండై మహా
కోపంబున ఖడ్గంబుఁ బెఱికి జానకిశిరంబుఁ దెగనేయ గమ
కింప ధాన్యమాలిని యను దైత్యకాంత యడ్డంబువచ్చి
యిట్లనియె 7

ఉ. మానినిఁ జంపనేల నవమానముఁ గాంచఁగనేల క్ష్మాతలిన్
రానని పెన్గులాడు సుడురాజముఖి న్గవయంగ సౌఖ్యమున్
గానఁగవచ్చునే ననుసుఖంబుగఁ గూడుము మర్త్యకాంతకున్
దానవభర్త మోహపరతన్వశుఁ డైన జగంబు నవ్వదే. 7

వ. అని పల్కి నయ్యశోకవనస్త్రీలతో సీతకు మత్పరాక్ర
వైభవసౌందర్యాతిరేకంబులఁ దెల్పి రెండునెలలలో
నన్నొప్పకున్న నీకాంతఁ ఖండించి భక్షింపుఁడని పల్కి
ధాన్యమాలిఁ గూడి సనియె నంత.

క. దనుజాంగన లంతట నా
మనుజాంగనఁ గదియవచ్చి మానిని మామా
టను విని రావణుఁ గూడుము
నినుఁ గొలుచుచునుందు మేము నెలతరో యెపుడున్.

క. ఇలువెడలఁగొట్టఁబడి యడ
వులపాలై కుడువఁగట్టఁ బొసఁగక యగచా
టులఁబడుమగనిపయిన్ గడు
వలపేటికి వెట్టెదానవా తలవ్రాతా. 82

క. సురవైరివలచివచ్చిన
మురిపెంబునకంటెఁ గలదె భూరిశుభ మిలన్
సిరిరా మోకాలొడ్డెడు
గరితన్ని న్నొక్కదానిఁ గంటిమి వసుధన్. 83

క. అసురవిభుఁడు మగఁడగుటకు
బిసరుహలోచనలు తమిఁదపింతురు నీకున్
బొసఁగఁడె "బుద్ధిఃకర్మా
ను సారిణి" యటంచుఁజెప్పు నుడి నిజమెకదా. 84

క. ఇనుమునఁ దైలముఁ దీయుట
యసాధ్యమైనట్లు దీనియాత్మను త్రిప్పన్
బొసఁగదు కావున దీనిన్
వెసఁదున్నిగ్రహింత ముడుకునెత్తురు నిపుడే. 85

సీ. ఒంటిఁజిక్కిన వంటయింటికుందేలవు
వెల్వడె దెటులని వినతపలికెఁ
బంజరంబునఁజిక్కువడిన కీరం బెందుఁ
జననేర్చునని హావిర్జటవచించె
దైత్యేశుతోరూపధనబలంబులఁ దులఁ
దూఁగునే నరుఁడని దుర్ముఖియనె
నరుఁడేడ జలరాశిఁ దరియించి మముఁ ద్రుంచి
నినుఁగొంచుఁ జనుటేడ ననెఁ బ్రతపన

తే. చెప్పఁగా వినకుండినఁ జెడఁగఁ జూతు
మసురవిభుఁ గూడకున్న నిన్న వనిఁ గూల్తు
మంచు రాక్షసతులు కోపించి పలుక
సీత యిటులనె దుఃఖసమేత యగుచు. 86

చ. వనజదళాక్షులార! మది వ్రయ్యఁ గవాక్షిశితాస్త్రధారలన్
ననుఁ గడు బాధపెట్టు టది న్యాయము కాదు తటాలున న్నిరం
బును దెగనేసి భూరితరపుణ్యముఁ గాంచుఁడు గాసికోర్వఁజా
లననుచు నేడ్వఁ జొచ్చెను గలంగి యిలాసుత దిక్కులేమిచేన్.

వ. అంత నప్పుడె నిదుర లేచి కలఁగంటినని విభీషణపుత్త్రియైన
త్రిజట యేతెంచి సీతయు దైత్యాంగనలు వినఁ దనస్వప్న
వృత్తాంతంబుఁ దెల్పె నెట్లనిన. 88

ఉ. రాముఁడు లక్ష్మణుండును విరాజితపుష్పక మెక్కి వచ్చి యు
ద్దామబలంబున న్సకలదైత్యులఁ ద్రుంచి ధరాజఁ గొంచుఁ బో
నీ మనలంక నబ్ధిని లయించుటఁ గంటిని ముందదెట్టులో
నో మహిజాత నొవ్వఁ బరుషోక్తులఁ బల్కకుఁ డంచుఁ దెల్పెనన్.

వ. అంత నారేయి యర్ధరాత్త్రంబు దాఁటుటచే సకల రాక్షసాంగ
నలు నిదురింప నేగి రంత రామునికాంత తనలోఁ దానిట్లు
తలంచి శోకింపుచుండె. 90

ఉ. ఏటికి వచ్చె లేడి హృదయేశ్వరు నేటికిఁ బంపితిన్ రవం
బేటికి నాకు విన్బడె సమిద్ధగుణాన్వితు నామఱంది న
న్నేటికి నొవ్వఁ బల్కితి విధీ! యిదియంతయు నాదుపాపపుం
గూటమి కాక యొండనఁగఁ గూడునె నాగతి యేమొ
దైవమా. 91

ఉ. ఆనినదంబు రామునిదొ యాపటుదైత్యునిదో నృపాలుఁ డా
దానవుమాయలోఁబడెనొ తమ్ముఁడు సేరెనొ లేదొ యొంటి
ము, న్నా నరనాథుఁ డాసుర సహస్రములన్దునుమాడె నట్టి స
న్మానితవిక్రముండు పడునా యొకదానవుచేత దీనుఁడై. 92

ఉ. పంచవటిన్నసున్గనక భానుకులుల్మదినెంతఁగుందె యే
పంచలఁబోయిరో యెటుల భావములందు ననున్దలంచిరో
యెంచఁగరానికష్టగతు లెంతటిలోఁ జనుదెంచె గృధ్రముఁ
గాంచిరొ లేదొ యాతఁ డిలఁ గాయమువీడకమున్నె
రాఘవుల్. 93

ఉ. రక్కసుఁ డీగతిన్ దము మొఱంగి నను న్గొని తెచ్చినట్టు లా
పక్కులఱేఁడు తెల్ప విని భానుకులుల్ధరద్రుగ్గిరో మఱే
చక్కని వీనిఁజంపఁగ విచారము సేసిరొ మానవద్వయం
బెక్కడ వార్ధిదాటు టది యెక్కడ యెక్కడ వీండ్ర
ద్రుంచుటల్. 94

మ. భరతుం డీవిధమాలకించి తనసౌభ్రాత్రంబునన్ సైనికో
త్కరమున్ బంపఁడె రాముఁ దోడ్పడఁగఁ దత్సైన్యంబుతో
రాఘవుల్, శరధిన్దాటి నిశాచరాళుల వినాశంబొందఁ
గావింపరే, సురలు న్మౌనులు నైన రాఘవమహీశున్ జేరరే
సాయమై. 95

సీ. చచ్చిన మేలనఁ జచ్చిన యావల
వల్లభుం డిచటికి వచ్చునేమొ
వచ్చి రావణుఁ ద్రుంచి వడి నేను మడియుట
విని తాను ప్రాణముల్ విడచు నేమొ

నేఁజూక యిటులున్న నిఖిలాసురశ్రేణి
తెగువ నన్నింక బాధింతురేమొ
వెస రాక్షసేశు శపించెద ననఁ బతి
కపకీర్తి జగములం దంటునేమొ
తే. వట్టి యడియాస నెందాక బ్రతికియుందు
ననుచు నేమియుఁదోఁచక యాలతాంగి
నిదురబట్టక ధ్వనులకు నదరిపడుచుఁ
జింతిలుచునుండఁ గని హనుమంతుఁ డంత. 96

క. ధరణిజఁ గని మాటాడఁగఁ
దరుణం బిదె యంచు వాయుతనయుఁడు వృక్షాం
తరమున నుండియె నారఘు
వరునిఁ బ్రస్మరియించె నిట్లవనిసుత వినఁగన్. 97

సీ. శ్రీరాముఁ డవ్వని సీతను గోల్పోయి
యాజటాయువు సెప్ప నసురనాథు
డింతిని గొంచుఁ దా నీలంక కరిగిన
వార్త నాలించి యవ్వలికి నేగి
యర్కతనూజు స్నేహముగాంచి తద్ధిత
ముగ వాలి నొక్కయమ్మున వధించి
వానరకోట్ల నాజానకి వెదుకంగ
దశదిశలకుఁ బంపఁ దవిలి నేను
తే. జలధిదాటి యిటకుఁ జనుదెంచి వెదకితి
సీత నింక నెందుఁ జూతునొక్కొ
యీకుజంబుక్రింద నేడ్చుచు నుండిన
యతివ రాముదేవి యగునొ కాదొ. 98

క. అనుపల్కుల విని భూసుత
మనమున విభ్రాంతిపొడమి క్ష్మాజముపైకిన్
గనుదృష్టిఁ బరపి కన్గొనె
వనచరు నాతఁడును డిగ్గి వచ్చి నతుండై. 99

క. అమ్మా! నాతోఁ దెల్పఁగ
దమ్మా నీవెవ్వరవొ సురారివిభుఁడు మో
సమ్మునఁ దెచ్చినరాముని
కొమ్మవొ సురసిద్ధసాధ్యకోటి నెవతెవొ. 100

క. అన జానకి సమ్మదమునఁ
దనయావత్‌స్థితిని దెల్పి తరుచరవర్యా
నినుఁ దెలియఁ బలుకుమన నా
హనుమంతుఁడు తనదు విధమునంతయుఁ దెల్పెన్. 101

వ. తెల్పిన నపారహర్షవిభ్రమాశ్చర్యంబులు మనంబున నిండ
నాకపి న్జూచి. 102

చ. ఘనతరహర్షము న్గనుచు క్ష్మాసుత యంతనె సంశయాత్మయై
వనచరుతోడ నీపలుకు వాక్యము సత్యమె, నిన్ను రాముఁ
డంపెనె ననుఁగాంచలేక కపివేషమున న్నను బాధపెట్టవ
చ్చినదనుజుండవా నిజముఁ జెప్పు మనన్ హనుమంతుఁ డిట్లనెన్.

ఉ. మాతరో నిక్కమే నినజుమంత్రిని రామునిబంట వాయుసం
జాతుఁడ వార్ధిదాటి రఘుసత్తము నాజ్ఞను నీదు క్షేమముం
బ్రీతి నెఱుంగవచ్చితి గవేషణసేసితిఁ గంటి నిన్నిటన్
క్ష్మాతనయా! నిజంబిది మనంబున నమ్ముము నీదు భృత్యుఁడన్.

క. అన సీత రాఘవుని గుణ
తనురూప పరాక్రమములఁ దగఁ దెల్పుచు నన్

దనుజుఁడు తెచ్చినయావల
నినకులు లేమేమిచేసి రెఱిఁగింపుమనన్ 105

వ. మారుతి సర్వవిషయంబులు నిర్వక్ర క్రియ నెఱింగించి శ్రీరా
ముండు నీకానవాలుగ నిమ్మనిపంపిన ముద్దుటుంగరం బిదె
గొనుమని యిచ్చిన సీత యత్యాతురతతో దాని నందికొని
దుఃఖహర్షోపేతయై మేనెల్లఁ బులకరింప, బాష్పధారలు
స్రవింప, నయ్యుంగరంబుఁ గాంచి కరం బాదరంబునఁ
గన్నుల కద్దికొని ముద్దులాడి యింతకాలంబు నన్నీడి
యెట్లుంటివని పల్కుచు దుఃఖించి తాఁబడుపాట్లు మారుతికిఁ
దెల్పిన నాతం డిట్లనియె. 106

క. తడ వేల తల్లిరో యి
ప్పుడె నిను నావీపుమీఁద బొల్పుగఁ గొని యా
పుడమివిభునికడ నిలుపుదు
జడువేటికి రమ్మటంచు సామీరి యనన్. 107

క. జానకి నగు చిట్లనియెన్
వానర! బహుసూక్ష్మమౌ భవత్తనువున నన్
బూని యెటులఁబోయెదనన్
మానిని నారూప మరయుమా యనుచు వెసన్. 108

సీ. తాళసమున్నతిఁ దగినలావునుగల్గి
పింగళవర్ణంబు వెలయుమేను
నిప్పులగతి గ్రాలుఁ నేత్రయుగ్మంబును
ధగధగ మనుగొప్పదంతములును
బాదపశాఖలవలె నొప్పు బాహువుల్
తరుమధ్యము లనంగ దగినకాళ్లు

ధూమకేతువులీలఁ దోఁచువాలంబును
బటుఖడ్గములఁబోలు వాడిగోళ్లు
తే. తనరి భయదాకృతిని దాల్చి యనిలసుతుఁడు
లలనరో నిన్నె కాక యీలంకనెల్లఁ
బెఱికి రామునిముందఱఁ బెట్టగలను
రమ్మటంచన నిటుల నాకొమ్మ పలికె. 109

ఉ. ఎంతకునైనఁజాలుదు వహీనబలుండవు పావనీ! ధరా
కాంతుఁడు దైత్యుఁద్రుంచి ననుఁ గైకొనిపోవుట కీర్తికాని నే
వంతలకోడి కన్మొఱఁగి వచ్చుట దుర్యశ మన్యపూరుషున్
సుంతయు నంట నన్ను దనుజుం డతిబల్మినిఁ దెచ్చె నీడకున్

క. అన సంతసిల్లి మారుతి
వనితరొ నాకొక్కయానవాల్మిమ్ము వెసన్
జని యతిశీఘ్రంబుగ రా
మునిలక్ష్మణుఁ దెత్తు సబలముగ నిట కనినన్. 111

వ. జానకి హర్షించి తన చూడామణి నొసంగి తండ్రీ! నాదుర
వస్థలన్నియు శ్రీరామునకు విన్నవించి నే ననన్యగతికురాల
నని తెల్పుము. లక్ష్మణకుమారునితో నేబుద్ధిహీననై పరు
షోక్తులఁ దన్ను నొప్పించిన నాతప్పు మన్నింపుమనుము.
రామలక్ష్మణ సుగ్రీవాదులఁ గపిసైన్యంబుతో నతిత్వరితగతి
సముద్రంబు దాటించి యిటకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము. కపివరా!
నీవు నాప్రాణదాతవైతివి నీవురాకున్న నాగతి యేమగునో
తడవు సహింపనోప, శీఘ్రంబుగ రాఘవుల రప్పింపుమని
యేడ్వ మారుతి యానారీమణి నూరడించి సాష్టాంగనమ
స్కృతు లాచరించి వీడ్కొని యచ్చోటువాసి యేగి. 112

క. మించితి జలనిధి నిట కే
తెంచితి శ్రీరాఘవుని సతిఁ గాంచితి భా
షించితిఁ జోరునిగతిఁ గా
వించితి నిది ధీరవర్యవిధమే యరయన్. 113

వ. కావున మద్బలపరాక్రమంబు లించుక వెల్లడించి మఱియేగెద
నని తలంచి యమ్మారుతి యశోకవనంబునకుఁ గవిసి. 114

సీ. పెళపెళరవములు పృథ్వి నెల్లెడఁబర్వ
వృక్షశాఖలనెల్ల విఱచి విఱచి
వృక్షాగ్రముల నుండుపక్షులారావముల్
సేయుచు నల్దిశల్ చేరఁబార
ఫలములుడొల్లఁ బుష్పంబులు ధర వ్రాల
దరుల మొదలికంటఁ బెఱికి పెఱికి
కావలివా రడ్డఁగా వారినందఱఁ
జెట్టుకొమ్మలతోడఁ గొట్టికొట్టి
తే. వనము భంగం బొనర్చి యావాయుసుతుఁడు
వానరులఁగూడి రవివంశవరులు వచ్చు
చున్నవా రసురేశు పప్పుడకదింక
రావణునిద్రుంప లెగునంచు ఱంకెవేసె. 115

వ. అంత హతశేషులైనకావలివారలు పాఱి లంకేశుతోఁ జెప్ప
నాతండు కోపోద్దీపితుండై ప్రహస్తతనూజుండైన జంబు
మాలి నావానరాధముఁ గూల్చి రమ్మని పంప నాతఁడు వెడలి
వచ్చి. 116

మ. ధృతకోదండశరాయుధుం డగుచుమౌర్వీటంకృతుల్ పర్వను
ద్ధతినవ్వానరు నొవ్వనేయ నటనుద్యత్తోరణస్తంభసం

స్థితమైయున్న మహోజ్జ్వలత్పరిఘముఁ జేత న్వెసన్దాల్చి మా
రుతియా రాక్షసు నేలఁగూల్చి విజయోరుధ్వానముల్ సేసినన్.

వ. అంత హతశేషులు పాఱి రావణునకుఁ దెల్ప నాతండు కోపవిస్మయకలితచిత్తుండై తన సేనానాయకపంచకంబుఁ జీరి యాకోతిని. జంపిరండని పంప, వారలు ససైన్యులై వచ్చి. 118

చ. అనిలతనూజు మేనున మహాభయదాంబకవృష్టి రాల్ప నా
ఘనుఁడు నిజోగ్రవాలమునఁ గాండములన్నిటిఁ గూల్చి దై
త్యకో,టినిబరిఘాహతిఁ జదిపి డీకొని మంత్రులవృక్షశాఖలఁ
మొనకొని కొట్టిచంపెను నభోగతి దేవత లుబ్బియార్వఁగన్.

వ. అంతఁ జాపుఁదప్పి పాఱినదోషాచరులు రావణుఁ జేరి మ్రొక్కి జరిగినవృత్తాంతంబుఁ దెల్ప నతండు భయవిభ్రమాశ్చర్యకోపరసంబులు ముఖంబులఁ బ్రసరింపఁ దనచిన్నకుమారుం డగునక్షకుమారుఁ జీరి యిట్లనియె. 120

తే. ఏకు మేకయ్యె నన్నట్టు లిప్పు డొక్క
కోతి రాకాసిమూఁకలగొంగయయ్యెఁ
జుల్కఁ జేయక దానిని త్రోణిఁగూల్ప
గట్టిపని సేయుమన్న నాఘనుఁడు కదలి. 121

వ. రథారూఢుండై యమ్మహారథుండు వివిధశస్త్రాస్త్రంబులఁ గొని సైన్యసమేతంబుగాఁ గదలి చని కపివీరు న్గాంచి తనకోదండపాండిత్యంబుఁ జూపుచు నాతని నశనిసంకాశశరంబుల రక్తధారలుగారఁ నేసిన నమ్మారుతి యించుక చలించి. 122

క. పిన్న యనుచు నీరక్కసు
నెన్నియుపేక్షింపఁగూడ దీతఁడు బలసం

పన్నత నసమానుం డం
చు న్నెఱిం బరికించి యనిలజుఁ డుదగ్రుండై. 123

మ. శరవర్షంబును వృక్షఖండములచేఁ జక్కాడుచుం డాసి భూ
ధరశృంగం బొకటిం బెకల్చి వయివం దైత్యేశు తేరట్టె యు
ర్వర ప్రాలంగ నతండు పై కెగసి దుర్వారాస్త్రజాలంబు
వానరుపై నేయఁ గపీంద్రుఁడుం జనె వియన్మార్గంబు
లంఘించుచున్. 124

మ. చని బాణాహతు లోర్చుచుం గదిసి రక్షస్సూనుపాదద్వ
యంబును బాముం గరుడుండు పట్టెడువిధంబు న్దోఁపఁగాఁ
బట్టి చయ్యన ధాత్రీతలి కీడ్చి మోది మెయి వ్రయ్యం శల్య
ముల్ రాలఁ దాడనముం జేసి వధించె దైత్యు నతి
తీంద్రంబైన కోపంబునన్. 125

వ. అంత దానవసేనలు బెదరి పారి లంకేశునితోఁ దెల్ప నాతఁడు
మూర్ఛిల్లి హాహాకారంబు లెసంగఁ బుత్రు న్దలంచి పరిపరి
విధంబుల శోకించి ప్రహస్తాదులు తెల్పఁ దెలిసి యుదగ్ర
కోపంబున నింద్రజిత్తు స్జీర యిట్లనియె. 126

క. వనచరుఁడు కాఁడు రక్షో
హననం బొనరింపఁ బద్మజాసనుఁ డొనరిం
చిన భూరిభూతమై యుం
డునటులఁ గానున్నఁ గపియిటుల విలసిలునే. 127

ఉ. వాలి దినేశపుత్రముఖ వానరవీరుల నేనెఱుంగుదుం
జాలరు వారలైన బలసంపద వీరికి నీతఁ డెవ్వఁడో
కోలలు వ్రేయ మాని బహుఘోరతరాస్త్రముచేత నీతనిం
వ్రాలఁగఁ జేయు మేమఱకు వానరుఁ డీతఁ డటంచు బుత్రకా.

వ. సురేంద్రుఁబట్టి బంధించిన నీ కీయగచరేంద్రుం డెంతఁ డైనఁ జిన్నపామునైనఁ బెద్దకఱ్ఱతోఁ గొట్టవలెనన్న లోకోక్తి మఱువక యప్రమత్తుండవై శత్రుని మార్కొనుమని చెప్పి పంప నాతండు బహుసైన్యయుతుండై యేగి తోరణస్తంభ స్థితుండైన హనుమంతు నాంచి కాలాగ్నికాబోలు శరంబుల నేసిన నాతండు చలింపక వర్షధారల నోర్చు నెనుబోతురీతి శరమండలి కెదురునడచుచు విహరింపుచుండుటఁ గాంచి విస్మితుండై వీఁడతిదుర్జయుం డనితలంచి బ్రహ్మాస్త్రంబు వింట సంధించి వైచిన. 129

ఉ. స్ఫురదురువిస్ఫులింగములు భూవలయంబును గప్ప మెండు భీ
కరరవయుక్తిఁ గీలికలు క్రాల బెడంగుఁబిడుంగురీతి నా
శరము మరుత్తనూజు తనుసంధులబంధనసేయ నాతఁడి
ద్ధరణిఁ విసంజ్ఞుఁడై పడియె దద్దయుఁ బెద్దయెలుంగు సేయుచున్.

వ. ఇట్లు పడ రక్కసులు పెక్కండ్రు వచ్చి గ్రక్కున హనుమంతు దృఢతరపాశబద్ధుఁ జేసి కాలుచేతు లాడుటకు వీలు లేకుండఁ జేయ నాంజనేయుం డంతలో బ్రహ్మాస్త్రబంధ విముక్తుండై కన్నులు తెఱచి చూచి తన్ను దైత్యు లీడ్చి కొని పోవుచుండుటఁ గాంచి యేమిజరుగునో చూచెదఁ గాక యని యూరకుండె నంత దానవులు తర్జనభర్జనంబులు సేయుచు నాతనిఁ గొంపోయి దశముఖు నెదుటఁ బెట్టిన. 131

ఉ. ఎవ్వఁడ వీవు రా యుటకు నేటికి వచ్చితి చేసి తేల నీ
వవ్వనభంగ మాసురచయంబుల నేల వధించినాఁడ వీ
వెవ్వనివాఁడ వెట్లుగతు లేర్పడ సత్యముగా వచింపుమం
చవ్విభుమంత్రివర్యుఁ డనిలాత్మజుతో ననె నాతఁ డిట్లనెన్.

చ. ఇనజునిమంత్రి మారుతి నిలేశుని రామునిబంట జానకి౯
గన నిటవచ్చినాఁడ నినుఁ గాంచ నుపాయ మటంచు నవ్వనం
బును బడఁగూల్చినాఁడ నరభుక్కు లెదుర్ప వధించినాఁడ నే
మనవి యొనర్చెద౯ వినుము మండితవిక్రమధుర్యరావణా.

ఉ. ఏమనుకొంటివో రఘుకులేశుఁడు రాముఁ డలంతి యాపరం
ధాముఁడు దైత్యసంచయవధంబున కీవసుధ౯ జనించె నీ
వామహనీయుకాంత నిట కగ్గి నొడి న్గొని తెచ్చినట్లు
రక్షోమథనప్రమాదమును జూడక తెచ్చితి హానియాఁ
జుమీ. 134

ఉ. కావున జానకీసతిని త్మావరుఁజేరిచి యామహాత్ముని౯
గావుమటంచుఁ బాదయుగకంజముల౯ దగనాశ్రయించిన౯
నీవును నీజనంబులును నెమ్మి సుఖంబునఁ జావకుండు రా
త్రోవను బోవకున్న ననిఁద్రుంగుట తథ్యము మీరలందఱున్.

క. అనవిని కోపజ్వాలలు
ఘనముగ ముఖములను బర్వఁ గన్నుల నిప్పుల్
మొనకొనిరాలఁగ మంత్రులఁ
గని వీని౯ జంపుఁడనినఁ గడువడి దనుజుల్. 136

వ. ఖడ్గంబులు దాల్ప విభీషణుం డడ్డువడి యన్నా వీఁ డవ
ధ్యుండు. దూతకృత్యంబునకై వచ్చెఁ గాన వీనిఁ జంపరా
దైనను వీని కేదైన శిక్షవిధించుట న్యాయంబు. వానరులకు
వాలంబు ప్రియంబగుట వీనితోకఁ గాల్చిపుచ్చుట యుక్తం
బని పల్క రావణుండు మారుతి యవక్రవిక్రమంబుఁ
దలంచి వీనిఁ జంపుటయు దుస్సాధ్యంబని తమ్ముని వాక్యం
బుల కియ్యకొనియె నంత. 137

ఉ. దానవు లందఱుం గడుముదంబున గుడ్డలఁ దెచ్చి మూనెలో
నానిచి బద్ధుఁడౌ ననిలనందనుతోఁకకుఁ జుట్టికాల్చి ఘో
రానలకీల లుప్పతిల నాసుర లుగ్రరవంబు సేయుచున్
వానరుఁబట్టి మోసికొని పట్టణమంతయుఁ ద్రిప్పువేడుకన్.

మ. తనుగొంపోవుచునుండ భీతునిగతిన్ దైత్యార్భకశ్రేణులున్
వనితల్ దిట్టుచు నార్చుచున్నగుచుఁ బట్నంబెల్ల గగ్గోలు చే
సిన యీకోతినిఁ జూడరం డనుచుఁ దన్ జిత్రంబుగాఁ గాంచ
రాఁ, గనుచున్ మారుతి కొంతదూర మటు వేడ్కన్ బోయి
యంతన్ వేసన్. 139

వ. సూక్ష్మగాత్రుండై బంధంబులనెల్ల వదల్చికొని యావలికి
దాఁటి యటఁ దోరణస్తంభంబునఁ గ్రాలు పరిఘంగైకొని తన
చుట్టునున్న దానవులఁ గొట్టి చంపి తనవాలానలంబున
లంకానగరంబుఁ గాల్ప నిశ్చయించుకొని. 140

శా. ఇంటింట న్దనవాలము న్దిగిచి యందేపారురాకాసులన్
మంటన్ ద్రోయుచుఁ జూరులందనలమున్ సంధించి మండించు
చేఁ వెంటన్ బాఱినఁ బాఱనీక రిపులన్ వేఁబట్టి ఘోరానలం
బంటన్ గూల్చుచుఁ ద్రిమ్మరెన్ మదగజం బట్లాతఁ
డత్యుగ్రుఁడై. 141

క. కాలానలమో యనఁ గపి
వాలానలముగ్ర మగుచుఁ బ్రతిగేహము ను
జ్వాలగతిఁ గాల్పఁజొచ్చెను
జాలింబడి యసురవీరసంఘము తొలఁగన్. 142

ఉ. సూనుని సాయమై నిలువఁ జొప్పడెఁ దండ్రియు నామహోగ్ర
జంఝఘూనిల మానిశాచరుని సౌధములెల్ల దహించునట్లువా

లానలకీలలఁ బురము నంతట వ్యాపక మొందఁజేసె నే
దానవు లామరుత్తనయు ధాటికి నిల్వఁగఁజాలరైరటన్. 143

స్రగ్ధర:—

భూరిప్రోద్యద్ధవాగ్ని
స్ఫుటశిఖలు వెసన్ భూనభోభాగ మెల్లన్
బాఱన్ లంకాపురాంత
ర్వ్యతిగృహ మనలజ్వాలికామాలలందున్
ఘోరంబై స్రగ్ధ రక్షః
కులజు లెచటికిన్ గూడిపోలేనివారై
తోరంబౌ భీతిచే బం
దుగులఁ బిలచుచున్ దూలి రయ్యగ్నికీలన్... 144

వ. ఈరీతి మారుతి జగద్విదారణప్రచారుం డగుప్రళయకాల రుద్రునిలీల దారుణవిహారుండై యప్పురంబు నడల సర్వ మందిరమండపగోపుర సౌధధ్వజాంగణతోరణరథకరితురంగ శాలాజాలంబులనెల్ల దహింపఁ గడంగ ఛటచ్ఛటస్ఫుట రవంబులతో విస్ఫులింగంబులు దివంబుముట్ట నొక్కయింటి మంట పెక్కిండ్ల కంటికొని వాయుసహాయంబున బహు విజృంభించి దశదిశలఁ బ్రసరింపఁ బురజనంబులు హాహా రవంబులు సేయుచు నేదిక్కునకుఁ బాఱిన నాదిక్కు ననే మిక్కుటంబై యుండు నగ్నికీలలలోఁ జిక్కికొని సమయు వారును జిక్కువడక యేసందుననో పాఱుచు మారుతి చేతఁబడి యగ్నికింధనంబులగువారును, భీమంబుగా ధూమం బుల నగ్పినధూమంబునఁ గన్నులఁ దెఱువ నేరక పతిసుతహిత వర్గంబులకై యటునిటుఁ బాఱి శిఖశిఖాపరంపరలఁ దగు

లోఁగాని మ్రగ్గుకాంతలును, గాంతల వెదకుచు నల్దెసలకును బాఱి చీరిచీరి ఘోరాగ్నిఁ దప్పఁ లేక దగ్ధమగు పురుషులును దలిదండ్రులవెదకుచుఁ జిచ్చంటికొని మలమల మాడి చచ్చుబాలురును, నమ్మా బాబూ యని యేడ్చుచు నగ్గి దగుల్గొని మిడతలవలె గిలగిల కొట్టికొని మ్రగ్గుశిశువులును, జ్వాలావృతులైన బంధుగుల రక్షింపఁబోయి క్షయించువారును, పాఱిపాఱి జలధిలోఁ డాగువారును, డాగియుండఁ బురంబునఁగల ప్రాసాదశిఖరంబులు కాలి పెటేలు పెటేలున బ్రద్దలై పిడుగులగతి నల్దెసల కెగసి జలధిలోఁబడ వానితాకునఁ జచ్చువారును, మింటిపొడవున వెల్గుజ్వాలాజాలంబులఁ దగుల్గొని కాలి కూలువిమానంబులును, నిలువున మంటలంటికొని పెళపెళారావములతోఁ గూలువృక్షంబులును, వృక్షాగ్రంబుల నిల్వలేక యెంతద వ్వోగిరినను వహ్నిజ్వాలల వేండ్రంబుతగ్గక గిరిగిరఁ దిరిగి చచ్చి నేలవ్రాలుపక్షులును, దమశాలలనుండి వెల్వడ లేక యార్చియార్చి యందెమ్రందు పశుగణంబులును, పిచ్చి యెత్తినట్లు గంతులువేసివేసి యెచ్చటనో చిచ్చులోఁబడి చచ్చుకరితురంగనికరంబులును, గలిగి దవానలంబు వనంబు దహించులీలఁ గరువలికొడుకు వాలానలంబు కాలానలంబై పురంబునెల్లఁ గాల్పఁ బ్రహ్మాస్త్రాదిమంత్రులతోఁగూడి దానవేశ్వరుండు దుర్వారబలుండగు నవ్వానరవీరుని దారుణ ప్రచారంబునకుఁ దల్లడిల్లుచు వెఱగుపడి తొలంగిచూడ, సీతకై వచ్చిన యొక్కకోతియే యింతపనిచేసె నింకఁ బెక్కు కోఁతులతో వచ్చి రాముం డెంతసేయునో యని పురవాసు

లెల్లరు బెగడ లంకానగరంబు దుఃఖసాగరంబున మునింగి యుండె నంత. 145

క. దనుజసతులు తెల్పఁగ నా
యనిలతనయుతోఁకఁ గాల్చినట్టివిషయముఁ
విని జానకి మారుతి క
య్యనలుఁడు చల్లనగుఁగాక యని ప్రార్థించెన్. 146

గీ. తనదువాలంబు సుంతయుఁ దగులువడక
చల్లనై యుంట గని రామచంద్రుకృపయొ
జానకీదేవి మహిమాతిశయమొ యంచు
నలరె హనుమంతుఁ డెంతయు నాత్మయందు. 147

వ. ఇట్లమ్మారుతపుత్రుండు పురంబుదహించి సీతకడ కేతెంచి నమస్కరించి, జరిగినసర్వవృత్తాంతంబు నివేదించి వీడ్కొని లంకానగరప్రాకారంబు దాటి సముద్రంబుఁజేరి తజ్జలంబులఁ దనవాలానలం బార్చికొని సువేలాద్రికెగిరి యందుండి వియత్పథంబున మహోదధి న్దాటుచుండఁ దనరాకఁ గని యెదురువచ్చిన యంగదాదివానరులఁ గూడి మహేంద్ర గిరిఁ జేరి సర్వవృత్తాంతంబుఁ దెల్ప నెల్లరు హర్షాబ్ధినోలలాడి సింహనాదంబులు సేయుచుఁ గిష్కింధానగరంబుఁ జేరిరంత. 148

క. తమ్ముఁడు సుగ్రీవుఁడు హ
ర్షమ్మునఁ దనుఁజేరి కొలువఁ గ్రాలెడురాముఁ
నెమ్మిన్గని మారుతి సీ
తమ్మను గనుగొంటినని పదమ్ములవ్రాలెన్. 149

వ. ప్రాలి లేచి భక్తివినయనయభయంబుల శ్రీరామునకు యావద్వృత్తాంతంబుఁ దెల్పి, సీతయిచ్చిన చూడామణి నొసంగిన నప్పుహాత్ముండు పరమానందభరితుండై మారుతి నాంచి నీవొనర్చిన మహోపకారంబునకుఁ బ్రత్యుపకారంబు లేమి నాపరిరంభణంబును గైకొనుమని యతనిఁ గ్రుచ్చి కౌఁగిలించికొనియె నంత. 150

మాలిని.—

దురితచయవిదారీ దుష్టదైత్యాపహారీ
ఖరకరకులదీపా కామినీసూనచాపా
వరముని జనపాలా వారిజాతాయతాక్షా
పరమగుణవిలాసా భద్రశైలాధివాసా. 151

గద్య. ఇది మంత్రికులోద్దార రామయ కుమార భద్రాచలవాస తూము సీతారామదాస ప్రణీతంబయిన సీతారామ రామాయణ కావ్యంబునందు సుందరకాండసంగ్రహ మేకాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

సీతారామరామాయణము

యుద్ధకాండము.

క. గోపన భయదాపద్ధర
తాపత్రయదుస్తమో విదళనదినకరా
భూపుత్రీ హృదయేశ్వర
పాపక్షయ భద్రశైలవాసశుభకరా. 1

వ. అప్పులికథ నాలకింపుము శ్రీరాముండట్లు సీతావృత్తాం
తంబు విని లంకపై కేగుట కింక వార్ధిదాటు టెట్లని శంకింప
సుగ్రీవుండు రామునితో నిట్లనియె. 2

వనచర సేనలలో డక
జనుదము జలరాశికడకు జలధీశుని బ్రా
ర్థనఁజేసి వరముఁబడయుము
జనవర! యటుగాకయున్న సత్వరితగతిన్. 3

తరుచరదళములు మనకుక
బరిగణనకుమించి కలవు వారలచేతక
శరధికి సేతువుఁ గట్టిం
చి రయమునక జలధిదాటి చేరుదమటకున్ 4

వ. అన శ్రీరామలక్ష్మణులు హర్షించిరి. సుగ్రీవుం డంత వానర
దళంబులకు నడువ నాజ్ఞ నొసంగ వారలు సమధిగతో

త్సాహసాగరులై సాగరంబుఁ జేరఁ గదలి చనుచుఁ దమ జాతిలక్షణంబులఁ బోనీక యొకనిభుజంబులపై నొకండు, వానిపై వేఱొకండు, వానిపై నింకొకం డిట్లు తాళప్రమాణంబుల నొక్కనిమీఁదఁ బెక్కం డెక్కి క్రిందివాఁడు మేనుఝళిపింపఁ బైవాండ్రు క్రిందఁగూలుచు, శాఖాశాఖాగ్రంబు లెక్కి దుముకుచు, భూమిపై నడచుట మాని యొకవృక్షంబునుండి మఱియొకవృక్షంబునకు గంతుచు, నెడనెడ నొకవానరునితల కెగిఱి యందుండి మఱియొకని తల కెక్కి యఁ దలలమీఁద దుమికిపోవుచు, వృక్షాగ్రంబులకుఁ బ్రాకి పండ్లుకోసి క్రిందనడచువారలపై విసరివైచుచు, నడచుట మాని మింటికి గంటిపోవుచు, ముందుఁబోవువాని తోకఁబట్టి వెనుకకులాగుచు, ని ట్లనేకవికారచేష్టితంబులు సూపుచుఁ బోవుట గాంచి రామలక్ష్మణులు వినోదింపుచుండ వానరులు నడచుచుండి రంత. 5

క. మారుతి శ్రీరామునకుఁ
దారాత్మనయుండు లక్ష్మణకుమారునకుఁ
ధీరత వాహనములుగాఁ
జేరి నడువసాగి రబ్ధిచెంతకుఁ బ్రీతిన్. 6

ఉ. డెబ్బదిరెండువెల్వ్వల కడింది వనాటచమూసమూహముల్
నిబ్బర మొప్పఁగా నడువ నిష్ఠురపాదవిఘట్టనంబులన్
గొబ్బున భూరజం బెగసి కూడి నభోతలభాగమందుఁ బెన్
మబ్బునుబోలి క్రమ్మి రవిమండలకాంతిని గప్పె నంతయున్.

మ. మఱిఁ గిష్కింధ మొదల్ మహాబ్ధివఱకున్ దాఁరంగమందుం
డు భూధరవృక్షావళు లెల్ల వానరుల పాదన్యాససంఘట్టన

స్ఫురణఁ జూర్ణములై పడఁ జనము సంక్షోభింప నాథాత్రి
వి,స్తరమగా నొక్కయెడారి యయ్యె మహితాశ్చర్య
క్రమం బొప్పఁగన్. 8

వ. ఇట్లు సేనాసమేతులై రామలక్ష్మణసుగ్రీవులు నీరధితీరంబుఁ
జేరి తత్తరణోపాయంబుఁ జింతించుచుండి రంత నక్కడ
లంకయందు రావణుండు వనచరసమేతులై రాఘవులుఁ
పారావారతీరంబుఁ జేరి రని చారులవలన నెఱింగి మంత్రు
లతో నిట్లు మంత్రాలోచనంబు సేయం బొడంగె. 9

తే. మంత్రివరులార మీరలు మాకు హితులు
మనుజు లిరువురు కోఁతుల మందతోడఁ
గడలికడ నున్నవారఁట జడధి నెట్లు
దాటుదురు దాటి మనధాటిఁ దప్పగలరె. 10

ఉ. కావున నిప్పుడే యరినికాయము మార్కొని కూల్ప
నొప్పునో, యావిపులాబ్ధి దాటఁగఁ బ్రయత్నము లేమి
యొనర్తురో కనఁగ, ధీవరు లైనవేగుల విధించినఁ జాలునో
తెల్పుఁడన్న నా,దేవవిరోధిమంత్రు లతిధీరతరోక్తులఁ
బల్కి రీగతిన్. 11

క. సురనాథునిఁ జెఱఁబెట్టిన
గురుభుజసత్త్వునకు నరులఁ గోఁతుల ననిలోఁ
బరిమార్చు టెంత నీవాక
పరిఁ గను దెఱచినధరిత్రి వ్రాలరె వారల్. 12

తే. కోఁటఁ జిమ్మెడుదానిని షోఁణిఁ గూల్ప
గొడ్డలిని దెచ్చి దానితోఁ గొట్టనేల

నిందఱము మేము నీచెంత నెసఁగుచుండ
నిట్టి స్వల్పంబు నీదాక నేలవచ్చు. 13

సీ. ఈమాత్రమున కింత యేల మాలో నెవ్వఁ
డైన నొక్కఁడె చాలు ననె నొకండు
నరుల వానరులను బొరిగొన మన మేగు
టన నాకు సిగ్గగు ననె నొకండు
ము న్గోతివచ్చినప్పుడు నేను లేనైతి
నడప నేనే యున్న ననె నొకండు
శరధిదాటఁగ వానిండ్ర శక్యమే దాటి వ
చ్చినఁ జచ్చుటయె కాదె యనె నొకండు
తే. సెల వొసంగుము శత్రులఁ జెండివైతు
నిప్పుడే యని ఖడ్గంబుఁ ద్రిప్పె నొకఁడు
నిటుల దానవకులవీరు లెసఁగి పలుకు
భీషణోక్తుల వించు విభీషణుండు. 14

క. మనపౌరుషోక్తులకు పో
యెనె శత్రువు. వేడినీళ్ల కిలుకాలునె యొ
క్కనిచేఁ బెక్కుఱుదానవు
లనిఁ ద్రెళ్లిననాఁడు మీర లందఱు లేరో. 15

ఉ. దానవభర్తతోడుతఁ బ్రధానులు మీరలు కైతవోక్తులన్
మానక పల్కవచ్చునె యమానుషవిక్రముడైనశత్రులన్
మీనుడి నమ్మి పైకొనఁగ మించుటఁజూడఁగఁ గుక్కతోకతో
బూనికఁ నేఱుదాటఁ జనఁబోవునటుల్ దుది మోసమౌఁజుడీ.

శా. అన్నా! నాదగువిన్నపంబు వినుమా యర్కాన్వయుల్
దైత్యరాశి న్నిర్మూలము స్సేయఁజాలినబలస్థేమల్ నిశాటా

న్యాయంబు న్నిండారెడు కూర్మిఁ బ్రోవుము మహాత్మక
రాము సేవించి సంధి న్నేర్పరఁగఁ జేయుమా జనకపుత్రిక
గ్రమ్మఱ న్బంపుమా. 17

ఉ. రాముఁడు దుష్టరాక్షసవిరాముఁడు మర్త్యుఁడు కాఁడు
దేవతాస్తోమము వేడ శ్రీహరి వసుంధరఁ బుట్టెను మాన
వాకృతిక, భూమిజ లక్ష్మి లక్ష్మణుఁడు భోగివిభుం డగు శేషుఁ
డుజ్జ్వలో, ద్ధామబలాధికుల్ కపులు ధాత్రి జనించిరి దేవ
తాంశలన్. 18

క. ఈవివరంబు న్నారదు
చే వింటి న్మున్నుఁ గానఁ జెడఁదలఁపక య
న్నా ! వినుము నాదు యోజన
మావిష్ణునితో విరోధ మది మన కేలా. 19

క. వినమే హిరణ్యకశిపా
ద్యనిమిషకులవైరులెల్ల నావిష్ణునిచే
ననిఁగూలుట సౌఖ్యస్థితి
మనుచు నురకఁ జావనేల మన కసురేశా. 20

క. ఆరామునకు న్నీకి
ద్ధారుణి నెంతైనఁ దారతమ్యముఁ గనవా
సారమతి నీ వెఱుంగని
కారణకార్యములు పరులు కాంచన్గలరే. 21

సీ. నీకు సాధ్యము కాని నిష్ఠురశివచాప
మవలీలఁ దానెత్తి యుత్తి విఱిచె
నిన్ను జయించిన యర్జునునిఁ ద్రుంచినట్టి యా
భృగురాము దోర్గర్వవిభవ మడఁచె

ఖరదూషణాదిదుస్తరనిశాచరకోటి
నొంటిగాఁ బోరాడి యుక్కడంచె
నిను సప్తజలరాసులను ముంచి తేల్చిన
వాలి నొక్కమ్మునఁ గూలనేసె
తే. జాలవాయివి రామునిసత్త్వ మెఱుఁగ
నన్న మంతయుఁ జేతితోఁ నంటవలెనె
యొక్కమెతు కంటఁ దెలియదా యొప్పిదంబుఁ
దెలిసి రామునిచే నేలఁ బోలియ మనకు. 22

క. మునుగార్తవీర్యు కోడి య
తనితోఁ దగ సంధిఁ జేసి తనరిన నీకుఁ
ఘనతరజగదవనుం డగు
వనజాక్షుఁడు స్నేహమునకుఁ బాత్రుఁడు కాఁడే. 23

వ. అనవిని రాక్షసేశ్వరుండు భీషణేక్షణంబుల విభీషణు నిరీ
క్షించి యిట్లనియె. 24

మ. ప్రతికూలోక్తుల నేల పల్కెదలనాపద్మాక్షుఁడు న్నంభుఁడుఁ
క్షితిరాముండును లక్ష్మణుండయినఁ గానీ దేవతల్ వానర
ప్రతతుల్గా నిటఁ జేరనీ బెదరిపోవఁ సంధి నర్థింప న
య్యతివస్వుచ్చను జంపెదఁ రిపుల లేక న్వారిచేఁ జచ్చెదన్.

తే. పగలు లాగినరాని యప్పడతి రేయిఁ
జీకటిని గనుసన్నచేఁ జిక్కఁగలదె
యమరులై నాకు నోడిన యట్టిసురలు
నరులు వానరులై గెల్వఁదరమె నన్ను. 26

క. శ్రీరంగనీతు లెన్నో
వాగనపలె దను శౌరవమలు వినంగా

జేరకు నీదుర్భాషల
వైరుల వినుతించు నీవు వైరివె యరయన్. 27

తే. ఏమిపుట్టిమునింగె నం చెదఁగలంగి
దేవి కోరి గ్రహించినయింతి మరల
నిచ్చి కోఁతులగుంపుతో వచ్చు నడవి
మానిసికిఁ జేయిమోడ్చు కర్మంబు నాకు. 28

వ. అని రావణుం డుపల్కె నాదినంబు కుంభకర్ణుని జాగరదినం బగుట నాతండు సభాంతరంబుననుండి యన్నకుఁగాని తమ్మునకుఁగాని యేమియుఁ జెప్పనేరకయుండె నంత రావణుం డాదినంబునఁ గొలువుసాలించి నిజసౌధంబున కేగె నామఱునాఁ డాతండు నిండుకొలువుండుతఱి విభీషణుండు మరలఁ బ్రసంగంబు దిగిచి రావణునితో నిట్లనియె. 29

సీ. నేఁజెప్పు నుడులకు నీకుఁ గోపమువచ్చు
నని యూరకుండ నామనమురాదు
సంఘికిఁ జేతఱి బంధులంచఱుఁగూలు
నావల నేమి సేయంగఁగలము
బహుజయశీలివై పరగుచుండెడి నీకు
నాపదగల్గునం చాత్మ వగతు
నాచుప్పనాక దురాగత మీరీతి
నసురనాశన హేతు వగుటతగవె

తే. కాన నామనవిని విని కరుణతోడ
దైత్యకులములఁ గాపాడఁ దలఁచుమన్న
యొల్లనను సీతపై నింత యుల్లమేల
కఱవె నీకందగత్తె లిక్ష్మాతలమున. 30

వ. అనిపల్కి దశముఖుండు వికటభ్రుకుటీముఖుండు రోష తామ్రాక్షుండునై విభీషణు నెంచి వీఁడు మిత్రరూపంబున ద్రోహం బూహించు ఘోరతరశత్రుండు వీనితో నెయ్యంబు పాముతోఁ జెలిమి కంటినలుసువంటి వీని గెంటి వేసినఁగాని మనకు నిష్కంటకస్థితి కలుగదని ఘనతరగదా ఘాతంబుఁబోలిన పదాహతి న్దన్న నవ్విభీషణుండు తనగద్దె నుండి విసంజ్ఞుండై పడి కొంతవడికిఁ దెప్పిరిల్లి లేచి నేనిదె పోయెదనని యిట్లనియె. 31

క. నామాటల యాథార్థ్యం
బామనుజున కీవుయుద్ధమం దోడినయ
ప్డేమఱక కాంచె దిప్పుడు
నీమదిలో నాటఁగలుగు నే యని కదలెన్. 32

వ. ఇట్లు కదలి తననలువురు మంత్రులతోఁగూడి రావణసభాంత రంబుదాటి తనతల్లియైన కైకశిచెంత కేఁగి సాష్టాంగనమ స్కృతు లాచరించి తన్ను రావణుండు పరిభవించినతెఱం గెఱింగించి తా శ్రీరాము నాశ్రయింపఁబోయెద నని తెల్ప నామె రావణుని దోషప్రచారంబునకు విచారించి విభీష ణుని రామునికటాక్షంబున వర్థిల్లుమని దీవించె నంత. 33

క. తనమంత్రి చతుష్కముతో
దను జేశునితమ్ముఁ డబ్ధిదాఁట గగనమం
దునవచ్చుచుండఁ గని కపు
లనివారలఁ దాకసిద్ధులై యుండంగన్. 34

వ. పేరెలుంగున విభీషణుం డిట్లనియె. 35

చ. వనచరులార! నేదనుజవల్లభు సోదరుఁడన్ విభీషణుం
డనియెడువాఁడ రామవిభు నంఘ్రులఁ గొల్వఁగ వచ్చినాఁడ సీ
తను వెసఁబుచ్చి రాముని పదంబులఁ బట్టుమటంచుఁ బల్క నా
దనుజుఁడు నన్ను నిల్వెడలఁదన్న నరేశుని గొల్వవచ్చితిన్.

క. శ్రీరామునితో నావిధ
మూర న్దెల్పుం డటంచు నసురుఁడు వేడన్
వారలు సని తెల్పఁగఁ రఘు
వీరుఁడు తెమ్మన్న నతని వెసఁదెచ్చునెడన్. 37

మ. రవిజుఁడు లక్ష్మణుం డనిరి రాఘవ! రావణతమ్ముఁ డీతనిన్
ధ్రువముగ నమ్మరాదు బహుదుర్లభమాయలు పన్ను
చుండ్రు దైత్యవరులు కాన వీనిని మహాత్మ! గ్రహించుట
పాడికాదనన్, జనవరుతో మరుత్సుతుఁడు సంశయలీల
వచించె నీగతిన్. 38

శా. ఈతం డించుక యోగ్యుఁడంచు మదిలో నేనెంచెదన్
బ్రహ్మసంజాతాస్త్రంబునఁ జిక్కినట్టి నను రక్షస్స్వామి రోషించి
యెంతో తార్కాణముచేసి చంపెడువిధం బూహింప
వీఁడ త్తఱిన్, దూతం జంపఁగరా దటంచుఁ బలికెన్ దోషా
చరాధీశుతోన్. 39

క. అనవిని రవికులతిలకుఁడు
తనయెదుటకు వచ్చినట్టి దైత్యానుజుఁ డో
య్యన బాదవనజముల ప్రా
లినఁ గన్గొని నీవిధముఁ దెలియఁ బల్కుమనన్. 40

సీ. రాజేంద్రచంద్ర నే రావణుతమ్ముఁడ
వచ్చితి నీకృపఁబడయ నెంచి

రావణుతో విష్ణు వీవని తెల్పుచుఁ
బడఁతిని నీకిచ్చి బ్రతుకుమంటి
సీతను దెచ్చుట పాతకంబేకాక
రక్షోవినాశకారణ మటంటి
సరియైనఁగాని తన శరణుఁగోరినవాని
నేలెడుకరుణాబ్ధి వీవటంటి
తే. నిట్టి నామాటలకు దనుజేశ్వరుండు
ఘోరతరకోపవర్తియై కూలఁదన్ని
నిండుకొలువుననుండి నన్నీడలఁద్రొబ్బఁ
భాగ్యముల తేఁడ నిన్గనవచ్చినాఁడ. 41

చ. శరణు భవత్పదంబులకు సారసలోచన నీవు తప్ప నన్
గరుణను బ్రోచు రక్షకుఁడు క్ష్మాతలి నెయ్యెడ లేఁడు సర్వ
మున్, దొఱఁగి త్వదాశ్రయంబునకుఁ దోరఁపుభక్తిని వచ్చి
నాఁడ సాదరమునఁ జూడుమయ్య నను దాశరథీ నిజభక్త
సేవధీ. 42

వ. అని ప్రార్థింప శ్రీరామచంద్రుండు కృపాసాంద్రుండు
కావున విభీషణున కభయం బొసంగి రావణుఁ ద్రుంచి నీకు
లంకాధిపత్యం బొసంగెద నని తెల్పి తత్క్షణం బాతనికి
సముద్రజలంబులలో రాజ్యంబు ధారవోసె నంత. 43

క. ఆవిధము గని రవిజుఁడు
నీవిపుడే లంక నితని కిచ్చితికద యా
రావణుఁడు శరణువేడిన
భూవర! యేమిచ్చెదన విభుం డిటుపల్కెన్. 44

క. వాని కయోధ్య నొసఁగి నే
మానీంద్రులపాదసేవ మఱగి తిరిగి వి
జ్ఞానము నార్జించెదనో
భానుజ! శరణాగతులను వదలను సుమ్మా. 45

వ. అనిపల్కి దశముఖుబలవీర్యతేజోవిశేషంబులను వానిపుత్ర మిత్రమంత్రిసేనానాయకచమూసమూహాంబుల సామర్థ్యం బుల నింక వినఁదగిన యావద్వృత్తాంతంబుల విభీషణు నడిగి తెలిసికొని జలధిదాటువలను దెలుపు మన నాతండు దేవర వారును సుగ్రీవాదులును యోజించినవిధంబున సముద్రుని బ్రార్థించి వరంబుఁ బొందుట కార్యసాధకం బని పల్కు చుండ నంతలో. 46

క. వానరసేనల నరయఁగ
భానుజుతో దశముఖుండు పంపినవార్తన్
మానక తెల్ప శుకుం డను
దానవుఁడు శుకస్వరూపధరుఁడై వచ్చెన్. 47

తే. వచ్చి కపిసేన నరయుచు నచ్చటచటఁ
దిరుగుచుండ విభీషణుం డెఱిఁగి కపుల
కసురుఁ జూపింప వార లయ్యతనిఁగొట్టఁ
బారి దైత్యుండు భీతి భూవరునిఁజేరి. 48

చ. కలుషవిరామరామ! దశకంఠునిపంపున వచ్చిచూడఁగా
నిలచిన నన్ను వానరులు నిష్ఠురబాధలఁబెట్టుచున్నవా
రలు కృపఁ గావవే యనఁగ రాముఁడు సత్కరుణాభిరాముఁ
డై, వలదని మాన్పి నీవిటకు వచ్చినకార్యముఁ జూచికొ
మ్మనెన్. 49

వ. అంత నారాక్షసుండు సుగ్రీవుఁ జూచి సీతతో రావణుండు
చెప్పు మనిన మాటలను వినుమని యిట్లనియె. 50

ఉ. నేనును నీవు రాజులము స్నేహముతో మన నొప్పుఁగాని
యి, మ్మానవుఁగూడియుండు టవమానము కాదె యకార
ణంబుగా, దానవభర్తతోడ విమతత్వముఁ బూనఁగ నేల
తమ్ముఁడ, గా నినుఁ గందు నేనఁగొని క్రమ్మఱఁబొమ్ము
పురంబుఁజేరఁగన్. 51

వ. అనవిని సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 52

తే. పరసతినిగోరి మాయన్న వ్రాలినట్లు
నీవు సీతనిమిత్తమై దేవదేవుఁ
డైనరామునిచేఁ జచ్చు టది నిజంబు
భూమి ని న్గూల్పకుండ నేఁబోవ నునుము. 53

వ. అని తెల్ప శుకుండు రామసుగ్రీవుల వీడ్కొని చనియె నంత.

చ. రవిజుఁడు నవ్విభీషణుఁడు రంజిలి చెప్పినరీతి నారఘు
ప్రవరుఁడు లక్ష్మణుండు దనదురక్షణకై దరినిల్పి వానరుల్
సవినయ మొప్పఁజేరఁ దృణశయ్యఁబరుండి నదీవిభు న్గడుఁ
బ్రవిమలదీక్షఁ దాలిచి యుపాసనఁజేసె దినత్రయంబునున్. 55

వ. అట్లు దినత్రయంబుఁ బ్రార్థించినను దటినీవల్లభుండు కల్లో
లంబుగా నుప్పొంగుచుఁ బ్రసన్నుండు కాకున్న రామ
చంద్రుండు లేచి ప్రళయకాలరుద్రునిభంగిఁ బ్రచండ
క్రోధంబునఁ గోదండంబుఁదాల్చి కన్గవల నగ్నిజ్వాల లెసంగ
బాడబాస్త్రంబులు దొడంగి సముద్రంబున కుపద్రవంబుఁ
గలుగఁజేసి నాశరాగ్ని నింకించెదఁ జూడుఁడని శరధి
నంతయు శరాగ్నిజ్వాలలచేఁ గప్ప సకలలోకంబులు కలంగెఁ

గపులెల్లరు రాముని ముఖంబు దుర్నిరీక్ష్యంబై కోపాగ్ని
జ్వాల లుమియుటకు నుల్లంబులఁ దల్లడిల్లి రారఘువల్లభుం
డంతఁ బోక బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించుటయు సాగరుండు
భయంబున గడగడ వడఁకుచుఁ దనపడతులతోఁ గడలి
నుండి వెడలివచ్చి శ్రీరామునకు సాష్టాంగంబు లాచరించి
యమూల్యమణిసమూహంబుఁ గానుకగా నిచ్చి నిటల ఘటి
తాంజలుఁడై యిట్లు ప్రార్థించె. 56

సుగంధివృత్తము:—
అంబుజాక్ష! జీవసంచయంబు వృద్ధినొంద మూ
లంబు నేనటంచు మున్ జలంబు సృష్టిఁజేసి కో
పంబుతోడ నన్ను నిప్డు బాధపెట్ట నౌనె నన్
నెమ్మిఁ జూడుమయ్య నీకు నే సతంబు భృత్యుఁడన్. 57

ఉ. కావఁగదయ్య నన్నుఁ గృపఁ స్థావర! నేశరణార్థి నీకు నే
దేవ! మహానుభావ! జగతి న్సృజియింపఁగఁ బెంప ద్రుంపఁగా
నీవకదా భవద్విధుల నెట్టి చరింపఁగ నెంతవాఁడ నీ
తావర! నీవు పాతినలత న్మఱి నీవె నశింపఁజేసెదే. 58

క. జడమతిని గాన నాకున్
జడధి యనెడు పేరువచ్చె జడులను బ్రాల్పన్
దొడరనగునె మఱి నే నీ
పడక న్గద ప్రాల్చి యెందుఁ బవళించెదయా. 59

క. అల్లుఁడు వచ్చె నటంచున్
బెల్లుగ నేఁ బొంగిపడితి విమతుఁడనా నేఁ
బిల్ల నొసంగినమామను
ఫుల్లాంభోజాక్ష కోపము న్వెస విడుమిఁకా. 60

వ. అని సముద్రుండు నెయ్యంపు దియ్యనిమాటలఁ బ్రార్థించి నేఁజేయవలసినసేవ నానతిమ్మన శ్రీరాముండు హర్షించి మే మీసైన్యంబులతో జలధిదాఁటి లంక కేగువిధంబుఁ దెల్పు మన నాతం డిట్లనియె. 61

క. జనకునివరమున నలుఁ డను
వనాటనాయకుఁడు శిల్పిపనులఁ నేర్పొ
ప్పినవాఁడు కాన నాతని
వనధికి సేతువునుగట్ట వడి సెలవిమ్మా. 62

చ. మిగిలిన సర్వవానరులు మేకొని రాళ్లను జెట్లఁ దెచ్చి యా
యగచరుచేతికిచ్చిన మహాత్ముఁ డతం డవిపట్టి నీటఁబొ,ల్పుగ
నమరించుఁ దద్భరముఁ బూనుచు త్రోవయొసంగి మీకు నేఁ
దగుసదుపాయముల్ సలిపెదఁ వెసఁ గార్య ముపక్ర
మింపుఁడీ. 63

చ. అని యిటుదెల్పఁగా విని ప్రహర్షమున న్నలుఁ జేరఁ జీరి
యో,వనచరశేఖరా! పరగ వార్ధికి సేతువుఁగట్టి కీర్తినిఁ
గనుమని రాఘవుం డన వినమ్రత నాతఁడు రామచంద్ర నీ
యనుమతినొంది యెట్టిపని నైన నొనర్చెద నంచుఁ బల్కెనన్.

వ. అంత వానరులు శిలాపాదపాదులఁదెచ్చి నలున కందిచ్చిన నాతం డవ్వాని నబ్ధిలో వైచిన నవి మునింగి మరలఁ దేలిన నందఱు హర్షించి రాశిలాదులు చలింపకుండ సందుల యందుఁ దరుపాషాణాదు లమర్చుచు నిట్లు సేతుబంధనం బారంభించి రంత. 65

క. కపివరులు కోట్లకొలఁదిని
విపినగిరిప్రాంతములకు వేగ నరిగి పా

దపభూరిశిలాదులఁ దే
నుపక్రమణచేసి చెలఁగుచుండిరి కడిమిన్. 66

వ. ఇట్లు డెబ్బదిరెండువెల్లవలసంఖ్య నొప్పారు నక్కపివీరులెల్లరు దిగంతంబుల కుఱికి - ధరాతలంబునఁగల ధరాధరతరుశిలా వితానంబులనెల్లఁ జెఱికి భుజంబుల కెత్తికొని మోయుచు, శిరంబులపైఁ దాల్చుచు, బంతులగతి నెగురవేయుచు, నడచుచుఁ, బరువెత్తుచుఁ, బక్షులగతి నంతరిక్షంబున కెగసి పాఱుచు, భారంబు దుర్భరంబై నెడనెడఁ గ్రిందికి దింపి మరల నెత్తికొనుచు, నొక్కమహాశైలంబు బహువనాటులును, బహుశైలంబుల నొక్కండును, దెచ్చుచుండ నయ్యెడ దాలఁ బెకలించువారును, బెకలించినదాల నెత్తికొనువారును, నెత్తికొని కొంతదూర మరిగి మఱికొందఱ కందిచ్చువారును, నందివ్వక తామె సముద్రంబుదాఁక దెచ్చి యొడ్డునఁ బడవైచువారును, బడవైచినవానిఁ గొంపోయి నలున కందిచ్చువారును, నలున కూతగా బనిసేయువారును, దాల దింపి రిక్తహస్తంబులఁ గానల కెగిరిపోవువారును, సింహనాదంబులు సేయుచుఁ నొకనిపై నొకఁ డెక్కుచు, రాముని బొగడుచు, రావణునిఁ దెగడుచు, నిట్లు బలు తెఱంగుల వనాటులెల్ల రుత్సాహసమన్వితులై పనిసేయ, ధరాతలంబునఁగల తరుశిలాదులెల్ల కదలి శ్రీరామదర్శనార్థంబు జలధితీరంబున కరుదెంచుచున్నవిధంబు దోఁపు చుండె నింక జలధిలోఁబడు తరుశిలాదుల గుభాల్గుభాల్ధ్వనుల కడలి దిగ్గజంబులు మ్రొగ్గఁ దిమితిమింగిలాది వారిచరంబులెల్ల నలుదెసలకు న్బాఱ, బుడబుడచ్ఛటచట

ధ్వనుల జలంబు లుబికి పైకెగసి కొంత చూడవచ్చి మింట విమానంబుల నున్ననిలింపులపైఁబడి, కొంత యింక రాక్షస సంహారంబునఁ బడురక్తవర్షం బిట్లుండునని తెల్పు విధంబున వర్షపాతంబుభంగిఁ గ్రిందవ్రాల వానరులగోలాహల ధ్వనులును, దరుశిలాదులపెళపెళారావంబులు, జలంబుల నొదవు గుభాల్గుభాల్ధ్వానంబులు నేకమై బ్రహ్మాండంబునిండి సమస్తభూతంబులకు మహాభయంబుఁ గల్గించుచు రావణాదిరాక్షసుల హృదయగ్రంథులు ఛేదింప నీరీతి దశదివసంబులు వానరు లెల్లరుఁ బనులునేయ లంకవఱకు సేతువు నిర్మాణంబయ్యె నంత శ్రీరాముండు తా నింక దైత్యవిరాముండ నగుదునని హర్షించి సైన్యంబులకు నాజ్ఞనొసంగఁ గపులెల్లరు నాడుచుఁ బాడుచు సింహనాదంబులు సేయుచు, రామునిపరాక్రమం బుగ్గడింపుచు నలుని గీర్తింపుచు లంకకు న్దాటిరి. 67

క. మారుతి రాముని, లక్ష్మణుఁ
దారాసుతుఁ డంగదుండు దమభుజములపై
వారక కొని సేతువుపైఁ
బారావారంబు దాటివచ్చిరి వేడ్కన్. 68

క. వచ్చి సువేలాచలమున
విచ్చలవిడి విడసి యెపుడు విమతులఁదాకన్
వచ్చునొ యని సంభ్రమమున
నిచ్చ నలరుచుండి రినకులేశులు కపులున్. 69

వ. అంత లంకలో రావణుండు ససైన్యంబుగ రాఘవులు సముద్రంబు దాటివచ్చుట విని భయవిస్మయాకులుండై మంత్రు

లతో మంత్రాలోచనంబు నేసి శుకసారణశార్దూలాదిచారుల శత్రుసైన్యంబులరసిరాఁ బంప వారలు ప్రచ్ఛన్నరూపంబుల వానరవ్యూహంబుల జొచ్చి చూచుచుండ విభీషణుం డెఱింగి కపులకుఁ దెల్ప వారు తర్జనభర్జనంబులు చేయుచు నాదైత్యుల రామునియెదుటఁబెట్ట వారు వినమ్రులై తమ్ము విడిపింపుమని రామునివేడ నాకృపామయుండు వారల విడిపించి యిట్లనియె. 70

చ. పలుకుఁడి నాదువాక్యముల వారక మీపతితోడఁ బోరఁగా
గలిగిన వేగరమ్మసుఁడు కాకటులుండిన నెల్లి మామకో
జ్జ్వలశరవహ్నికీలలు నిశాచరకోటులఁ గూల్చుచుండ్ భవ
ద్విలసితపట్టణంబుఁ గడతేర్చును జాగ్రత యంచుఁ దెల్పుఁడీ.

వ. అని విడిపింపఁ జారులు రయంబున నేగి దశాస్యుతోడ నా
వనచరసైన్యజాలము లపారము లుగ్రము లంచుఁ దెల్పి రా
మునిభయదోర్క్షలన్బలికి భూరిబలుం డతఁ డామహాత్ముతో
దనుజవరేణ్య! సంధియె హితంబని పల్కసురారి క్రోధియై.

వ. రావణుండు వారల ధిక్కరించి యుత్తరద్వారంబునకుఁ జని యందొక్కమహోన్నతసౌధం బెక్కి శత్రుసైన్యంబులఁ జూచుచుండె నంత శ్రీరామునకు రావణుఁ జూపుచు విభీషణుండు వానిదోషప్రచారంబు లుగ్గడింపుచుండ సుగ్రీవుండు క్రోధవివశుండై తటాలునవియత్పథంబునకు దాటి సౌధోపరిస్థలాసీనుండై యున్న దశాననుపై దుమికి. 7

. నేరవిజుండరా దనుజ! నీభుజదర్ప మెఱుంగ వచ్చితిఁ
రార మదీయ ముష్టిహతి వ్రాల్చెద నిఁ ధరణీతలంబునఁ

జోరునిభంగి రాఘవుని సుందరిఁ దెచ్చుటకాదు నాదు దు
ర్వారతరప్రహారములఁ బ్రాణముఁ బాయకయుంటరావణా.

చ. అన దనుజేశుఁ డిట్లనియె నన్ను నెదుర్పఁగ లేక కృత్రిమం
బున నరుచేత నయ్యతనిఁ బొంచి వధింపఁగఁజేసిదట్టి నీ
ఘనతర శౌర్యసంపదలు ఖ్యాతలినెల్లెడఁ దెల్లమయ్యెనో
వనచర! కోతులన్నరుల వ్రాల్చెద నొక్కత్రుటిఁ రణంబునన్.

వ. ఇట్లొండొరులఁ దిరస్కరించుచు సుగ్రీవరావణులు మల్ల
యుద్ధంబునకుఁ దలపడి సింహశార్దూలంబులపోలిక శైల
ద్వయంబుకరణి మహోరగయుగంబు చాడ్పునఁ బోరుచు
గ్రుద్దికొనుచు, దన్నికొనుచు, మర్మంబుల నొప్పించికొనుచు,
లంఘనలాఘవంబుల దాటుచు, నలసి నిలచుచు మరల డీ
కొనుచు బాహువు లప్పళించుచుఁ, దొడలఁ గొట్టికొనుచు
రోసంబున మీసంబులు దువ్వుచు నిట్లు గొంతవడికుఁ
బెనంగి, వీనిఁ బట్టుండని రావణుం డాజ్ఞాపింపఁ బెక్కు
రక్కసులు తన్పట్టరా వారలఁ గాలచేతఁ జమరి సుగ్రీవుండు
నభోమార్గంబున శ్రీరామునికడకు దాటివచ్చె నంత. 76

క. ఇనజుని గని శ్రీరాముఁడు
చనునే నీకిట్టి సాహసపుకార్యం బా
దనుజునిచే నీవటఁ జి
క్కిన మనదు ప్రయత్నమెల్లఁ గీడ్పడదె యనన్. 77

క. రామా! యాదైత్యాధము
తామసకృత్యముల వినఁనెదఁ బహుకోపో
ద్దామశిఖ వెల్గుటను మి
మ్మేమఱి దానవునిపైకి నేగితి ననియెన్. 78

గీ. అంత నంగదుఁ జీరి యా యర్కకులుఁడు
నీవు రావణుకడ కేగి నిలచి నేను
చెప్పుమాటల వానికి నొప్పఁజెప్పి
రమ్మటం చని పంపె ధర్మక్రమమున. 79

ఉ. దానవ! మమ్మెదుర్పఁగల దర్పముకల్గిన వేగరమ్ము నీ
సేనలతోడ నాహవము సేయఁగ లేనియెడన్ ధరాత్మజన్
మానితరాజ్యము న్విడచి క్ష్మాతలి నెయ్యెడకైనఁ బొమ్ము కా
దేని వధించెద న్నిను నజేంద్రముఖామరు లడ్డువచ్చినన్. 80

వ. ఈమాటలు విని యంగదుండు వియత్పథంబునఁ జని రావణు న్గని రాముని వాక్యంబులఁ దెల్పిన దైత్యేశుం డుగ్రుండై రక్షోవీరులతో వీనిఁ బట్టుండన నలువురు రాక్షసులు తన్పట్ట వారలఁ గరచరణవాలప్రహారణంబుల నేలఁ గూల్చి శరవేగంబున వచ్చి రాముఁ జేరె నంత. 81

ఉ. అంత రఘూద్వహార్కజుల నాజ్ఞ వనాటచమూసమూహ ముల్, పంతమునన్ బురంబు నలువంకల జుట్టును ముట్ట డించి దు,ర్దాంతపరాక్రమం బెసఁగ దైత్యునికోటకు లగ్గ లెక్కి య,త్యంతభయంబుఁగొల్ప నసురాధిపుఁడున్ గదనా వలంబుఁడై. 82

ఉ. దానవకోటికిన్ రిపులఁ దాకఁగ నాజ్ఞయొసంగ సంగరా
నూనకుతూహలంబున ధనుశ్శరఖడ్గగదాదిశస్త్రసం
తానహరాయుధంబులను దాలిచి రాక్షసవీరులెల్లరా
వానరకోటిఁ దాకి రనివార్యమహోద్ధురశౌర్యధుర్యులై. 83

వ. ఇట్లు మహాంభోధియుగళం బెదుర్కొనిన తెఱంగున మేరుహిమాలయంబులు డీకొనినవిధంబున నాకజగంబుపై

వేరొకజగంబు వ్రాలినపోలిక నొకమహామేఘంబు మఱియొకమహామేఘం బొరసినకరణి నుభయసైన్యంబులు రణారంభంబునఁ దాఁకి దరుశిలాదులు వైచుచు వనాటులును శరవర్షంబులు గురిపించుచు నిశాటులును గడంగి, సుగ్రీవ హనుమదంగద నల నీల గజ గవయ గవాక్ష గంధమాదన జాంబవ త్పనస సుషేణ కేసరిముఖ తరుచరనాయకులు రాముపక్షంబునను, బ్రహ స్తేంద్రజి ద్ధూమ్రాక్ష మకరాక్ష విరూపాక్ష కుంభ నికుం భాతికాయ మహాకాయా కంపన ఖడ్గ సర్వవృశ్చి కాగ్ని రోమాది దానవవీరులు రావణు పక్షంబునను మహాభయంకరలీలఁ బోరఁ గొంతవడి కుభయ సైన్యంబులు సమానంబుగఁ బెనంగి రాక్షసుల దారుణమారణసాధనంబులకుఁ దరుశిలామాత్రసహాయు లగు వానర వీరులు పెక్కుఱు గూలుచు వెనుదీయుటఁ గాంచి రాఘవులు ఘోరనారాచధారావర్షంబున శాత్రవవ్యూహంబులఁ గప్ప శిథిలంబులై వ్రాలు రథంబులును, శిరంబుఁ జొచ్చి తోకనుండి వెల్వడుశరంబులచే ధరంగూలు కరితురంగని కరంబులును, కరచరణాద్యవయవంబులు విఱిగి నేలంబడు భటవర్గంబులును నేఱులై పాఱు రక్తప్రవాహంబులును, భూమి కన్పడకుండఁ బ్రోవులై పడిన దానవకళేబరంబులును గలిగి దశముఖుబలంబు దుర్బలంబగుటఁ గాంచి యింద్రజిత్తు మాయోపాయంబున శత్రునాశనంబు సేయఁదలంచి పురంబుఁజొచ్చి యొకదుర్వారమారణహోమం బొనర్చి యందు వెల్వడిన యుద్ధసాధనంబుల ధరించి మింటికెగసి

మేఘాచ్ఛాదితుండై నీరంధ్రంబుగా శరవర్షంబుఁ గురి పించుచు లక్షింపఁబడక గాఢాంధకారంబుఁగప్పి వానరులఁ బీనుంగుపెంటలఁ గావించుచుఁ గడంగ రామలక్ష్మణులు పైనుండిపడుబాణవర్షం బోపినంతవఱకు ఖండించుచు శర ప్రయోగమున కందని శత్రుని సాధింపలేక విచారింపఁ గల్పాంతసమయంబున రాలు నిర్ఘాతసంఘాతంబుల పోలికఁ బైనుండి పడు దారుణశరపరంపరల కోర్వక వ్రాలువారును, దాము రణంబునకై దెచ్చికొన్న శిలాదులమాటునఁ జేరు వారును, గిరికంధరంబులకుఁ బాఱువారును జలధిలో డాగువారును, జచ్చినశవంబుక్రింద దూఱువారునునై కపి బలంబులు చిక్కుటకు రాఘవులు ప్రతిక్రియారహితులై విచారింపుచుండ మేఘనాథుండు సింహనాదంబులు సేయుచుఁ బ్రచండంబులగు నాగాస్త్రంబులు ప్రయోగించి రామలక్ష్మణుల మూర్ఛలముంప, వ్రాలక నిలచియున్న హనుమద్విభీషణాదు లేతెంచి రాఘవులపాటునకు భీతిల్లి దుఃఖించుచుండ రామలక్ష్మణులును వానరులును ద్రెళ్లిరని తలంచి రావణి తండ్రికడ కేగి సర్వశత్రుసంహారంబు సేసి వచ్చితి నని తెల్ప నాతండు మహానందభరితుండై తనయుఁ గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని పొగడి విజయధ్వానంబులు సేయుచు సుఖంబుననుండె నంత. శ్రీరాముండు మూర్ఛఁ దెలసి తమ్ముం డెడతెగని రణశ్రాంతిఁ బడియుండుటకు దుఃఖించుచుండ నారదుండు తనదివ్యదృష్టి నీక్రమం బెఱింగి శ్రీరామునికడకువచ్చి నమస్కృతుండై యిట్లనియె.

క. రామా! ప్రాకృతునట్టుల
భీమవ్యథఁ జెందెదేల విషధరశయనుం
డౌ మధువైరికి సర్వ
స్తోమభయం బెట్లుకల్గు శుద్ధచరిత్రా. 85

క. నీవాహనమగు గరుడుని
భావింపుము మది నతండు ప్రత్యక్షుండై
వేవిషబాధ లడంచు మ
హావిష్ణుఁడ వీవు నీకు నలజడులున్నే. 86

వ. అని తెల్పిన శ్రీరాముండు గరుడుని బ్రార్థింప నతండు ముహూర్తమాత్రంబున క్షీరపయోధినుండి మహావేగంబు నరాఁ దత్పక్షమారుతప్రసారమాత్రంబున సర్పంబులెల్ల నశించి విషంబు నిర్విషంబై పోవ సౌమిత్రియు సర్వవనాటులును మూర్ఛలన్దేఱి విరాజిల్లి రంత నాఖగనాథుండు శ్రీరామునకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కారంబు లొనర్చి నీవాహనంబనని స్తోత్రంబునేయ రాముం డతని గారవించి పంపె నంతఁ బ్రభాతం బగుటయు. 87

క. వనచరబలములు సింహ
ధ్వను లొనరించుచు దశాస్యువరపురముపయిన్
జని లగ్గ కెక్కుటను విని
దనుజేశుఁడు భూరివిస్మితమనస్కుండై. 88

క. చచ్చినవా రెటు లనికిన్
వచ్చిరి సప్రాణు లగుచు భగవంతుఁ డటన్
విచ్చేసియుండ గెలువన్
వచ్చునె మనకంచు మదిని భావించి వెసన్. 89

క. రూక్షేక్షణము లెసఁగ ధూ
మ్రాక్షాకంపనులఁ బిలచి యరిపుంగవులన్
దక్షత వధించిరండని
రక్షోనాయకుఁడు వారి రయమునఁ బంపన్. 90

వ. వారు చతురంగబలసమేతులై చని వానరవ్యూహంబుఁ దలపడి నిశితశస్త్రధారల వారలఁ గూల్పఁగని మారుతి యవ్వీరులపైఁ గవిసిన. 91

మ. శరజాలం బసురావళుల్ బరపఁ బాషాణాదులన్ వాయుజుం డురుసత్వోద్ధతి వైచుచుండఁగ నత్యుగ్రాద్రి నొక్కంటి వా,నరుఁ డభ్రంబుకు దాటివైవ రథముల్ రథ్యంబులున్ ముక్కలై, ధరవ్రాలన్ దనుజద్వయం బడఁగె దైత్యవ్రాతముల్ భీతిలన్. 92

వ. అంత హతశేషులు పారి దైత్యవరులపాటుఁ దెల్పిన రావణుండు విస్మయాకులుండై మహాకాయున్ జూచి నీవేగి శత్రుసంహారం బొనర్చిరమ్మన నాతండు రథారూఢుండై మహాసైన్యంబుతోఁ గదలివచ్చి కపిబలంబుల నురుమాడ నంగదుం డెదిరి వృక్షశాఖల విసరివైవ నాతండు వానినెల్ల ఖండించి నిశితశరంబు లా కపివీరు మేన గాడనేయ నాతండు చలించి. 93

తే. తాళ మొక్కఁటెఁ బీకి యాదైత్యవరుని
రథముఁ గూలిచి యతనిశిరంబుఁ బగుల
గొట్టి చంపెను వానరకోటి చెలఁగ
రాక్షసులు పారి లంకాపురంబుఁ జేర. 94

తే. చేరి తెల్ప దశాస్యుఁడు చింతఁగుంది
మాతులుఁడు సేన కధిపతి మహితబలుఁడు
నైనగదనప్రశస్తుఁ బ్రహస్తుఁ గాంచి
శత్రునాశనమున కీవు సనుమనంగ. 95

క. ఆతఁడు బహుసేనాయుతుఁ
డై తగునాయుధము లూని యరిగి వనాట
వ్రాతాటవిఁ దనబాణో
ద్భూతదవాగ్నిన్ దహింపఁ దొడరినయంతన్. 96

చ. వనచరనాయకుండు నతిబాహుబలోగ్రుఁడు నైననీలుఁ డా
దనుజుని దాకి తచ్ఛరకదంబములన్ ఘనశాఖిశాఖలన్
దునుముచు శైలవర్షమును దోరముగాఁ గురియింప దాన
వుండును శిలల న్దైమల్చి కడు నొవ్వఁగఁజేసెఁ గపి న్శరా
హతిన్. 97

శా. విన్నంబోయియు నవ్వనాటుఁ డొకయుద్వేలాద్రిశృంగంబు
చేత న్నేర్పారఁ బ్రహస్తుతేరుగెడపన్ దైత్యుండు ఖడ్గం
బుచే, తనైన్నపుణ్యముమీరఁ దాకియుఁ దుదిన్ "దైవే
బలే దుర్బలే", యన్నట్టుల్ గపిచేతఁ జిక్కి గతబాహా
సారుఁడై వ్రాలఁగన్. 98

వ. అంత హతశేషులైనరాక్షసులు పారి లంకేశునితోఁ దెల్ప
నాతం డతిదుఃఖాక్రాంతుండై యింక నెందఱంబంపినఁ
గార్యంబు లేదని సకలదానవవీరులతోఁ దానేగి శత్రు
క్షయంబు సేయఁ దలంచి సైన్యంబుల కాజ్ఞయొసంగిన. 99

సీ. మేరుశృంగముఁబోలు మేటిరథం బెక్కి
చిత్రక్రముం డింద్రజిత్తు కదలె

వివిధోగ్రశస్త్రాస్త్రవితతులధరియించి
యతిరథుం డతికాయుఁ డలరి వెడలె
సురభయంకరబలోద్ధురులైనకుంభని
కుంభులు కదనసంరంభులైర
పితృవైరమునుదీర్ప వెరవిదె యని ఖర
తనయుఁ డమ్మకరాక్షుఁ డనికిఁ గదసె

తే. దానవులయందుఁ బేరొందు దండిమగలు
వేలులక్షలసంఖ్యల వెడలిరాఁగఁ
దారకామధ్యగతుఁడయి తనరుచంద్రు
కరణిఁ గదలెను దశముఖాసురవరుండు. 100

మ. కడు భేరీచయభాంకృతుల్ పటహఢక్కాడిండిమారావముల్
జడధిధ్వానము మించి మ్రోఁగఁగ నరి న్నాధింప నారాక్షసే
శుఁడు సర్వాసురవీరవారములతో శోభిల్లుచు న్వచ్చుచు
న్నెడ రాముం డెఱుఁగ న్విభీషణుఁడు చూపించె న్నిరూ
పించుచున్. 101

తే. చూపి యారాఘువేశ్వర శూరులైన
వారలందరు నిప్పుడు వచ్చుచున్న
వారు వారల ననిఁ గూల్ప బహుళబాహు
దర్పమునుజూపవలసిన తఱి యటన్న. 102

వ. రామలక్ష్మణులు కవచకార్ముకబాణతూణీరధరులై వానరులు
శిలాపాదపపాణులై నిలచియుండి రంత 103

క. దనుజేశుఁడు తనతో వ
చ్చినవీరులఁ గాంచి నేసుచేసెడిరణముఁ

గనుచు నిలచి యుండుఁడు నే
న నిఖిలశాత్రవులఁ గూల్తు నంచుఁ బలుకుచున్. 104

వ. రావణుండు కపిసైన్యంబులపైఁ గవిసి పిడుగులఁబోలుశరం
బులచే వానరులఁ బీనుంగుపెంటలఁ గావించుచు ఘోరం
బుగాఁ బోరుచుండ నీలుం డెదిరి చిత్రగతుల నొప్పింప
నాతని నాగ్నేయాస్త్రంబున మూర్ఛిల్లఁ జేసి సుగ్రీవు నుదగ్ర
భల్లంబుల నోలనేయ హనుమంతుండు బాహుదండం బెత్తి
కొని రథంబుపై కుఱికి. 105

గీ. అశనిసమమైన ఘనముష్టి నసురుఁబొడువ
నతఁడు మూర్ఛిల్లి తెలివొంది యంతలేచి
మరలఁ బావనిఁ దనముష్టి నురము గ్రుద్ద
వసుధపైఁ ద్రాలె మూర్ఛిల్లి వాయుసుతుఁడు. 106

వ. అంత రామాజ్ఞవడసి లక్ష్మణుం డెదిర్చి. 107

మ. శరవర్షంబున రావణు న్బాదివి మూర్ఛన్మున్గఁగా నేయ నా
సురనాథుండును దెప్పిరిల్లి యతనిన్ నొక్కించి కల్పాంతదు
స్తరవహ్నిచ్ఛటలొప్పు శక్తిగొని మూర్ఛన్ ద్రాలఁగాఁ
జేసి యా, ధరణీశాత్మజుఁ గొంచుఁబోఁదలఁచి దోర్దర్పాతి
రేకంబునన్. 108

వ. పట్టి యెత్తఁజాలక పెనంగుచుండ హనుమంతుం డరుదెంచి
యొక్క ముష్టిప్రఘాతంబున రావణు న్దూలఁగించి లక్ష్మణ
కుమారుఁ దనభుజంబుపై నెత్తికొని రాముఁజేర్చె నంత.

క. హనుమంతు నెక్కి రాముఁడు
సను దెంచి దశాస్యుఁ దాకి తద్దేహమునన్

సునిశితశరహతిరంధ్రము
లొనరించి విరథునిఁగఁజేసి యుగ్రాస్త్రములన్. 110

క. పరపి దశకిరీటంబుల
ధరఁ ద్రాలిచి ధనువుఁ ద్రుంచి దైత్యునిమేనన్
శరమండలిఁ గురిపించినఁ
గరమసురుఁడు స్రుక్కి నిటుల దూవరుఁ డనియెన్. 111

చ. తరుచరకోటితోఁ బెనఁగి తద్దయుఁ జేష్టలు దక్కియున్నవై
ఖరి కనవచ్చు నీయెడ నిఁక న్నినునేయను గొంతదాక నా
సురవర! తీర్చికొమ్మలపు సొక్కితి వీవన దైత్యుఁ డానరే
శ్వరుముఖముఁ గన న్బెదరి పాతెవనాటులు నవ్వలంకకున్.

వ. అంత నారావణునాజ్ఞ రణస్థలి నిలచి చూచుచున్నరక్షో
వీరులును దానవసైన్యంబులును పురంబుఁజేరి రంత. 113

క. అతిభయమున దానవకుల
పతి తనయపజయముఁ దలఁచి భానుకులుల నే
గతి నిఁక వధియించెద నని
వెతలొందుచుఁ గుంభకర్ణు వెసలేపుఁ డనన్. 114

వ. అంత వేలకొలంది రాక్షసులు సని కుంభకర్ణుశయన
గృహంబుఁ జొచ్చి యాతనిచెవులకడ భేరీపటహాఢక్కా
నినాదంబులు మ్రోగింప నాతండు నిద్రమేల్కొనకున్నఁ గరి
హయాదుల నాతనిమే నెక్కించి త్రొక్కించినను దెలియ
కున్న మలమలమసలెడుతైలంబుఁ జెవులలోఁబోసి నాసా
రంధ్రంబుల ఖడ్గంబులఁ జొప్పించి నొప్పింప నాతఁ డించుకఁ
జలించి బహురాక్షసులు గదాఘాతంబులచేఁ గొట్టఁగొట్ట
నెట్టకేలకుఁ దెలివొందె యాతండు గిరిగుహాకుహారంబుఁ

బోలిన వక్త్రగహ్వరంబుఁ దెఱచి యావులించి కరచరణా
ద్యవయవంబులు నిక్కించి శయ్యపై లేచికూర్చుండి నన్ను
నిద్రమేల్కొల్పుటకు హేతు వేమన నటనున్న రాక్షసులు
దశాస్యునాజ్ఞ యయ్యెనని తెల్ప నాతండు శయ్యడిగ్గి
కాలోచితకృత్యంబులు తీర్చికొని నూర్గుఱు మానవులఁ
జంపి భక్షించి యేబదిబండ్ల వివిధాహారంబులఁ దిని యెను
బదిగూనల కల్లుఁ ద్రావి తగినవస్త్రాభరణంబులు దాల్చి యన్న
సభ కేగి యాతనికి మ్రొక్కి యుచితాసనంబునఁ గూర్చుండె
నంతఁ గుంభకర్ణునిఁ జూచి. 115

ఉ. దానవభర్త యిట్లనియె తమ్మునితోడఁ బ్రహస్తముఖ్యు లా
వానరకోటిచేఁబడిరి భానుకులున్ రణమందుఁ దాకి నే
హీనపరాక్రముండనయి యింటి కనిన్విడి పాఱివచ్చితిన్
దానవవీర! నీవొకఁడుతక్క మఱెవ్వఁ డరి న్హరింపఁగన్.

క. అని కేగి మరలవచ్చిన
దనుజుఁ డొకం డైనలేఁడు తమ్ముఁడ! యేమం
దును గతియెందునఁ గానక
నిను మేల్కొల్పంగవలసె నిరుపమశౌర్యా. 117

వ. అని పల్కఁ గుంభకర్ణుం డిట్లనియె. 118

క. నారదుఁడు సెప్ప వింటిన్
శ్రీరమణుఁడు రాముఁడై జనించి దనుజసం
హార మొనర్చెడు నని యా
దారుణమా కాల మిపుడు దాపయ్యెనొకో. 119

క. కనరాఁ డెందు విభీషణుఁ
డనిఁబడెనా యన ధరాజ నారాముని కి

ష్మని నొవ్వఁ బల్కనేఁ ద
న్నినఁజేరె నతండు రాముని న్వెస ననియెన్. 120

చ. అని తగఁదెల్పి దైత్యపతి యచ్యుతుఁ డారఘురామ మూర్తియై, మనలవధింపవచ్చె నను మాట నిజంబయిన న్వధింపకే,గునె, విధితప్పునే, వెడగుకూతలనేమి ప్రయో జనంబు నీ,వనికిఁ గడంగనోడిన రయంబున నిద్దుర గాంచ నేగుమీ. 121

తే. నేన పరిమార్చెదను శత్రునివహములను
సుప్తు నెవ్వరుచంపరు సుఖతరంపు
నిదురఁ గైకొనఁబొమ్మన నీకుఁ గోప
మేల నే శత్రుకోటుల నెల్లద్రుంతు. 122

వ. అనిపల్కుచు వీనిమూలంబున రాక్షసక్షయంబు కాకతప్ప దని మది న్దలంచి రావణునితో నన్నా! నీవు మన్నించుటచేఁ దెలిసి తెలియనిమాటలు పల్కినందులకు నన్ను క్షమింపుము నేనిదె యరుల మార్కొనఁబోయెద మద్రణకౌశలంబు వినెదుకాక యని లేచి గదాపరిఘంబులఁ దాల్చి చనుచుండ నెంతబలాధికుండవైన నొంటి నేగవలదని సైన్యసమేతు న్జేసి పనుప నాతండు వెడలి. 123

సీ. అచలేంద్రశిఖరమ ట్లమరినశిరమును
గిరిగుహాకుహరంబు గేరునోరు
నిశితఖడ్గములను నిరసించుకోఱలు
దావాగ్నిశిఖ లట్లు దనరు కనులు
తరుశాఖలనుబోలు కరయుగళంబును
తాళవృక్షములనఁ దగుపదములు

మేఘమండలికంటు మేటిదేహంబును
నుఱుములగతిఁ బర్వు నురురవములు
తే. గలిగి నడఁగొండయో దిశాగజమొ యనఁగ
మంటికిని మింటికిని నంటి మహితభీతిఁ
గొలుపు చరుదెంచునట్టి యాకుంభకర్ణుఁ
గాంచి పాఱెను భయమునఁ గపివళములు. 124

వ. శ్రీరాముం డామహోన్నతాకారు న్గాంచి వీఁడెవ్వఁడని విభీషణు నడుగ నితండు నాచిన్నియన్నయగు కుంభకర్ణుండు వీనికి దేహబలంబెకాని తపోబలంబులేదు నేఁడీతని జాగరదినంబుకాదు కాన వీఁడవశ్యంబు నీచేఁ జచ్చునని యాతని జననాదియాపద్వృత్తాంతంబుఁ దెల్ప రాముండు సైన్యంబుల కభయం బిచ్చి యుద్ధసన్నద్ధుండై యుండె నంత.

క. ఆకుంభకర్ణుఁ డంతట
నాకొన్న మృగంబుకరణి నగచరవీరా
నీకముల పైనఁబడి య
స్తోకబలోన్నతిని ద్రుంపఁ జొచ్చె న్బెలుచన్. 126

క. కొందఱఁ గాళ్లన్ జమరును
గొందఱఁ గరములనుబట్టి క్షోణి న్మోదున్
గొందఱను నమలి మ్రింగును
గొందఱ నమలకయె గుటుకు గుటుకున మ్రింగున్. 127

గీ. చెలఁగి చీమలగుంపుల వెలుగుబంటి
పీల్చి మ్రింగెడుకరణిఁ గపివ్రజంబుఁ
బట్టి దిగమ్రింగఁజొచ్చె నవార్యగతినిఁ
జెగువ ఘటకర్ణుఁ డరిహరోదీర్ణుఁ డగుచు. 128

వ. ఇట్లు కుంభకర్ణుండు శత్రువినాశకుండయి యప్రతిహత
బాహుబలంబున రణవిహారంబు సల్పుచుండ సుగ్రీవుం
డుదగ్రక్రోధంబున నారక్షోవీరు నెదిరించి యొక్కధరాధర
శృంగంబు వైచిన దాన నించుకఁ జలించి వాఁడు పరిఘా
హతిఁ గపీంద్రు మూర్ఛవ్రాల్చి యాతనిఁబట్టి తనభుజంబుపైఁ
బెట్టికొని లంకకుఁ గొంపోవుచుండఁ గొంతవడి కాతండు
తెలిసి కుంభకర్ణు నాసాకర్ణంబులఁ దనదంతనఖంబులఁ ద్రక్క
లించి వియత్పథంబున బాఱివచ్చె నంత నాదైత్యుండు. 129

క. రుధిరము గాఱఁగఁ గ్రమ్మఱఁ
బృథులక్రోధమున శత్రువితతులనెల్లన్
వధసేయవచ్చు దైత్యుని
విధము న్గని కపులు రామవిభువెన్కఁ జొరన్. 130

ఉ. అంత విభీషణుం డెదుర నాఘటకర్ణుఁడు గాంచి రామభూ
కాంతుని సత్కటాక్షమున క్ష్మాతలివర్ధిల నర్హుఁ డీవు నా
చెంతకురాక దూరమునఁ జేరి కనుంగొనుచుండుమయ్య నే
నెంతయు యుద్ధతీవ్రత మరేమియొనర్తునొ నిన్ను తమ్ముఁడా.

గీ. అన విభీషణుఁ డాత్మలో నార్తిఁజెంది
రావణుని దుస్సహప్రచారమున నిట్లు
దాఁటివచ్చితి మిమ్మునందఱను విడచి
యనుచు నందుండనొల్లక చనె దొలంగి. 132

శా. రామున్ దైత్యుఁడు డాసి యీవెయటరా రాముండ
వీవానర,స్తోమంబు న్దిని నాదుజిహ్వ కడుచేదు న్జెందె మర్త్యుం
డవో, నీమాంసంబును మెక్కఁ గాయరుచి శాంతిన్ జెందఁగాఁ

బోదు ర,మ్మాయమార్తాండకులేశ! నాకడకు వే నాతిభ్యీ
రూపంబునన్. 133

మ. అన రాముం డిదెవచ్చినాఁడ నని క్రూరాస్త్రంబు లేయన్
గదా,ఘనదండంబును రాక్షసుండు విసరన్ గాకుత్స్థుఁ
డద్దానిఁ ద్రుంచి నిశాచరేశ్వరు బాహువుల్ పదములున్
ఛేదించి మూర్ధంబు ఖండనమున్ జేసెను బద్మజప్రదరసంధా
నంబునన్ గిన్కతోఁ. 134

వ. ఇట్లు గిరీంద్రంబుఁగూల్చు సురేంద్రుని పగిది శ్రీరాముండు
కుంభకర్ణుని వధింప రాక్షసులు పాఱి లంకఁ జొచ్చి రావణున
కత్తెఱం గెరిగింప నాతండు బెట్టుమూర్ఛిల్లి తెలిసి పరిపరి
విధంబులఁ దమ్ముని దలంచి శోకించుచుండ నతికాయ దేవాం
తక నరాంతక ప్రముఖు లేతెంచి దుఃఖోపశమన వాక్యంబులు
పల్కి యూఱడించి మేము విరోధుల సాధించెదమని సైన్య
సమేతులై యుద్ధంబున కేగిన. 135

ఉ. అంత నరాంతకు న్గదిసి యంగదుఁడున్ మరుదాత్మజుండు దే
వాంతకుని న్నికుంభుఁ ద్రిశిరాసురు నీలుఁడు కుంభు నర్క
జుం, డంతకుఁ జేర్చి రుగ్రుఁ డగునయ్యతికాయు సుమిత్ర
సూతి య,త్యంతరణోగ్రత న్గడపె నమ్మక రాక్షుఁడు కూలె
రామచేన్. 136

వ. ఈవిధం బంతయు విని రావణుం డేమియుం దోఁపక తన
నిఖిల బంధుమిత్ర సేనానివహంబు నరవానరులచేఁ గూలు
టకు భయవిభ్రమాశ్చర్య శోకతప్తహృదయుండై యుండ
మేఘనాదుం డరుదెంచి యిట్లనియె. 137

క. జనకా! వగవంగ నేటికి
నని మొనం బ్రత్యక్షమందు నరి గెలువంగరా
దనుపమబలు లవ్వారలు
ఘనమాయాబలముచేత ఖండింపనగున్. 138

క. కావున నేఘనమాయా
ప్రావీణ్యముచేత నరులం బడంగూల్చెద నా
లావును గనుంగొనుమని యా
రావణి చనె హోమగృహము రయమునం జేరన్. 139

వ. చని మారణహోమం బొకటి నెఱవేర్చి యందుద్భవించిన రథం బెక్కి వివిధాయుధంబుల ధరించి మేఘనాదుండు మేఘాచ్ఛాదితతనుండై రణరంగంబు గాఢాంధకార మయంబుసేసి శత్రులపైం గవిసి. 140

లయగ్రాహి:—

వానరసమూహములమేనులను దూఱి చనం
గా నిశితబాణములం బూనిపడి నేయన్
దానవకులాధిపతిసూనుని మహాంబకవి
తానఘనవృష్టికి రయానం గపివీరుల్
హీనబలులై ప్రతివిధానము లెఱుంగ కిల
పై నొరిగిరంద రతిదీనముఖు లౌచున్
మానవకుమారు లరిం గ్రానకయు నోపినటు
వానిశరవర్షములం బూని హరియింపన్. 141

ఇట్లు మేఘనాదుండు మేఘాచ్ఛాదిస్సై యెందునం గానరాక సర్వవానరసేనల స్తనయంపసోనలచే వ్రాల్చుచుండం గాంచి రామలక్ష్మణు లిట్లు భావించిరి. 142

సీ. కల్పాంతజాతనిర్ఘాతవృష్టియొ యన
నజున కాయుషప్రాప్తియందలేదు
ముక్కంటికంటి విపులవహ్నియో యనఁ
బూబాణుసన్నిధిఁబోల్పరాదు
ధరణిఁ గాల్పఁగ రవి దాపయ్యెనో యన
గాఢాంధకారంబు గడచిపోదు
రాక్షసేశ్వరుని శరప్రయోగమొ యన
నేవిక్కు నందరి యెఱుఁగఁబడఁడు
తే. శరమునకు నంద కంబుదాచ్ఛాది యగుచు
బాణవర్షంబుఁ గురియించుపగతు గెలుచు
టెట్టు లని యెంచి సాధన మెఱుఁగలేక
యట్టె మూర్ఛిల్లి రసురుని యంపవాన. 143

వ. ఇట్లు ప్రళయమారుతప్రసారంబున నేలవ్రాలుతరునిక రంబుల భంగి రావణి దారుణశరవర్షంబున సకలవానరసేన లును దాశరథులును మూర్ఛలవ్రాల నెల్లరు మడిసిరని తలంచి యింద్రజిత్తు చనియె నంత వ్రాలక యెట్లో నిలచి యున్న హనుమద్విభీషణులు రామలక్ష్మణులపాటునకు విచా రింపుచుఁ బడినసైన్యంబులఁ దేర్చుచు నొక్కెడ బాణక్షత సర్వావయవుండైన జాంబవంతుని గాంచి తేర్ప నాతండు సంజీవని సేవించినఁగాని సైన్యంబులును రాసుతులును బున ర్జీవితులు కారనియు నాయోషధంబులు దేనోపినవాఁడాంజ నేయుం డొక్కండె యనియుఁ దెల్పి యాహనుమంతున కాయోషధలతలుకల ద్రోణాద్రిఁజేర హిమవంతంబును మేరువును శాకద్వీపంబును క్షీరవార్ధియును దాటవలయునని

మార్గంబుఁజెప్ప నాతండు శ్రీరామానుగ్రహంబున మహిత బలోత్సాహసంపన్నుండై పోయి ద్రోణాద్రిఁజేరి యటఁ గాపున్న గంధర్వులనిర్జించి యౌషధలతల నిరూపింపనేరక యాద్రోణాద్రిఁ బెకల్చి శిరంబునఁదాల్చి తెచ్చి సేనామధ్యంబున నిల్పిన నాసంజీవని సేవించి రామలక్ష్మణులును సకల వానరసేనలును బునర్జీవితులై రంత శ్రీరాముండు మారుతిఁ గాంచి యిట్లనియె. 144

ఉ. మారుతి నీకతంబున సమస్తవనాటులు మేము క్రమ్మఱఁ
జేరితిమయ్య ప్రాణముల నీయుపకారవిశేష మెన్నఁగా
నేరను దీర్పఁబెట్టులొకొ నీఋణమం చని వేలెఁబుంగులఁ
గారవ మారఁగాఁ బొగడె క్ష్మాపతి కేసరిపుత్రు వేడ్కతోన్.

గీ. పొగడి హనుమంతుఁ గాంచి యీభూధరంబు
మరలఁ గొంపోయి యెప్పటిమాడ్కి నుంచి
రమ్మని వచింప నాగిరీంద్రమ్మతండు
తెచ్చినస్థలంబునందిడి వచ్చెవేగ. 146

వ. అంత వానరులు కోలాహలధ్వనులు సేయుచు లంకపైఁ గవిసి లగ్గలకెక్క రావణేంద్రజిత్తులు విభ్రమాశ్చర్యమనంబుల నిట్లని విచారించిరి. 147

గీ. దురమునకుఁబోవు మనవాఁడు మరల రాఁడు
చచ్చిపోయినశత్రువు వచ్చు బ్రదికి
యీవిరుద్ధంపుగతులకు హేతువేమొ
దైవసంకల్ప మిటులున్నఁ దప్పవశమె. 148

వ. అని విచారించి యెట్టులైన మాయాబలంబుననే శత్రువుల హరింపఁదగునని నిశ్చయించి యింద్రజిత్తు మాయాసీత

నొకదాని నిర్మించి తనరథంబుపైఁ బెట్టికొని హనుమంతుం
డున్నదిక్కునకేగి కపులు శిలాపాదపపాణులై తన్నెదిరింప
మారుతిన్గాంచి యిట్లనియె. 149

క. ఈరమణివలన మాకుఁ
దీరనికష్టములువచ్చె దీని నిపుడు మ
ద్భూరికరాశి న్దునిమెద
నోరివానర యటంచు నుగ్రుం డగుచున్. 150

ఉ. కైతవజానకీసతిని గ్రక్కున వేణినిబట్టి యీడ్చి యా
నాతి మరుత్సుతు న్గని యనాథనుగావుమటంచు వేఁడ, నో
రీతగవా సతీమణి వధించుటయం చనిలాత్మజుండు వే
రీతులఁబల్క దైత్యుఁ డొకవ్రేటునఁ ద్రుంచె శిరంబిలన్బడన్.

గీ. త్రుంచి యోవానరా! రాముతోడఁ దెల్పు
వేగఁ బొమ్మంచుఁ బల్కి యావీరరాక్ష
సుండు లంకాపురంబును జొచ్చి యచట
నూనఁగడఁగె నికుంభిలాహోమవిధిని. 152

వ. అంత హనుమంతుండు బోరుబోరున నేడ్చుచు శ్రీరామ
చంద్రుపాలికిఁబోయి యింద్రజిత్తు సీతం జంపెనని చెప్ప
హాహారవంబులు సేయుచు రామలక్ష్మణులు మూర్ఛిల్లి తెలసి
బహువిధంబుల శోకించుచుండ విభీషణుం డరుదెంచి దుఃఖ
హేతు వెఱింగి శ్రీరామునితో నిట్లనియె. 153

మ. వగవంగాఁ బనిలేదు సీతను వధింపఁజాలునే దానవుం
డు గడున్మాయలవాఁడు వాఁడు మనలన్ శోకస్థలిన్గూల్పఁగా
దగుతంత్రం బెదొ సేయఁబూని మిము చింతామగ్నులన్జేసి

తా, నెగడ న్మ్బానెను దుష్టమారణవిధిఁ నిర్విఘ్న మౌనట్లు
గాన్. 154

వ. ఐన నామంత్రులలో నొక్కని సీతాక్షేమం బెఱుంగఁ
బంపెదనని తెల్పి పంప, నామంత్రి యశోకవనంబున కేగి
వచ్చి సీత క్షేమంబుగ నున్నదనియు నింద్రజిత్తు నికుంభిళా
హోమం బుపక్రమించుచున్నాఁ డనియుఁ దెల్ప విభీష
ణుండు శ్రీరామునితో నిట్లనియె. 155

శా. రామా! లక్ష్మణు సత్వరఁ బనుపుమా ర్యాత్రించరు న్దాకి త
ద్ధోమంబుఁ జెఱుపంగ వానరబలస్తోమంబుతో నాతఁ డెం
తో మాయానిపుణుండు, దుర్జయుఁడగుఁ హోమంబు
నిండారినఁ, స్వామీ! వానివధింపఁగాఁ దటి యిదే జాగొప్ప
దన్నఁ వెసన్. 156

క. శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణుఁ గని
యారజనీచరునిఁ గూల్ప ననుజా సేనా
వారముతోఁ జని విజయ
శ్రీరాజిల వానిఁద్రుంచి చెలువుగ రమ్మా. 157

వ. అనిపల్క లక్ష్మణుం డన్నకు నమస్కరించి దీవనలంది హను
మత్స్కంధాధిరూఢుండై, వానరసేనలతోఁ గదలి రావణి
హోమంబునేయుచోటికి నైని. 158

ఉ. కావలియున్న రాక్షసనికాయములఁ గపివీరులద్రివృ
క్షావళిచే వధించి దనుజాధిపసూనుఁడు సేయుఘోరహో
మావసరక్రియల్ సెరిపి యగ్నుల నార్పి పదార్థరాసులఁ
బోవఁగఁ బారవైచి ఘనభూరుహశాఖలమీఁద వైచినన్.159

వ. చలింపక రావణి దీక్షాబద్ధుండైయుండ లక్ష్మణుండు కదిసి.

శా. ఓరీ దానవ! యింక నీదుఘనమాయోపాయముల్ సెల్ల వ
త్యాశ్రయాఢ్యక వధియింతు నిన్నిపుడు ప్రత్యక్షంబునన్
సంగర, క్ష్మాంగంబున నిల్వలేక కపటాచారుండవై డాగి దు
ర్వారాస్త్రంబుల నొవ్వఁజేయు టది శూరత్వంబె యోజించి
నన్. 161

చ. అని యిటుపల్కి ఘోరనిశితాంబకముల్ గురియింప నింద్రజి
ద్దనుజుఁడు దీక్షవీడి యమితంబగుకిన్క మహాట్టహాసగ
ర్జన లొనరించుచున్ గదిసి క్ష్మావర! మర్త్యుఁడు మర్త్య
భోజనున్, జెనకఁగఁజాలునే యనుచు నిష్ఠురబాణచయంబు
లేసినన్. 162

ఉ. ఒండొరుబాణజాలముల నుర్వరఁగూల్చుచు సాయకాళిదో
ర్దండబలంబునన్ బరపి తప్పక మర్మము లంటనేయుచున్
మెండుగ రక్తధారలను మేనులనుండి స్రవింపఁజేయుచున్
నిండుజయేచ్ఛలన్ గదన నిష్ఠలఁబోరిరి వార లిర్వురున్. 163

కవిరాజవిరాజితము:—

ఉరగమహాస్త్రము దానవుఁ డేయ
మహోగ్రత గారుడబాణమునన్
నరవరసూనుఁడు దాని నడంపఘ
నక్రుధరాక్షసుఁ డగ్నిమహా,
శరమడరింపఁగ రాకొమరుండు ల
సద్వరుణాస్త్రముచే నడఁపన్
పరగున దానవమానవవీరులు
శక్తులవైవఁగఁ దచ్ఛరముల్. 164

ఉ. ఘోరి యడంగె నీగతిని భూవరసూనుఁడు దానవుండునుఙ్
దారుణలీల నస్త్రసముదాయము లేయుచుఁ ద్రుంచివైచు
చుఙ్, దూరుచు ధిక్కరింపు చతిదుర్లభలీలలఁ బెద్దసేపు దో
స్సారముమీరఁ దుల్యబలసత్త్వములఙ్ గదనప్రచారులై. 165

వ. అంతఁ గొంతవడికి బహుకఠోరంబులగులక్ష్మణాస్త్రజ్వాలల ప్రుక్కి మూర్ఛిల్లి లేచి దాశకంఠి తన బలావసానంబునకు వగచుచు ధైర్యంబు నెలకొల్పికొని మరుత్తనయవిభీషణ లక్ష్మణుల నొవ్వనేసి సౌమిత్రి యంపసోనలకు రక్తసిక్తశరీరుండై యలయుచున్నెడ లక్ష్మణుండు. 166

క. సురనాథాస్త్రముఁ దాలిచి
ధరణీసుత సత్పతివ్రతాగుణయేనిఙ్
నరపతి రాముఁడు సత్య
స్ఫురణాత్మకుఁడేని యీవిపులశస్త్రమునన్. 167

క. ఈరాక్షసుఁడు హతుండై
ధారుణిపైఁ గూలుఁ గాత తప్పక యని యా
ఘోరాస్త్ర మేయ నయ్యది
యారావణి శిరముఁద్రుంచి యవనిఙ్ ద్రాల్చెన్. 168

వ. అంత దేవతలు పుష్పవృష్టిఁ గురిపించిరి. దుందుభులు మ్రోగె. నప్సరస లాడిరి. కపులు జయజయధ్వానంబుల లక్ష్మణుఁ బొగడిరి. త్రిలోకంబు లేకంబుగ హర్షించె. సౌమిత్రి కపిసేనాపరివృతుండై వచ్చి రామునకు మ్రొక్క నాతండు తమ్ముని గాఢాలింగనంబుచేసికొని కీర్తించి గారవించి యిట్లనియె. 169

క. మాలక్ష్మణుఁ డని రావణిఁ
గూలిచె నేనింక దశముఖుఁ ద్రుంచెద మీ
రీలోపల దైత్యుల ని
ర్మూలింపుఁ డటంచుఁ గపివరులతో ననియెన్. 170

వ. ఇట్లు పల్కి రామలక్ష్మణులును సుగ్రీవాదులును హర్ష
సాగరమగ్నులై యుండి రంత నక్కడ హతశేషులైన దోషా
చరులు పాఱి లంకఁ జొచ్చి రావణునకు నింద్రజిత్తుపా
టెఱింగించిన నిర్ఘాతాహతిఁ గూలు గిరిశిఖరంబు విధంబున
నాతండు హాహారవంబులు సేయుచు భూమింబడి పెద్దదడవు
నకు రాక్షసులు తేర్ప లేచి యీచందంబున మహాక్రంద
నంబులు సేయం దొడంగె. 171

ఉ. హా సుకుమార! హా తనయ! హా రజనీచరవంశదీప! నీ
భాసురశక్తిసంపదలు వాసవుఁ బట్టినవిక్రమంబు, మా
యాసమకౌశలంబు వృథలై యెటుఁబోయె నిఁకేదిదిక్కు నా
గాసి హరించువారెవరు కల్గెఁగదా ప్రళయంబు లంకకున్.

క. నరు లిరువురు కొందఱు వా
నరులఁట లోకత్రయప్రణాశకరోగ్రా
సురుల హరించెదరఁట యీ
విరుద్ధవిషమక్రమంబు వెలయు టదేలో. 173

మ. జనకక్ష్మావరపుత్రి నేటికి భవిష్యద్దుర్దశావస్థలన్
గన కేఁదెచ్చితి నావిభీషణునివాక్యం బేల నాలింపనై
తిని, నేలా రఘురాముతో నపుడె సంధిన్జేయనైతిన్, "వినా
శనకాలే విపరీతబుద్ధి" యనుభాస్వద్వాక్యముల్ తప్పునే.

తే. మించిపోయినపిదప నేమిఫల మేద్వ
పాసిపోయినయన్నంబు పక్వమగునె
యనుచుఁ దలపోసి యరులచే నవనిఁబడుటో
యరులఁ జంపుటో తేల్చెద నంచుఁ దెగువ. 175

క. నాతనయుఁడు మాయాభూ
జాతను ఖండించె, నిపుడు సత్యంబుగ నే
సీతనె చంపెదనని యా
నాతిపయి న్గవసె దైత్యనాథుం డలుకన్. 176

తే. అటుల గవయంగ మంత్రు లాయసురుఁ గాంచి
దానవేశ్వర! శత్రులఁ దాక లేక
యంగనను జంపె దశముఖుం డండ్రె జనము
లేటి కీసడి యంచు నిశాటుమాన్ప. 177

వ. రావణుం డంతఁ బట్టరానిశోకకోపోద్రేకంబున నతిసాహసుండై రాక్షసబలంబుతో యుద్ధంబునకు వెడలి శ్రీరాముస్దాకి. 178

శా. చండక్రోధముతోడ రాముని మహాస్త్రజ్వాలల న్గప్పి దో
ర్దండప్రౌఢిమఁ జూపుచు న్దొడర నారాముండు తీక్ష్ణంబులౌ
కాండశ్రేణులచేత దైత్యుశరముల్ ఖండించుచు న్వాని మే
నిండఁగా గ్రుచ్చె మహాశుగ ప్రకరము న్వీర్యం బవార్యంబుగన్.

మ. దనుజాధీశుఁడు రాముబాణసమితి న్దర్పించి ఖండించుచున్
మనుజేంద్రు న్శరతాడితావయవునిన్ గావించుచు న్దేసరిన్
ఘననాగం బెదిరించునట్టుల గడంగన్ బోరు ఘోరాకృతిన్
గనవచ్చె న్నరదానవేశులు సమానప్రజ్ఞులై పోరఁగన్. 180

వ. ఇట్లయ్యిరువురు దారుణంబుగఁ బోరుచుండ లక్ష్మణవిభీష
ణులు పుట్టలోనుండి వెల్వడుమహాసర్పంబులభంగి సైన్య
మధ్యంబునుండి వచ్చి రావణు న్దలపడి, లక్ష్మణుండు రథ
సారథి న్గూల్చి కోదండంబు ఖండించి తీవ్రనారాచంబుల
నాతనివక్షంబు గాడనేసె విభీషణుండు గదాదండంబున
రథాశ్వంబులమోది చంపి రథంబును భగ్నంబుసేసె నంత
దశముఖుండు విరథుండై మహాక్రోధంబున విభీషణునిపై
నొకశక్తి వైచిన. 181

క. ఆశక్తిని లక్ష్మణుఁడుమ
హాశుగ మొకఁడేసి త్రుంప నత్యుగ్రతమ
స్త్వాశనుఁడు మయవినిర్మిత
మహాశక్తిని దీసి యనుజునందలి కిన్కన్. 182

సీ. కల్పాంతసంభూతఘనతరనిర్ఘాత
పటలంబుగతి మహాధ్వనులు పర్వఁ
గ్రొక్కారు నందు నెక్కొను క్రొమ్మెఱుంగుల
గతిమిఱుమిట్లఁ గన్గవలుమూయ
దైత్యారిచేతిసుదర్శనచక్రమ
ట్లురుతరజ్వాలలం బరముఁగప్ప
వనధిలోనుండి వెల్వడుబాడబం బన
మింటికి మంటికి మంట లెసఁగ
తే. ప్రతిహతం బెందులేని యాప్రబలశక్తి
రావణుండు విభీషణు ప్రాల్ప నెంచి
వైవదైత్యానుజుఁడు ప్రాణభయముఁజెంద
లక్ష్మణుం డడ్డి కాచు దలంపుతోడ. 183

క. తాను విభీషణునకు న
డ్డై నిలిచి శరంబులేయ నాగక వడి నా
దానవుని శక్తి లక్ష్మణు
మేఁపునగాడంగ నతఁడు మేదిని వ్రాలెన్. 184

వ. అంత శ్రీరాముండు సంగరంబువిడచి శోకమగ్నుండై తమ్మునిఁ జేరవచ్చి యతనియురంబున నాటియున్న శక్తిఁ బీకివైచి విలపించుచుండ, రావణుం డాగక తీక్ష్ణాశుగంబుల రాముని ముంచుచు డాయఁ గొంతవడి కోర్చి రామచంద్రుండు ప్రళయకాలరుద్రునిభంగి వికటభ్రుకుటీ ముఖుండు నరుణనేత్రుండునై రణసంరంభంబున లేచి కపుల న్గాంచి యిట్లనియె. 185

తే. దశముఖుఁడు పారకుండ యుద్ధంబునందు
నిలచెనేని జగంబున నేఁడు రావ
ణుండో రాముఁడో యొక్కండె యుండుఁగాక
యిర్వురును మనుచుండ రీ యుర్వియందు. 186

వ. అని ప్రతినచేసి నాప్రతాపంబుఁ జూచుచు లక్ష్మణుఁ గాపాడు చుండుఁడని కపులతోఁ బలికి రావణు న్గదిసి. 187

చ. పిడుగులవర్షమో యనఁగ వీరవరుం డగురాముబాణముల్
గడువడి నేగుదెంచి దశకంఠునివక్షముఁ దూఱి వెన్నునన్
వెడలుచు రక్తధారల స్రవింపఁగఁ జేయఁగ నిల్వలేక దై
త్యుఁడు రఘువీరు మోముఁగన నోడి వెస న్బరువెత్తె లంకకున్. 188

గీ. ఎట్టులో చావుదప్పి కన్ లొట్టవోయి
ప్రాణభయమున నింటికిఁ బారివచ్చి

యెటులఁజూచిన రాముఁడే యెల్లదిశలఁ
గానుపింప దశాస్యుండు కలఁగె మదిని. 189

వ. అంతట శ్రీరాముండు రావణుండు యుద్ధవిముఖుండై పాఱ, ధారుణి న్బడియున్న లక్ష్మణుకడ కేతెంచి యిట్లు శోకింపఁ దొడంగె. 190

సీ. ననువీడి మనలేక వనితాదిసుఖముల
వర్జించి నాతోడ వనికివచ్చె
నఱకాలునందు మన్నంటకుండఁగ నన్ను
కడఁగి యెల్లప్డు రక్షణమొనర్చెఁ
గంట నిద్దుర లేక కడుపుకుఁ దినఁబోక
నాదు సేవయె ప్రధానముగఁజేసెఁ
గడిమి నాకొఱ కతికాయేంద్రజిన్ముఖ్య
దైత్యవీరులనెల్ల ధాత్రిఁగూల్చెఁ
తే. దుదకు నాకొఱ కసురులవదలె నకట
యిట్టిహితు నిట్టితమ్ముని నిట్టియోగ్యుఁ
బాసి బ్రతికిన ఫలమేమి వసుధయందు
నేను మాలక్ష్మణునితోడ మేనువిడతు. 191

గీ. ఆలిపోయిన నింకొకయాలివచ్చు
సోదరునిఁబొంద శక్యమే క్షోణియందుఁ
బత్నికొఱకయి తమ్మునిఁ బాసిపోతి
నాకు నింకేల యరినాశనప్రసక్తి. 192

గీ. పోవిభీషణ నామాట పాసఁగ దింకఁ
బొమ్ము సుగ్రీవ నీదు సైన్యమ్ముఁగూడి

యొప్పఁజేసితి వెన్ని యో యుపకృతులను
వశమె దురదృష్టు నెంద్రైన బాగుసేయ. 193

వ. అని పేరెలుంగున నేడ్చు శ్రీరాము న్గాంచి కపులెల్లరు విన్నఁబోయిన మోముల మిన్నక విచారించుచుండ సుషేణుం డరుదెంచి లక్ష్మణు నాడీపరీక్ష సేసి యిట్లనియె. 194

గీ. మూర్ఛయే కాని మృతి కాదు పొసఁగనాడి
స్థలము విడలేదు సంజీవివలనఁ బ్రతుకు
దానిదేఁ బంపు మంజనీసూను వేగ
నినుఁడు దోఁపక మున్నది యీయవలయు. 195

వ. అనిపల్క శ్రీరాముండు హనుమంతు న్జీరి. 196

క. తమ్ముఁడ యీనాతమ్ముని
నెమ్మిఁ బ్రతికింపుమయ్య నీరజమిత్రుం
డిమ్మహిఁదోఁపకమున్న ర
యమ్మున నాయాపథముల నందీవలయున్. 197

వ. అని మారుతి న్గాంచి దీవించిపంప నాతండు తత్క్షణంబ వియన్మార్గంబున నెగసి శరవేగంబునఁ బోవుచుండ నావార్తఁ జారులవలన నెఱింగి రావణుఁడు కాలనేమిఁ జీరి నీవేగ మాయోపాయంబున హనుమంతుఁడు సంజీవనిఁ దేకుండ విఘ్నంబు సేయవలయు నని పంప నాతండు. 193

సీ. ద్రోణాద్రికేఁగెడు త్రోవలో నొకతపో
వనము నిర్మించి యావనములోనఁ
దాపసాకృతిఁ దాల్చి దైత్యుండు కొందఱ
శిష్యవర్గంబుతోఁ జేరి నిలచి

జపనిష్ఠలోనుండఁ జయ్యన మారుతి
యభ్రగతినిబోవుచావనంబుఁ
గాంచి మున్నిది నాకుఁ గన్పడదే త్రోవ
దప్పినాడనొ యంచుఁ దల్లడమున
తే. నిలకు డిగివచ్చి యాముని కెరఁగి మార్గ
మడిగి దాహజలంబుల నసురుఁగోరఁ
దనకమండలగతమయి తనరువిషము
ద్రావుమనఁ జాలదని మరుత్తనయుఁడనిన. 199

క. జలజాకరమదె చని ని
ర్మలజలములఁ గడుపునిండఁ ద్రావి మరల న
న్గలయుము ద్రోణాద్రికిఁ బో
దలఁపకు మిట నీకు నౌషధంబు లొసఁగెదన్. 200

గీ. కాంచితిని దివ్యదృష్టి లక్ష్మణుఁడు దైత్య
వరునిశక్తిని మూర్ఛిల్లి వసుధ వ్రాల
నతని దేర్పంగ ద్రోణాద్రి కౌషధములఁ
దెచ్చుటకుఁ బోయె దీవని తెలియఁబల్కి. 201

వ. అంత నాతాపసుం డాపద్మాకరంబుఁ జూపింప నొకశిష్యునిఁ బంప హనుమంతుం డటకేగి యాసరోవరంబున డిగి నీరు ద్రావుచుండ. 202

క. కరిని మకరి మున్బట్టిన
సరణి ననిలసుతునికాలు సత్వరఁబట్టెన్
గురుబలమున నొకమకరము
కరువలికొమరుండు దానిఁ గడచెడు నాసన్. 203

చ. బలమున నెంతయున్నిన నవారితశక్తి జలగ్రహంబు ని
శ్చలగతిఁబట్టువీడక యొసంగుట గన్గొని సూక్ష్మగాత్రుఁడై
తొలఁగకదానిగర్భమును దూఱినఖంబుల వ్రచ్చి చంపియా
జలములనుండి వెల్వడె నసాధ్యుఁడు మారుతివిక్రమోద్ధతిన్.

ఉ. అంతట నాజలోగ్రచరమంబులఁ ద్రెళ్లి సతీస్వరూపమున్
వింతగఁ దాల్చి యాకపిని వేడ్కఁగనుంగొని ఘోరశాపదు
ర్దాంతవిపత్తుచేత మకరంబయియుంటిని ధాన్యమాలియన్
కాంతను నేను నీదుకృపఁ గాంచితి శాపవిముక్తి విస్మితన్.

క. నిను నీజలజాకరమున
కనిపినవాఁ డొక్కయసురుఁ డాతడు నివ్వం
చన సేయవచ్చె నిట కా
దనుజుని వధియించి నీపథమునఁ జనుమనన్. 206

తే. అంత నామునికడ కేగి యనిలసుతుఁడు
యోగివర నీవు సేయుమహోపకృతికిఁ
దగినగురుదక్షిణం బీయఁ దగవటంచు
నశనిసమమైన యొకముష్టి నసురఁబొడిచె. 207

క. దనుజుం డంతటఁ దారవి
తనయాకృతివచ్చి మారుతి సుతా! మనరా
మునితమ్ముఁడు తెలివొందెన్
జను దెమ్మాపథముకొఱకుఁ జనవల దనినన్. 208

క. ఆమారుతి యాతనిఁ గని
నీమాయ లడంతు నంచు నెత్తురు గ్రక్కన్
భీమంబుగఁ దలఁగ్రుద్దిన
భూమిన్బడె నతఁడు త్రెళ్లి పూర్వాకృతుఁడై. 209

వ. అంత హనుమంతుం డాకాశపథంబున ద్రోణాద్రి కరిగి, వెనుకటి కోఁతి మరలవచ్చెనని యచ్చటిగంధర్వు లెదుర్ప వారల సరకుగొనక యద్రిఁ బెకలించి శిరంబున ధరించి వాయువేగంబున వచ్చుచున్నెడ నయోధ్యయందు భరతుం డొకదుస్స్వప్నంబుఁ గాంచి లేచి ఘనమార్గంబున గిరిధరుండై యేగు మరుత్సుతు స్గని యది రాముని కెగ్గునేయ నేగు నొకభూతం బని శంకించి దానిఁ బడఁగూల్చెదనని బాణంబుఁ ధరింప వసిష్ఠుం డాయుగ్రాకారుండు రామకార్యనిర్వాహకుండు కాని ద్రోహి కాఁడని తెల్ప నాతం డూరకుండె నంత మారుతి దక్షిణవారాశిమీఁదుఁగా వచ్చుచుండ స్థూలజంఘాదిరాక్షసులు రావణునాజ్ఞ నేతెంచి తన్నెదిరింప వారల నభోమార్గంబునఁ దన వాలంబుచేతను బాదంబులచేతను గొట్టి చంపి సముద్రంబునఁ బడవైచి రామాశ్రమంబుఁ జేరవచ్చుచున్నెడ. 210

శా. బాలార్కప్రభ వెల్గుచుండుశిఖరవ్రాతంబు దీపించు ను
ద్వేలద్రోణగిరి న్ధరించి హనుమద్వీరుండు మింట న్గనన్
రా, లక్షించి యినోదయం బని యెదన్శంకించి సౌమిత్రి ప్రా
ణా లేమౌనో యటంచు రాముఁడు ప్రచండక్రోధతామ్రా
క్షుఁడై. 211

స్రగ్ధర:—

ఔరా నన్నర్కుఁ డెంతో
యలసునటు నలక్ష్యంబున న్జూచి యిట్టుల్
ఘోరాపద్రాశిఁ గూల్పన్
గుటిలుఁడయి యరిన్ గూడియున్నాఁడు మద్దు

ర్వారక్రోధాస్త్రవహ్నిన్
వసుధపయిఁబడన్ వ్రాల్చెద న్వాని నంచున్
ధీరుండై చాపమెత్తెన్
త్రిజగములు భయోద్వేలలీల న్గలంగన్. 212

మ. వడఁకెన్ గుంభిని, వార్ధిఘోష లుడిగెన్ బ్రహ్మాదు లాత్మ
న్దిగుల్, వడి రర్కాదివియద్గ్రహంబులు గతుల్ తప్పెన్
గపీంద్రుల్ భయం, పడి రామా! యిది ద్రోణశైలగత
దీవ్యత్కాంతియేకాని గన్పడ దర్కోదయసత్ప్రభాళి
యనుచున్ భాషింపుచుండ న్వేసన్. 213

క. గిరితలఁ దాలిచి రెండవ
యరుణుండన హనుమ ధాత్రియందున డిగ్గెన్
దరుచరులును రాఘవుఁడును
బరమానందంబుతోడ భళిభళి యనఁగన్. 214

వ. అంత శ్రీరాముండు సుషేణుఁ బిలచి లక్ష్మణుఁ బ్రదికింపుమన
నాతం డయ్యద్రి నెక్కి విశల్యకరణిఁ దెచ్చి సౌమిత్రికిచ్చిన
నాతండు. 215

తే. నిదుర మేల్కొన్న గతి లేచి చెదరి యచటఁ
బడినధనురస్త్రవితతులఁ దాల్చి నిలువ
రాఘవుఁడు భ్రాతృవాత్సల్యరక్తిననుజుఁ
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁజేర్చి వాక్రుచ్చె నిట్లు. 216

క. తమ్ముఁడ నాభాగ్యమ్మున
నిమ్మారుతియుపకృతిన్ మహిన్ బ్రతికితి ఘో
రమ్మగురావణుశక్తి క
తమ్మునఁ బ్రాణములఁ బాసి ధాత్రిన్బడియున్. 217

తే. నీవు లేకున్న చో నాకు జీవమేల
యనిన లక్ష్మణుఁ డవనిజయార్తిఁబాప
కవ్విభీషణుకష్టంబు లడఁపకిట్లు
పలుకనౌనె మదర్థమై పార్థివేంద్ర. 218

వ. అనిపల్కి నంత నరనాథులును గపివ్యూహంబులును చెలంగి సింహనాదంబులు సేయుచు లంకగవంకులకుఁ గదిసి కలంప, రావణుండు హనుమత్ప్రభావంబును లక్ష్మణుండు పునర్జీవితుం డగుటయు నెఱింగి వెఱంగుపడి వ్యాకులంబున మునింగి తన మూలబలంబునకుఁ గదనంబునకుఁ జన నాజ్ఞయిచ్చిన 219

తే. పుట్టనుండి యుసిళ్లగుంపు లెటువెడలి
మిన్ను మన్నేకముగ నిండి మెలఁగ దొడరు
వానకాలంబునందటు భయదమూల
బలము వెల్వడె నొక్కతుపానుభంగి. 220

తే. భూరజంబులకైనను బోసఁగు లెక్క.
తారకారాశికైనను దనరుగణన
కాని రావణుమూలరాక్షసులసంఖ్యఁ
దెలియఁగాఁజాలఁ డాబ్రహ్మదేవుఁడైన. 221

ఉ. అక్కరణి న్మహాబలసమన్వితులైననిశాటకోటి పెం
పెక్కినబాహుదర్పముల నెల్లవనాట దళంబుఁగప్పి యొ
క్కొక్కని బెక్కుదైత్యులు మహోగ్రతఁబట్టి వధింప వాన
రుల్, దిక్కును మొక్కుఁగానక చలించి నశించిరి వేనవేలు
గాన్. 222

ఉ. ఎట్టియుపద్రవం బిది మహీ న్నటకర్ణసురేంద్రజన్ముఖుల్
గిట్టిరి దైత్యులెల్లరును గీడ్పడి ప్రాలి రఁక న్దశాననుఁ

బట్టివధించు రాముఁడు వనాటులపాటులు తీటెనంచు ను
న్నట్టితఱిం గపిప్రళయ మాగతమయ్యె నహా యిఁకెట్లులో.

చ. అని కపులెల్లరు న్భవహృఘయంబునఁ బారి నరేశువెన్కఁ గుం
జన, రఘువీరుఁ డేఁగలుగ జంకఁగ నేల యటంచు నిష్ఠురా
శనులనుబోలుఘోరతరసాయకవృష్టిని ముంప వేనవే [ల్.
లని మొనవ్రాలుచుండియు ననంతములై యెదిరించి రాసురు

ఉ. రాముఁడు ఘోరదానవవిరాముఁడనన్నర మొక్కఁటం విశే
షామరవైరులం గెడపు చారణథారుణిఁ బీన్గుపెంట లు
ద్దామతరోష్ణరక్తముల ధారలు నింపుచు నున్నరాక్షస
స్తోమము నగ్గలెంకులను జుట్టియెదిర్చె నృపాలుశేఖరున్. 225

వ. అంత శ్రీరాముండు రాక్షసులపై సమ్మోహనాస్త్రంబుఁ
బ్రయోగించినఁ దత్ప్రభావంబున. 226

క. దానవు లొండొరులన్గని
మానవపతి వీఁడె యంచు మహితాయుధసం
ధానంబుల నొండొరులం
బూని వధించికొనిపడిరి భూతలమందున్. 227

వ. ఇట్లు రాముని సమ్మోహనాస్త్రప్రభావంబునఁ దమలోఁడా
మొండొరుల నాయుధప్రయోగంబునఁ గొట్టికొనియు
శ్రీరాముని ప్రచండశరవృష్టిఁ దగుల్కొనియు రావణుని
మూలబలంబంతయు హతంబుకాఁ, దొండంబులు తెగి నేలం
బడి గిజగిజకొట్టుకొనుచు గిట్టుకరీంద్రంబులును, దలలుపగిలి
పండ్లుగిట్టకఱచుకొని త్రెళ్లుహయంబులును, గరచరణాదులు
తెగి మరణావేదనంబడుచును రక్తధారలు గ్రక్కుచును
ధాత్రిఁబొరలు భటులును, విఱిగికూలిన రథంబులును, తెగి

యెగిరి యెగిరి పడుకరచరణశిరోరస్థలభాగంబులును, రుధిర ప్రవాహంబులఁ గొట్టికొనిపోవు శవంబులును గలిగి కదన స్థలంబంతయు బీనుంగుపెంటలచేతను రక్తప్రవాహంబుల చేతను నిండియుండె నత్తఱి హతశేషులు పాఱి లంకఁజొచ్చి, రావణునితో విన్నవింప నాతండు విచారించి యింకఁ దన నిధనంబు నిశ్చయంబని తలంచియుండె నంత లంకాపురం బంతయుఁ శోకధ్వనులతో మార్మోఁగ నెట్లనిన. 228

సీ. అయ్యయ్యయో నావిభుఁ డడఁగిపోయె నటంచు
ధాత్రిపైఁబడియేడ్చుతరుణి యొకతె
యక్కటా నాసుతుఁ డనిఁగూలె నని ఱొమ్ము
బాదికొంచు వగచుపడతి యొకతె
యహహా! నాయన్న రణావనిఁబడెనని
కన్నీరుఁగార్చెడుకాంత యొకతె
మొఱ్ఱో మదాలయంబునఁ గలపురుషులం
దఱుఁ ద్రెళ్లిరని కుందుతెఱవ యొకతె
తే. తండ్రికొఱకొక్కయింట భ్రాతలనుగూర్చి
యొక్కయింటను సుతులకై యొక్కయింట
నిట్టులింటింట మహితశోకైకరవము
పుట్టి వ్యాపించె రావణపురమునిండ. 229

క. రామాఖ్యఁ గాలరుద్రుఁడొ
తామరసదళాక్షుఁడో విధాతయొ నరుఁడై
భూమి నిటు బొడమి దైత్య
స్తోమవినాశంబుఁజేయు చొప్పు కన నగున్. 230

తరల:—

ఇతఁడు వేసెడుబాణ మొక్కఁటి నెందఱైనమహాసురుల్
క్షితినిఁ గూలెద రీతని న్దరిఁజేర నాసురశస్త్రసం
ప్రతతు లబ్జభవుండొ లోక మరాక్షసం బొనరింప ని
య్యతనిఁజేసెనొ లేనిచో నిటు లద్భుతస్థితు లొప్పునే 231

సీ. సోదరహితమంత్రి సుతులెల్ల రనిఁబడి
రింక గెల్చునె దానవేశ్వరుండు
రెండుసారులు తానె భండనంబున నోడె
నింక గెల్చునె దానవేశ్వరుండు
చచ్చినశాత్రవుల్ చెచ్చెర మనుచుండ
నింక గెల్చునె దానవేశ్వరుండు
వీరులందఱు రఘువీరుపాల్పడఁబెట్టె
నింక గెల్చునె దానవేశ్వరుండు

తే. లేఁడు మొలత్రాడుగలమగవాఁడు లంక
నతివలనుగూడఁ నిఁక ననికంపు నేమొ
యెంత చెలీఁదెల్పిన నీఁడు సీత
చావ నెంచిన నిఁకనైనఁ జావరాదె. 232

వ. అని పలుతెఱంగులఁ బలుకుపురాంగనల శోకధ్వానంబు లాలించి యేమియుఁ దోఁపక దైత్యేశ్వరుండు తనకులగురు వగు శుక్రాచార్యునొద్ద కేగి తనదురవస్థ లెఱింగించిన నాతండు జాలిఁజెంది శత్రువిజయైకసాధనంబగు పాతాళ హోమక్రమం బుపదేశించి దానిని నిర్విఘ్నముగ నొనర్పు మని తెల్పి పంపిన రావణుం డేతెంచి హోమం బుపక్ర మించిన. 233

ఉ. ధూమము మింటఁబర్వఁ గని తోడనె వచ్చి విభీషణుండు శ్రీ
రామునితోడ మిమ్ముల దురంబున గెల్వఁగ దైత్యనాథుఁడు
ద్దామతరంపుహోమ మొకదానిని బూనినవాఁడు వానర
స్తోమముఁ బంపి తద్గతవిధుల్ చెఱిపింపుమటంచుఁ బల్కినన్.

గీ. రాముఁ డంతట వానరస్తోమములను
వేగఁ జని రావణుని హోమవిధులఁ జెఱిపి
రం డటంచన వారతిరయముతోడ
వెడలి చేరిరి పాతాళవివరగుహను. 235

మ. అటఁ గాపున్న నిశాటవీరవరు లుద్యత్ఖడ్గము ల్దాల్చి దిక్తట
ముల్ వ్రయ్యఁగ నార్చుచుం బయిపడంగా వానరశ్రేణులు
ద్భటశౌర్యంబున వారల న్దరుశిలావ్రాతాళిచేఁ గూల్చి
యంతట దైత్యేశుని హోమముం జెఱుపఁ జెంతం జేరి
దుర్వారులై 236

సీ. సమిధల నల్దిశల్ చల్లిపారఁగవైచి
నెత్తురుకుండల నెత్తికొట్టి
యగ్నికుండములలో నంబుధారలువోసి
నైవేద్యవస్తువుల్ నమలిమ్రింగి
నేతికుండల దైత్యునెత్తులపై వెల్పి
తలలమీదను పెద్దశిలలనిల్పి
జుట్టుక్రిందను నగ్గిపెట్టి మంటలునేసి
చెట్టుకొమ్మలచేతఁ గొట్టి కొట్టి
తే. యెంతఁ గలఁచిన నాదను జేశ్వరుండు
రాతిగతి నిశ్చలుండయి క్రాలఁ గాంచి

తారకోడు కట్టె రావణాంతఃపురంబుఁ
జొచ్చి మండోదరీసతిఁ జూచి డాసి. 237

క. పడఁతుక వేణీబంధము
వడిఁబట్టి దశాస్యుఁ డున్నవాటికి నార్తిన్
విడువక తెచ్చి నిలుపఁ జే
రడలున నిశ్లేడ్చె సతి మహార్తధ్వనులన్. 238

సీ. పతిపరోక్షమున నాతిఁతిఁజఁ దెచ్చితి వప్డు
నీమ్రోలన స్వీఁడు నిల్పె నిప్డు
జీవంబుతోడుత నీవు రాజిలుచుండ
నీదురవస్థ నాకేగుదెంచెఁ
బత్నిఁబట్టిన దుష్టవానరుఁగూల్ప ని
యీనిష్ఠ యేశుభ మిచ్చు నీకు
నాసుతుఁ డమ్మేఘనాదుండెయుండిన
నిట్టిదుర్బాధ నాకేలవచ్చు

తే. నొరుఁడు కన్నెత్తి కనరానియువిద నన్నుఁ
గోతివాఁ డొక్కఁ డిట్టులఁ గొప్పుఁబట్టి
యీడ్చి తెచ్చుటకంటెను హీనగతులు
కలవె యేటికి నీతపోబలము బలము. 239

వ. అని పెక్కుభంగులనేడ్చు తనసుందరి శోకారావంబు లాల
కించి ప్రచండక్రోధంబున రావణుండు ఖడ్గంబున నంగదుఁ
గొట్టి మూర్ఛవ్రాల్చి తక్కినవానరుల శరవృష్టి జర్ఝరి
తాంగులఁజేయ వారలు హోమంబుచెడెనని చెలంగుచుఁ
బాఱి శ్రీరాముని సన్నిధానంబుఁజేరిరి. మండోదరి యంతః

పురంబుఁ బ్రవేశించె రావణుండు రణభేరి మ్రోగింప నాజ్ఞా
పించె నంత. 240

క. రావణుఁ డనికేఁగెడుపని
భావించు టెఱింగి యతని భామ హితోక్తుల్
దా వెరవునఁ బల్కుటకై
వేవచ్చెను నాథుఁ గాంచు వేడుకతోడన్. 241

గీ. వచ్చి పతిఁగాంచి యయ్యయో ప్రాణనాథ
యేమి యీవెట్టి మీఁదది కింకనైనఁ
దోఁపదయ్యె యథార్థంబు దుర్జయుండు
రాముఁ డాతనితోడ వైరంబుతగునె. 242

సీ. రాముఁ డాశ్రీహరి రమణి జానకి లక్ష్మి
యని యెందఱన్నను వినవదేల
హితులైనవారెల్ల హితులగు టెఱఁగియు
విమతభావం బింక విడువవేల
స్వయముగ నీవె యాజనపాలుదోస్సార
మెఱిఁగియు జానకి నీయవేల
యఘటితఘటనమై నట్టిసేతువు నెంచి
యైనరామునిశక్తి నరయవేల

తే. నీవు రాముని జంపఁగలేవతండు
చంపు నినుఁగాన దెలిసియుఁ జావనేల
క్ష్మాజ రామున కిచ్చి రాజ్యంబువిడచి
పోద మెట్లకైన రమ్మని పొలఁతి పలుక. 243

క. పడఁతీ విను మీరాముఁడు
జడధిశయనుఁ డనియు లక్ష్మి జానకి యని యా

తఁడు ననుఁ జంపెడునని యే
ర్పడ నెఱిఁగియు ముక్తికిసరణి నొనరించితిన్. 244

గీ. చాన మన కిదియే కడసారిచూపు
వహ్నిఁగూలెదొ లేక యివ్వసుధమనెదొ
తీఱె ఋణమింకఁ బొమ్మని తెలియ నంపి
వెడలె సేనలతోడ నవ్వీరవరుఁడు. 245

సీ. ఖడ్గాగ్నివృశ్చికకాలాహిరోమాది
ఘనతరవీరు లగ్రమునసాఁగ
కరిహయరథసైనికశ్రేణులెల్ల రు
గ్రక్రమంబొప్పఁ బార్శ్వములరాఁగ
పటహభేరీశంఖభయదనినాదముల్
బ్రహ్మాండ మవిసెడుభంగి మ్రోగ
వందిమాగధులకై వారముల్ సేనల
కలకలధ్వనులు దిక్కులను మూగ
తే. మేఘమండలసమమైన మేటిరథముఁ
గాలకేయుండు తోలంగఁ గడిమి నెక్కి
దుష్టశకునంబులకు మదిఁ దొట్రువడక
రాముఁ దాకంగ వెడలె నారావణుండు. 246

వ. అంత ధనుశ్శరఖడ్గగదాదిసాధనంబులఁ దాల్చి దానవులును,
దరుశిలాదులఁ బూని వానరులును దలపడి పోరి రందు. 247

సీ. ఖడ్గరోముం డుగ్రగతిఁ దాకి మారుతి
చేతిశిలాహతిఁ జితికిఁగూలె
నహిరోముఁ డంగదు నని దాకి తన్ముష్టి
హతులచే ధారుణియందు వ్రాలె

వృశ్చికరోముఁడు పృథుశ_క్తిఁ బోరాడి
నీలునిచేతఁ బ్రాణాలుతూలె
నగ్నిరోముండు మెండగచరులవధించి
రామునిశరవృష్టి భూమిఁ బోలెఁ

తే. దక్కు_ దానవవీరులు తరుచరాళిఁ
దాకి భూతలిఁ ద్రెళ్లిరి దానవేశుఁ
డంత రథమును రాముపై కడరఁజేసి
యామహామహుతోడ నిట్లని వచించె. 248

ఉ. అల్పులఁ గొందఱన్ దునిమి యాత్మను బొంగుచు నుందు వీవహా, వేల్పుల నందఱన్ గెలిచి వెట్టిగ్రహించిన నాప్రభావముఙ్, బోల్పఁగలేక సింహమును బోరునఁ దాకుగజేంద్రమట్లు నీన్, సల్పఁగవచ్చి తియ్యసురనాథుఁ డసాధ్యుఁడు నీకు వధ్యుఁడే. 249

చ. మనుజుఁడ వీవు, తన్మనుజమండలభుక్కు_ను నేను, సత్త్వపం బెనయనివాఁడ వీవు నుతికెక్కు_తపోబలశాలి నేను, నన్ జెనకఁగ నీకు సాధ్యమగునే వనభూముల నాకలంబులన్ దిని బ్రతుకంగలేక చనుదెంచితి, చచ్చెదు సుమ్మి రాఘవా.

ఉ. ఇంటను గెల్వలేనినరుఁ డేగతి రచ్చలగెల్చు, తండ్రియే గెంటెను దుష్టుఁడంచు నిను కీడ్పడ కియ్యెడ నిల్వఁగల్గుదే తుంటరి వీవు, కానియెడఁదోడ్కొ_నివత్తువె కోఁతిమూఁకలన్ గొంటుతనంబు నాయెడలఁ గుంఠితమొందక కూడివచ్చునే.

చ. వననిధిలోనఁ జేరినను బర్వతరాజము క్రిందదూఱినన్ మొనసి ధరిత్రినక్కి_నను భూతఁపురూపముఁ బూని నిక్కి_నన్

వినయముతోడ మ్రొక్కినను వెంగలిభూపులనుక్కడంచిన
వనచరకోటి నెతఁ గొనివచ్చిన నిన్ననిఁ గూల్పకుందునే.

మ. అనరణ్యుండను నీదుపూర్వుఁ డిటులే యత్యుగ్ర గర్వంబున
ననుసాధింపఁగ వచ్చికూలె ననిలో నస్మద్గదాసంహతి
మనుజేశా! యది చాల కుగ్రతరమౌ మదుర్భారిశక్తిన్విడి
గొనఁగావచ్చితె చచ్చిపోయెదుసుమీ ఘోరాహవక్షోణి
లోన్. 253

గీ. కొందరధములు నిన్ననుకొనెడురీతి
నీవు హరివైన నాపేర నెగడునట్టి
కప్పవా కోఁతివా తురగమవ చెప్పుమ
హరికిఁ జెనకఁగవచ్చునే యసురసింహు. 254

సీ. చతురాస్యుఁడ నటంచు మతిని బొంగెదవేమొ
చతురాస్యుఁడు దశాస్యుసాటి యగునె
యలచతుర్భుజుఁడనం చనెదవేమొ చతుర్భు
జుండు వింశతిభుజుఁ జెండఁగలఁడె
ముక్కంటి నేనని మురిసెదవేమొ ము
క్కంటి యిర్వదికండ్లఘనున కెదురె
మనుజవరుండ నేనని గర్వపడెదేమొ
మనుజుండు మనుజభుక్కునకు సరియె
తే. కాన నీవెట్టిఁడైన నన్నడవఁగలవె
యేల చచ్చెద వూరక యాలమందు
మరల సీతను బడసెదు మమతవిడచి
యింతతోనైన నఁ బొమ్ము జీవేచ్ఛయున్న. 255

సీ. కైలాసగిరిబంతి గతినెత్తి యాడించి
నట్టి నాత్రోల నీవనఁగ నెంత
యమరేశుఁబట్టి దిగంతకీర్తిని ముట్టి
నట్టి నాత్రోల నీవనఁగ నెంత
యక్షుల నిర్జించి యక్షేశుఁ దరలించి
నట్టి నాత్రోల నీవనఁగ నెంత
యవనీశవరులఁ బ్రాణాహుతులుగఁ గొన్న
యట్టి నాత్రోల నీవనఁగ నెంత
తే. పుట్టనున్న ట్టిఫణిఁబైకి నెట్టినటుల
వచ్చి నను రేపి తింక నీపాట్లుసూడు
మాటలనుకొంటివేమొ నాయాహవంబు
వర్కవంశవనోగ్రదావానలంబు. 256

క. నరులకు గోతులమూఁకల
దురమున దాకంగ సిగ్గుదోఁచు నను చిటుల్
సురవైరి పలుక వినీ భూ
వరుఁడనె మందస్మితాస్యభాస్వరుఁ డగుచున్. 257

శా. ఔరా రావణ నీదువాక్యములు సత్యంబుల్ భవద్భూరిదో
స్సారం బేమును రెండుసార్లు చవిగాంచ నల్లితిగ నన్నరుగ
బోర న్నాకియు నిల్వ సిగ్గొదవి కాబోల్ పాఱితీవట్లు నీ
ధీరత్వంబును జూపి సిగ్గున ధరిత్రి న్బాసి యిప్డేగుమీ. 258

సీ. కైలాసగిరిక్రిందఁ గరము లిఱికిరాక
యఱచి యఱచి రావణాఖ్యఁ గనుట
యింద్రునిచేఁ జిక్కి యెట్లో నీసుతు దొంగ
పోటున బంధవిముక్తిఁగనుట

యమరేంద్రసుతునకు నర్జునునకు నోడి
దీనతసంధి నర్థించికొనుట
దర్పించియేగి శ్వేతద్వీపసతులచే
మృతిఁదప్పి యెట్టులో బ్రతుకుఁగనుట
తే. యన్న నిల్వెడలించి దుర్యశముఁగనుట
యిట్టి నీదుప్రతాపంబు లెన్నొ వింటిఁ
బెక్కునోర్లంట డంబముల్ ప్రేలుకొనకె
బాహుబలముండ శుష్కవాక్పటలమేల. 259

చ. చెలువుగ బ్రహ్మయిచ్చిన యశేషవరంబులు తీరునేటితోఁ
బలుకులు చాలు నింక సలుపందగుయుద్ధమటన్న రావణుం
డలుకశరాగ్నికీలల జనాగ్రణిముంప నతండుతచ్ఛరం
బుల ధరవ్రాల్చుచున్ బొదివె భూరిశరావళిచే దశాననున్.

మ. అరదం బెక్కి దశాస్యుఁడున్ వసుధపై నారాముఁడున్
నిల్చి సంగరము న్జేయుచునుంటఁ గాంచి యనురాగంబొప్ప
దేవేంద్రుఁడా నరనాథు న్గొలువన్ సహస్రహయమాన్యంబౌ
నిజస్యందనంబు రహి న్బంపఁగ దానినెక్కి రఘురాముం
డుగ్రసంగ్రాముఁడై. 261

వ. ఇట్లయ్యిరువు రుజ్జ్వలరథారూఢులై సవ్యాపసవ్యగతులఁ
రథంబులఁ బఱపుచు నొండొరులదివ్యాస్త్రంబుల నొప్పించి
కొనుచు నొకనిశరంబుల నొకరుఖండించుచు సింహశార్దూ
లంబుల భంగి గిరీంద్రయుగళంబుపోలిక జంకుగొంకు లేక వెను
దీయని పరాక్రమంబుల ఘోరంబుగాఁ బోరుచుండఁ భండ
నంబులు మాని చిత్తరువురీతి నిలచి యుభయసైన్యంబులును

వియత్తలంబున విమానంబు లెక్కి వచ్చి దేవతాగణంబులును జూచుచుండి రంత. 262

సీ. ఉరగాస్త్ర మసురుండు పఱపిన రాముండు
గరుడాస్త్రమున దాని ధరణిఁ గూల్చె
ననలాస్త్రమును దైత్యుఁ డడరింప రాముండు
వరుణాస్త్రమున దాని వసుధఁ గూల్చె
రాక్షసాస్త్రము దైత్యరాజేయ రాముండు
గాంధర్వమున దానిఁ గడఁగి త్రుంచెఁ
బర్వతాస్త్రమును రావణుఁ డేయ రాముండు
వజ్రాస్త్రమున దాని వ్యర్థుఁ జేసె
తే. రావణుండు త్రిశూల ముగ్రముగ నేయ
రాఘవుఁడు వైష్ణవంబున వ్రాల్చె దాని
నిటుల నొండొరు లస్త్రంబు లేసియేసి
చటులశరవృష్టిఁ గురిపింప సాగి రంత. 263

వ. ఈలీల రామరావణులు రోదోంతరాళంబంతయు శర వృష్టిచే నిండ సప్తాహోరాత్రంబు లెడములేక నిద్రాహారం బులు మాని పోరుచుండ రాముండు కరంబులు బెండువడి నిశ్చేష్టితుండై రథంబుపై నుండ రావణుండు దశకోదం డంబులెత్తి చండతరకాండధారలఁ గురిపించుచు డాయ జగంబులు భీతిల్లై నయ్యెడ నగస్త్యుం డేతెంచి శ్రీరామున కాదిత్యహృదయం బనుమహామంత్రం బుపదేశించిన నంత రెండవకాలరుద్రుం డగుచు రాఘవుండు బలాతిరేకంబున విజృంభించి. 264

క. రాముఁడు నిర్ఘాతోపమ
భీమశరంబులను దైత్యవిభు నొప్పింపం
గా మేను వ్రయ్య నాతఁడు
భూమిపయిన్ మూర్ఛబడెఁ గపులు చెలఁగంగన్. 265

వ. మూర్ఛిల్లి యెట్టకేలకు లేచి ధైర్యసాహసంబులతో రాము
నిపైఁ గవిసి యాతని నస్త్రధారల ముంచుచుండె నంత
రాముండు. 266

క. బలవదశనిసమబాణం
బులచే రావణునికంఠముల నేయంగాఁ
దలలు తెగి పడియు దైత్యుఁడు
చెలువంబుగ నొప్పుచుండె శిరములతోడన్. 267

క. అట్టులనె బాహుశాఖలు
గుట్టలుగాఁ దెగి ధరిత్రిఁ గూలుచు నున్నన్
దిట్టముగ నుండె నెప్పటి
యట్టుల వింశతికరంబు లసురుని మేనన్. 268

క. మఱియును శిరస్సమూహము
ధరణీశునిశస్త్రనిహతి దానవుమేనన్
దొఱఁగి నలువంకలన్బడి
వరుస దొరలుచుండెఁ దాళఫలములభంగిన్. 269

సీ. మింటిపైకి నెగసి మేదినిబడుఁ గొన్ని
మంటిలోపల దూఱి మ్రగ్గుఁ గొన్ని
వానరులను దాకి వసుధఁ గూలును గొన్ని
వడి సీతముందఱ వ్రాలుఁ గొన్ని

సురలవిమానముల్ సొచ్చి తాకును కొన్ని
యంబుధిలో వ్రాలి యడఁగుఁ గొన్ని
రాముని రథముపై వ్రాలుచుండును గొన్ని
సౌమిత్రిపైఁబడి సమయుఁ గొన్ని

తే. కొన్ని రాముని దిట్టెడుకొమరుదోఁపఁ
గదపుఁ బెదవులఁ గొన్ని యుగ్రముగఁ జూచు
నిటుల దైత్యుశిరంబులు చటులసంఖ్య
బ్రోగువడుచుండెఁ గొండలపోల్కి వసుధ. 270

క. కరములు తెగియు న్దాల్చిన
వరశస్త్రము లరులమీఁద వైచి మఱి పదుగ
స్ఫురియించు నూత్న బాహువు
లరుదుగ సాయుధములగుచు నసురుని మేనన్. 271

వ. ఇట్లు దానవుశిరఃకరంబులు వేలకొలందిఁ దెగిపడుచున్నను
బూర్ణాంగుండై యాతండు రణం బాచరించువిధంబుఁ గని
కలంగి రాఘవుం డిట్లు శంకించె. 272

చ. శరములచేతఁ జావఁడొకొ చంపఁగలేనొకొ నేను వీని, సు
స్థిరతరజీవియో యితఁడు చేద్పఁడ డెన్ని మహాస్త్రజాలముల్
పరపిన నింద్రజాలమొ యవారిత రాక్షసమాయయో శిరః
కరములు వ్రాలుచుండియును గ్రాలెడి నీతఁడు పూర్ణ దే
హుఁడై. 273

వ. అని వ్యాకులం బందుచుండ విభీషణుం డరుదెంచి స్వామీ!
వీని నాభియందు బ్రహ్మవరంబున నమృతకలశంబు విరాజిల్లు
చుండుటచే వీని శిరఃకరంబు లీరీతిఁ దెగినకొలంది నుద్భ
వించుచున్నయవి కాన నొక్క దివ్యాస్త్రంబున వీవినాభి

యందున్న యమృతం బింకించి యావల నూటనొక్క సారులు శిరఃకరంబులు ఖండించిన నవి మఱి మొలవక వీఁడు చచ్చునని తెల్పిన నింటిగుట్టు లంకకుఁ జేటయ్యె. రాముండు రావణప్రాణనాశనక్రముండై కదసె నంత. 274

క. అతిగోప్యం బగుమర్మ
స్థితిఁ దెల్పెను వీఁడటంచుఁ దీఱనికోపో
ద్ధతి నవ్విభీషణునిపై
నతులితఘనశక్తివైచె నసురుం డంతన్. 275

స్వాగతవృత్తము:—

రాముఁ డాదనుజరాడ్వరశక్తిన్
భీమకాండమునఁ బృథ్విని గూల్చెన్
దామసాంబకము దైత్యుఁడు వైవం
గా మహీవరుఁడు ఖండనసేసెన్. 276

పంచచామరము:—

బిరాన రాఘవేంద్రుఁ డొక్కభీకరాస్త్ర మేసి యా
సురారినాభియందువెల్గు శుద్ధసత్సుధారసం
బరుల్ కలంగఁగా హరించి నంతటన్ రథంబుపై
గరంబు సత్త్వమార్చి పంక్తికంధరుండు మూర్ఛిలెన్. 277

వ:-అంత నాదైత్యేశ్వరుం డెట్టకేలకుఁ దెలిసి యింకఁ దన నిధనంబు సన్నిహితం బయ్యెనని నిశ్చయించి ధైర్యసాహసంబులు వహించి మోహాయత్తమనస్కుండై శ్రీరామునిపై దృష్టివీడక ఘోరంబుగాఁ బోరుచుండ రాముండు నూటొక్కసారుల్లు శిరంబులను బాహువులను ఖండించె నంత.

క. శిరములు కరములు వ్రాలరు
ధిరఝరు లుగ్రంబులయి పృథివిఁ బ్రవహింపన్
సురవైరి స్రుక్కియును సు
స్థిరధైర్యముతోడ రణముసేయుచు నుండెన్. 279

ఉ. ఆరజనీచరేశుఁడు నిజాంగమునన్ రుధిరప్రవాహముల్
దోరముగా స్రవించుచును దుర్జయలీల ధనుఃకళావిదుం
డై రణ మాచరించువిధ మారసి రాముఁడు వీనిఁబోలు దు
ర్వారబలుండు సృష్టిఁ దనరన్గలఁడే యని యెంచె నివ్వెఱన్.

క. తల యొకఁటి రెండు చేతులు
నిలిపిన రక్తంబు మేన నీరంధ్రముగా
వెలువడుచున్నను దైత్యుఁడు
పొలివోనిపరాక్రమమునఁ బోరుచునుండన్. 281

ఉ. నీరజసంభవాస్త్రమును నీరజమిత్రకులుండు సాధు దు
ర్వారభయంకరుండయిన రావణువక్షము నాటనేసినన్
ఘోరతరధ్వనిన్ బడియె క్షోణిని దానవభర్త శోకహ
ర్షోరురవంబు లాసురసురోత్కరముల్ వరుసన్ ఘటింపఁగన్.

ఉ. పెల్లుగ మ్రోగె దుందుభులు వెల్లువలై రఘురాముమీఁద
నుత్ఫుల్లసరోజవర్షములు తోరముగాఁ బడె దేవకాంతల
త్యుల్లసగానముల్ సలుపు చొప్పుగ నాడిరి జానకీసతీ
వల్లభు నెల్లలోకములు ప్రస్తుతిసేయఁదొడంగె నొక్కటన్.

వ. శ్రీరాముండు విల్లెక్కుడించి తమ్మున కొసంగి మారుతిన్ జీరి
నీవు సీతకడకేగి రావణవధంబుఁ దెల్పిరమ్మన నాతం డట్ల సేసె
నంత బ్రహ్మరుద్రముఖ్యలోకపాలురెల్ల రేతెంచి శ్రీరాము
నిచే నమస్కృతులై వివిధంబుల వినుతించి రెట్లనిన. 284

రగడ:—

శ్రీమన్మునిహృత్సేవితరామా
కామితనిత్యసుఖప్రదరామా
వ్యామోహోద్యురుబంధవిరామా
భీమభవౌఘవిభేదననామా
సునిశితనవసుమశోభితదామా
దనుజచమూనిర్దళనోద్దామా
వనజమిత్రకులవారిధిసోమా
మునిజనహృదయాంభోరుహదామా
జయజయదుష్టనిశాచరహరణా
జయజయసరసిజసన్నిభచరణా
రావణాదిదుర్దానవక్షయము
గావించి ధరణిఁగప్పితి వభయము
జలనిధిగర్వము శరమున నడఁగుట
దెలిపెను నిను నాదిపురుషుఁడ వగుట
పలుగుఱాతి నొకపడఁతిని జేసితి
సలుపఁగ నొరులకు సాధ్యమె యీగతి
బనులొనర్చెను బ్లవగసందోహము
నిను హరి యనుటకు నిస్సందేహము
శిలలను దేలించితి వంభోనిధిఁ
దలఁప జగత్కర్తవు కరుణానిధి
ధరణియందు సద్ధర్మము నిలుపఁగఁ
దెరలితివి జగద్విభుఁడవు తలఁపఁగ
సాధురక్షణము సల్ప జనించితి

మాధవుఁ డవు దుర్మార్గు హారించితి
మమ్ముల సత్కృప మన్న నసేయుము
నెమ్మది నీపద నిష్ఠను బాయము
హ_స్తివర ప్రపహాతభవపాశా
స్వ_స్తిజగద్రక్షకసర్వేశా. 285

చ. జగముల కీమహాసురుని చావతిసౌఖ్యదమయ్యె నీకు నె
న్నఁగఁదగుకార్యమా యిది, మనంబున నెంచినమాత్ర లోక
ముల్, దగఁబొడమున్న శించును విధాతకుఁ దండ్రివి నీవు
మమ్ముఁ బ్రోవఁగ రఘురాముఁడైతి విభవన్మహిమంబు
నుతింప శక్యమే. 286

వ. అని యిట్లనేకవిధంబుల వినుతించి రామా! యవాప్తసమస్త
కాముండ వగునీకు మేము వరంబొసంగెద మనుట నిజంబు
నకు వేడబంబె యైనను నీభగవన్మహిమంబు మఱుంగుపెట్టి
నవుండైతివి కాన నీకు మేమేదైనఁ గామితార్థం బొసంగి
కృతార్థులము కాఁగోరితిమి వరంబుఁ గోరుమన శ్రీరా
ముండు నన్ను శ్రీహరి యని పల్కఁదగ దేను దశరథరాజ
పుత్త్రుండ నరమాత్రుండనని విన్నవించి మీరలు నాకు
వరదు లయ్యెదరేని యీకదనంబునఁ బడిన వనాటుల బ్రతి
కింపుఁడనఁ జతుర్ముఖునానతి సురేంద్రుం డమృతవృష్టిఁ గురి
పించె నంతఁ గుంభకర్ణుం డాహరించినవారలు తప్పఁ దక్కిన
వానరులెల్లరుఁ బునర్జీవితులై చెలంగిరి. 287

తే. అంత మండోదరీముఖాద్యసురసతులు
వచ్చి పరిపరివిధముల వంతలొంది

నట్టితఱి నవ్విభీషణుఁ డరుగుదెంచి
యన్నపైఁబడి దుఃఖించె నతిశయముగ. 288

వ. అంత విభీషణుండు రావణునకుఁ బరలోకక్రియ లాచరింప శ్రీరాముండు లక్ష్మణు న్పంపి విభీషణునకు లంకారాజ్యాభిషేకంబు సేయించె. విభీషణుం డమూల్యమణిఖచితస్వర్ణాభరణాంబరంబులఁ దెచ్చి శ్రీరాముని గ్రహింపుమనికోర నామహాత్ముండు తనకొఱకు భరతుం డచట వల్కలాజినధారియైయుండఁ దా నలంకారంబు లొల్లనని చెప్పి కపివీరుల నాదరింపుమన నాతం డట్లచేసె. నంత రాముండు ధరణీసుత నలంకృతఁజేసి తెమ్మన నవ్విభీషణుం డాసాధ్వికడకేగి రామాజ్ఞఁదెల్పి యామెకు మంగళస్నానంబు లొనరింపించి సర్వాభరణభూషితఁజేసి శిబికారూఢఁజేసి వానరులెల్ల రాకాంతఁజూడ మూగుచుండ శ్రీరాముని సన్నిధికిఁదెచ్చి నిల్పె నంత నాజానకీదేవి. 289

ఉ. రామునకుఁ బ్రదక్షిణము రాజిలవచ్చి యొరంగి నాదుపూ
ర్వామలకర్మరాశి నహహా మిముఁ బాసితినన్న నాతఁ డో
భామరో నిన్నుఁబట్టిన విపత్కరుఁ ద్రుంచితిఁ దీఱె నాపనుల్
నీమదికొప్పుచోట నిఁక నిల్వుము నేనిను నొల్ల జానకీ. 290

ఉ. దానవుఁ డాలిఁ గోరచుఁ జన దర్పవిహీనతఁ గెల్వఁ జాల కి
మ్మానవుఁ డూరకుండె నవమానము కోరిచి యంచు లోకసం
తానమునేయునిందలను దప్పి చరింపఁగ దైత్యుఁ ద్రుంచి
తిఁ, గాని నిను న్గ్రహించుటకుఁగా దిఁకఁ బొమ్మెటకైనఁ
జానరో. 291

చ. అన సతి యేడ్చు చిట్లనియె నర్కకులేశ్వర! నాదువర్తనం
బు నెఱిఁగియుండి యిట్టులనఁబోలునె మీామది శంకగల్గుచో
ననలముఁ జొచ్చెదన్ గలుష నైన నశించెద లేక సాధ్వినై,న
నిలచియుండుఁగాన రఘునందన నగ్నిని బేర్పఁబంపుమీా. 292.

వ. అని జానకి ప్రార్థింప రాముని కనుసన్న యెఱింగి లక్ష్మణుం
డచ్చట నగ్నిని స్థాపించి జ్వలింపఁజేసిన. 293.

క. త్రిజగజ్జనని పదంబుల్
భజింపఁదగుభాగ్య మింకఁ బ్రాప్తంబగు నా
వృజినములు పాయునని స
ప్తజిహ్వుఁడు వెలిఁగె మెండు జ్వాలలతోడన్. 294.

వ. అంత సీతామహాలక్ష్మి శ్రీరామునకును వీతిహోత్రునకును
బ్రదక్షిణనమస్కారంబు లొనర్చి యగ్నియెదుట నిలచి
యిట్లనియె. 295.

క. అన్నా పాతివ్రత్యము
నన్నిలచినదాననైన ననుఁ గృపతోడన్
మన్నింపుము నాయెడ నఘ,
మున్న న్దహియింపు మగ్నిహోత్రా యనుచున్. 296.

వ. సీతాదేవి యమ్మహాజ్వాలామధ్యంబుఁ జొచ్చి తలపువ్వైనన
వాడకుండఁ బూసికొన్నగంధంబైనఁ గమలకుండ, మేనుకసి
గందకుండఁ జెక్కుచెదరకుండ, సుఖాసీనయై యుండె నంత
నగ్నిహోత్రుండు తాఁబవిత్రుండయ్యు నాజగన్మాత స్పర్శా
ప్రభావంబున నత్యంతపవిత్రుండ నైతినని ప్రహర్షంబున
మిన్నుముట్టి వెలుంగుచుండె వానరదానవసంఘుంబు లా
చారుణకృత్యంబుఁ గని తల్లడిల్లఁజొచ్చిరి. లక్ష్మణసుగ్రీవ

విభీషణాదులు హాహారవంబులు సేయుచు నేడ్వఁ దొడం గిరి. జలధులు కలంగె. సూర్యచంద్రులు గతులుతప్పిరి. పుడమి గడగడవడంకెఁ దారలు వ్రాలె నంత నజహరేం ద్రాదిసురలెల్ల రొక్కుమ్మడిగునవచ్చి రామా! సూర్యునియం దంధకారం బుండనియట్లు జానకియందు దోషంబులుండవు నిప్పునకుఁ జెదలంటఁగలదే, జానకి నపరిగ్రహింపుమని ప్రార్థించి రంత నగ్నిహోత్రుండు మూర్తిభవించి సీతామహాలక్ష్మి నెత్తికొని జ్వాలామధ్యంబునుండి వచ్చి శ్రీరామచంద్రుని పాదంబులచెంత జానకిని డించి యిట్లనియె. 297

క. ఈతల్లి స్పర్శచే నే
నాతతపుణ్యుండ నైతి నఘుములు పాసెన్
భూతలనాయక యీమా
మాత నగ్రహియించి మమ్ము మన్నింపఁగదే. 298

వ. అని విన్నవించిన శ్రీరాముండు సీతాభిరాముండయ్యెఁ ద్రిలోకంబు లేకంబుగ హర్షించె దేవతలు మల్లికాదిసుగంధ కుసుమంబులు గురియించి శ్రీరామునకుఁ బ్రీతికరంబుగా స్వర్గంబునుండి దశరథు రావించి చూపింప రాముండు సీతా లక్ష్మణసహితుండై నమస్కరించి తండ్రిచే దీవనలంది హర్షించె నంత. 299

ఉ. రాముఁడు దానవేశ్వరుని రంజిలిచీరి భవత్సహాయసు
శ్రీమహిఁ గూలె రావణుఁడు చెచ్చెర నింక నయోధ్యఁజే
రఁగాఁ, బోమడిఁబుట్టె రేపటికి బూర్తి యగున్ వనవాసదీక్ష
స, త్వేగమునుబంపుమీ మముఁ గుబేరువిమానముమీఁద
నంచనన్. 300

క. అంత న్దానవనాథుఁడు
స్వాంతంబున నుబ్బియా లసత్పుష్పకమ
త్యంత ప్రీతిని దశకం
ఠాంతకుకడ నిల్ప నలరె నాతం డంతన్. 301

శా. స్వామీ! మీయనుజన్ములన్ జననుల న్సద్బంధులన్ జూడఁ
గా, నామోదించుచు నున్నవారము కృపాయత్తుండవై నెమ్మి
నీ,తో మమ్మున్ గొనిపోఁగదే యనుచు నెంతో వేడ్క నా
వానర, స్తోమంబుల్ దనుజేశుఁడు న్బలుక నాక్షోణీశుఁ
డొప్పెన్ గృపన్. 302

వ. అంత సుగ్రీవాంగదహనుమత్సుషేణనలనీలజాంబవత్పనసమైం
దద్వివిదగజగవయగవాక్ష గంధమాదనకేసరిశతబలిప్రముఖ
వానరవీరులను విభీషణాదిదానవులను దమతోరా నాజ్ఞ
యిచ్చి తక్కినవానరదళంబుల మీసహాయంబున నాకు
జయంబు సిద్ధించె మీ కిహపరసుఖంబులు నిండారుగాత
యనిపల్కి పొమ్మని పంపించి. 303

క. సీతాలక్ష్మణయుతుఁడై
ప్రీతిన్గపివరులు దైత్యవీరులు కొలువన్
భూతలనాథుం డధిక
ఖ్యాతిన్ గొబేరపుష్పకమునెక్కి వడిన్. 304

వ. నభోమార్గంబునఁ బోవుచు నింద్రజిత్కుంభకర్ణదశకంఠా
దులు కూలినచోట్లను వానరులుకట్టినసేతువును సీతకుఁ
జూపుచు వెడలి కిష్కింధానగరోపరి ముహూర్తమాత్రంబు
నిలచి తారా రుమాదిసుగ్రీవపత్నులఁ బుష్పకం బెక్కించి
కొని పోయిపోయి మున్ను దామున్నపంచవటిన్ జూచి

హర్షించి భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరి యటఁ బుష్పకంబు డిగ్గి యామునీంద్రునకుఁ దమవనవాసవిశేషంబులెల్ల నెఱింగించి హనుమంతు నీరి రాముం డిట్లనియె. 305

ఉ. మారుతి నీవు వేగ మొకమర్త్యనిరూపముఁ దాల్చి యేగి గం,గోరునదీతటంబున గుహుం డని నాదగురాకఁ దెల్పి నిం డారెడువేడ్క మాభరతు నారయ నందిపురంబుఁ జేరి మా వారలఁ గాంచి మే మిటకు వచ్చినవార్త నెఱుంగఁ దెల్పుమీ.

వ. అని పంప హనుమంతుండు తత్క్షణంబ చని గుహునితో రాముని యాగమనంబుఁ దెల్పిన నాతండు హర్షంబున రామునిదర్శనంబునకు నువ్విళ్లూరుచుండె నంత మారుతి నంది గ్రామంబుఁ జేరి రెండవ శ్రీరాముండో యన నొప్పు భరతు గాంచి నమస్కరించి యిట్లనియె. 307

క. సీతాలక్ష్మణయుతుఁడై
ప్రీతిఁ శ్రీరామచంద్రవిభుఁడు భరద్వా
జాతతదివ్యతరాశ్రమ
భూతలికేతెంచి యిటకుఁ బుత్తెంచె ననున్. 308

వ. అను సుధోపమానవాక్యంబులు విని తత్క్షణంబ భరతుండు సింహాసనంబు డిగివచ్చి మారుతిఁ గాఢాలింగనంబుచేసికొని యాతనికంఠంబున రత్నఖచితస్వర్ణహారం బొకటి వైచి నరోత్తమా నాకు శ్రీరాముని క్షేమవార్త నెఱింగించి కర్ణ రసాయనం బొనర్చితి నీఋణం బెట్లు తీర్చికొనఁగల్గుదు మా యన్న యీపదునాలుగేం డ్లెం దెందుఁ జరించె నేమేమి మహా కార్యంబులు నేసెఁ దెల్పు మన నాంజనేయుండు సీతాపహ రణసేతుబంధనరావణాదినిఖిలదుష్ట రాక్షససంహారాదిమహా

కార్యంబులెల్ల సవిస్తరంబుగాఁ దెల్ప భరతుం డానంద
భరితుండై రాముని రాకకేఁగఁ దలంచుచుండ వియత్పథం
బున ఘంటారావంబు లెసంగఁ బుష్పకారూఢుండై వానర
రాక్షససహితంబుగ సీతాలక్ష్మణయుతుం డగు శ్రీరాముం
డేతెంచి పుష్పకంబు డిగ్గిన. 309

క. ఆతురుఁడై యాభరతుఁడు
సీతేశుని జేరి నమ్రశిరుఁడై పదకం
జాతంబు లంటి మ్రొక్కి ధ
రాతనయపదాబ్జముల కెరఁగె సానుజుఁడై. 310

క. సౌమిత్రి మ్రొక్కఁ గౌఁగిటి
లో మైత్రిఁ జేర్చె నంతలో శత్రుఘ్నుం
డామోదంబున లక్ష్మణ
రామకసాంఘ్రులకు మ్రొక్కెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 311

తే. రహిని గౌసల్యయును సుమిత్రయును గైక
వచ్చి కొమరులఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి చేర్చి
ముద్దుల న్దొని చుబుకముల్ బుణికి లెస్సఁ
బోఁడిమిని హర్షవార్ధి నోలాడిరంత. 312

చ. చెలువుగఁ దమ్ముఁగాంచఁగ వసిష్ఠముఖుల్ జనుల్ సుమంత
ముఖ్యులు హితులుఁ బురప్రజలు నుజ్జ్వలహర్షముతోడ
రా నతుల్, సలిపి నుతుల్ గ్రహించి యదసంబున రాజిలు
రామచంద్రుతోఁ, బలికెను గైకయీసుతుఁడు వాక్సుధ
లొల్కఁగ నీక్రమంబునన్. 313

శా. అన్నా! తావకపాదుకాముఖమునం దత్యంతసద్భక్తితో
నిన్నాళ్లుఁ భవదీయరాజ్య మెటులో యేఁదాల్చితిఁ దావకా

జ్ఞన్న న్నింకఁ గృతార్థుఁజేయఁగ భవత్సామ్రాజ్యపట్టాభిషే
కౌన్నత్యంబు వహింపవే నను గృపాయత్తుండవై ప్రోవవే.

క. అని విన్నవింప రాముం
డనుజుని మాటలకు నొప్పె నంత వసిష్ఠుం
డనుపమ మగుసుముహూర్తముఁ
గని నియమించెను జనంబు గడు హర్షింపన్. 315

వ. అంత నుచితపరివారంబు సీతారామలక్ష్మణులకు జటాభారం
బులు విప్పించి సుగంధతైలంబు లలంది మంగళస్నానంబులు
సేయించి స్రక్చందనాదిదివ్యగంధంబు లలంది యుజ్వలాంబర
రత్నాభరణాలంకృతులఁజేసి నీరాజనమంగళారతు లొసంగి
యయోధ్యానగరంబంతయు నతిశృంగారంబుగ నలంక
రించి రాజమార్గంబు లూడ్చి పన్నీరుఁ జల్లి ముత్తికంబుల
మ్రుగ్గులుపెట్టి తోరణంబులు కట్టి ధ్వజంబు లెత్తి సీతారామ
లక్ష్మణుల గృహంబు లలంకరించి రామకథావిశేషంబుల
గోడలపై వ్రాయించి రంతఁ బటహఢక్కాభేరీశంఖకాహళ
వేణుడిండిమాదిరావంబులు భూనభోంతరాళంబు నిండ
వీణాతాళమృదంగరవానుకూలంబుగ వారాంగనలు పాడు
చు నాడఁ బౌరులెల్లరు సంభ్రమంబునఁ బరతెంచి రామకథా
గానంబులు సల్ప నిరుగెలంకుల భరతశత్రుఘ్నులు చామ
రంబులు వీవ లక్ష్మణుండు శ్వేతాతపత్రంబుఁబట్టు నడుమ
రథాధిరూఢుండై రాముండు లోకాభిరాముండై విరా
జిల్లఁ బిఱుంద సీతామహాదేవి శిబికారూఢయై కౌసల్యాది
శ్వశ్రూజనంబుతోఁ దారాదివానరాంగనలతోఁ గదల రథ
గజహయాదు లెక్కి సుగ్రీవహనుమదంగద విభీషణాది

వానరదానవవీరులు సనుదేరఁ గోలాహలధ్వనులతో నయో
ధ్యాపురంబున కేగుచుండఁ బౌరాంగనలు వారలపైఁ బుష్ప
లాజవర్షంబులు కురిపించుచు నీరీతి వారలఁగూర్చి పలుకం
దొడంగిరి. 316

ఉ. ఎంతటివాఁడె రాముఁడు మహీసుతతో ననుజన్ముతోఁ గడున్
సంతసమారఁ దండ్రివచనంబును నిల్ప మహోగ్రకాననా
భ్యంతరసీమ కేగి భయదాసురకోటులఁ గూల్చి లోక మ
త్యంతసుఖంబులన్ బడయునట్టులఁజేసె సుకీర్తికాముఁడై. 317

మ. హరియో యబ్జభవుండొ శంభుఁడొ యితం డట్లైన్నఁగా
రానిచో, నరుఁ డారావణకుంభకర్ణముఖులన్ ఖండింపఁగా
గల్గునే, శరధిన్గట్టునె కోఁతిమూఁకను మహాసైన్యంబుగాఁ
జేయునే, ధరణిన్ వ్రాలినవారికిన్ మరల నుస్వజ్జీవముల్
కూర్చునే. 318

ఉ. ఆరఘువీరశేఖరున కర్హసతీమణియైన సీత, తా
ఘోరతరాగ్నికీలల నకుంఠితలీలఁ బ్రవేశమై జగ
ద్వారము లౌనసన్ దనయవారితనిర్మలవర్తనంబు నిం
డారఁగఁ జూపెనంట విననైనను వింటిమె యిట్టి సాధ్వినిన్.

శా. ఆసౌమిత్రియు నట్టివాఁడె దివిజాధ్యక్షున్ జెఱన్ బెట్టి మా
యాసంబంధమహోగ్రశక్తిభయదుం డైనట్టియమ్మేఘనా
దాసాధ్యాసురుఁ జంపెనంట కపివీరానీకముల్ రాక్షస
త్రాసక్రీడఁ జరించెనంట యనివార్యప్రోజ్జ్వలచ్ఛక్తిచేన్.

ఉ. అందఱికంటె నుజ్జ్వలబలాధికుఁడంట మరుత్సుతుం డతం
డెందఱినో వధించి యసురేశునివీడు దహించి జానకీ

సుందరిఁ గాంచి ద్రోణగిరి శోధనసేసి గ్రహించి తెచ్చి తా
స్రుందినవారలన్ బ్రదికి రాజిలఁజేసె నటంద్రు కంటిరే. 321

గీ. ఇటులఁ దమ్ము జనమ్ము లెంతేని బొగడఁ
బట్టణముఁ జేరె రామభూపాలుఁ డంత
భరతశత్రుఘ్ను లాదైత్యవానరులను
విడుదలను డించి బహుగౌరవించి రెలమి. 322

చ. చెలఁగి యనంతరంబు నభిషేకమహోత్సవమున్ ఘటింపఁగా
వలయుచతుస్సముద్రముల వారి వనాటులు తెచ్చునట్లుగా
సలిపి వసిష్ఠముఖ్యమునిసత్తములున్ హితమంత్రిబాంధవా
దులు తమకొప్పుచుండెడువిధుల్ నెఱవేర్చిరి హర్షమగ్నులై.

సీ. వీథులందంతట విరులతో నిండిన
పందిళ్లు దీపికావరుస లమరె
ధ్వజములు యంత్రముల్ బహుతోరణంబులు
మేలుబొమ్మలు చాందినీలవెలసె
నత్తరు పన్నీరు నమలినకస్తూరి
పునుఁగు జవ్వాజివాసనలుపర్వెఁ
బటహఢక్కాశంఖపటునినాదంబులు
భేరికాఝాంకృతుల్ భోరుకొల్పె

తే. వందిమాగధబృందకైవారములును
మృదులవీణారవంబులు పృథులవేణు
నాదములు వారనారీవినోదములును
దనరి రాజిల్లె నమ్మహోత్సవము మిగుల. 324

సీ. విపులహోమాగ్నుల వ్రేల్చుచుండెడివారు
మించివేదములఁబఠించువారు

శ్రీరామచరితంబుఁ జెలఁగిపాడెడువారు
చక్కఁ బురాణముల్ చదువువారు
స్వర్ణభూగోదానపటలిచేసెడివారు
దేవతార్చనలసంధించువారు
సురుచిరాహారవస్తువు లొసంగెడివారు
వచ్చువారలఁ దోడితెచ్చువారు
తే. ఋషులు బంధులు మంత్రు లాప్తులు హితులు
సురలు రాక్షసవరులు వానరులు నరులు
చెలఁగి రాముపట్టాభిషేకమందుఁ
గొలువుకూటంబులోపలఁ గూడి రెలమి. 325

సీ. లక్ష్మణుం డత్యుజ్జ్వలచ్ఛత్రమునుబట్టి
పృష్ఠభాగ మలంకరింపుచుండ
భరతశత్రుఘ్నులు పార్శ్వంబులఁ దనర్చి
వింజామరంబుల వీచుచుండ
ధరణిజవామాంకతలసుఖాసీనయై
విద్యుల్లతనుమించి వెల్గుచుండ
నినసుతాంగదముఖ్యనయాదు లొకప్రక్క
దానవు లొకప్రక్కఁ దనరుచుండ
తే. మణిఖచితహేమదివ్యసింహాసనమునఁ
జేరి రాముండు పట్టాభిషిక్తుఁడయ్యె
భూరిమంగళవాద్యముల్ భోరుకొల్ప
సురలు సుమవర్షములు లెస్సఁ గురియఁజేయ. 326

చ. సురవరుఁ డొక్కరత్నమయశోభితహారముఁ బంప దానిభూ
వరుఁడు గ్రహించి సీతకరపద్మములందిడ నాథుసంజ్ఞనా

తరుణి మరుత్సుతుఁ బిలచి తద్దయుఁ బ్రీతిఁ దదీయకంఠమం
దిరవుగ వైచె దాని నతఁ డెంతయు నర్కనిభంగి భాసిలన్.

సీ. రాక్షసేశుం డొక్కరత్నహారం బిచ్చె
నినజుఁడు హేమమండనమొసంగె
జనకుండు బహుమణిస్వర్ణభూషల నంపె
ఘనమార్త్తికములు కేకయుఁ డొసంగె
ధనదుండు తనమహితవిమానము నొసంగె
నబ్జభవుండు దీర్ఘాయువిచ్చె
నంజనీసుతుఁడు నిజాత్మ సమర్పించె
భక్తులు రక్షణభారమిచ్చి

తే. రిటుల సర్వోత్తవసులును హితజనములు
రామునకుఁ గానుకలిచ్చి యారామువలన
మరల బహుమానములఁ దగువరుసనంది
చెలఁగి యేగిరి స్వధామములను జేర. 328

క. వానరదానవవీరు ల
హీనస్నేహమున రాము నెడఁబాయఁగ లే
కోనరనాయక మిమ్ములఁ
గానక మేముండ లేము క్షణమైన ననన్. 329

ఉ. ఓమహనీయులార ! భవదూర్జితసత్కృతిచేత నేవిప
త్స్తోమమహాబ్ధిదాటి బహుశోభదలిర్పఁగ గట్టుఁజేరితిఁ
నేమఱువంగ నెంచినను నేరమిమ్ముఁ మఱువంగ మాయెడఁ
మీమదులందు వత్సలత మిక్కిలి గాంచుచునుండఁగోరెదన్.

చ. అని వచియింప వారలు మహాత్మ! యొకండవె నీవు సర్వవి
శ్వనిచయముఁ సృజింపఁ బెనుపఁ హరియింపఁగఁ జాలు

దేము నీ,యనఘపదాబ్జసేవ గణనార్హులమైతిమి నీకృపావలో
కనముల మమ్ము ధన్యులనుగా నొనరింపఁగదయ్య రాఘవా.

క. అని విన్నవింప రాముఁడు
వనచరరజనీచరాధిపతుల న్గని మీ
రనుకొనుతోడనె యిటకుఁ
జనుదేరం గామగమనశక్తులరుకదా. 332

క. అనిపలికి మఱియు రాముఁడు
ఘనతరవాత్సల్యగరిమఁ గరువలితనయుఁ
ఘనతరగాఢతరాలిం
గనమున నలరించి యిట్లు కరుణఁ బలికెన్. 333

క. తమ్ముఁడ నీవును నాదగు
తమ్ములలో నొక్కరుఁడవు తలుచుగ నిటకుఁ
రమ్మా కిష్కింధానగ
రమ్మిట కొకగంతెకా యరయ నీకెపుడున్. 334

వ. మిమ్ముల నేనును బాయనేరనైన మీరలు సముచితక్రియలు విసర్జించి యెప్పు డిందుండుటయు ధర్మవిరుద్ధంబగుఁ గాన మిమ్ములను బంపవలసె నన వారలెల్లరు హర్షించి సీతారామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులకును, వసిష్ఠవామదేవాదిమునీంద్రులకును సుమంత్రాదిమంత్రులకును గౌసల్యాదిమాతలకును సాష్టాంగనమస్కృతు లాచరించి వారల యాశీర్వచనంబు లంది వీడి చనఁ గాల్లాడక యెట్లో యెట్టకేలకు వెడలి నిజనివాసంబులఁ జేరిరి.

సీ. నెలకుఁ దప్పక వర్షములు మూడుకురియును
క్షామ మెట్లుండునో జను లెఱుఁగరు

భిక్షుకజనములు పృథ్వి లేనే లేరు
సర్వపదార్థసంచయముదొరకు
నంటుజాడ్యంబు లాయవనియందున లే వ
కాలమృత్యువు లెందుఁ గలుగ వెపుడు
దుష్టమృగంబులు తోఁచ వారాజ్యమం
దపరాధములుసేయ రవనిజనులు
తే. పెద్దలకు ముందుఁజావరు బిడ్డ లెపుడు
కానరాదు పతివ్రతకాని సుదతి
రామరా జేలునట్టి యారాజ్యమందు
భువి దివంబునకంటెను పొలుపుఁగాంచె. 336

క. సీతారామా! సత్కృప
నేతత్కావ్యంబు దేశమెల్లెడలను వి
ఖ్యాతిఁ గనఁజేసి ప్రీతిన్
జేతోగతిఁ గనవె తూము సీతారామున్. 337

మాలిని.—
కలుషము లడఁగింపన్ గష్టరాసుల్ హరింపన్
విలసితసుఖ మిందున్ విశ్రుతానందముందున్
గలుగఁగఁ గరుణింపన్ గల్గు దీవే తలంపన్
బలవదఘువిరామా భద్రశైలాగ్రధామా. 338

గద్య. ఇది మంత్రికులోదార రామయ కుమార భద్రాచలవాసి తూము సీతారామదాస ప్రణీతంబయిన సీతారామ రామాయణ కావ్యంబున యుద్ధకాండంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

సీ తా రా మ రా మా య ణ ము

ఉ త్త ర కాం డ ము.

క. అరివరధనురస్త్రధరా
ధరణీజాశోభితాంక తల, గుణనికరా
నిరతానుజసంసేవిత
చరణాబ్జవిలాస భద్రశైల నివాసా. 1

క. దేవా! యమృతసమానం
బై విలసిలు నీదుచరిత మావల నెటుశో
భావహమయ్యెనో యదియు ద
యావనధీ! యాలకింపుమా వివరింతున్. 2

ఉ. పూజితరాజ్యముం బడసి భూసుతం గూడి సురేంద్రభోగవి
భ్రాజితసౌఖ్యముల్ గనుచు భ్రాతలు మువ్వురు భక్తిం గొల్వ ధా,
త్రీజను లుల్లసిల్లి వినుతింప ఋషుల్ గడు స్వస్థచిత్తులై
రాజిల, ధర్మమార్గమున రాఘవుం డేలుచునుండె ధారుణిన్.

తే. అంత నొకనాఁడు రామభూకాంతుఁ గాంచ
గౌతమాగస్త్యవాల్మీకకశ్యపాత్రి
ముఖ్యమునివర్గ మేతెర భూతలేశుఁ
డెదురుగాఁ బోయి యాతిథ్య మిచ్చి తెచ్చి. 4

మ. అతిభక్తి న్నతులాచరించి వెసనర్ఘాసీనులన్ జేసి స
న్నుతులన్ సల్పుచు మానులార నను ధన్యున్ జేసి రక్షింప
వచ్చితి రీనాపురి కింతకంటె శుభముల్ చేకూరునే, మీరు సు
స్థితి నున్నారె, భవత్తపఃక్రియ లవిచ్ఛిన్నంబుగా సాగునే.

చ. అన మునులిట్లు పల్కిరి మహాత్మ! మముం గృపనేలఁగాదె
మీ,రని మొన నింద్రజిద్దశముఖాదిజగద్భయదాసురావళిన్
దునిమితి రిట్లు మాయెడల దుర్లభమైనభవత్కృపారసం
బెనయుచునుండ మాకుఁ దప మేల ఘటించి కృశింపరాఘవా.

సీ. మేటితపోనిష్ఠ మేకొని యలయుట
యభవ నీకృపభవమార్పఁగాదె
మహితయజ్ఞాదికర్మములఁ గావించుట
దైవమ నీనిమిత్తంబుగాదె
దేహసౌఖ్యంబులఁ దెగడిచరించుట
శ్రీహరి నీదయ జెందఁగాదె
మహితాత్మచింతానిమగ్నులై యుండుట
యీశ! నీదయనుగ్రహింపఁగాదె

తే. మాకు ప్రాప్యుండ వీవౌట మాతపములు
జపములును కర్మములు నీదుసత్కటాక్ష
లబ్ధి కేకద నీకృప లబ్ధమైన
మాకు నింకేల సత్తపోమార్గగతులు. 7

క. అనవిని చిరునగ వొలయఁగ
ననె రాముఁడు మీవచోమహత్వముచే నా
వనజాక్షునంశనాయం
దెనసెడినో యింక నరుఁడ నే నీవఱకున్. 8

క. అనిపల్కుచు రాముం డా
దనుజులవృత్తాంతము విశదంబుగ వినఁగా
మనమలరు గరుణఁదెల్పుం
డన నిటుఁ గుంభజుఁడుపల్కె నార్యానుమతిన్. 9

క. రావణుచారిత్రము విన
భావమలరె నంటి రామభద్రా! త్రిజగ
జ్జీవాంతరాత్మ్యమివనం
గా విలసిలు నీకుఁ దెల్పఁగావలెనె యొకల్. 10

క. ఐనను మానుండి వినం
గా నలరితి కాన నాకుఁ గన్పడుపఱకుఁ
బూనెదఁ జెప్పఁగ వినుమని
మానివరుఁడు పల్కె నీక్రమంబున వేడన్. 11

సీ. పద్మజాసనునుండి ప్రభవించిరి మొదట
వరుసఁ గొందఱు ప్రజాపతు లనంగఁ
వారిలోనఁ బులస్త్యవరమౌని యొక్కఁ డా
తనికి విశ్రవసుండు ధర జనించె
నాతని కిరువురు నాతు లవ్వారిలోఁ
బ్రథమభార్యకు యక్షపతి కుబేరుఁ
డొదవె రెండవసతి కుద్భవించిరి దశా
స్యఘటకర్ణవిభీషణాఖ్యసుతులు
తే. శూర్పణఖ యనఁబడు నొక్కసుతయు నందుఁ
గొండిక విభీషణుఁడుతక్కఁ గొదువవారు
ఘోరరక్షస్స్వభావముల్ కూడి మనిరి
వారలపురాకృతాఘప్రచారమహిమ. 12

క. జనకునికడ శ్రుతిశాస్త్రము
లనుసర్వము నేర్చి తపములన్ సరసిజజ
న్మునిఁగూర్చి చేసివరములఁ
గనఁ జని రా ముగురుసుతులు గహనస్థలికిన్. 13

చ. చని యట రావణుండు సురసంఘము భీతిల ఘోరమౌ
తపం, బొనరుచుచున్ స్వమూర్ధముల నొక్కొఁడొకండుగఁ
దొమ్మిదింటి ఖడ్గనిహతిఁగోసి దుస్సహశిఖాముఖమందున
వ్రేల్చి యంతఁ దక్కినతలఁగూడఁ గోయ గమకించుచు
నుండ నజుండు భీతుఁ డై. 14

చ. వెసఁ జనుదెంచి యేటికిటు భీకరలీల శిరాళిఁ గోసి య
గ్ని సమిధ లట్లు వ్రేల్చి తతినిష్ఠురబాధసహించి యిట్లునం
డు సలుపలేదు మున్ భళి నసుర్ వరజాలము లేమికోరెదో
మసలక తెల్పుమంచు గతమస్తకముల్ మొలిపించె గ్రమ్మఱన్.

క. అని యడిగిన దశవదనుఁడు
వనజోద్భవ! దేవదైత్యపన్నగగంధ
ర్వనికరకిన్నరయక్షా
ద్యనిమిషులం దెవనిచేత నడఁగకమఱియున్. 16

గీ. అమితకాలంబు బ్రదికి బలాతిధైర్య
శౌర్యములు కల్గి త్రిజగద్విజయము కాంచి
యిద్ధవిఖ్యాతిఁగను వర మిమ్మటన్న
నళినజుఁ డొసంగి మఱి వాని నాభియందు. 17

క. కరుణ నొకయమృతకలశం
బిరవుగ స్థాపించి దానవేశ్వర ధర్మ

స్ఫురణముఁ దప్పక మనుమని
యరవిందోద్భవుఁ డదృశ్యుఁడై చనె దివికిన్. 18

సీ. కుంభకర్ణుం డతిఘోరతపము సల్ప
సమరులు భయవిహ్వలాత్ము లగుచు
బ్రహ్మను జేరి యోపద్మజ! యీతండు
సహజదార్ఢ్యమున నే సకలలోక
ముల నడంపఁగఁజాలు భూరితరాంగుండు
మఱికోపి యిట్టి దుర్వృత్తమునకు
వరము లీవిచ్చిన వహ్నిలో నాజ్యంబుఁ
బోసినట్లగుఁగాదె భువనరాశి

గీ. నొక్క కడిచేసి మ్రింగఁడే యుగ్రుఁ డితఁడు
వరము లితని కీకుండు తెరవుఁ గనుము
విశ్వసంధాయకాయని వినుతిసేయ
నజుఁడు వాణినిఁ జీరి యిట్లని వచించె. 19

క. ఈరాత్రించరునం దీ
వార న్వసియించి నేవరాళి నొసంగన్
జేరినతఱి నను నిదురన్
గోరునటులఁ జేయు మితనిఁ గోమలి యనినన్. 20

శా. ఆనారీమణి యట్లొనర్పఁగ నజుం డాదానవున్ డాసి నీ
లోన న్గల్గినకోర్కెఁ దెల్పుమన నాలోచింప కాతండు దే
వా నిద్రన్ దయసేయుమం చడుగ నావాణీశుఁ డద్దాని సం
ధానించెన్ సురలుల్లసిల్ల నజుఁ డంతన్ జాలి తన్మూంపఁగన్.

గీ. ఆరునెలలకు నొకదినం బం దితండు
నిదుర మేల్కని కార్యముల్ నిర్వహించు

వీఁడు నాఁడుజ్జ్వలాజేయవిపులధైర్య
శౌర్యకార్యధురీణుఁడై సంచరించు. 22

క. అని తెల్పి విభీషణునిన్
గని నీకోరికలు తెలియఁగాఁ బల్కు మనన్
వనజజ! నీయస్త్రం బి
చ్చి ననున్ ధర్మమున నిల్పఁజేయవె యనినన్. 23

గీ. అటుల వరమిచ్చి యరిగె నాయబ్జజన్ముఁ
డంత వారలు పితృగృహమందిరవల
దశముఖుఁడు తనయన్నయౌ ధనదుఁ డేలు
లంకపైఁ కేఁగి యతనిఁ గలంచి మించి. 24

చ. ఘనతరవిక్రమంబున నకారణ మున్నను దాకి గెల్చి యా
యనఘునిపుష్పకంబుఁ గొని యాతని నిల్వెడలించి లంకలోఁ
దనుజచమూసమూహములు తన్గొలువన్ వసియించె నంత నా
ధనదుఁడు చేరె శంకరునిదాపునఁ దంద్రియనుజ్ఞ శాంతుఁడై.

క. ఆవల నాదశకంఠుఁడు
భూవరులన్ దాకి త్రుంచి పొలఁతుల బల్మిన్
వేవేలఁ దెచ్చె లంకకు
భావజకేళులకుఁ గామవశమానసుఁడై. 26

క. తనకున్ లోబడుభూవరు
లను గడుఁబ్రాణావసిష్టులనుజేసి తొలం
గునటు లొనర్పనివానిన్
వినాశ మొనరించు వెదకి వెదకి కఠినుఁడై. 27

క. అనరణ్యుండను మీపూ
ర్వ నొకతఱిన్ రావణుండు పోరునకున్ ర

ష్మని చీరి గదాహతి నా
మనుజేశు నకారణముగ మహిఁబడఁ గూల్చెన్. 28

క. ఆనృపుడు చచ్చుతఱి నా
దానవుని శపించె నోరి దైత్యాధమ నీ
మానకమద్వంశభవుం
డే నిర్మూలించుఁ దప్ప దిది యని కిన్కన్. 29

సీ. పిమ్మట నితఁడు త్రివిష్టపంబు జయింప
మేటిదైత్యచమూసమేతుఁడగుచు
స్వర్లోకమున కేగి వరుణాగ్నియమవాయు
పద్మహితాదిదిక్పతులఁ గెలిచి
సురనాథుతోఁ డుతశుంభద్రణముసల్పి
తుద కీతఁడే మూర్ఛఁదోఁ త్రిలంగ
వీనితనూజుం డహీనపరాక్రముఁ
డమ్మేఘనాదుఁ డుద్యద్బలమున
తే. జలదములమాటున న్దాగి బలవదశని
పాతముగ శరవర్షంబుఁ బరపి యింద్రు
మూర్ఛవ్రాలిచిబంధించి పురికిఁదెచ్చి
కారలోవైచె దైత్యులు కడుచెలంగ. 30

తే. అంత నజుఁడువచ్చి యారావణి న్వేఁడి
వరములిచ్చి దివిజపతి నతండు
విడచునట్లుచేసి వెసనే గెనమ్మేఘ
నాదుఁ డింద్రజిత్తనంగఁ బ్రబలె. 31

క. రావణుఁ డాలోఁబల్మిక
దేవసతీమణులఁబట్టి తెచ్చి చెఱిపె లో

కావళులు దూర నాతరు
జీవితతుల్లు దుఃఖవార్ధిని న్బడిపోవన్. 32

సీ. కైలాసగిరికేగి కడఁగినందీశుతోఁ
గలహించి కిన్కనాత్మాధరంబుఁ
దలక్రిందుగాఁజేసె దనుచూడుమనిడిగ్గి
తనవింశతికరంబు లనుమదమున
గిరిక్రిందఁజేర్చి యుద్ధురవృత్తిఁబెకలించి
యెత్తఁజూచిన బహుతత్తరమున
గౌరి యిగ్గిరియట్టె కదలుటేలనిభీతిఁ
గలఁగి ప్రాణేశునిఁ గౌగిలింప
తే. గరళకంధరుఁ డాహేతువరసికాంచి
తనదుపాదాంగుళమున భూధరము నొక్క
గరములద్దానిక్రింద కుగ్రముగనిఱికి
కదలుపఁగలేక యద్దశకంధరుండు. 33

క. ఎంతబలంబున లాగిన
నుంతయు నాయద్రిక్రిందఁ జొచ్చినకరముల్
వింతగఁ గదలకయుండిన
స్వాంతంబునఁగలఁగె రాక్షసప్రభుఁడు కడున్. 34

సీ. కలఁగియాదొసఁగు శంకరునిదివ్యప్రభా
వంబనితలఁచి యాభవునిగుఱించి
నిర్మలసద్భక్తినిలిపి సంస్తోత్రముల్
గావించి వేదనికాయములను
జటఘనాంతోజ్జ్వలస్వాధ్యాయనిరతుఁడై
భూరిమహారావము లొనరుచుచు

బహువత్సరంబులు మహితా ర్తిఁదపియింప
నబ్జజావిభుఁడు ప్రత్యక్షమగుచు
తే. నసురుకరములు వెల్వఁడునటులఁ జేసి
సద్వరంబులు కొన్ని యొసంగి భూరి
రావములొనర్చినందున రావణాఖ్యఁ
దాల్చుమనిపల్కి చనియె నాదైత్యవరుని. 35

ఉ. దానవభ ర్త యావల ముదంబున నేగుచు నావనక్షితిన్
సూనశరాస్త్రతుల్యయగు సుందరి వేదవతీసమాఖ్య యా
శ్రీనిలయుండు నాథుఁడగుసిద్ధికి ఘోరతపో వ్రతానుసం
ధాన మొనర్చుచుండఁ గని తద్దయు మోహపరీతచిత్తుఁడై.

క. ఆమగువ డాసి యెవ్వతె
వీమహితారణ్యమందు నేకాంత మొందన్
గామించి తపించెదవన
నామానిని పల్కె నిటుల నసురునితోడన్. 37

ఉ. ఏనొకసన్మునీంద్రుసుత సీవని శ్రీహరినాథుఁడౌటకై
పూనితి నీతపంబనఁగఁ బోక దశాస్యుఁడు బిట్టునవ్వుచున్
మానిని యెట్టివెఱ్ఱియిది మానఁగదే హరియన్న మాట గు
ఱ్ఱానికిఁ గప్పకున్ వనచరంబున కర్థము నీవెఱుంగవే. 38

క. హరియనఁబడు పురుషుం డెట
స్ఫురింపఁ డీవేల మేను స్రుక్క దపింపన్
సరసుని ననుఁ గూడంగా
నరుదెమ్మని నాతిఁబట్టె నాసతి కిన్కన్. 39

శా. ఓరీదానవ దుష్టచి త్తహరి నీవూహింప నర్హుండవే
కారుల్పల్కెదు నీవు చేయిడిన యక్కార్యంబు నేనొల్ల

యో,గారూఢాగ్ని నశించి ముందుభవమం దాశౌరిఁ
బెండ్లాడి దు,ర్వారప్రక్రియ నిన్ను నీకులము ద్రుంపన్గా
రణం బయ్యెదన్. 40

క. అని పలికి నాతి యోగా
గ్నినటఁ జ్వలియింపఁజేసి కేశవునాత్మఁ
మననము సేయుచు ధృతినా
యెనలంబునఁ గూలిమ్రగ్గ నసురుఁడు బెగడన్. 41

క. ఆవేదవతియె యిప్పుడు
శ్రీవిభునిఁ బెండ్లియాడి సీతాభిఖ్యఁ
రావణనాశనమూలం
బై వెలసి హరించె వాని యన్వయమెల్లన్. 42

సీ. ఒకనాఁడు వాలి మహోదధిలో మున్గి
సంధ్యవార్చుచునుండుసమయమందు
దశవదనుం డయ్యతనిఁగాంచి దుర్మదో
ద్ధతిని వంచింప నాత్మను దలంచి
కపివీరుపృష్ఠభాగమున మెల్లనఁబోయి
తనబాహుశాఖావితానములను
నాతనిచంకల యందు వేఁజొప్పించి
పడఁద్రోయఁగా యత్నపడుచునుండ
తే. మహితబలశాలికపికుల మండనుండు
దైత్యపతినోరచూపులఁ దగగ్రహించి
బాహుమూలంబులందు నవ్వానికరము
లదిమి బిగ్గియించి వీఁపున నతనిఁ దాల్చె. 43

మ. చతురంభోధులకేగి తజ్జలములన్ స్నానంబు గావించి స
ప్రతిఁ గిష్కింధకు వచ్చి బాహులవిదిర్పన్ దైత్యుఁ డట్లైన్
గతాగతజీవుండయె ధారుణిన్ బడియె వృక్షుంబట్టు లవ్వాలి
నిర్గతవీర్యుండగు దైత్యుఁ గాంచి శుభమే రక్షోవరా యం
చనన్.

క. తలయెత్తు లేక దనుజుఁడు
బలుసిగ్గున వాలికెరఁగి భవదీయమహో
జ్జ్వలశక్తిఁ గంటి నైఁపుము
చెలిమి యిఁక మనకుఁ జెల్లు తీఱినని తరలెన్. 45

తే. తరలి యవ్వలమఱియొక తఱినతాఁడు
కార్తవీర్యార్జునునితోడఁ గలహమునకుఁ
జని గదాయుద్ధమందు నాతనికి నోడి
సంధిఁ గావించికొని యేగె సరగఁ బురికి. 46

సీ. బలిదైత్యువాకిటఁ బద్మాక్షుఁ డెప్పుడు
వేచియుండెడునని విని మదమున
నామహాత్మునితోడ నాహవంబొనరింపఁ
బుష్పకారూఢుఁడై పోయి యచట
నాజానుబాహు దివ్యాద్భుతఘనతేజు
నొకమహామహుఁ గాంచి యుల్లమడలి
నివ్వెఱపడి నిల్వ నీవు నాతోడ నా
బలితోడనా పోర వచ్చితిటుకుఁ
తే. బల్కుమని యాతఁడన దైత్యవరుఁడు కలఁగి
బలిని దొడరంగవచ్చితిఁ బథ మొసంగు

మనినా దేవుఁడా దైత్యు నరుగనిచ్చె
నంత నతఁడా బలీంద్రుఁ డాయంగఁబోవ. 47

చ. బలి దశకంఠుఁ గన్గొని యపారముదంబునఁ జేరఁదీసి ని
శ్చలకృపఁ గౌఁగిలించికొని చక్క నిజాంకముఁ జేర్చి డింభకా
యలఘుపులస్త్య పౌత్ర సుఖివై యలరారెదె బంధుయుక్తమ
త్కులజుని నిన్నుఁ గాంచినఁ గుతూహలమయ్యెడి నంచుఁ
బల్కుచున్. 48

తే. ఏటికిటవచ్చితనఁగ బలీంద్రుతోడ
మనకుశాత్రవుఁడైన యమ్మాధవుండు
నిలుచునిందని విని యాతని వ్రణమున
దాకవచ్చితిననఁగ నాతండు నగుచు. 49

క. ఆహా యేటికి దుర్బుద్ధిమ
శ్రీహరిపై వైరమూని చెడిరసురులు మున్
సాహసమన్నిఁటసాగునె
దేహికి గతి యతఁడకాదె తెలియవె వత్సా. 50

సీ. ఇటకుసీ వేతెంచు నెడనాడువాకిటఁ
గనలేదె యొకఘనాఘనశరీరు
నాతఁడెవ్వండని యాత్మనూహించితి
దైవంబనంగ నాతండకాఁడె
హరిపరమాత్మ విశ్వాధారకుఁడు సర్వ
సృష్టిస్థితిధ్వంస సిద్ధికరుఁడు
నీలోన నాలోన నిఖిలవిశ్వములోనఁ
బరగుచుండెడుపరబ్రహ్మమతఁడు

తే. వైరమూ యుట్టి త్రిజగదాధారుతోడ
నతని గెలువంగ నగునను నట్టితలఁపు
పిచ్చియుష్ణాశకరము విధము కాదె
యెఱుఁగవే మాడుముత్తాత లేమినైరొ. 51

క. అనిపల్కి దుర్మదోద్ధతి
మనిచెడ కావేపవేప్ర మహిమంబెసలో
గనుచిహపరసౌఖ్యంబుల
నెనయు మనుచుఁజెప్పి నైత్యునిస్వీడఁ బల్కెన్. 52

క. ఖలుఁ డారావణుఁ డంతట
బలి గెలిచితి నచటుండు పద్మదళాక్షుణ్
గెలిచితినని బహుజంభో
క్తులఁ బల్కుచుఁ దరలెఁ బనహితులతో వేడ్కన్. 53

చ. మఱియొకనాఁడు త్రోవఁ జనుమానిని రంభను బట్టి బల్మి నా
గురుకుచకుంభఁ గూడ నలకూబరుఁ డావిధ మాలకించి యే
తరుణినినైన నింక సురతక్రియ బల్మినిఁ గూడుచో శిరోత్క
రములు బ్రద్దలై మడియుఁగా గలవంచు శపించె రావణున్.

క. నారదుఁ డొకతఱి రావణుఁ
జేరి సకలవీరవరులఁ జెనకితి వైనన్
ధీరుల శ్వేతద్వీపా
ర్వీరమణుల గెలువవైతివి దనుజవర్యా. 55

సీ. అన దశాస్యుఁడు నారదా యిద్దె యాద్వీప
పృథ్వీశులఁ దరుమ వెడలువాఁడ
నని పుష్పకారూఢి నసురవీరులఁ గూడి
[illegible]

యసురుల నటనుండ నాజ్ఞ యొసంగి తా
నొంటిగాఁ జని చూచుచుండ నంతఁ
దాళప్రమాణాలౌ తనుఁజులు కొందఱు
వచ్చి యాదైత్యురూపంబుఁ గాంచి
తే. దశముఖంబులు కలుగు వింతపురుగంచు
నొకతె యాతనిఁబట్టి వేరొకతె లాగ
మఱియొకతె యూడఁబెఱుక నిమ్మాడ్కిఁ దరుణు
లంద ఱాతనిఁ దమచేతులందుఁ ద్రిప్ప. 56

క. ఈవిధి నాదైత్యేశ్వరుఁ
డావెలఁదులచేతులందు నలజడిబడుచున్
దావెల్వడుగతి లేక యి
దే వెరవని చేయిఁగఱచెఁ దెఱవ యొకతెకున్. 57

క. కలువఁగ నియ్యది యొకచెడు
పులుఁగని దశకంఠు నొక్కపొలతుకదవులం
దొరిగిపడ విసరివైచిన
నరిగె నతఁడు బ్రదుకు జీవుఁడా యని పురికిన్. 58

సీ. ఆవల నొకదినంబందు దశాస్యుండు
దిగ్విజయార్థియై తిరుగు చొక్క
గహనస్థలంబునఁ గపిలమహాముని
యోగసమాధిలో నొప్పుచుండఁ
గాంచి దుర్మదమునఁ గార్ముకం బెక్కిడి
యమ్మునిపైని శరమ్ము వేయ
నతఁ డొక్కశైలగహ్వరమందు దూఱిన
భయమున నమ్మౌని పాఱెనంచు

తే. రయముతో దైత్యుఁడును కందరంబుఁ జొచ్చి
తరుణి యొక్కతె పదములొత్తంగ శయ్య
నొఱగి నిదురించు నొకపుణ్యపురుషుఁ గాంచి
పడఁతి యందంబుఁ గని వహవా యటంచు. 59

క. అడుగులు మెల్లన నిడు చా
పడఁతి న్డాయంగఁబోవ వడి నాపురుషుం
డడరొదవు నొకమహోర్భటి
గడలుకొలిపి ముష్టిఁబొడువఁగా వివశుండై. 60

గీ. ధరణిఁబడిలేచి దైత్యుఁ డోపురుషవర్య
నీవెవండవటన్న నోనింద్యచరిత
యిపుడు శక్యంబె నీకు నన్నెఱుఁగనైన
బరగ నారూపమరసి గుర్తెఱుఁగుమంచు. 61

సీ. తనదివ్యరూపంబుఁ దాలిచి నిలచిన
నది భూనభోంతరం బంత నిండె
రవిచంద్రతారకాప్రతతులందె వెలింగె
వననదిపర్వతవనధు లొప్పె
బదునాల్గుభువనముల్ పొదవె నాయాకృతిఁ
బంచమహాభూతపటలి క్రాలె
నది యిది యననేల యఖిలజగత్సృష్టి
యాదివ్యరూపమం దమరయుండె
తే. నిట్టిస్వాకృతిఁ జూపి యోరీనిశాట
నీజగద్ద్రోహచర్యల నేనెఱుఁగుదు
నడఁచెదను నిన్నుఁ ద్రుళ్లకు మనిన దైత్యుఁ
డీవు చంపుటకంటె మే లెద్ది యనియె. 62

గీ. అంత నాపూరుషోత్తముఁడద్రితోడఁ
దరణితోడ నదృశ్యుఁడై తరలె నంత
దైత్యుఁ డావిస్మితస్థితిఁ దలఁచి బెగడి
చనె సనత్సుతునాశ్రమస్థలినిఁ జేర. 63

ఉ. చేరి మునీంద్రుఁ గాంచి నతిఁ జేసి వినమ్రతనో మహాత్మ నీ
వేరినిఁగూర్చి యెప్పు డపియించెదు దానఫలం బదేమి నిం
డారుకృపన్ వచింపుమన నాతఁడు దానవభర్తఁ గాంచి యా
తీఱునఁ బల్కె నిశ్చలమతిన్ బరతత్వనిరూపణార్థమై. 64

సీ. సత్యహర్షజ్ఞాన నిత్యబలైశ్వర్య
శక్తితేజంబు లెసంగువాఁడు
సర్వాంతరంగబహిర్వర్తియై నిరా
కారసాకారముల్ గ్రాలువాఁడు
జగదుద్భవస్థితిసంహారముఖచిద
చిత్క్రియాధారుఁడై చెలఁగువాఁడు
హరి విష్ణు నారాయణాచ్యుతాది వివిధ
నామరూపాళి తనర్చువాఁడు

తే. నతఁడె భగవంతుఁ డాతఁడె యఖిలభూత
ములకు గతియును బతియునై పొలుచుఁ గాన
జననమరణాదిబాధలఁ జక్కడంచి
నిత్యసుఖమీయ నాదేవు నే భజింతు. 65

క. అన రావణుఁ డోమునివర
ననుఁబోలినదుష్ప్రచారునకు మోక్షము పొం
దు నుపాయము కలదే యన
దనుజేశునితో నతండు తగ ని ట్లనియెన్. 66

సీ. వైరభావంబున శౌరిని దోషించి
దూషించి యనిఁ దాకి తూలఁజేసి
త్రికరణములవాని ద్వేషోద్ధతిని గాంచి
యాతనిచేఁ దుది నవనిఁ గూలి
పెక్కుభవంబుల విబుధులు భక్తిచేఁ
గాంచలేనట్టి మోక్షంబుఁ దృటిని
బొందుచుండ్రసుకు లాభూతాత్మకునకు రా
గద్వేషములు లేనికతన వగనొ
తే. భక్తినో పగనో భయోత్పాతముననొ
యమ్మహాత్ముఁ ద్రిశుద్ధిగా నాదరించి
ముక్తిఁ గనవచ్చు నీవు నాభూతమయుని
వలనఁ దుదిఁ బ్రెల్లి మోక్షంబుఁబడసె దనిన. 67.

వ. రావణుం డో మునివర్యా! నా కెన్నం డామహాత్మునిచే నే
రూపంబున నేకారణంబున హతుండ నగుదునో తెల్పుమన
నామునీంద్రుండు త్రేతాయుగంబున మాధవుండు దశ
రథున కాత్మజుండై రామాభిధానంబున జన్మించి యాదేవు
సతీమణియైన సీతాలక్ష్మిని నీవు హరించినకారణంబున నిన్నా
మహాత్ముండు సబంధుపరివారంబుగ సంహరించునన రావ
ణుండు బహుహర్షించి సనత్కుమారునకు మ్రొక్కి
వీడ్కొని చనియె నిట్లు రావణుం డొనర్చినశుభాశుభ
కృత్యంబు లనేకంబులు కలవు. వానిని విస్తరింప నెన్నాళ్లైనఁ
బట్టుఁ గాన గ్రోడీకరించితిని. రావణుండు నీవు శ్రీహరి
వనియు సీత లక్ష్మి యనియు నెఱింగి నీచే హతుండై ముక్తి
వొందుతలంపున జానకిఁ గొని యేఁగెఁగాని కాముకుండై

కాదు. సర్వజ్ఞుండవైన నీవెఱుంగని భూతభవిష్యద్వర్త
మానవిషయంబులు కలవే యని మఱియు నిట్లనియె. 68

క. రావణునిచావుకంటెఁ
రావణి యగునింద్రజిన్మరణ మతిహితమై
దేవతలకు మర్త్యులకుఁ
భావింపఁగ రానికష్టపటలిఁ బాపెన్. 69

సీ. ఆయసురుఁడు కాఁడె యమరేంద్రు బంధించి
యింద్రజిదాఖ్య వహించె జగతి
నాయసురుఁడు కాఁడెయబ్జజు లంకకు
రప్పించి సద్వరరాజిఁగాంచె
నాయసురుఁడు కాఁడెయతులమాయాబల
ప్రౌఢిశాత్రవులకు భయదుఁడయ్యె
నాయసురుఁడు కాఁడెయట్టి మిమ్ముందఱ
రెండుసార్లవని మూర్ఛిలఁగ సేసె
తే. నట్టి త్రిజగద్భయంకరు నవనిఁగూల్చి
లక్ష్మణుండు జగన్నుతులను గ్రహించెఁ
గడుపులోఁ జల్ల సుంతయుఁ గదలకుండ
సౌఖ్యముగ నున్నవారిప్డు జను లటంచు 70

చ. వివరముగా దశాస్యగుణవృత్తము లీగతి మౌని తెల్పినన్
జెవులకు నిండుపండువును జేసి రఘుప్రవరుండు మౌనితోఁ
బ్రవిమలసద్గుణుండయిన పావనిచారుకథాప్రసంగముల్
భవదమృతోక్తుల న్వినఁగ భావము రంజిలు దెల్పవే యనన్

వ. కుంభజుం డిట్లనియె. శ్రీరామా! మారుతి యమానుష
బలోత్సాహంబులు వర్ణింప నజాదులకైనఁ గాదైనఁ దెలిసి

నంతవఱ కేవివరించెద నాలకింపు మాతండు పూర్వభవం
బున నేకపాదరుద్రుండని యందు రట్టి జన్మాంతరగాథ లీవె
కాక మేమెఱుంగ నెంతవార మాతండు రుద్రాంశంబునఁ
గొంతకాలంబు పార్వతీకుక్షిని వర్ధిల్లి యావల నగ్నిగర్భం
బునఁ గొంతకాలంబును వాయు వందుఁగొంతకాలంబును
విరాజిల్లి తత్తత్ప్రభావంబులఁబొంది తుద కంజనీగర్భస్థుండై
యుద్భవించె నంత నాతండు పుట్టినతోడనె సూర్యబింబంబుఁ
గాంచి ఫలభ్రాంతి దానిభక్షింప మింటికెగసి కవయ
మొగంబుకాలిన దానివిడచి యానాఁడు సూర్యగ్రహ
ణార్థం బేతెంచిన కేతువుపై పడ నాతండు భీతిల్లి యింద్రుని
కడ కేగి తెల్ప నాసురపతి యైరావతాధిరూఢుండై రాఁ,
దెల్లనిపండని యాగజేంద్రంబుఁ గవియ నింద్రుండు వజ్రా
హతి న్గొట్ట హనువు భగ్నంబైఁ యాతండు మూర్ఛిల్లె.
నంత ననిలుండు పుత్రవాత్సల్యంబున వాయుబంధం
బొనర్ప సకలలోకంబులు శ్వాసలాడక బ్రహ్మకడకుఁ బాఱి
తెల్ప నాతం డరుదెంచి యనిలు న్బొగడి వాయువ్యాప్తిఁ
గావింపఁజేసి పావని ముందు భవత్కార్యధురంధరుం డగు
నని యెఱింగి సకలదేవతలచేఁ దమతమ యస్త్రశస్త్రంబుల
నాతనికి భయంబులేనట్లు వరంబు లిప్పించి బ్రహ్మాస్త్రంబున
మాత్రం బించుక సేపు బద్ధుండగునని తెల్పి యాతని వజ్ర
శరీరు న్జేసి విడిచిపుచ్చె నంతఁ గొంతకాలంబున కామారుతి
యుదయాద్రిపై నొక్కపాదంబు నస్తాద్రిపై నొక్కపాదం
బును నిలిపి సూర్యునియొద్ద సకలవేదశాస్త్రంబులఁ జదివె
నావలఁ గ్రమక్రమంబున వాలిసుగ్రీవులకడఁజేరి మంత్రి

పర్యంకుడై నిలచియుండె నావలి మారుతి కథావిశేషంబు లెల్ల స్వయంబుగ నీవ యెఱుంగుదువన శ్రీరాముం డిట్లని యె. 72

తే. ఇంత బలశాలి యగుహనుమంతు డపుడు
రవిజుకడనుండి వాలి దోర్గర్వ మడప
కూరకేలదటస్థుఁడై యుండె ననఁగ
దండిముని రామతో నివ్విధమునఁ బలికె. 73

క. అనిలజుఁ డింద్రజరవిజుల
ఘనతరసఖ్యక్తిఁ గొలిచెఁ గానఁ దటస్థుం
డనుండె నతఁడు, వాలియుఁ
గనిపెట్టుచునుండె నొక్కకంట న్హనుమన్. 74

వ. అని యాయగస్త్యమహాముని తెల్ప రాముండు హర్షించె నంత నమ్మునీంద్రులెల్ల రేకగ్రీవంబుగ శ్రీరాముఁ గూర్చి యిట్లు పల్కిరి. 75

మ. హరివం చేము నినుఁ గ్రహించితిమి రామా! నీదు యాథార్థ్యముఁ, మఱుఁగుంబెట్టక మాదుకర్మలతలఁ నాశంబు గావించి నీచరణధ్యానము మాయెడ స్థిరముగా సంధించి నిఁ జేర్పవే, పరమానంద వివేకరూపక బుధవ్రాతాత్మకో ద్దీపకా. 76

చ. ధరణి జనించి నీవు కృపఁ దాపసవర్యుల బ్రోచెదంచు మే మెఱిఁగి భవత్సమాగమన మెప్పుడు కల్గునో యంచుఁ జంద్ర విస్ఫురణకు నాచకోరములు చూచువిధంబున నీదుసత్కృ పాదరణముఁ గోరియున్నమము ధన్యులఁగా నొనరించి ప్రోవవే. 77

మ. అనమౌనీంద్రులఁ గాంచి రాముఁడను మునీంద్రాగ్రేసరుల్
మీరిటుల్, నను నాశ్రితపతిగా వచించితిరి కానన్ మీదు
స్తోత్రంబు ల్పావజాతాక్షునిఁ జెందు నాతఁడు మిమున్ బా
టించి భాస్వద్గతుల్, దనరన్ జేయును మీకటంచు నెరఁగెన్
సంపూర్ణమౌ భక్తిచేన్. 78

వ. అంత నమ్మునివల్లభులు ప్రహర్షమగ్నులై శ్రీరాముని
దీవించి వీడ్కొని చని రంత. 79

సీ. దీనలోకమునకు దీనబంధుండయి
యార్తినిబోనెట్టి యాదరించు
నర్థికోటికిఁ గల్పకావనీజంబయి
కాంక్షితార్థము లెల్లఁ గరుణ నిచ్చు
బుధనికాయములకు మోక్షనిధానమై
భక్తివిజ్ఞానముల్ ప్రబలఁ జేయు
బంధుకోటికి నెడఁబాయనిబంధువై
ప్రాణవాయువులైనఁ బరగ నిచ్చు
తే. క్ష్మాసుతకుఁ గోటిమన్మథాకారుఁ డగుచుఁ
దల్లులకు ముద్దులొల్కెడుతనయుఁ డగుచుఁ
గలుషమానసులకు గుండెగాల మగుచు
రాజ్యమేలెను రాఘవరాజమౌళి. 80

క. ఈవిధిఁ బదివేలేండ్లు మ
హావైభవ మొప్ప రాముఁ డవనిజతో నా
జ్ఞావర్తులైనతమ్ముల
తో వెలసి సుఖింపుచుండె దుర్లభలీలన్. 81

విడువకుండిన నపవాద లుడుగు టెట్టు
లెట్టికష్టము తుది నావహిల్లె నహహా. 91

క. మఱి నిండుచూలుకల్గిన
తరుణిని సుకుమారి ఘోరతరవిపినములన్
దొలఁగిన బ్రదుకునొ చచ్చునొ
పరగునె ననుఁబోలుకఠినభావుఁడు జగతిన్. 92

వ. అని బహుశోకతప్తహృదయుండై రాఘవుండు జనాప వాదంబున కోడి సీతయందలి మోహానుబంధంబునువీడి యాసతిని దొలఁగ నిశ్చయించి యనుజన్ముల రావించి వారలతో భద్రునిపల్కుల వివరించి మీర లొండనవల దని వచించి లక్ష్మణు న్జూచి సీత మునిపత్నులఁ జూడఁగోరెఁ గాన నామిషచే నీ వాసతిని వాల్మీకాశ్రమంబుచెంత విడచి రమ్మని విధింప నమ్మువ్వురుభ్రాతలు కన్నీరుమున్నీరుగా నేడ్వఁదొడంగి రందు లక్ష్మణుం డలంఘ్యం బగురామాజ్ఞకు వెఱచి బాష్పధారాకలితనేత్రుండై తరలి జానకీమందిరంబున కరిగి. 93

క. అమ్మా వనముల మౌనుల
కొమ్మలఁ గనుఁగొనఁగ నిన్నుఁ గొని చనుమనినన్
నెమ్మి విధించెను రాముఁడు
రమ్మా యిదె రథము వేగి రమ్మని పలుకన్. 94

క. ఆవనిత నిండువేడుకఁ
గావలయుపదార్థమెల్ల కడువడిఁ గొంచున్
వేవెడలె నిల్లు లక్ష్మణు
తో విపినస్థలులఁ దనరు తొయ్యలులఁ గనన్. 95

వ. అంత నాసాధ్వి లక్ష్మణునితో రథం బెక్కి పోవుచు నాతండు ధారాపాతంబుగఁ గన్నీరుఁ గార్చుచుంటయు దుశ్శకునంబు లనేకంబు లొదవుచుంటయుఁ గాంచి భీతిల్లి సౌమిత్రి నని యన్నా నీవేల కన్నీరు గార్చెదు నన్నుఁ గొనిచన రామాజ్ఞ యయ్యెనా లేదా యన నాతండు దుశ్శకునం బులఁ గని విచారించుచున్నాఁడనన నట్లయిన మరలి యయో ధ్యకుఁ బోదము రమ్మనుచు నాసతి పల్క రామాజ్ఞ నతిక్ర మించు టుచితంబుకాదని పల్కి లక్ష్మణుం డెట్లో యామెను గంగ దాటించి వాల్మీకాశ్రమంబుచేరువ నాసతిని డించి యథార్థం బెఱింగింపకుండఁ బోవుట న్యాయంబుకాదని యాతండు బోరుబోరున నేడ్చుచు సీతపాదంబుల కెరఁగి యిట్లనియె. 96

క. నినుఁగూర్చి పామరులు సె
ప్పినయపవాదములు రామపృథ్వీశుఁడు భ
ద్రునివలన విని యిటకు నిఁ
గొని చని విడుమంచుఁ జెప్పెఁ గోమలి వినుమా. 97

క. అన మూలము తెగి వ్రాలెడు
ఘనతరవృక్షంబుమాడ్కి క్ష్మాతలమున న
వ్వనితామణి మూర్ఛిల్లఁగఁ
గని లక్ష్మణుఁ డామెఁదేర్చి కడఁగి యిటులనెన్. 98

చ. గతభవపాప మిట్లు నిను గాఱియఁబెట్టుచు నున్న దమ్మ యా
క్షితిపతి నీదుసద్గుణవిశేషములెల్ల నెఱింగియుఁ జన
ప్రతతులు సేయునిందలను భావమున స్సహియింపలేక దుః
ఖితుఁ డగు చిట్లుచేసె మది ఖేదము నొందకుమమ్మ మానినీ.

ఉ. లోకులు కాకులోయనెడు లోకహితోక్తి నెఱుంగవా జనా
నీకము నోరువచ్చినటు నిష్ఠురవాక్యము లాడుచుండు ర
స్తోకపతివ్రతామహిమఁ జొప్పడు నీకుఁ గొఱంతలేదు ముం
దేకరణిన్దినంబులు గతించునొ యెప్టాకరీతినుండునే. 100

చ. కలిమియు లేమియన్న యవి కావటికుండలు సుమ్మి రాముఁ
డుఁగా, దలఁపున నిన్ను నేమఱఁడు తప్పక యెప్పుడొ రాము
చెంతకుఁగా, జెలువుగ రాఁ దటస్థపడుఁ జేడెరొ క్రమ్మఱ నీకు
నార్తిచేఁ, గలఁగకుమమ్మ పుత్రకులఁ గాంచి సుఖించెదవమ్మ
నమ్ముమీ. 101

తే. నిన్ను వాల్మీకి కొనిచని నెమ్మి నరయు
లలనరో సెలవిమ్మని లక్ష్మణుండు
దుఃఖమున మేనుమఱచినతోయజాక్షి
కెరఁగి వీడ్కొని పెన్వగ నేగె నంత. 102

వ. అంత సీతాదేవి కన్నులు తెఱచి చూచి లక్ష్మణుండు తన్ను
విడచియేగు టెఱింగి హాహారవంబులు సేయుచు నిట్లేడ్వ
న్దొడంగె. 103

సీ. హెచ్చైదుఘోరాగ్నిఁ జొచ్చి నేవచ్చిన
సొంపు జనంబు లాలింపలేదొ
బ్రహ్మరుద్రాదులు ప్రస్తుతించుచు నన్నుఁ
బతి కప్పగించు టబద్ధమనిరొ
యనలుండు మత్స్పర్శ నతిపవిత్రుఁడనైతి
నని నన్నుఁ దెచ్చినఘనత వినరొ
నాథుండు నాసద్గుణంబు లెఱింగియు
నిర్దోషి నన్నిట్లు నెట్టు టేలొ

తే. తానె నన్జీరి జనులనిందను వచించి
వేఱ నెటకైన నన్నుఁ బంపింపరాదె
పట్టియపవాదమేల యివ్వసుధఁ బుట్టె
దైవమా! యెట్టు లీనింద తప్పు నాకు. 104

సీ. కాకుండు మున్ను నన్గలఁచఁ దన్మదము హ
రించినట్టికటాక్ష మేడఁబోయె
నఖిలదిక్కులను నన్నరయంగఁ గపులఁ బం
పించినయభిమాన మేడఁబోయె
నాకొఱ కబ్ధికి నలునిచేతను సేతు
వేర్పఱచిననెన రేడఁబోయె
రావణాదిమహోగ్రరాక్షసవీరుల
నిలనుగూల్చినదయ యేడఁబోయె
తే. నట్టి నీయనురాగ మేమయ్యె నిప్డు
మున్ను నీవెప్డొ నన్గానిపోయె ననెదు
నానతో నుంటి నిప్డేమి యాస నాథ
యాశ్రితావన! చనునె నన్నడవిఁ ద్రోయ. 105

వ. అని పేరెలుంగున నేడ్వ నారవం బాలకించి వాల్మీకిమహర్షి రయంబున నేతెంచి జానకిఁ గాంచి యాసాధ్వి తనయావద్వృత్తాంతంబు తెల్ప విని యామునీంద్రుండు కడునొచ్చి యాహా శ్రీరామచంద్రునిపత్నివైన నీకెట్టియాపదవచ్చెనైన నీకు భయంబు వలదు, నేను నీతండ్రినైన జనకుండ ననుకొనుము. నేను నిన్నుఁ బుత్రికాభావంబున రక్షించి నీకొదవఁబోవుసంతానంబును సత్పాత్రులగతిఁ జూచెద మరల నీకును నీపతికిని సంధానంబగువిధం బాలోచించెద.

వెతలుడిగి నాయాశ్రమంబున కేతెంచి యందు సుఖంబున నుండుము నీ కేకొంతయుఁ గల్గదని నాసతికిఁ దన కమండ లోదకం బిచ్చి సేదదీర్చి కొంపోయి తనయాశ్రమంబున నుంచె జానకియుఁ దనపతికి వాటిల్లుజనాపవాదంబు తీఱుట కంటెఁ దనసుఖం బెక్కుడు కాదని తలంచి దుఃఖోపశమ నంబు నొందియుండె నంత. 106

క. అతిరయమున లక్ష్మణుఁ డా
క్షితిపతికడ కేగ నతఁడు సీతఁ దలఁచి యే
గతి నాసతి తనస్థితికిన్
వెతలొందెనొ యనుజ తెల్పవేయని వగవన్. 107

వ. లక్ష్మణుం డన్నపాదంబులఁ గన్నీటిధారలఁ దడుపుచు మ్రొక్కి యిట్లనియె. 108

గీ. మీరు సెప్పినయట్టుల మేఁత గంగ
యొడ్డున విడిచివచ్చితి నువిదదుఃఖ
మెన్నఁగానేర వాల్మీకియున్నతావు
దాపతం డాదరించు నాతన్వి వేడ్క. 109

శా. అన్నా! నీవెఱుఁగంగఁజాలనిది విశ్వానీకమం దెట్టులుం
డున్నీయిచ్ఛనతిక్రమించి మనుజెట్టుల్ భూతముల్ సృష్టిలో
నన్నీవుండని చోటుకద్దె యెటనైనన్గాన నీకేమి దె
ల్పన్నేర్తున్ ధరణీజ నీకృపకు నెల్లప్డాప్పెడున్ బాత్రయై.

క. నీవాసతి యానతినిన్
భావంబులఁ గాంచుచుండ భయ మేల భవ
ద్దైవికవిధిమూలంబున
నేవిశ్వము నడచుచుండ నేల వగవఁగన్. 111

వ. అని లక్ష్మణుండు బోధింప శ్రీరాముండు శాంతించియుండె నంత. 112

గీ. కొలఁదికాలములోనె యాక్షోణితనయ
పాసఁగ వాల్మీకునాశ్రమంబున మనోహ
రాంగు లైనతనూజద్వయంబుఁ గాంచె
వేల్పు లామోదమున సుమవృష్టి గురియ. 113

క. ఆసుతులకు వాల్మీకి మ
హాసంతోషమునఁ గుశలవాఖ్య లొసఁగి సీ
తాసీమంతిని నరసెఁ
భాసురదయఁ గొఱఁతలేమి వాటిలకుండన్. 114

వ. అంత నాసుతులు దినదినప్రవర్ధమానులై వాల్మీకిమహాముని నుండి సకలవేదశాస్త్రంబులును ధనుర్విద్యావిశేషంబులు నేర్చి వాల్మీకిరచితంబయిన రామాయణంబును నారదుండు యక్షగానంబుగా నమర్చి కుశలవులకు వీణెలమీఁద హృద్యంబుగఁ బాడ నేర్ప నభ్యసించియుండి రంత. 115

క. ఆసాకేతపురంబున
భాసురగతి నశ్వమేధపటుయాగంబుఁ
జేసెడువేడుక భక్త
త్రాసహరుఁడు రాముఁ డుచితర్త్విజ్జనరెన్. 116

చ. తురగముఁ దెచ్చి లక్ష్మణునితోఁ దనుసైన్యముఁ గూర్చి భూతలిఁ, దిరిగి హయంబుఁబట్టెడు సుదీర్ఘబలాధికుఁ గూర్చి యొక్కవత్సరమునఁ జేర రమ్మనుచు క్ష్మావిభుఁ డంపఁగ లక్ష్మణాఖ్యుఁ డుద్ధురగతిఁ బోయి యప్రతిహతుండయి తెచ్చె హయంబుఁ గ్రమ్మఱన్. 117

వ. అంత రాముండు సకలబంధుమిత్రరాజన్యమునీంద్రవనాటి నిశాటనివహంబులకు యజ్ఞోత్సవంబుఁ జూడరమ్మని జాబులంపి వారల రావించి క్రతుదీక్షాపరుం డైయుండఁ దనశిష్యగణంబులతో వాల్మీకి యేతెంచి కుశలవుల రామాశ్రమంబున నలుదిక్కు-లఁ దాముసేర్చినరామాయణంబు వీణాపాణులై పాడుచుఁ జరింపుండని నియమింప వార లట్లు గావించుచుండ. 118

గీ. భరతసౌమిత్రు లాచిన్ని బాలకులను
గాంచి రామునితనయులఁ గా గ్రహించి
రాజభోజనములను వారల కొసఁగుచు
రామకథ వినుచుండిరి రక్తిమీర. 119

ఉ. అంతఁ గ్రమంబుగా దశముఖాంతకుఁ డాతనయద్వయంబున
త్యంతముదంబున న్గని తదద్భుతగానము నాలకించి మీ
రెంతయుఁ బ్రీతిఁ బాడుకథ యెవ్వని దెవ్వరు మీర లేవనా
భ్యంతరసీమ రాజిలుదు రయ్యయెవండు వచింపుఁడం చనన్.

మ. వినుమో రాజవరేణ్య యీకథ భవద్విఖ్యాతచారిత్ర మా
మునివాల్మీకి దరిస్వసింతు మతఁడే పోషించు మమ్ముఁ బితన్
గనలే దెన్నఁడు మాతకద్దు మిము వేడ్కన్ గాంచ మా
తాతయా, మునితో వచ్చితి మన్న రాముఁడు వరాల్
మోదించి యీవచ్చినన్. 121

క. ఆతనయులు మాకేటికి
భూతలనాథా! వరాలు భుక్తియె చాలున్
మాతాత కరుణనిచ్చును
బ్రీతి న్గావలయువస్తువితతుల ననినన్. 122

క. శ్రీరాముం డాకోమలుల
గారవమునఁ దనదుసుతులఁగాఁ గని శత్రు
ఘ్నా రక్షితు లని యాతనిఁ
జీరి పలికె నిట్లు చింతఁజెందిన మదితోన్. 123

క. మునివరుఁడగు వాల్మీ
కునితో భూజాత నిటకుఁ గొనివచ్చి సభా
జనములయెదుటఁ బ్రత్యయ
ము నొకటిఁ జేయించు టుచితము మదిఁదలంపన్. 124

క. అని నే మనవినిఁ జేసితి
నని యామునితోడఁ బల్కు యామునిభావం
బును గని వేడ్కని యా
యనుజుని మారుతిని రాముఁ డంపె న్వేడ్కన్. 125

ఉ. వారటు లేగి మౌనిఁ గని భానుకులాధిపుపల్కు లన్నియుం
బారగఁ దెల్ప నామునిప్రహర్షమునన్ బలియాజ్ఞ చొప్పునన్
ధారుణిపుత్రి యిచ్చటికిఁ దప్పక యెల్లియె వచ్చునంచు నా
శ్రీరఘువీరుతో ననుఁడు చెప్పుర నంచు వచించె నంతటన్.

వ. వా రట్లేగి రామునకు విన్నవించి రంత వాల్మీకి తనయాశ్ర
మంబున నున్న సీతాదేవినిమిత్తం బొకశిబికన్ బంప నామె
యారాత్రి కేతెంచి మౌనీంద్రువలన శ్రీరాముని సంక
ల్పంబు విని, యాహా! పట్టంపుదేవినయ్యు సభామధ్యంబున
నిలచి మాటిమాటి కొట్లుపెట్టికొనవలసివచ్చెఁగదా నాపాతి
వ్రత్యం బెట్టిపరీక్షకు లోనయ్యె మున్నె నగ్నిప్రవేశం
బయినప్పుడు నన్ను భళిభళీ యని పొగడిన బ్రహ్మాదిదేవత
లిప్పు డేమైరి? పామరపురవాసు లుబుసుపోక చేసెడి దుష్ప్రే

సంగంబుల సర్వజ్ఞుం డైనపతి యింతపాటిసేయునే నేటితో నాకును నావిభునకును ఋణంబు పూర్ణంబుగఁ దీఱి పోయెఁగాఁబోలు నేనిత్తఱి నాతల్లియైన భూసతినిఁ జేరుట కంటె నొండుపాయంబు లేదని కన్నీరు మున్నీరుగ నేడ్చి నిదురపట్టక యారేయియెల్ల వేగించి ప్రభాతంబున లేచి శ్రీరాముపాదాబ్జంబుల నలంచి కాలోచితకృత్యంబులు దీర్చి కొని కుశలవకుమారులు కూడరా, మౌనీంద్రునితోఁ గదలి యజ్ఞవాటికిఁ జేరి నిండుసభామధ్యంబున వెల్గుచున్న శ్రీరామ చంద్రునకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కారంబు లాచరించి మౌనీంద్రు చెంత నిలచె నంత. 127

చ. మునివరుఁ డంత లేచి సభముందఱ నిట్లనె, జానకీప్రవ
ర్తనమునుగూర్చి నేసలిపెదఁ ధృతి నొక్కప్రతిజ్ఞ నామె య
త్యనుపమసాధ్వి కానియెడ వ్యర్థముగాఁ జెడిపోవుఁగాత మ
ద్ఘనతరసత్తపం బిది యథార్థ మటంచు వచింప భీతుఁడై. 128

క. మునివర్యుఁ గాంచి రాముఁడుఁ
జనకజచే నొక్కప్రతిన సభ్యు లెఱుంగం
బొనరింపఁ జేయ జనములు
విని నమ్మెద రనిన మౌని వెలఁదికిఁ దెల్పన్. 129

వ. అంత సీతామహాలక్ష్మి శ్రీరామునకును మౌనీంద్రునకును నమస్కరించి భూతలంబుపై దృష్టిఁబరపి నేమనోవాక్కాయ కర్మంబుల శ్రీరామచంద్రునిఁదక్కఁ బతిభావంబునఁ బరు నెఱుంగని పతివ్రతనైనచోఁ దల్లీ నన్ను నీగర్భంబునకుఁ గొంపొమ్మని నుడువఁ దక్షణంబ పెటపెటార్భటులతో భూతలంబు విచ్చి యొక్కమహాబిలం బేర్పడి యందుండి

యొక్క దివ్యవిమానంబున ననేకనాగకన్యాసమేతయై భూ
లక్ష్మియే తెంచి కన్నీరుఁగార్చుచు జానకిని దివ్యాంబరాభరణ
భూషితఁ జేసి సుగంధకుసుమధూపదీపాదుల నర్చించి
చూపఱులు మహాశ్చర్యభయవిభ్రమంబుల హాహారవంబులు
సేయ మెఱుపుమెఱసినరీతిఁ దటాలున లోనికి న్బోవ బిలంబు
మూతవడియె నంత. 130

క. అతివిస్మయముగ నీగతి
క్షితిసుత భూతలవిలీనసిద్ధిని బొందన్
మతిసెడి రాముఁడు దుఃఖా
న్వితుఁడై మూర్ఛిల్లి లేచి వెతలొందె నిటుల్. 131

ఉ. హాసతి! హామహీతనయ హాగుణభూషిణి హామనోహరీ
భూసతి నిన్ను నాకొసఁగి పోవుచటంచెద నమ్మియుండ నా
వాసిఁ దలంప కిట్లు నినుఁబాపె నికెట్లు మనంగ నేర్తు నా
యాసల గాసిచేసి చన న్యాయమె నన్విడనాడి జానకీ. 132

సీ. నీనిమిత్తమెకదా భానుజుతోఁగూడి
యింద్రతనూజు వధించినాఁడ
నీనిమిత్తమెకదా నిఖిలవానరులను
బరగ నల్దెసలకుఁ బంపినాఁడ
నీనిమిత్తమెకదా నీరధిదాటంగ
మించిసేతువును గట్టించినాఁడ
నీనిమిత్తమెకదా నిష్ఠురాపదలోర్చి
రావణాదుల నని వ్రాల్చినాఁడ
తే. నిట్టినీకయి నేఁబడ్డ యెల్లపాటు
లట్టె యేమఱి నాయెడ నలుకఁ బూని

నన్ను విడనాడి యేగితే సన్నుతాంగి
యంచు దుఃఖించి దుఃఖించి యంతలోన. 133

క. ధరణీసతి తనకొప్పని
భర మేఁబాపినయపారభవ్యక్రియకున్
సరియగుప్రత్యుపకారము
జనపుటకాఁబోలు నాదు సతిఁ గొనుటంచున్. 134

శా. కోపాగ్నిచ్ఛట లక్షులన్వెడల నాక్షోణీశుఁ డత్యుగ్రుఁడై
చాపంబున్ ధరియించి భూవనిత మత్పార్థ్విన్ గొనెన్
జూడుఁడీ, యీపృథ్విన్ శరవహ్నిదగ్ధమయి పోనేపెల్లఁ
దూలించెదన్, బాపం బంచుఁ దలంపరా దనుచు దుర్వా
రాస్త్రము న్దాల్చినన్. 135

శా. కంపించె న్ధర, వార్ధులింకె, వెసనక్షత్రాళి వ్రాలెన్, సురల్
వెంపెల్లన్ జెడి, రర్కమండలము దీప్తి న్బాసె, మర్త్యాళి ర
క్షింపంగా నెవ రింక నంచడలె బ్రహ్మేశాను లేతెంచి శాం
తింపంగాఁగదె రామచంద్ర యని యర్థిన్వేడి రొక్కుమ్మడిన్.

వ. అంత బ్రహ్మ డగ్గరి రామచంద్రా యీవిశ్వంబునకు సృష్టి స్థితి నాశంబులకుఁ గర్తవైన నీవు కోపింప మాన్పఁగలవారెవరు. నీకోపంబునకు సమయంబు ప్రళయంబుగాని యిక్కాలంబు కాదు కదా నీవు సృష్టించినభూతలంబున కకాలవిలయంబు నీవే నేసిన నిప్డే సర్వసృష్టి నశింపదే. సీత నీవియోగ దుఃఖం బింక సహింప నేరక పరమపదంబుఁజేరి నీయాగమనంబు నిరీక్షించుచున్నయది దేవరవారిసంకల్పమునకు వికల్పంబు కలుగనేర్చునే. సీత యిప్పు డంత మొందుటయు నీసంకల్పమకాదె. సర్వజ్ఞుండవగు మహావిష్ణుఁడవయ్యు

నిమ్మాయామానుషదేహంబు ధరించినమిష నెఱుంగమి
నటించెదుగాని నీకు గోచరింపనివిషయంబులు మాకు గోచ
రించునే. యీకుశలవులు సీతసూజు లింక సీతయందలి
మోహంబు వీరియం దుంచి మీరానతిచ్చినకాలపరిమితియు
సన్నిహితంబైయున్నయది కాన శాంతింపుండని ప్రార్థింప
రాముండు శాంతించి కుశలవుల జేరదీసికొనియె లోకంబు
లేకంబుగ సీతామహాలక్ష్మి పాతివ్రత్యప్రభావంబు వేనోళ్లఁ
గొనియాడె. యజ్ఞంబు పరిసమాప్తినొందె సకలబంధులు
స్వస్థానంబులఁ జేరిరంత సపత్నీకుండు రాజ్యంబున కనర్హుండు
కాన శ్రీరాముండు తానేకపత్నీవ్రతుండగుట వసిష్ఠానుమతి
నొకస్వర్ణవిగ్రహంబు సీతాస్వరూపం బమర ఘటింపించి
దానికి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయించి కనకసీతయను నామకరణం
బొనర్చి తద్విగ్రహాన్వితుండై శ్రీరాముండు రాజ్యంబేలు
చుండఁ గొంతకాలంబు సన. 137

ఉ. ఆవల దుష్టుఁడై నలవణాసురుఁ డామధురాపురస్థితిన్
దేవమునీంద్రకోటుల వధించుచు బాధల బెట్టుచున్నవాఁ
డోవసుధేశ! యాదనుజు నుర్విని ద్రొల్చి మముం గృపా
మతిన్, బ్రోవుమటంచు వచ్చి జనముల్ పరివేదనసేసి
వెండియున్. 138

ఉ. ఆదనుజుండు శంకరపదాశ్రయమొంది మహాత్రిశూలము
పాదనచేసినాఁడు కరపద్మమునం దడియుండ బ్రహ్మరు
ద్రాదులకైన సాధ్యపడఁ డందున దానిని నింటవీడి స
మ్మోదమునన్ వని న్దిరుగఁ బోవుతఱిన్ వధియింప
నయ్యెడున్. 139

వ. వీఁడు మున్ను మీపూర్వుండగు మాంధాతృనృపాలు
నీశూలప్రయోగంబున వధియించె, వీనిఁ బరిమార్చి
లోకంబున కమందానందంబుఁ గూర్పవే యని ప్రార్థింప
శ్రీరాముండు శత్రుఘ్నుఁ జీరి యాదైత్యుని వధింప నగు
నొక మహాస్త్రం బతని కుపదేశించి యారాక్షసుండు
త్రిశూలంబు విడచి వనంబున విహరించువేళ వానిన్దాకి
వధింపుమని బోధించి సైన్యయుక్తంబుగాఁ బంపనాతం డవ్వి
ధంబున నాదానవు న్దాకి వధించి రామాజ్ఞఁ దద్రాజ్యం
బేలుచు మధురాపురంబున నుండె నంత నావల. 140

ఉ. గర్వమదాతిరేకమున గారియబెట్టుచు నున్న వాసు గం
ధర్వులు వారిఁ ద్రుంచి వసుధాభరమార్పుఁ డటంచుఁ
దెల్పఁగా, సుర్వసురాళి రాఘవుని యొద్దకుఁ గేకయుఁ డంప
వారలఁ, బర్వ వధింప నాభరతుఁ బంపెను రాముఁడు ధర్మ
సిద్ధిగాన్. 141

చ. భరతుఁడు సైన్యయుక్తుఁడయి వారక యేఁగి మహోగ్ర
వృత్తి నా, యరులను దాకి కూల్చి ముదమారఁగ నాత్మత
నూజులఁ గుణాకరులను దక్షపుష్కలులఁ దత్స్థలి నేలఁగ
నందు నిల్పి సుస్థిరమతి రాముఁ గొల్వఁ జనుదెంచె మహా
విభవాభిరాముఁడై. 142

తే. లక్ష్మణునికొమరులందు సులక్షణాఢ్యు
నంగదునిగారుపథవిషయంబునకును
జంద్రకాంతదేశమునకుఁ జంద్రకాంతు
రాజులుగఁజేసె దశరథరామమూర్తి. 143

సీ. ఒకధరామరసుతుఁ డుర్వి మాతాపితల్
బ్రతికియుండఁగఁ జావ వానితండ్రి
తనయుశవముఁ దెచ్చి దశరథాత్మజుమ్రోల
వైచి నీయకృతంబువలన నిట్టి
యన్యాయ మొదవెనం చడలి బిట్టేడ్వంగ
నారాఘవుఁడు విస్మయాత్ముఁ డగుచు
దగ వసిష్ఠునిఁజేరి తద్ధేతు వెఱిఁగి శూ
ద్రుం డొకండు తపంబుఁ దొడరిసేయు
తే. ధర్మవైరుధ్యమున విప్రతనయుఁ డీల్గు
టరసి శ్రీరాముఁ డాశూద్రు నవనిఁగూల్ప
క్షితిసురాత్మజుఁ డట్టె సజీవుఁడయ్యె
శూద్రతపసియు మోక్షంబుఁ జూరఁగొనియె. 144

సీ. శునక మొక్కటి రాఘవునిఁ జేరి తన్ను మ
హీసురుం డొకఁడు నిర్హేతుకముగఁ
గొట్టినాఁడని మొఱవెట్ట రాముఁడు విప్రు
రప్పించి యాతని తప్పుఁ గాంచి
కుక్కచెప్పినయట్లు క్షోణీసురుని నొక్క
దేవళంబునకు నధిపునిఁ జేసి
పంపఁగా నిది యెట్టిభయదదండనమని
జనము లచ్చెరువంద క్ష్మావరుండు
తే. తెలుపుమని కుక్క నడుగ నేఁదొలిభవమున
వేడ్క దేవళ మేలి తద్విత్త మించు
కేమి తింటినో యీజన్మ మెనసె నాకుఁ
గుక్క కాకున్నె ముందు కీకుమతి యనియె. 145

వ. ఇవ్విధంబున సర్వధర్మోచితక్రియలు నెఱవేర్చి భూభారం
బెల్ల నిర్వక్రక్రియ నపనయించి సకలమునిజనబంధుమిత్రాది
జనంబుల కరుసంబు నింపుచు రాజ్యం బేలుచుండె నంత. 146

క. పదకొండువేలయేండ్లిటు
సదమలగతి నిండఁబోవుసమయమువఱకున్
ముదమున ధర్మోద్ధరణముఁ
గుదురుపరుచుచుండె నారఘుకులుం డవనిన్. 147

వ. అంత నొక్కనాఁడు బ్రహ్మపంపున యముం డొకవిప్రాకృతి
శ్రీరామునిసభ కరుదెంచి రామచంద్రా! నీతో నొక దేవ
రహస్యంబుఁగూర్చి ముచ్చటింపవచ్చితి నొరు లెవరు విన
కుండ నేర్పాటుఁగావించి మనము మాటాడుతఱి నొరుఁ
డెవ్వండైనవచ్చిన వాని శిరచ్ఛేదం బొనర్చెదనని నీవు
ప్రతిజ్ఞచేసి యేకాంతస్థలంబునఁ జేరుదము రమ్మని పల్కిన.

ఉ. శ్రీరఘురాముఁ డంత సభఁ జెచ్చెర మానిపి లక్ష్మణు న్బ
రున్, జేరఁగనీక వాకిట వసించి సురక్షణసేయుచుండు మం
చారవిధించి తానును ధరామరుఁ డొక్కెడఁ గూరుచుండి
గూఢోరుతరప్రసంగముల నొప్ప నొనర్చుచునుండి రీగతిన్.

ఉ. పాఱుఁ డిటుల్ వచించె రఘువర్య! యముండను నేను
బ్రహ్మనిం,డారెడుభక్తి మీహృదయ మారసి రమ్మని పంపె
నన్ను నిద్ధారుణి నింకనుంద్రొ స్వపదంబును జేరఁగ నేగు
దెంతురో, శ్రీరఘువీర! మీదయినచిత్తము సత్కృపఁ
దెల్పుఁడం చనన్. 150

చ. అనవిని రాముఁ డిట్లనె మహాత్మ! యిఁక న్వెసరాఁదలంపుక
ల్గినయది మాపనుల్ ముగిసె క్షేమముగా జనులున్నవారు

ధాత్రి నిఖిలదుష్టదైత్యులు గతించి రటంచు సరోజజన్మతో
నసుమని పల్కుచుండ విలయాగతహేతువుపుట్టె నంత
లోన్. 151

ఉ. భాసురసత్త్రపంబు శతవత్సరముల్ ఘటియించి డస్సి దు
ర్వాసుఁడు భోజనార్థమయి భానుకులున్ గనవచ్చి లక్ష్మణుం
డాసభముందు నుండఁగని యాతనితో వెసనాదురాక సీ
తాసఖుతోడఁ దెల్పుమనఁ దద్దయు నమ్రత నాతఁ డిట్లనెన్.

చ. మునివర! రాముఁ డిప్పు డెవొ భూరిరహస్యము మాటలా
డుచున్, నను నిటఁ గాపువెట్టెను జనంబులు రావల దంచుఁ
బల్కె న్నామనవి గ్రహించి యించుక శ్రమం బెడఁబాయఁగ
నుండుఁ డిందు నే, నొనరుచు కార్యమైన నిపు డొప్ప ఘటిం
చెదఁ దెల్పుఁ డంచనన్. 153

శా. ఆదుర్వాసుఁ డుదగ్రకోపమున నోరీ లక్ష్మణా నన్నుఁ బో
రాపం జాలఁగఁ బద్మజాతుఁడును నేరం డెంతరా నీవు వే
పోదో పోననదో వచింపుము వెసన్ బోకున్న నర్కాన్వయ
శ్రేష్ఠం బోనటులన్ శపించెదఁ దపస్సిద్ధప్రతాపంబునన్. 154

క. అన లక్ష్మణుఁ డినకులమె
ల్ల నశించుటకంటె నేనిలన్ మ్రగ్గుట మే
లని తత్క్షణ మారామునిఁ
గనఁ జని మౌనీంద్రు రాకఁ గడువడిఁ దెల్పెన్. 155

క. తెలిపిన రాముఁ డెదన్ గడుఁ
గలఁగుచు భూసురనికరణిఁ గ్రాలెడుయమునిన్
జెలువముగఁ బంపి మౌనిన్
విలసితగతిఁ బూజసేయ వేగము వచ్చెన్. 156

ఉ. వచ్చి వినమ్రుఁడై మునికి బాద్యము నర్ఘ్య మొసంగి దేవ
మీ, రిచ్చటికి కేగుదెంచుటకు హేతు వదేమన నిర్భరక్షుధ
నొచ్చి యిటుల్ వెస న్నినుఁ గనుంగొన వచ్చితి నన్న
రాఘవుం, డెచ్చుగుభోజనం బొసఁగ నేఁగె మునీంద్రుఁడు
మెక్కి తృప్తుఁడై. 157

వ. అంత శ్రీరాముండు లక్ష్మణునివలన దుర్వాసుండు పల్కిన
భయదోక్తులను విని తన్మూలంబున సౌమిత్రి ప్రాణంబులకుఁ
దెగించి తనకడకు వచ్చుటయుఁ దాఁ జేసినప్రత్యయంబును
దలంచి లక్ష్మణునిబోలిన యనుంగుఁదమ్ముని వధించి తా మను
టెట్లని దుఃఖంబునఁ దల్లడిల్లుచు నేమియుఁ దోఁపక వసిష్ఠా
దులరావించి వారికి యావద్విషయంబుఁ దెల్ప వార
లిట్లనిరి. 158

తే. ప్రతిన భంగంబుసేయుట ప్రతిభకల్గు
మిమ్ముఁబోలినప్రభులకు మేలుకాదు
తమ్మునిఁ ద్రుంచుటయు నుచితమ్ముకాదు
దెగడుటయుఁ ద్రుంచుటయు సమ మగునుగాన. 159

క. విడనాడ నొప్పు లక్ష్మణుఁ
దడయక యని మానివరులు ధర్మస్థితిగా
నుడువఁగఁ గన్నీరొల్కఁగ
విడివడి దుఃఖించు చవనివిభుఁ డిట్లనియెన్. 160

శా. అన్నా ! లక్ష్మణ ! నిన్నుఁబోలినగుణాఢ్యుతు న్ననన్వచ్చునే
యెన్నేనిఁ భవములు మహాతప మనుష్ఠింపంగ సిద్ధించినన్
మున్నేఁ జేసిన పాపమెట్టిదొ నినుఁ గోల్పోవఁ బాలైతినా

సాన్నిధ్యం బిఁకఁ బాసిపొమ్ము విధి యీచక్కిఁ దుదిఁ
వర్తిలెన్. 161

వ. అన లక్ష్మణుం డశ్రుపూర్ణనేత్రయుగ్మండై యన్నకును మౌనీంద్రులకును బ్రదక్షిణపూర్వకనమస్కారంబులు ఘటించి వీడ్కొని పరమపదావాసగమనోన్ముఖుండై చయ్యన గోమతీహ్రదంబున కేగి తనస్వస్వరూపంబుఁ దలంచి జలంబుల మునుంగ నంత సహస్రరవిప్రకాశంబున శ్రీహరి చతురంశుండగు నాతండు బ్రహ్మాదిదేవతాపరివృతుండై దేవదుందుభులు మ్రోగ నప్సరసలాడ దివ్యవిమానంబున వియత్పథంబునఁ జని వైకుంఠధాముండయ్యె నంత. 162

క. ధీరుఁడు లక్ష్మణుఁ డటు రఘు
వీరునివిధి నాలకించి వెసఁ దక్షణమే
జేరఁజనె దివికిఁ దన
నారికయినఁ గనుపడక జనవిభుం డంతన్. 163

ఉ. ఎయ్యెడకేగెనో హృదయ మెంతయు రోసి పురంబు వీడి యే మయ్యెనో లక్ష్మణుండని మహావ్యథఁజెంది యతండు గోమతిఁ, జయ్యన వ్రాలి శాశ్వతయశస్కరసత్పద మందెనంచుఁ దా, నయ్యెడ నయ్యెడ న్మనెడునట్టిజనుల్ దెలుపంగ నార్తుఁడై. 164

వ. ఇంక లక్ష్మణుండులేనిధరిత్రి నే మననొల్లనని తా వైకుంఠ గమనోన్ముఖుండై భరతు న్జేరి నీవు రాజ్యాభిషిక్తుండవు కమ్మన మహాత్మా నేను మీవెంబడి వచ్చువాఁడనేకాని

యిందుండువాఁడను గా నన శత్రుఘ్ను రావించి నీ వీరా
జ్యంబుఁ గైకొనుమన నాతండు మధురారాజ్యంబు విభ
జించి యగ్రతనూజుం డగుసుబాహునకు మధురాపురంబును
రెండవకుమారుం డగుశత్రుఘాతికి వైదిశాపురంబును బట్టం
బులుగట్టి మీతో రానిశ్చయించికొని వచ్చినాఁడ నన్ను
విడనాడకుఁ డన నయోధ్యాధిపత్యంబుఁ గుశునకును గోస
లాధిపత్యంబు లవునకు నొసంగి తమనిర్యాణంబుఁ బ్రచు
రించిన. 165

చ పురజనులందఱు న్గలసి భూవర! మమ్ముల నింతకాలముౕ
గరుణను బ్రోచి యిప్డు విడఁగాఁ దలపోయుట న్యాయమా
మముౕ, దొఱగక మీర లేగునతిదుర్లభసద్గతి మాకుఁ
గూర్పు సాదరమున మమ్ముఁ గొంచుఁ జన దాశరథీ! కృప
సమ్మతింపవే. 166

క. అన రాముఁడు నావెంబడిఁ
జనుదేరఁ దలంచువారు సమ్ముదమారఁౕ
మనమునఁ జింతిలకుండఁగఁ
దనువుల విడనొప్పియుండఁ దగునని పల్కౕన్. 167

వ. అట్లె వచ్చెదమని సమ్మతించి యయోధ్యావాసులందఱు నేక
గ్రీవంబుగ శ్రీరాముని యనుగ్రహంబున మరలఁ బుట్టని
చావనిమోక్షపదంబు వచ్చునని హర్షించుచుఁ దమకున్న సర్వ
స్వముఁ బాత్రులకు దానంబు లిచ్చువారును, భూనిక్షేపం
బొనర్చుట సుకృతం బని యట్లొనర్చువారును, నింకఁ దిను

టూడునా యని పంచభక్ష్యంబుల నోపుకొలంది దినుచుఁ బరులకుఁ బెట్టుచుండువారును, నుపవాసవ్రతంబులు లెస్స యని తిను టుడుగువారును, రేబవ లెడతెగక రామనామ స్మరణం బొనర్చుచుండువారును, నిట్లు బలుతెఱంగుల శుభ ప్రచారులై శ్రీరామునితో బయలుదేర సంసిద్ధులైయుండి రంత. 163

క. వానరదానవవీరులు
భూనాథుని విధము విని నభోగతిని నయో
ధ్యానగరంబును జేరి య
నూనప్రభ వెల్గు బతిఁ గనుంగొని రార్తిన్. 169

వ. కనుంగొని శ్రీరాముని యావద్వృత్తాంతంబు విని రామచంద్రా! నీవు లేని యీధరాతలంబున మేము మననేర్తుమే నీతోడ మమ్ము కృపాకరుండవై కొంపొమ్మని వేఁడ శ్రీరాముం డనిలసుతుఁ జీరి గాఢాలింగనంబు సేసికొని నీవు వజ్రశరీరుండవై మన్నామం బెంతకాలంబు ధాత్రి వ్యాపించి యుండు నంతకాలంబు ధ్రువంబుగనుండి యావల మదనుగ్రహంబున భవిష్యద్బ్రహ్మ వయ్యెదని పల్కి విభీషణు న్గాంచి నీ కాచంద్రార్కంబుగ లంకారాజ్యంబు ధారవోసితిని గాన భూతలంబున నీవు చిరంజీవివై యుండఁదగునని పల్కి జాంబవంతు న్గాంచి నీవు కోరినట్లు నాతోడ రణంబు మత్పునరవతారంబున సిద్ధించునని తెల్పి మైందద్వివిదుల నవలోకించి మీర లమృతపానంబు సేసితిరి కాన నిలుండని పల్కి

యంగదుఁ గిష్కింధాధిపతివై యుండుమని నిల్పి తక్కిన వారలు కుందకుండ నావెంబడి రండని యానతిచ్చె నంత.

చ. మునివరు లారఘూద్వహుని ముందఱనిల్చి మహాత్మ! నీదువి
ష్ణునిరుపమానరూపముఁ గనుంగొనఁగోరిక కద్దు చూపవే
యన నతిసత్త్వవిత్రమతులై తనరారెడు మీకు విష్ణుదే
వుని గను టెంత మీకనుల ముందుఁ గనంబడు నేడతం డనన్.

వ. ఆవాక్యంబుల కఖిలమునికదంబం బమందానందంబునొంది వేచి యుండి రాప్రాంతంబులనుండు యావజ్జనంబులు శ్రీరామనిర్యాణం బవలోకించి యప్రాకృతదివ్యమంగళ విగ్రహుండగు నామహావిష్ణుదేవునిఁ దమప్రాకృతచక్షువులఁ గాంచుభాగ్యం బబ్బునని యే తెంచి నిరీక్షించుచుండిరి.

సీ. అంతట రాముండు హర్షమనస్కుఁడై
గాఢమౌనవ్రతకలితుఁ డగుచు
భరతశత్రుఘ్నులు పరగఁ బార్శ్వంబులఁ
గపివరుల్ దైత్యు లగ్రస్థలమునఁ
బురజనంబులు వెన్క మునివరులు పిరుందఁ
జూడవచ్చెడు జనస్తోమమవల
వేణుకాహళశంఖభేరీపటహశృంగ
ముఖమహావాద్యముల్ ముందు మ్రోగఁ

తే. గదిలి యినుఁ డస్తమింపంగఁ గడఁగి పశ్చి
మాంబుధికి నేగు వైభవ మమరి యొప్పి
గోమతీహ్రద ముందుదిక్కునకు నడచె
రామచంద్ర మహారాజరాజమౌళి. 173

వ. ఇట్లు గదలి చనుచుండఁ జతుర్వేదంబులు మూర్తీభవించి కూడ నేతేర, మహాస్త్రశస్త్రసముదాయంబెల్ల జ్యోతిస్స్వరూపంబులఁ గొన్నియు ధూమస్వరూపంబులఁ గొన్నియు వెంబడించి రా, శాంతిదాంత్యాదిమాహాత్మ్యసంపత్తి ముఖపద్మంబునందుఁ దళుక్కొత్త నయోధ్యానగరం బెల్ల రామునిఁ బాసియుండనొల్లక కదలివచ్చుచున్న కైజంగదోఁప శ్రీరామచంద్రుండు మందస్మితముఖారవిందుండై గోమతీప్రాదంబుఁ జేరి స్వస్వరూపంబుఁ దలంచి గుభాలున నంబువుల మునుంగఁ దత్క్షణంబ భరతశత్రుఘ్నులును వానరవీరులును బురజనంబులును జలంబుల మునింగి రంత నొకముహూర్తమాత్రంబున. 174

సీ. శంఖచక్రగదాదిసాధనంబులఁ బూని
బాహుచతుష్కంబు బరగుచుండ
శ్రీలక్ష్మి యురమునఁ జెల్వొంద భూనీళ
లటునిటుఁ బ్రక్కల నమరియుండ
ఘనులు శేషానంతగరుడవిష్వక్సేన
ముఖరులు పరిచారములఘటింప
నజరుద్రసురనాథు లతినమ్రత నిటల
ఘటితకరాబ్జులై కడఁగి నిల్వ
తే. వేయితల లొప్పు శేషాహి విపులశయ్యఁ
గోటిసూర్యప్రకాశంపుధాటి వెలుఁగు
శ్రీమహావిష్ణుదేవుఁ దాల్చినవిమాన
రాజ మొక్కటి వెడలెనా ప్రాదమునుండి. 175

క. అదుగో యదుగో శ్రీహరి
వెడలెను నదినుండి యంచు వేడ్క జనంబుల్
గడువిస్మయమునఁ గన్గొని
యెడపక సాష్టాంగముల ఘటింపుచు నుండన్. 176

సీ. భూతలినుండి నభోతలంబువఱకు
బహుళతటిత్ప్రభల్ పర్విన ట్లు
వేయిసూర్యులకాంతి వెడలి యేకంబయి
దశదిశలకు నెగఁదట్టిన ట్లు
కోటిమతాబాలు కూర్చియొక్కమ్మడిఁ
గాల్పఁ దత్తేజంబు గ్రాలిన ట్లు
బుడమియం దెప్పుడును బొడమని యొకదివ్య
కాంతి జగద్వ్యాప్తిఁ గాంచిన ట్లు
తే. జూపఱకుఁ గన్నుఁదమ్ములు చోద్యముగను
మూఁతపడ శ్రీరమాధిపుపుష్పకంబు
గగనతలమునుండఁ దనశారఁ గాంచి జనము
లీవిధంబున నుతిసేసి రేకభక్తి. 177

దండకము.

ఓంకార వాచోజ్జ్వలానంద తేజోమయా!
నమ్రవిజ్ఞాన భక్తప్రపన్న ప్రియా!
మోహ కామాది షట్ఛత్రుబంధక్షయా!
నాకలోకామరానీకహృద్వాశ్రయా!
రాజితోల్లాసముక్తిప్రకాశాలయా!

యప్రమత్తార్య సంసార కష్టవ్యయా!
నాశదూర ప్రభావోజ్జ్వలచ్చిన్మయా!
యవ్యయానందసంధానచంచత్క్రియా!
సర్వసౌఖ్యప్రదా సర్వదా తావకాత్యల్ప సంకల్ప మాత్రం బునఁ గర్మసూత్రంబుల న్గూడి యీసృష్టి సర్వం బఖర్వం బుగాఁజేరి సంధిల్లు వర్ధిల్లు శోషిల్లుఁ దోల్బొమ్మలన్ సూత్ర ధారుం డటుల్ జేపులన్ గర్మసూత్రంబుచే నాటలాడింతు నీకొప్పు మాన్యుండసామాన్యుఁడై కర్మముల్ గిర్మముల్ దాటి రాజిల్లు త్తబంబు బ్రహ్మంబుగా బ్రహ్మముక్ తంబ మున్గా ఘటింపన్ సమర్థుండ వొక్కప్పుడు న్నీకసాధ్యంబు బాధ్యంబు లేదీ జగజ్జాలముల్ నీవె యాధారమై దండలో దారముండుండు పూసల్బలెన్ వర్తిలున్ నీవు నిత్యుండవై యాదిమధ్యాంతశూన్యుండవై సర్వవిజ్ఞానశక్తిప్రపూర్ణుం డవై శాశ్వతానందయుక్తుండవై ధాతవై సౌఖ్యసంధా తవై నేతవై నిస్సమానాధిక ప్రజ్ఞతో నేరికిన్గానరాకుండ నంతర్బహిర్వ్యాప్తి సర్వంబునందుండు నీయాజ్ఞ లేకుండ నాకైన నల్లాడ దణ్వంశమై మింటికంటె న్మహత్తై నిరా కారివై నిర్మలాకారివై శుద్ధనైర్గుణ్యమై దివ్యసాద్గుణ్యమై యుండు నీసత్ప్రభావంబపారంబు బ్రహ్మాదులు న్నేర రెన్నంగ నీదైన యాథార్థ్యము న్గానఁగాలేకయున్ జ్ఞానవైరాగ్య భక్తి ప్రపత్తి ప్రభాయుక్తు లొక్కొక్క రొక్కొక్కరీతిన్ స్వరూపాభిధానంబు లన్బెట్టి కన్పట్టుకున్నట్టి బల్దిట్టవౌనిన్ను

లోఁబట్టియల్పేంద్రియానందమున్నెట్టి యిక్కట్టులన్ సైచి
యెట్టెట్టులో పుట్టుకల్ గిట్టుకల్లేని గట్టెక్కి నీపట్టునన్ జేర
చుం ద్రిఁక మూఢుల్ మహాగాఢమౌ నీదుమాయావి
మోహంబున న్గూలి కన్నుందఁగారాని విన్నాణినిన్ బొందు
మార్గంబునన్ బోక తాత్కాలికాల్పాస్థిరానందదంబైనయీ
దేహసౌఖ్యంబె ముఖ్యంబటంచెంచి యెల్లప్పుడున్ స్వేంద్రి
యానందసంధానులై పాపబంధాళిలో వ్రాలి యీజన్మ
మృత్యుప్రవాహంబులోఁ గూలి పారంబు ముట్టంగ లేకుం
ద్రిఁక న్గొంచతీసంసృతిన్గూలియున్ గొద్దియో గొప్పయో
యల్పసౌఖ్యంబుల న్గాంచుచుంద్రన్యులా కించిదానందమై
నన్గనన్ లేక కష్టంబుతోఁ గాలమున్ బుచ్చుచుంద్రిట్లు భూతం
బులందత్యగాధంబుగా భేదముల్ తోఁచుచుండు న్గదా జీవు
లెల్లన్ ద్వదీయాంశులై నిత్యులై జ్ఞానసందీప్తులై నీవు
వానిన్ సమత్వంబునన్ జూచు దేవుండవై యుండ నవ్వానికిన్
కర్మభేదానుబంధంబు లేలీల సంధిల్లెనో యన్న నీకర్మభేదం
బులున్గూడ జీవాళితోఁ బాటు నారంభశూన్యంబులై జన్మ
జన్మంబుకున్ బ్రాతకర్మంబులోఁ గొంత భుక్తంబగున్
నూత్నకర్మంబు ప్రాప్తంబగున్ గర్మమిట్టుల్ ప్రవాహోప
మంబై విశేషంబు నీభక్తివిజ్ఞానముల్ కల్గినన్గాని నిర్జింప
రాకుండు నంద్రట్టులైయున్నఁ గర్మావశంబై జడప్రాయమై
స్వస్వాతంత్రక్రియాహీనమై యుండు జీవాళికిన్ వేదశాస్త్రాను
బోధంబులిందున్ యమోద్దండదుర్వారకాపత్తులందున్

విధింపన్ ఫలంబేమియన్నన్ జగజ్జీవులందున్ స్వతంత్ర
క్రియాశక్తియున్నీవు సంధించి యున్నాఁడ వట్లానిచే జీవి
యొప్పున్ స్వతస్సిద్ధవిజ్ఞానమార్గంబునన్ బోవ యత్నించెడున్గాని
పూర్వాఘముల్ జ్ఞానముఙ్గప్పి సద్యత్నజాలంబులన్ సాగ
నీకుండఁ దత్పాపముల్ తెలుతోడన్ బ్రయత్నంబు లీడేరు
నీలీలఁ బూర్వాఘముల్ కొద్దిగానుండు నవ్వాని విజ్ఞానప్రభల్
గొప్పగాఁ బాపముల్ గొప్పగానుండు నవ్వాని జ్ఞాన ప్రభల్
కొద్దిగా నిట్లు నల్పాధికాఘంబులన్బట్టి జీవాళికిన్ గర్మ
భేదంబు లొప్పారునంచున్ బుధుల్ పల్కుచుండ్రేది
యెట్లో యథార్థస్థితిన్ గాంచ నెవ్వారికౌ నీవిచిత్రక్రియా
రాశికిన్ గారణంబుల్విమర్శింప మేమెంత మాశక్తియుక్తి
క్రమంబెంత యోజించినన్ గ్రుడ్డికన్మూసినన్విప్పినన్ భేద
మున్నె భవత్సత్కటాక్షంబుమాకబ్బినన్ సర్వనిర్బంధముల్
వాయునేతజ్జగత్సృష్టి రక్షావినాశక్రియల్ నీవు గావించు
చెల్లన్ మమున్ గర్మనిర్బంధమున్ బాపి నీలోనఁ జేర్పంగదా
మాకవశ్యానుభోక్తవ్యమై యెట్లొ మానెత్తిపైఁ బడ్డ
యీకర్మబంధావళిన్ మీఱి నీపాదయుగ్మంబులన్ జేరి
సన్మోక్షవారాశిలో నోలలాడంగ మాకెట్లు ప్రాప్తించునో
యట్టిమార్గంబునన్ మమ్ముఁ ద్రిప్పంగదే నీటిబుగ్గట్లపాయా
స్పదంబైన దీదేహముంచున్ దదర్థంబు పాపంబులన్
జేయఁగా బోలదంచున్ నిజాత్మ ప్రభోద్ధారణార్థంబు
దేహంబు సత్సాధనంబై యొసంగన్వలెన్గాని యాత్మాభి

వృద్ధిఁ విసర్జించి దేహాభిమానైక దృష్టిఁ బ్రవర్తింప రాదంచుఁ దెల్లంబుగా గ్రాహ్యమైయుండియుఁ మేము నీయుగ్రమాయా ప్రభావంబులోఁ జిక్కి తాత్కాలికంబైన కించిత్సుఖంబిచ్చు దేహేంద్రియైక ప్రసక్తిఁ బ్రవర్తిల్లి నీచింతనఁ బాసి వ్యర్థంబుగాఁ గాలముఁ బుచ్చుచున్నార మోదేవ యేలా మముఁ బ్రోచు దేవుండవై మమ్ముల న్మాయలో ముంచెదో తండ్రి ! నీమాయ నీవే మరల్పన్వలెఁ మమ్ముఁ బ్రోవన్వలెన్గాని దానిన్దరింపంగ మాకౌనె తండ్రీ! దురాచారులౌ పుత్రులఁ దండ్రి సన్మార్గమందుఁ బ్రవర్తింపఁగావించెడున్గాని వర్జించునే మమ్ముఁ గన్నట్టి నీవే యుపేక్షింప నెవ్వారి పాలౌదు మయ్యా సదానీవె దిక్కంచు నీపాదముల్ బట్టి యున్నారమయ్యా కృపన్ జూడుమయ్యా భవన్మాయలో ముంపకయ్యా మముఁ భక్తివిజ్ఞానవైరాగ్య మార్గంబులఁ వర్తిలఁజేసి నీలోనఁ జేర్పంగదయ్యా మహార్తప్రజాజాలరక్షా సదాభక్తపక్షా యఘుధ్వంసదీక్షా నమస్తే నమస్తే నమః. 178

వ. ఇట్లు సర్వజనంబు లేకంబుగాఁ బ్రార్థించి మ్రొక్క నాదేవుం డిప్పుడు మద్దివ్యదర్శనంబు ప్రాప్తించినవారలకుఁ బునర్భవం బుండదని యానతిచ్చె నంత నాపరమాత్ముం డధిష్ఠించిన దివ్యపుష్పకంబు బాణవేగంబున మహాకాశపథంబుఁబట్టి యదృశ్యంబయ్యె నిట్లు పరాత్పరుండయిన శ్రీమహావిష్ణువు రావణాదిదుష్టరాక్షససంహారంబుఁ జేసి సజ్జనులకు సుఖం

బోనగూర్ప భూతలి రామాభిధానుండై జన్మించి మనుష్య ప్రవర్తనం బెట్లుండవలయునో యట్లు జగంబుల కుదాహరణంబు బ్రదర్శించి పరమపదావాసుండయ్యు సర్వజగన్మయుండై యేకాంతభక్తులకు ధ్యానగోచరుం డగుటకై భద్రాద్రియం దప్రాకృతదివ్యమంగళార్చాకారంబున సాక్షాత్కరించి యస్మదాదులకు సదా శరణ్యుండై విరాజిల్లు చుండును. 179

క. ఈవిధమున రామాఖ్యమ
హావిష్ణుపవిత్రసత్కథామృత మవనిన్
శ్రీవిలసిలి త్రిజగజ్జన
పావనకరమై భవోగ్రభంజకమయ్యెన్. 180

క. తూము శుభాన్వయసీతా
రామాహ్వయమంత్రి భక్తిరంజిలి నీది
వ్యామోదకథ రచించెను
స్వామీ! నీచిత్త మతనిభాగ్యం బింకన్. 181

గీ. మొదటికూర్పున నీగ్రంథమున సహస్ర
పద్యగద్యంబు లొప్పెనవ్వలఁ గ్రమముగ
సల్పితిని షోడశోత్తరశతసహస్ర
సంఖ్య నీకావ్య మొంది యెసఁగునట్లు. 182

క. దీనిన్ వినినఁ బఠించిన
ధీనిధులకు నిహపరప్రదీప్తసుఖంబుల్
మానితకృప భద్రగిరి
శ్రీనిలయుఁడు శాశ్వతముగఁ జేకుఱఁజేయున్. 183

మాలిని:—

భవభయపరిహారా భక్తరక్షాప్రచారా
భువనస్వజనకార్యా ముక్తిసంధానధుర్యా
కవివినుతచరిత్రా క్ష్మాతనూజాకళత్రా
ప్రవిమలగుణధామా భద్రశైలాగ్రధామా. 184

గద్య. ఇది మంత్రికులోదార రామయకుమార భద్రాచలనివాస తూము సీతారామదాస ప్రణీతంబయిన సీతారామరామాయణకావ్యంబున నుత్తరకాండ కథాసంగ్రహ మేకాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1940.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, తిమ్మకవిప్రణీతము, శుద్ధప్రతి	...	1	4
డిటో కాలికోబైండు	...	1	10
అనంతునిఛందము, (ఛందోదర్పణము)	...	0	14
అనిరుద్ధచరిత్రము, కనుపర్తి అబ్బయామాత్యప్రణీతము	...	0	8
డిటో కాలికోబైండు	...	0	14
అప్పకవీయము, శ్రీ గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారి విమర్శతోనున్నది	...	2	8
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక (భాగవతములోనిది)	...	0	4
ఆముక్తమాల్యద, (విష్ణుచిత్తీయము) వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో మేలుకాగితములమీద చక్కఁగ మరల ముద్రించినారము	...	4	0
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	1
ఆంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్యప్రణీతము, ఇదివఱకు ముద్రితమైన ప్రతులకన్న అన్నివిధముల బాగుగనున్నది.		4	0
డిటో అత్యుత్తమప్రతి, 2 సంపుటములు	...	6	8
డిటో 3 సంపుటములు	...	7	8
శ్రీమదాంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము:— అనేకవ్రాతప్రతుల సహాయమున చిరకాలమునుండి సంపూర్ణపరిశ్రమతోఁ బరిష్కరింపఁబడినది. మేలుకాగితములపై స్ఫుటముగ అచ్చొత్తించి మంచికాలికోబైండు చేయఁబడియున్నది.			
7 సంపుటముల ప్రతి	...	14	0
3 సంపుటముల ప్రతి	...	13	0
ఆది, సభాపర్వములుగల సంపుటము	...	2	0
అరణ్యపర్వము ,,	...	2	0
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	...	2	0

		ప్రతి 1-కి రూ.	
భీష్మద్రోణపర్వములుగల సంపుటము	...	2	[illegible]
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీపర్వములు ,,	...	2	0
శాంతిపర్వము ,,	...	2	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములుగల సంపుటము	...	2	0
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము	...	5	8
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వముగల సంపుటము	...	3	12
శాంతిసప్తకము	...	3	12
ఆదిపర్వముమాత్రము, పెద్దచ్చు, చిన్నసైజు	...	1	0
ఆనందరంగరాట్ఛందము, కాలికోబైండు	...	1	8
ఆంధ్రభాషాభూషణము, విపులమైన పీఠికతో	...	0	4
ఆంధ్రభాషార్ణవము	...	0	12
డిటో కాలికోబైండు	...	1	2
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు— టీకానుక్రమణికాసహితము	...	0	12
డిటో కాలికోబైండు	...	1	0
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, మూలము	...	0	2
డిటో టీకానుక్రమణికాసహితము	...	0	6
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	0	8
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము, గిల్టుబైండు		2	0
డిటో పాతప్రతి, రఫ్ కాగితములు	...	0	12
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమనాథకృతము	...	1	[illegible]
కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదము సూరకవివిరచితము	...	0	
కవికర్ణరసాయనము (మాంధాతృచరిత్ర)	...	1	
డిటో మేలుప్రతి, కాలికోబైండు	...	1	
కళాపూర్ణోదయము, దళసరికాగితములు	...	2	
డిటో ఆర్టుపేపరు (అత్యుత్తమప్రతి)		4	

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శిఖండము, చక్కనికూర్పు	...	1	8
డిటో కాలికోబైండు	...	1	12
చేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతములోనిది)	...	0	4
డిటో గట్టుప్రభు	...	0	6
ష్ణరాయవిజయము, కుమార ధూర్జటికృతము	...	0	8
జేంద్రమోక్షము, (భాగవతములోనిది) సటీక	...	0	6
డిటో కాలికోబైండు	...	0	8
ఘోపాఖ్యానము, రామనామాత్యప్రణీతము	...	0	8
పీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు, శ్రీమద్రామాయణమునకు సరియైనతర్జుమా, కవనము మిక్కిలిసొంపు, పీఠిక అతివిపులము		7	8
టుపద్యమణిమంజరి, క్రొత్తకూర్పు, ప్రథమభాగము	...	1	4
త్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనకృతము	...	1	4
న్నబసవపురాణము, పాపకవికృతము	...	1	2
మినిభారతము, అశ్వమేధపర్వము	...	1	0
డిటో కాలికోబైండు	...	1	6
తెనుఁగుసమస్యలు	...	0	2
దశకుమారచరిత్రము, కేతనకవికృతము	...	1	8
డిటో కాలికోబైండు	...	1	12
శావతారచరిత్ర, చక్కనికూర్పు	...	2	0
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతములోనిది)	...	0	8
రసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	0	10
డిటో మేలుప్రతి, కాలికోబైండు	...	1	0
లోపాఖ్యానము, సటీక, (ఆంధ్రభారతములోనిది)	...	0	6
చరిత్ర, ద్విపద, చక్రపురిరాఘవాచార్యప్రణీతము, కాలికో		0	14
చనోత్తరరామాయణము, తిక్కనామాత్యప్రణీతము	...	1	0
డిటో కాలికోబైండు	...	1	6
వశోపాఖ్యానము, రుద్రకవికృతము	...	0	6
డిటో కాలికోబైండు	...	0	10

		ప్రతి 1-కి రూ.
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి తిమ్మకవికృతము	...	0
డిటో కాలికోబైండు	...	0
నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ, క్రొత్తకూర్పు	...	1
డిటో కాలికోబైండు	...	1
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, పింగళిసూరన	...	0
డిటో కాలికోబైండు	...	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవికృతము	...	0
డిటో కాలికోబైండు	...	1
డిటో వేంకటనాథరాజకవివరకృతము		1
డిటో కాలికోబైండు	...	1
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు, క్రొత్తకూర్పు	...	0
డిటో కాలికోబైండు	...	0
డిటో పాతప్రతి	...	0
డిటో విద్వాన్, దూసి రామమూర్తిశాస్త్రివిరచిత సురభివ్యాఖ్యానసహితము	...	3
బసవపురాణము, పిడుపర్తి సోమనాథప్రణీతము	...	2
బ్రహ్మోత్తరఖండము, శ్రీధరమల్లె వేంకటరామకవి	...	1
భాస్కరరామాయణము, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	4
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...	1
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారివ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కఁగ ముద్రితము	...	2
మార్కండేయపురాణము, కాలికోబైండు	...	2
మొల్లరామాయణము, ఆతుకూరిమొల్ల	...	0
డిటో కాలికోబైండు	...	0